

**HADİSLERDE BÜYÜK GÜNAH OLARAK
NİTELENDİRİLEN DAVRANIŞLAR**

Rüveyda UÇAR

Yüksek Lisans Tezi

**Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Dr. Öğr. Üyesi Fuat KARABULUT**

2019

Her Hakkı Saklıdır.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Rüveyda UÇAR

**HADİSLERDE BÜYÜK GÜNAH OLARAK NİTELENDİRİLEN
DAVRANIŞLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Fuat KARABULUT

ERZURUM - 2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

07/10/2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Hadislerde Büyük Günah Olarak Nitelendirilen Davranışlar" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.

☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[07/10/2019]

[Rüveyda UÇAR]

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

F-83/00/22.12.2016

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Fuat KARABULUT danışmanlığında, Rüveyda UÇAR tarafından hazırlanan bu çalışma 07 / 10 / 2019 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Temel İslam Bilimleri (Hadis) Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Fuat KARABULUT

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Sedat YILDIRIM

İmza:

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
KISALTMALAR DİZİNİ	X
ÖNSÖZ.....	XI

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM KAYNAKLARI	3

BİRİNCİ BÖLÜM GÜNAH KAVRAMI

1.1. GÜNAHIN LÜGAT VE TERİM ANLAMI	4
1.1.1. Ehl-i Kitaba Göre Günah	6
1.1.1.1. Yahudilikte Günah	6
1.1.1.2. Hristiyanlıkta Günah	7
1.2. KUR'ÂN-I KERİM VE HADİS-İ ŞERİFLERDE GÜNAHA DELÂLET EDEN KAVRAMLAR.....	7
1.2.1. Küfür.....	8
1.2.2. Nifâk	9
1.2.3. Harâm	10
1.2.4. Fısk	11
1.2.5. Fahşâ	12
1.2.6. Ma'siyet.....	13
1.2.7. Zulüm.....	13
1.2.8. Dalâlet.....	15
1.2.9. Tuğyan	16
1.2.10. Fücûr	16
1.2.11. Kasâve.....	18
1.2.12. İsm	18
1.2.13. Zenb	19

1.2.14. Cünâh.....	20
1.2.15. Seyyie	22
1.2.16. Vizir	23
1.2.17. Hûb	24
1.2.18. Hıns.....	24
1.2.19. Cürüm	25
1.2.20. Fesâd	26
1.2.21. Ğayy.....	26
1.2.22. Habîs	27
1.2.23. Zeyğ	28
1.2.24. Râne	28
1.2.25. Hatâ.....	29
1.2.26. Lemem	30
1.3. GÜNAHKÂR.....	31
1.4. BÜYÜK GÜNAH (KEBÎRE)	33
1.5. KEBÂİRLE İLGİLİ İTİKÂDÎ TARTIŞMALAR	37
1.5.1. Ehl-i Sünnetin Kebâir Anlayışı.....	37
1.5.2. Mutezile'nin Kebâir Anlayışı	38
1.5.3. Mürcie'nin Kebâir Anlayışı	39
1.5.4. Şia ve Haricilerin Kebâir Anlayışı.....	40
1.6. GÜNAHI TELAFİ YOLLARI.....	40
1.7. GÜNAH-MUSÎBET İLİŞKİSİ.....	42
1.8. GÜNAHKÂRA YAKLAŞIM TARZI	44
1.8.1. Günahkâra Çevresinin Yaklaşım Tarzı.....	44
1.8.2. Hz. Peygamber'in Günah İşleyen Kişilere Karşı Tutumu.....	47

İKİNCİ BÖLÜM

HADİS-İ ŞERİFLERDE BÜYÜK GÜNAH OLARAK NİTELENDİRİLEN

DAVRANIŞLAR

2.1. DOĞRUDAN BÜYÜK GÜNAH OLARAK NİTELENDİRİLEN

DAVRANIŞLAR	53
2.1.1. İtikâdî Günahlar.....	53

2.1.1.1. Allah'a (c.c.) Ortak Koşmak	53
2.1.1.2. Sihir Yapmak	59
2.1.1.3. Allah'ın (c.c.) Haram Kıldıklarını Helal Saymak.....	60
2.1.2. Fiilî Günahlar	62
2.1.2.1. Allah'ın Haram Kıldığı Bir Cana Kıymak	62
2.1.2.2. Faiz Yemek, Yedirmek, Bu İşe Şahitlik ve Kâtiplik Yapmak.....	64
2.1.2.3. Yetimin Malını Yemek	65
2.1.2.4. Düşmanla Çarpışırken Harpten Kaçmak	65
2.1.2.5. Cimrilik Yapmak	66
2.1.2.6. Anne-Babaya Âsî Olmak.....	68
2.1.3. Dille İşlenen Günahlar.....	69
2.1.3.1. Haksız Yere Bir Müslümanın Şerefine Dil Uzatmak/Lanet Etmek.....	69
2.1.3.2. Yalan Söz Söylemek.....	71
2.1.3.2.1. Hz. Peygamber'e Yalan İsnad Etmek.....	72
2.1.3.2.2. Yalan Yere Şahitlik Yapmak	73
2.1.3.2.3. Nesep Konusunda Yalan Söylemek.....	73
2.1.3.2.4. Görmediği Bir Rüyayı Gördüm Diye Söylemek.....	75
2.1.3.2.5. İftirada Bulunmak	76
2.1.3.2.6. Yalan Yere Yemin Etmek	76
2.2. DOLAYLI OLARAK BÜYÜK GÜNAH OLARAK NİTELENDİRİLEN	
DAVRANIŞLAR	79
2.2.1. Allah'ın (c.c.) Lanetini Hak Edeceği İfade Edilen Büyük Günahlar	80
2.2.1.1. İtikâdî Günah	80
2.2.1.1.1. Hz. Peygamber'in Sünnetinden Yüz Çevirmek.....	80
2.2.1.2. Sosyal Nitelikli Günahlar.....	82
2.2.1.2.1. Bid'at Ortaya Koymak ve Bid'atçıyı Himâye Etmek	82
2.2.1.2.2. Katile Kısas Yapılmasına Engel Olmak.....	83
2.2.1.2.3. Rüşvet Vermek ve Almak	84
2.2.1.2.4. Hülle Yapmak	86
2.2.1.2.5. Hırsızlık Yapmak	86
2.2.1.3. Âdâbla İlgili Günahlar	89
2.2.1.3.1. Dövme Yapmak veya Yaptırmak.....	89

2.2.1.3.2. Güzel Görünsün Diye Dişlerini Seyrekletmek.....	90
2.2.1.3.3. Yüzden Tüy Yolmak veya Yoldurmak	91
2.2.1.3.4. Saç Eklemek ve Ekletmek.....	91
2.2.2. Hz. Peygamber'in ve Meleklerin Lanetini Hak Eden Büyük Günahlar	92
2.2.2.1. Sosyal Nitelikli Günahlar.....	92
2.2.2.1.1. Kendisini İstemeyen Kimselere İmam Olmak	92
2.2.2.1.2. Hilekârlık ve Düzenbazlık Yapmak	93
2.2.2.2. Âdâbla İlgili Günahlar	94
2.2.2.2.1. Erkeklerin Kadınlara, Kadınların Erkeklerle Benzemeye Çalışması	94
2.2.2.2.2. Ölünün İyiliklerini Sayarak Yüksek Sesle Ağlamak	95
2.2.2.2.3. Hanımının Yatağa Gelmemesi ve Kocasının Ona Dargın Olarak Yatması	96
2.2.3. Yapanın Cennete Giremeyeceği Bildirilen Büyük Günahlar	97
2.2.3.1. Sosyal Nitelikli Günahlar.....	97
2.2.3.1.1. Akrabası ile İlgilenmemek	97
2.2.3.1.2. Yaptığı Vasiyette Varislerine Zarar Vermek	98
2.2.3.2. Ahlakla İlgili Günahlar	99
2.2.3.2.1. Kibirli Olmak, Böbürlenmek, Kendini Beğenmek	99
2.2.3.2.2. Dedikodu Yapmak	102
2.2.4. Allah'ın Kıyamet Günü Konuşmamasına ve Bakmamamasına Sebep Olan Büyük Günahlar	103
2.2.4.1. Sosyal Nitelikli Günahlar.....	103
2.2.4.1.1. Devlet Başkanına Sırf Dünyalık İçin Biat Etmek	103
2.2.4.1.2. Yapılan İyiliği Başa Kakmak	104
2.2.4.2. Ahlakla İlgili Günah	105
2.2.4.2.1. Zinâ Etmek	105
2.2.4.3. Âdâbla İlgili Günahlar	106
2.2.4.3.1. Karısıyla Makadından Birlikte Olmak	106
2.2.4.3.2. Eş ve Ailesini Kıskanmayan Erkekler.....	107
2.2.5. Yapanın Cehenneme Gideceği Bildirilen Büyük Günahlar	107
2.2.5.1. Sosyal Nitelikli Günahlar.....	108
2.2.5.1.1. Canlıyı Resmetmek	108

2.2.5.1.2. İntihar Etmek.....	108
2.2.5.1.3. İslam'dan Çıkıp Müslüman Cemaatini Terketmek (Mürted Olmak) .	109
2.2.5.1.4. Allah'ın Gazabına Sebep Olan Sözlerden Birini Söylemek	111
2.2.5.1.5. İhtiyacı Olmadığı Halde Dilenmek	111
2.2.5.1.6. İyiliği Emretmeyip Kötülükten Sakındırmamak	112
2.2.5.2. İbadetle İlgili Günah	113
2.2.5.2.1. Zekât Vermemek	113
2.2.5.3. Âdâbla İlgili Günahlar	115
2.2.5.3.1. Ameller ile Riyakârlık Etmek, Gösteriş ve Övünmek İçin Dini İlim Talep Etmek.....	115
2.2.5.3.2. İçki İçmek, İçki Üretmek, Taşımak, Sunmak ve Ticaretini Yapmak.	117
2.2.5.3.3. Bir Topluluğun Duyulmasını İstemedikleri Haberlerini İşitmeye Çalışmak.....	119
2.2.5.3.4. Başları Deve Hörgücü Gibi Yaptırmak ve Tesettüre Riayet Etmemek	119
2.2.5.3.5. Altın ve Gümüş Kaptan Bir Şey Yemek İçmek	121
2.2.6. Küfür Olarak Nitelendirilen Büyük Günahlar.....	121
2.2.6.1. Sosyal Nitelikli Günahlar.....	122
2.2.6.1.1. Müslümanı Korkutmak ve Onunla Savaşmak.....	122
2.2.6.1.2. Din Kardeşini Tekfir Etmek, Ona Kâfir Demek	123
2.2.6.1.3. Kölenin Sahibinden Kaçması.....	124
2.2.6.1.4. Kur'ân-ı Kerîm Hakkında Münakaşa Etmek	125
2.2.6.2. İbadetle İlgili Günah	125
2.2.6.2.1. Namaz Kılmamak.....	125
2.2.6.3. Âdâbla İlgili Günah	126
2.2.6.3.1. Hayızlı Kadınla Birlikte Olmak	126
2.2.7. Yapılmasının Haram Olduğu Bildirilen Büyük Günahlar.....	127
2.2.7.1. Sosyal Nitelikli Günahlar.....	127
2.2.7.1.1. Domuz, Murdar Hayvan ve Put Ticareti Yapmak	127
2.2.7.1.2. Mut'a Yapmak	129
2.2.7.2. Fiilî Günahlar	129
2.2.7.2.1. Yırtıcı Hayvanların ve Evcil Eşeklerin Etini Yemek.....	129

2.2.7.2.2. Kumar Oynamak	130
2.2.7.3. Âdâbla İlgili Günahlar	131
2.2.7.3.1. Erkeklerin İpek Elbise Giymesi ve Altın Kullanması.....	131
2.2.7.3.2. Kube (Davul/Telli Çalgı) Çalmak, Tavla Oynamak	131
2.2.8. Münafıklık Alâmeti Olarak Görülen Büyük Günahlar.....	132
2.2.8.1. Ahlakla İlgili Günahlar	133
2.2.8.1.1. Ensara Buğzetmek.....	133
2.2.8.1.2. Verdiği Sözü Tutmamak, Emanete Hıyanet ve Husûmetinde Haktan Ayrılmak.....	133
2.2.9. Diğer Büyük Günahlar	135
2.2.9.1. Sosyal Nitelikli Günahlar.....	135
2.2.9.1.1. İhlâslı Bir Müslümana Düşmanlık Etmek.....	135
2.2.9.1.2. Kendisi İçin Arzu Ettiğini Kardeşi İçin Arzu Etmemek	136
2.2.9.2. Ahlakla İlgili Günahlar	136
2.2.9.2.1. İnsanlara Zulmetmek ve Zulme Yardımcı Olmak	136
2.2.9.2.2. Hanımı ile Birlikte Olup Sonra Onu Anlatmak	147
2.2.9.2.3. Şerrinden Korunmak İçin İnsanların Terkettiği Konuşmadığı Kişi Olmak.....	148
2.2.9.3. İbadetlerle İlgili Günahlar.....	149
2.2.9.3.1. Cuma Namazını Terketmek	149
2.2.9.3.2. Namaz/Gusûl Abdestini Düzgün Almamak.....	149
2.2.9.3.3. İdrarından Sakınmamak	150
2.3. TA'ZİRDE MÜBALAĞA İÇİN BÜYÜK GÜNAH OLARAK NİTELENDİRİLEN DAVRANIŞLAR	151
2.3.1. Sosyal Nitelikli Günahlar	152
2.3.1.1. Birbirini Sevmemek.....	152
2.3.1.2. Köleyi Dövmek.....	152
2.3.1.3. Borçlu Olup Ödeyecek Mal Bırakmadan Allah'ın Huzuruna Çıkmak	153
2.3.1.4. Kişinin Din Kardeşi ile Arasında Dargınlık ve Husûmet Olması.....	153
2.3.1.5. İnsanların Kusurunu Aramak ve Çirkin Konuşmak	154
2.3.1.6. Büyüklere Saygı, Küçüklere Şefkat Göstermemek	155
2.3.2. Fiilî Günahlar	155

2.3.2.1. Atıcılığı Öğrenip Terketmek.....	155
2.3.2.2. Bıyıkları Kısaltmamak.....	156
2.3.2.3. Kadının Sebepsiz Boşanmak İstemesi	156
2.3.3. İbadetlerle İlgili Günahlar	157
2.3.3.1. İki Namazı Sebepsiz Bir Şekilde Birleştirmek	157
2.3.3.2. Cemaatle Namaza Gelmemek.....	158
2.3.3.3. Vitir Namazını Kılmamak	159
2.3.3.4. Kur'ân-ı Kerîm'den Bir Şey Ezberledikten Sonra Unutmak	159
2.3.3.5. Kur'ân Okurken Sesi Güzelleştirmemek.....	160
2.3.4. Âdâbla İlgili Günahlar.....	161
2.3.4.1. Kadının Süslenip, Koku Sürünerek Evden Çıkması.....	161
2.3.4.2. Müslümanlardan Başkalarına Benzemeye Çalışmak.....	161
2.3.4.3. Dilini Eğip Bükerek Yapmacık Hareketler Yapmak	162
SONUÇ.....	163
KAYNAKÇA	166
ÖZGEÇMİŞ.....	173

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HADİSLERDE BÜYÜK GÜNAH OLARAK NİTELENDİRİLEN
DAVRANIŞLAR**

Rüveyda UÇAR

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Fuat KARABULUT

2019, 173 sayfa

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Fuat KARABULUT (Danışman)

Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK

Dr. Öğr. Üyesi Sedat YILDIRIM

Bu çalışmada, temel hadis kaynaklarından Kütüb-i Sitte'de geçen büyük günahlarla ilgili hadisler tespit edilip insanlığın bilgisine sunmak hedeflenmektedir. Bu amaçla büyük günahlar, hadis-i şeriflerde tespit edilerek şerhlerden açıklamaları verildikten sonra, bu davranışların büyük günah mı yoksa kaçınılmasının önemini vurgulamak için ta'zir amacıyla mı olduğu değerlendirilmektedir. Tez; giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde günah kavramının, Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şeriflerde kullanımı, günahkârın tanımı, günahın telafisi, günahkârın çevresi ile ilişkisi, günahın musibetle ilişkisi, kebâir ile ilgili itikadi tartışmalar verilmektedir. İkinci bölümde ise, hadislerde büyük günahlar olarak nitelendirilen davranışlar ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Günah, Büyük Günah, Kebâir, Mûbîgât, Ta'zîr

ABSTRACT

MASTER’S THESIS

BEHAVIORS DESCRIBED AS MAJOR SINS IN HADITHS

Rüveyda UÇAR

Advisor: Assist. Prof. Dr. Fuat KARABULUT

2019, 173 pages

**Jury: Assist. Prof. Dr. Fuat KARABULUT
Assoc. Prof. Dr. Harun ÖZÇELİK
Assist. Prof. Dr. Sedat YILDIRIM**

In this study, it is aimed to determine the hadiths about the major sins mentioned in one of the main hadith sources, Kütüb-i Sitte, and submit them to the knowledge of humanity. For this purpose, after the major sins are determined in the hadiths and given their explanations from the annotations, these behaviors are evaluated whether they are major sins or are for ta'zir, discretionary punishment, to emphasize the importance of avoidance. The thesis consists of introduction and two parts. In the first chapter, it is given that the concept of sin, its use in the Quran and hadiths, the definition of the sinner, the compensation of sin, the relationship between the sinner and its environment, the relationship between sin and calamity, theological discussions about kebâir, the major sins. In the second chapter, the behaviors that are described as major sins in the hadiths are discussed.

Keywords: Sin, the Major Sin, Kebâir, Mûbîgât, Ta'zîr

KISALTMALAR DİZİNİ

b.	: İbn, bin
Bkz.	: Bakınız
(c.c.)	: Celle celâlüh
(Çev.)	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Dğr.	: Diğerleri
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
İFAV	: İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
Nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm tarihi
(r.a.)	: Radıyallâhu anh
(s.a.v.)	: Sallallâhu aleyhi ve selem
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
Thk.	: Tahkik eden
tsz.	: Basım tarihi yok
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Vesaire
Yay.	: Yayınları

ÖNSÖZ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Allah'a hamdeder, bizlere Allah'ın rızasını kazandıracak ve gazâbından koruyacak yolları öğreten ve doğru ile yanlış gösteren Hz. Muhammed (s.a.v.) salat ve selam ederiz.

Yaratılmışların en şerefli olan insan dünyada başıboş bırakılmamış yaratılış gayesi olan Allah'a kulluk ile sorumlu tutulmuştur. Bu doğrultuda Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Peygamber insanlara iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış, günah ve sevapları açıklamış ve sınırları çizmiştir. Akıl ve sorumluluk sahibi olan insandan emirlere uyması yasaklardan kaçınması istenmiştir. Ahiret hayatında karşılaçağı sonuç dünyadayken yapıp ettikleri ile şekillenecek olan insanoğlu orada ya mükâfatlandırılacak ya da cezalandırılacaktır. Hangi amel ve davranışların günah olarak yazılacağı, hangilerinin ise sevap kazandıracacağı Allah tarafından Kur'ân'da ve Hz. Peygamber tarafından ise hadislerle açıklanmış ve insanlığın bilgisine sunulmuştur.

Kur'ân-ı Kerîm'den sonra müracaat etmemiz gereken kaynak hadis-i şeriflerdir. Zîrâ Hz. Peygamber vahyin ilk muhatabı aynı zamanda tebliğ görevinin sahibidir. Bizler biliyoruz ki Hz. Peygamber'in teşrî (hüküm koyma) yetkisi vardır. Nitekim ilgili ayetler gözönüne alındığında peygamberlerin tebliğ görevlerinin yanında teşrî yetkisinin de olduğu anlaşılmaktadır.

Hız. Peygamber'in insanlara iyiliğı emrettiğı, onları kötölükten alıkoyduğı, onlara iyi ve temiz şeyleri helal kıldığı, kötü ve pis şeyleri haram kıldığı, üzerlerindeki ağır olan yükleri ve zincirleri kaldırdığı ifâde edilmiştir. (Araf: 7/157)

Hız. Peygamber'in verdiği şeyleri almamız ve yasakladığı şeylerden sakınmamız gerektiğı bildirilmiştir. (Haşr: 59/7)

Başka bir ayette ise; inanmış erkek ve kadının, Allah ve Resûlü bir iş hakkında emir buyurduğı zaman, o işi kendi isteklerine göre yapma haklarının olmadığı bildirilmektedir. (Ahzab: 33/36)

Hız. Peygamber de kendisinin bir şeyden nehyettiğı zaman ondan sakınmamızı, bir şey emrettiğı zaman da gücümüzün yettiğı kadar emrini tutmamız gerektiğini buyurmaktadır. (Buhârî, İ'tisam bi'l Kitab ve's Sünnet: 2; Müslim, Fezâil: 131)

Bu bağlamda bizler bu çalışmada; Hz. Peygamber'in insanları sakındırdığı, çeşitli şekillerde tehditler içeren, uzak durulmasını istediği, yapılmasını istemediği ve büyük günah olarak nitelendirdiği davranışları ele almaya çalıştık.

Konunun çok geniş olmasından dolayı inceleme alanını Kütüb-i Sitte olarak sınırlandırmış bulunmaktayız.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde günah kavramının, lügat ve terim anlamı, Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şeriflerde kullanımı, günahkârın tanımı, günahın telafi yolları, günahkâra çevresinin tutumu, günahın musibetle ilişkisi, kebâir ile ilgili itikadi tartışmalar, büyük günah kavramı, Hz. Peygamberin büyük günah işleyenlere karşı tutumu anlatılacak, ikinci bölümde ise, büyük günahlar verilecek ve şerhlerle beraber açıklanmaya çalışılacaktır.

Çalışmamızın konusunun belirlenmesi, şekillenip bu aşamaya gelmesinde bilgi ve tecrübeleriyle değerli katkılarda bulunan başta danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Fuat KARABULUT'a, öneri ve tavsiyeleri ile çalışmamıza ışık tutan Doç. Dr. Aynur URALER'e ayrıca desteklerini esirgemeyen bölüm hocalarıma, tez jürisine ve aileme teşekkür ederim. Gayret bizden başarı Allah'tandır.

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

Allah (c.c.); eşref-i mahlûkat olarak yarattığı insanı imtihan etmek amacıyla yeryüzüne göndermiş; iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt edecek akıl ile donatmış ve emirlerine uyması, yasaklarından kaçınması için insana sorumluluk yüklemiştir. İnsanoğlu hür iradesiyle yapıp ettikleri ile Allah (c.c.) karşısında sorumlu olmuştur. İlahî emirlere uyan ve itaat eden insan ödüllendirilecekken, günaha meyleden, emir ve yasakları çiğneyenler ise cezalandırılacaktır.

Allah (c.c) Kur'ân-ı Kerîm'de ve Hz. Peygamber hadis-i şeriflerinde insanların yapmaması gereken fiil ve davranışları saymış, bunların yapılmasının ise günah olarak karşısına geleceğini bildirmiştir. Tüm müslümanları ilgilendiren ve hayatın her alanı ile ilgili olan bu davranışlardan sakınmak ve kaçınmak gerekmektedir. Bunun için öncelikle günahları bilmek gerekmektedir.

Hadislerde büyük günah olarak nitelendirilen davranışlar konusunu seçmemizin en önemli nedeni; Allah'a (c.c.) olan kulluk görevimizi en iyi şekilde yapmak, Allah'ın (c.c) ve Hz. Peygamber'in bize yasakladığı şeyleri bilip insanlara açıklamak ve toplumun da bilinçlenmesini sağlamaktır.

İnsanoğlu her gün bilerek veya bilmeyerek günahlar işliyor. Peki, bu günahlar nelerdir? Dinimiz günah işleyenin neler yapması gerektiğini söylüyor mu? Tövbe etmek yeterli mi? Günah işleyen kişiye çevresindekiler nasıl davranmalı? Günah işlediğimizden dolayı mı başımıza musîbetler geliyor? gibi birçok soru insanın aklından geçmektedir. Bu çalışmada işte bu sorulara cevap bulmaya çalışılmıştır.

Hata yapma ve günah işleme insanoğlunun fitratından gelen bir özelliktir. Ancak önemli olan insanın, Kur'ân ve sünnet ışığında yaptıklarını sorgulayarak günahlarından pişman olup Allah'a (c.c.) tevbe edebilmesidir. Bir hadiste Hz. Peygamber, bir kulun defalarca günah işlediğinde ve her defasında Allah'tan bağışlanma dilediğinde Allah'ın,

kulun günah işlediğini farkında olmasından ve Rabbi olan Allah'ın kendisini sorgulayacağını bilmesinden dolayı affettiğini bildirmektedir.¹

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Kur'ân-ı Kerîm'de müphem (açık olmayan, belirsiz) bazı konuların açıklanması ilahi bir görev olarak Hz. Peygamber'e verilmiştir. Aynı şekilde Kur'ân'da ve hadislerde bildirilen günah ile ilgili konular incelendiğinde bunların büyük oranda örtüştüğü görülmekle beraber hadislerde günah ile ilgili daha fazla konunun ele alındığı, çeşitlendirildiği ve detaylandırıldığı görülmektedir. Hadislerde günah olarak nitelendirilen konuların fazla olmasının sebebi Hz. Peygamber'in beyan yetkisini kullanıp Kur'ân'da temas edilmeyen hususları da açıklamasından ileri gelmektedir. Hadislerde büyük günah olarak nitelendirilen davranışlar konusunu seçmemizdeki amacımız işte bu detaylı, çeşitlendirilmiş ve farklı konuları tespit edip müslümanların bilgisine sunmaktır.

Günah konusunda yapılan çalışmaları incelediğimizde günah meselesinin daha çok Tefsîr alanında ya da Kelam alanında çalışıldığı görülmektedir. Bunların bazılarında Kur'ân-ı Kerîm'den yola çıkılmış ve onda geçen günahlar ele alınmış, bazısın da ise mezhepler ekseninde konu ele alınarak "*Büyük Günah*" meselesine odaklanılmıştır. Hadis-i şeriflerde ise "*Helak Eden Yedi Günah*" ve "*Kişiyi Cehenneme Götürecek Eylemler*," başlıkları altında incelenmiştir. Ancak günahların tamamını ele alan tez çalışmasına rastlanılamamıştır. Bu çalışmada Hz. Peygamber'in hadis-i şerifleri ekseninde konumuz ele alınacaktır.

Araştırmamızın hedef kitlesi genelde tüm insanlık, özelde ise müslümanlardır. Bu çalışmanın, farkında olarak ya da olmayarak yaptığımız bazı yanlış davranışların Allah (c.c.) nezdindeki karşılığının ne olduğunun müslümanlar tarafından anlaşılmasına fayda sağlamasını umuyoruz. Yine büyük günah olarak nitelendirilen davranışlar konusunda farkındalık kazandırmasını ve insanların bu davranışlardan sakınmasına vesile olmasını diliyoruz.

¹ Buhârî, Tevhîd: 35; Müslim, Tevbe: 29.

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM KAYNAKLARI

Araştırmada ilk olarak kaynak taraması yapıldı. Zehebî'nin (ö. 748/1347) *Kitâbu'l-Kebâir*'inde yer alan hadislerde geçen sakındırıcı ifâdelerden hareketle büyük günahlar temel hadis kaynaklarından olan ve “*Kütüb-i Sitte*” diye adlandırılan, Buhârî (ö.256/870) ve Müslim'in (ö. 261/874) *Sahîh*'leri, Tirmizî'nin (ö. 279/892) *Câmi*i, Ebû Dâvûd (ö. 275/888), Nesâî (ö. 303/915) ve İbn Mâce'nin (ö. 273/886) *Sünen*'lerinde tespit edildi.

İkinci yöntem olarak sınıflandırma yapıldı. Kütüb-i Sitte'de geçen günah ile ilgili tüm hadis-i şerifler incelendi ve büyük günahlar konularına göre tasnif edildi. Tekrar sosyal nitelikli, itikâdî, ahlakî, fiilî, ibadetle ve âdâbla ilgili olmak üzere değerlendirildi.

Araştırmamızda, Zehebî'nin *Kitâbu'l-Kebâir*, İbn-i Hacer el-Heytemî'nin (ö. 974/1566) *ez-Zevâcir an İktirâfî'l-Kebâir*, İbn Hacer'in (ö. 852/1449) *Fethu'l-Bârî*, Nevevî'nin (ö. 676/1277) *el-Minhâc*, Azîmâbâdî'nin (ö. 1329/1911) *Avnu'l-Ma'bûd*, Mübârekfûrî'nin (ö. 1935) *Tuhfetü'l-Ahvezî*, Suyûtî'nin (ö. 911/1505) *Şerhu's-Suyûtî li Süneni'n-Nesâî*, M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfi Çakan ve Raşit Küçük tarafından hazırlanan *Riyâzü's-Sâlihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, İbn Manzûr'un (ö. 711/1311) *Lisân'u'l Arab* ve İsfahânî'nin (ö. V/XI yüz yılın ilk çeyreği) *el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân* isimli eserlerinden faydalanılmıştır. Ayrıca günah konusu ile ilgili yapılan doktora ve yüksek lisans tezleri, makaleler ve konuyla ilgili yazılmış Türkçe ve Arapça kitaplardan istifâde edilmiştir.

Rivayetlerin tespitinde el-Mektebetü's-Şâmile CD'si kullanılmış, tespit edilen tüm rivayetler matbu nüshalarıyla karşılaştırılarak tahriri yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜNAH KAVRAMI

1.1. GÜNAHIN LÜGAT VE TERİM ANLAMI

Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şeriflerde; küfür,² nifâk,³ haram,⁴ fîsk,⁵ fahşâ,⁶ ma'siyet,⁷ zulüm,⁸ dalâlet,⁹ tuğyan,¹⁰ fücûr,¹¹ kasâve,¹² ism,¹³ zenb,¹⁴ cünâh,¹⁵ seyyie,¹⁶ vizr,¹⁷ hûb,¹⁸ hıns,¹⁹ cürüm,²⁰ fesâd,²¹ ğayy,²² habîs,²³ zeyğ,²⁴ râne,²⁵ hatâ²⁶ ve lemem²⁷ günahı ifâde etmek için kullanılan kelimelerdir.

Günah; din tarafından suç sayılan, acımaya yol açacak kötü iş veya davranış, yazık, sorumluluk, vebal anlamlarına gelir.²⁸ Farsça bir kelime olup isimdir.²⁹ Tanrı buyruklarına aykırı düşen davranış, dinde suç sayılan iş ve vicdanı rahatsız eden suç

² Nisâ: 4/136, 150; Tevbe: 9/54; Nahl: 16/106; Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, *Câmiu's-Sahîh*, Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, Beyrut 2015, Menâkıb: 5, Edeb: 44.

³ Tevbe: 9/68; Ahzâb: 33/73; Buhârî, İmân: 24; Tirmizî, Ebû İsmâîl Muhammed b. İsmâîl b. Sevre, *Sünenü't-Tirmizî*, Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, Beyrut 2015, Birr ve's -Sıla: 79.

⁴ Bakara: 2/144, 149, 150; Buhârî, İstikrâz: 19; Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as el-Ezdî es-Sicistânî, *es-Sünen*, Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, Beyrut 2015, Eşribe: 8.

⁵ Bakara: 2/197; Nûr: 24/4; Buhârî, İmân: 36, Hac: 4.

⁶ Bakara: 2/169; Nisâ: 4/15; Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc, *Sahîh-u Müslim*, Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, Beyrut 2016, Selâm: 11; İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvînî, *es-Sünen*, Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, Beyrut 2013, Hudûd: 38.

⁷ Mücâdele: 58/8, 9; Hucurât: 49/7; Buhârî, Ahbârü'l-Âhâd: 1; Müslim, Nezir: 8.

⁸ Bakara: 2/59; Talâk: 65/1; Buhârî, Havâlat: 1; Ebû Dâvûd, Tahâret: 5.

⁹ Bakara: 2/16; Nisâ: 4/44; Buhârî, Hudûd: 12; İmân: 18.

¹⁰ Bakara: 2/15; Mâide: 5/68; Buhârî, Tefsîr: 18; Müslim, Kader: 29.

¹¹ Şems: 91/8; Abese: 80/42; Buhârî, Mûsâkât: 4; Ebû Dâvûd, Edeb: 19.

¹² Bakara: 2/74; Zümer: 39/22; Buhârî, Bed'ü'l-Halk: 15; Tirmizî, Zühd: 52.

¹³ Mâide: 5/2; Mücâdele: 58/8; Buhârî, Buyû: 2; İbn Mâce, Sünnat: 15.

¹⁴ Tekvîr: 81/9; Şems: 91/14; Müslim, İmârât: 119; Ebû Dâvûd, Edeb: 50.

¹⁵ Bakara: 2/198; Nisâ: 4/24; Buhârî, Buyû: 1; Ebû Dâvûd, Menâsik: 4, 6.

¹⁶ A'râf: 7/95; Yûnus: 10/27; Buhârî, İmân: 31; Nesâî, Ebû Abdirrahman b. Şuayb, *Sünenü'n-Nesâî*, Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut 2013, Mevâkî: 211; Ebû Dâvûd, Cenâiz: 51.

¹⁷ En'âm: 6/164; İsrâ: 17/15; Buhârî, Mûsâkât: 12; Ebû Dâvûd, Salât: 208.

¹⁸ Nisâ: 4/2; Ebû Dâvûd, Salât: 358; İbn Mâce: Ticârât: 58.

¹⁹ Vâkıa: 56/46; Sâd: 38/44; Buhârî, Tefsîr: 5; İbn Mâce, Keffârât: 5.

²⁰ En'âm: 6/55, 124; Yûnus: 10/17; Buhârî, İ'tisâm: 3; Müslim, Fedâil: 132, 133.

²¹ Mâide: 5/33; Buhârî, İmân: 39; Müslim, Mûsâkât: 107.

²² Bakara: 2/256; A'raf: 7/146, 202; Müslim, Cumua: 48; Nesâî, Nikâh: 40.

²³ Nur: 24/26; Tevbe: 9/28; Buhârî, Teheccüd: 12; Müslim, Hac: 487.

²⁴ Necm: 53/17; Sebe': 34/12; Buhârî, Ferzu'l-Humus: 1; Müslim, Cihad ve's-Siyer: 54.

²⁵ Mutaaffîfîn: 83/14; İbn Mâce, Zühd: 29; Tirmizî, Tefsîr: 74.

²⁶ Yûsuf: 12/29, 97; Bakara: 2/81; Müslim, Salât: 225; Nesâî, Tatbîk: 427/80.

²⁷ Necm: 53/32; Buhârî, İsti'zâ: 12; Müslim, Kader: 20.

²⁸ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988, I, 584.

²⁹ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, I, 584; Heyet (Kılıçoğlu, Safa ve Dğr.), *Meydan Larousse*, "Günah" Sabah Yay., İstanbul 1992, VIII, 432; Heyet (Karaman, Fikret ve Dğr.), *Dini Kavramlar Sözlüğü*, DİB Yay., Ankara 2006, 204.

anlamlarına da gelmektedir.³⁰ Ayrıca "isyan, karşı gelme, suç, kabahat" manalarını da ifâde etmektedir.³¹

Günah kavramının Arapça karşılığı *cünâh* kelimesi olarak gösterilmektedir. Ancak *cünâh* kelimesi Arapça'da "*hata, mahzur, zorumluluk*" gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak, kişinin dini değerlerine aykırı olan davranışlarına günah denir.³²

İslamiyette günah; Allah Teâlâ'nın ve Hz. Peygamber'in emirlerine uymamak, haram ve mekruh olan yasaklardan sakınmamaktır.³³ Günah; niteliğine, tevbe etmeden affedilip edilmemesine ve muhatabına göre gruplandırılabilir. Niteliği açısından günahlar, küçük (sağîre) ve büyük (kebîre) olmak üzere ikiye ayrılır. Muhataba göre günahlar ise üç grupta incelenebilir. Bunlar da; Allah'a karşı işlenen günahlar, insanlara karşı işlenen günahlar ve kişinin kendisine karşı işlediği günahlardır. İslamî kaynaklarda mevcut olan genel anlayışa göre, kul hakkına tecâvüz etmek ve toplumsal huzuru bozmak sûretiyle ortaya konulan günahların vebali -küfür ve şirk dışında- Allah'a karşı işlenen günahlardan daha ağırdır. Günahlar ayrıca, dünyada muhatap olacağı cezalar açısından da gruplandırılmıştır. Bunlar, had cezası gerektiren günahlar, sadece keffâret cezası gerektiren günahlar, yalnız uhrevî cezası olan günahlardır.³⁴

İslamiyete göre, Hristiyanlıkta söz konusu olan Hz. Âdem'in işlemesi sebebiyle insanlara tevarüs eden aslî bir günah mevcut değildir. Çünkü suç kişiseldir ve Allah (c.c.) Hz. Âdem'in tevbesiyle günahını affetmiştir.³⁵ İnsanlar dünyaya günahsız olarak, hem iyilik hem de kötülük yapabilme potansiyeline sahip bir yetenekle gelirler.³⁶

İnsanı günaha sevkeden faktörler de bulunmaktadır. Bunlar, insanı dışarıdan etkileyen âmiller ve insanın yapısında bulunan meyli/arzularıdır. İslamiyete göre insanın fıtratında bulunan kötülüklerin kaynağı ise nefistir.³⁷ Çünkü nefis, "kötülüğü emreden" (nefs-i emmâre)³⁸ ve kişiyi günaha yöneltmek için fısıltılarla sürekli telkinde

³⁰ Heyet, *Meydan Larousse*, "Günah", VIII, 432.

³¹ Heyet (Eker, Aytaç ve Dğr.), *Yeni Rehber Ansiklopedisi*, İhlas Gazetecilik Holding, İstanbul 1993, VIII, 155.

³² Nihat Yatkın, *Hadisi Anlamada Yöntem*, M.Ü. İFAV Yay., İstanbul 2013, 92.

³³ Heyet, *Yeni Rehber Ansiklopedisi*, VIII, 155.

³⁴ Adil Bebek, "Günah", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1996, XIV, 283.

³⁵ Bakara: 2/37.

³⁶ Bebek, XIV, 283.

³⁷ Bebek, XIV, 283.

³⁸ Yûsuf: 12/53.

bulunan³⁹ bir güçtür. Ölümsüz bir dünya hayatı isteme arzusu ve ahireti düşünmeme tavrı da insanı günaha sevkeden bir başka faktördür.⁴⁰ Ayrıca insanın psikolojik yapısının hassas olması,⁴¹ fizyolojik ve psikolojik bağımlılıklarının bulunması da önemli günah faktörleri olarak zikredilmektedir.⁴² Dünya hayatının câzibesini,⁴³ yeryüzündeki insanlardan kötü örneklerin bol miktarda mevcudiyeti⁴⁴ ve insanla mücadele etmeye ahdetmiş olan şeytanın tahrikleri de⁴⁵ günaha götüren haricî sebepler içinde önemli bir yer tutar.

1.1.1. Ehl-i Kitaba Göre Günah

Günah, yasakların çiğnenmesi veya emirlerin yerine getirilmemesiyle tezahür eden ve ahlakî, vicdanî ve dînî açıdan sorumluluk gerektiren bir olgu olmakla beraber, kutsallığına inanılan tabiatüstü varlık veya varlıklar dinin temel unsurları arasında bulunmasından dolayı bütün dinlerde günah kavramı mevcuttur.⁴⁶ Bu bölümde ehl-i kitap olan Yahudilik ve Hristiyanlıkta günah kavramı ele alınacaktır.

1.1.1.1. Yahudilikte Günah

Günah Yahudilikte; Tanrı-insan ilişkisinde Tanrı'yı seçmeyi ve tercih etmeyi reddediş, bundan dolayı da bu ilişkinin parçalanması ve bozulmasıdır. Kitab-ı Mukaddes'te yaklaşık yirmi kelime günahı ifâde eder. Başlıcaları het', avon ve peşa'dır. Ahd-i Atik'te, doğru yolun terk edilmesi, yitirilmesi demek olan "ht" kökünden türeyen "hata" fiili 459 yerde geçmektedir. Dünyevî anlamda "kişinin yolunu (veya amacını) kaybetmesi" anlamında da kullanılmaktadır.⁴⁷ Hem fiilde hem de düşüncede kendini gösteren "kötülük" ve "sırt çevirme" anlamında kullanılan "avon" kelimesi ise 229 yerde geçmektedir.⁴⁸ Hem "isyan etmek" hem de "ihlal etmek" manasında kullanılan

³⁹ Kâf: 50/16.

⁴⁰ Bakara: 2/96.

⁴¹ Nisâ: 4/28.

⁴² Âl-i İmrân: 3/14.

⁴³ Âl-i İmrân: 3/14, 185; Yûnus: 10/23; Ra'd: 13/26.

⁴⁴ En'âm: 6/116; Furkân: 25/27-29.

⁴⁵ A'râf: 7/16; 17; Hicr: 15/39.

⁴⁶ Ömer Faruk Harman, "Günah", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1996, XIV, 278.

⁴⁷ *Kitab-ı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit (Tevrat, Zebûr ve İncil)*, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2015, Meseller: 8/36.

⁴⁸ Harman, XIV, 280.

"pş" 'kökünden türeyen "peşa" kelimesi ise 139 yerde geçmektedir. Günah ayrıca, Yahova'ya karşı başkaldırı⁴⁹ ve Tanrı tarafından ikame edilen düzeni ihlaldır.⁵⁰

1.1.1.2. Hristiyanlıkta Günah

Hristiyanlıkta günah, birçok kısma ayrılarak değerlendirilmekle beraber günahlar arasında da bir derecelendirme yapılmaktadır.⁵¹ Hristiyanî anlamda günah, şuurlu ve irâdî olarak Tanrı buyruğuna karşı gelmedir. Katolik ilâhiyatına göre günahlar çeşitleri itibariyle sınıflandırılmış ve derecelendirilmiştir. Aslî günahın karşılığı olarak fiili günah; tabîî veya ilahî kanunların çiğnenmesidir. Âdem ve Havva cennette günah işledikleri için her çocuk günahkâr doğar. Vaftiz, çocuğu bu aslî günahdan kurtarır. Günah ayrıca işlenen suçun ağırlığı ve işleyenin sorumluluğu nispetinde bağışlanmaz günah ve bağışlanabilir günah şeklinde derecelendirilir. Günahın ikinci mertebesini işleyenler ilâhî mağfireti kısmen kaybetmekle beraber ahirette de bir arınma yeri olan ârâfda azaba düşer olurlar. Bütün günahların kaynağı olan yedi günah ise; gurur, cimrilik, haset, sefahat, öfke, oburluk ve tembelliktir.⁵²

1.2. KUR'ÂN-I KERİM VE HADİS-İ ŞERİFLERDE GÜNAHA DELÂLET EDEN KAVRAMLAR

Kur'ân-ı Kerîm'de günah, kişiyi ve toplumsal hayatı derinlemesine ilgilendiren olay olarak sunmaktadır. Günah, güzel bir sona ulaştıran sevap fiilinin karşısında kulu, bazen kendisinin hakkı, bazen başkalarının hakları, bazen de Allah'ın (c.c.) istek ve yasakları karşısında başkaldırmış olarak diker. Günah kişinin kalbinin kararmasına neden olduğu gibi toplumların da en ürpertici şekilde cezalandırılmasına sebep olmaktadır.⁵³

Hız. Peygamber, iyiliğin, ahlakın güzel olması, günahın ise kalbi tırmalayıp, insanların bilmesini istemediği şey olduğunu⁵⁴ bildirdiği hadisinde geçtiği üzere günah ilk olarak insanın kalbine rahatsızlık veren şeydir. Buna göre günah izâfî bir his

⁴⁹ Sayılar: 14/9; Tesniye: 28/15-44; I. Samuel: 12/14.

⁵⁰ Tekvin: 3/1-24.

⁵¹ Harman, XIV, 281.

⁵² Heyet (Akay, Ahmed Nihad ve Dğr.), *Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1970, XVIII, 174.

⁵³ Sadık Kılıç, *Kur'ân'da Günah Kavramı*, Hibaş Yay., Konya 1984, 32.

⁵⁴ Müslim, Birr ve's-Sıla: 14, 15; Tirmizî, Zühd: 43

mesalesidir. Burdan hareketle kalbe rahatsızlık veren en ufak bir şey bile günah olabilecektir. İkinci olarak ise, başkasının haberdar olması istenilmeyen şeydir. Bu tür bir davranış kişisel saygınlığı zedeleyici unsur olarak görülmektedir.⁵⁵

Bu bölümde Kur'ân-ı Kerîm ve hadîs-i şeriflerde günaha delâlet eden kavramlar ağırdan hafife doğru sıralanarak verilecektir.

1.2.1. Küfür

Küfür, imânın zıttı demek olup isyan etmek, uzak durmak, örtmek, nimete nankörlük etmek ve şükretmemek anlamlarına da gelir.⁵⁶ Terim olarak genellikle, din adına tebliğ ettiği hususlarda peygambere inanmamak ve onu onaylamamak diye tanımlanır. Kök halinde Kur'ân-ı Kerîm'de kırk bir yerde geçmekte olup bunun yanında birçok ayette aynı kökten türemiş isim ve fiiller bulunmaktadır.⁵⁷ Kur'ân'da küfür kelimesinin geçtiği yerlere örnek, kâfirlerin Allah'ı inkâr etmeleri,⁵⁸ O'na evlat isnat etmeleri,⁵⁹ O'nun yolundan yüz çevirmeleri,⁶⁰ şirke, ulûhiyyetinde ortak tanıyarak düşmeleri,⁶¹ ayetlerini⁶² ve peygamberlerini inkâr etmeleri⁶³ verilebilir.

Hadis-i şeriflerde küfür kelimesi çokça geçmekle beraber örnek verilecek olursa Hz. Peygamber, müslümanla savaşmanın küfür olduğunu,⁶⁴ bile bile babasından başkasına neseb iddia eden kimsenin (nimete) küfrettiğini,⁶⁵ mümine küfür isnâd etmenin, onun canına kıymak gibi (günah) olduğunu⁶⁶ ve şahsi kanaate dayanarak Kur'ân-ı Kerîm hakkında münakaşa etmenin küfür olduğunu⁶⁷ bildirmektedir.

⁵⁵ Kılıç, 35-36.

⁵⁶ İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem el-İfrîkî, el-Mısırî, *Lisân'ul-'Arab*, Dâru'l-Ma'rife, Kahire tsz., V, 3897

⁵⁷ Mustafa Sinanoğlu, "Küfür", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2002, XXVI, 533, 534.

⁵⁸ Nisâ: 4/136, 150; Tevbe: 9/54; Nahl: 16/106.

⁵⁹ Mâide: 5/72-73; Tevbe: 9/30.

⁶⁰ Nisâ: 4/167.

⁶¹ Âl-i İmrân: 3/151; Beyyine: 98/1, 6.

⁶² En'âm: 6/39; Enfâl: 8/31.

⁶³ Nisâ: 4/42; Ra'd: 13/43.

⁶⁴ Buhârî, İmân: 36, Edeb: 44, Fiten: 8; Müslim, İmân: 116; Nesâî, Muhârebe: 23/27; İbn Mâce, Sünnet: 7, 9, Fiten: 4; Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 51, İmân: 15.

⁶⁵ Buhârî, Menâkıb: 5.

⁶⁶ Buhârî, Edeb: 44.

⁶⁷ Ebû Dâvûd, Sünnet: 5.

1.2.2. Nifâk

Nefeka fiili yemeğin, paranın malın azalmasında kullanılır. Nifâk ve münafık ise dinin bir kapısından girip de diğerinden çıkan kimseler için kullanılmaktadır.⁶⁸ Istılâhî olarak, imân ettiğini dil ile söyleyip, küfrü kalpte gizlemeye nifak denir.⁶⁹

Nifâk sözlükte, kişinin olduğundan başka türlü görünmesi anlamına gelir. Nifâk kavramı Kur'ân-ı Kerîm'de kök halinde üç ayette geçmektedir. Münafık şeklinde yirmi yedi ayette, çekimli fiil olarak ise iki yerde geçmekte olup beş yerde münafık erkeklerle beraber münafık kadınlar da zikredilmektedir.⁷⁰ Yine Kur'ân-ı Kerîm'de Allah (c.c.); kâfirlere, erkek ve kadın münafıklara, içinde sonsuza kadar kalacakları cehennem ateşi vaâdinde bulunmuştur.⁷¹

Nifâk kelimesi, Kütüb-i Sitte'de, *münafıklık* anlamında kullanılmıştır.

Resûlullah (s.a.v.), kişide bulunan dört şeyin o kimseyi hâlis münafık yapacağını ve bunları bırakıncaya kadar kendisinde münafıklıktan bir haslet olacağını bildirmiştir. Bunlar; konuştuğunda yalan söylemek, söz verince sözünde durmamak, va'dettiğinde va'dînden dönmek ve husûmet yaptığı zaman da haktan ayrılmaktır⁷² (Nesâî'de ilk ikiden sonra üçüncüde; "Emanet edilince hâinlik etmek"⁷³ geçmektedir) ve "Müstehcen ve lüzumundan fazla konuşmak münafıklıktan iki bölümdür."⁷⁴ Bu hadislerde münafıkların özellikleri nifâk kelimesiyle bildirilmiştir.

Hiz. Peygamber'in "*Bir kimse gaza etmeden ve gaza etmeyi gönlünden geçirmeden ölürse nifâkın bir şubesi üzere (münafıklığın bir parçasını kendinde barındırmış olarak) ölür*"⁷⁵ ve "*Ensarı sevmek imân alâmeti, onlara buğzetmek ise münafıklık alâmetidir*"⁷⁶ buyurduğu hadislerinde nifâk kelimesi geçmektedir.

⁶⁸ İbn Manzûr, VI, 4509.

⁶⁹ Cürcânî, eş-Şerîf Ali b. Muhammed, *Kitâbü't-Ta'rîfât*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1405/1984, 311.

⁷⁰ Hülya Alper, "Münafık", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2006, XXXI, 565; Enfâl: 8/49; Tevbe: 9/67, 68, 77, 97, 101; Ahzâb: 33/73.

⁷¹ Tevbe: 9/68.

⁷² Buhârî, İmân: 24, Mezâlim: 17, Cizye: 17; Müslim, İmân: 106; Tirmizî, İmân: 14.

⁷³ Nesâî, İmân veş-Şerâî: 20.

⁷⁴ Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 79.

⁷⁵ Müslim, İmârât: 158.

⁷⁶ Buhârî, İmân: 10, Menâkıbu'l-Ensar: 4; Müslim, İmân: 128; Nesâî, İmân veş-Şerâî: 19, 20.

Hız. Peygamber'in: *"Kırk gün boyunca cemaate devam eden ve namazın ilk tekbirine yetiştini, Allah (c.c.) ateşten ve münafıklardan kurtarır"*⁷⁷ hadisinde cemaatle namazın münafıklıktan kurtaracağı nifâk kelimesiyle bildirilmiştir.

1.2.3. Harâm

Harâm ile engelleme ve yasaklama kastedilmiştir. Aklen veya şer'an yasaklanmış şeydir.⁷⁸ Sözlükte masdar olarak "bir şeyin bir kimseye yasak olması", isim olarak da "yasaklanan, helal olmayan şey" anlamına gelir. Arapçada zengin bir kullanım alanına sahiptir. Harâm kelimesi çeşitli türevleriyle Kur'ân'da seksen üç yerde geçmektedir.⁷⁹ Dinî yasaklardan, Allah'ın (c.c.) insanlara yasak kıldığı fiillerden, bazı ayetlerde de kişilerin bazı fiilleri kendilerine yasak saymasından söz edilmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'in altmış altıncı süresinin adı da Tahrîm'dir.⁸⁰

Kütüb-i Sitte'de geçen aşağıdaki hadis-i şeriflerde yasaklanan şeyler haram kelimesiyle ifâde edilmiştir.

Allah'ın (c.c.), borcu ödememeyi haram saydığı ve kişinin hakkı olmayan şeyi almasını yasakladığı⁸¹ ve kumarı haram kıldığı⁸² haber verilen hadislerde haram kelimesi geçmektedir.

Şüpheli şeyler hakkında Hız. Peygamber'in: *"...Her kim günah olması şüpheli olan şeye cür'et ederse, haramlığı apaçık olan şeylere dalmaya yaklaşmıştır"* buyurduğu hadisinde haram kelimesi kullanılmıştır.⁸³

Resûlullah (s.a.v.), ipek elbise giyinmenin ve altın kullanmanın ümmetinin erkeklerine haram/yasak, kadınlarına helal kıldığını⁸⁴ ve evcil eşeklerin etlerini yemenin haram/yasak olduğunu⁸⁵ haram kelimesiyle bildirmiştir.

⁷⁷ Tirmizî, Salât: 65.

⁷⁸ İsfahânî, Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân*, Daru'l-Ma'rife, Lübnan tsz., 114.

⁷⁹ Bakara: 2/144, 149, 150, 173, 191, 194, 196, 198, 217, 275; Âl-i İmrân: 3/93; Mâide: 5/2, 72, 97; Enfâl: 8/34.

⁸⁰ Kürşat Demirci, "Haram", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1997, XVI, 97, 98.

⁸¹ Buhârî, İstikrâz: 19, Edeb: 6; Müslim, Akdiye: 12, 14.

⁸² Ebû Dâvûd, Eşribe: 8.

⁸³ Buhârî, Buyû: 2.

⁸⁴ Tirmizî, Libâs: 1; Nesâî, Zînet: 74/76.

⁸⁵ Müslim, Sayd ve'z-Zebâih: 23; Nesâî, Sayd ve'z-Zebâih: 31; Ebû Dâvûd, Etme: 33; İbn Mâce, Zebâih: 13.

1.2.4. Fısk

Fısk kelimesi, isyan, Allah'ın (c.c.) emirlerini terk ve doğru yoldan çıkmak anlamlarına gelir.⁸⁶

Sözlükte, belirli bir sınırı aşmak ve taze hurma kabuğunu yarıp dışarı çıkmak anlamlarında kullanılan fısk, İslam öncesi dönemde daha çok hayvanlar ve bitkiler hakkında kullanılmıştır. İslamî dönemde ise " Allah'ın (c.c.) emirlerine itaatsizlik etme ve hak yoldan ayrılma" şeklinde daha özel bir anlam kazanmıştır. Hem dinin emirlerine aykırı hareket eden müslümanlar hem de müşrik, Yahudi, Hristiyan ve münafıklar fısk kelimesi ve türevleriyle nitelendirilmişlerdir. Kur'ân-ı Kerîm'de kök halinde (fısk, füsûk) yedi yerde geçmektedir. Sıfat ve fiil olarak kırk yedi yerde geçmektedir. Küfür kelimesinden daha da kapsamlı şekilde imânın karşıtı⁸⁷ ve dinin emirlerine itaatın zıddı olarak⁸⁸ kullanıldığı görülür. Fakat Kur'ân'da fısk kelimesinin yer aldığı yedi ayette, müslümanların muhatap olarak alınmakta ve fısk kavramıyla kan, ölü, domuz eti ve Allah'tan (c.c.) başkası adına kesilen hayvanların etini yemek, fal oklarıyla kısmet aramak, Hz. Peygamber'e itaatsizlik etmek, müminlere kötü lakap takmak ve alay etmek gibi şirk ve küfür hariç kalan diğer büyük günahların işlenmesinin, dinin yasaklarına ve emirlerine aykırı davranılmasının kastedildiği görülür.⁸⁹

Hiz. Peygamber: "Müslüman'a sövmenin günah ve Allah'ın (c.c.) yolundan ayrılmak olduğunu⁹⁰ fısk kelimesiyle bildirmiştir.

Cinsel ilişkiye girmeden ve günah işlemeyen, Allah için hacceden kimsenin, hacdan annesinden doğduğu günkü gibi günahsız bir şekilde döneceği⁹¹ bildirilen hadiste günah işlemek fısk kelimesiyle ifâde edilmiştir.

Hiz. Ömer'in, halifeliğinin son yıllarında sarhoş olan kimseye kırk değnek, nihayet insanlar (içki içerek) günah işlemeye haddi aştıklarında ise, bu kimselere seksen değnek vurduğu⁹² rivayetinde günah işleme fısk kelimesiyle bildirilmiştir.

⁸⁶ İbn Manzûr, V, 3414.

⁸⁷ Bakara: 2/ 99; Âl-i İmrân: 3/ 110; En'âm: 6/ 49; Secde: 32/18.

⁸⁸ Bakara: 2/197; Nûr: 24/4; Hucurât: 49/7,11.

⁸⁹ Ali Şafak, "Fısk", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1996, XIII, 37.

⁹⁰ Buhârî, İmân: 36, Edeb, 44, Fiten: 8; Müslim, İmân: 116; Nesâî, Muhârebe: 23/27; İbn Mâce, Sünnet: 7, 9, Fiten: 4; Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 51, İmân: 15.

⁹¹ Buhârî, Hac: 4; Muhsar ve Cezâi's Sayd: 9, 10; Müslim, Hac: 438; Nesai, Menâsiku'l Hac: 4; İbn Mâce, Menâsik: 3; Tirmizî, Hac: 2.

⁹² Buhârî, Hudûd: 4.

1.2.5. Fahşâ

Fahşâ, fuhuş, fâhişe kelimeleri; "sözde fiilde ve her şeyde çirkinliktir."⁹³ Kur'ân-ı Kerîm'de, fâhişe, fahşâ ve fevâhiş kavramları yirmi dört yerde geçmekte olup⁹⁴ çoğunda büyük günah, son derecede çirkin söz ve davranış, ahlaka aykırı olup dinen yapılması yasaklanan her türlü çirkinlik ve kötülük için kullanılır. Bir kısmında kinâye yoluyla sevicilik, livâtâ ve zinâ, gibi her toplumda suç olan ve çirkinlik olarak kabul edilen iffetsizlikler kastedilir.⁹⁵

Fâhişe kelimesi, Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî'de, zina etmek, fena iş yapmak, kötülük ve hayâsızlık anlamlarında kullanılmıştır.

Hız. Peygamber, bir adamın karısından doğan bir çocuğu, gözüyle karısının zina ettiğini görmediği müddetçe inkâr etmesinin mümkün olamayacağını hükme bağladığı⁹⁶ hadisinde zinâ etmek anlamında fâhişe kelimesi kullanılmıştır.

Resûlullah'a (s.a.v.) "Essâmü aleyküm," diye selam verildiğinde, Hız. Aişe: "Bilakis sam ve lanet sizin üzerinize olsun" dediler." dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) "*Ey Âişe! Şüphesiz ki, Allah kötülüğü sevmez...*"⁹⁷ buyurmuştur. Burada fâhişe kelimesi kötülük anlamında geçmektedir.

Amr b. Kurra def çalmaktan başka hiçbir yolla rızık kazanamayacağını, bu nedenle hayâsızlık durumu olmaksızın şarkıcılık yapmak için Resûlullah'dan (s.a.v.) izin istediği⁹⁸ hadiste hayâsızlık anlamında fâhişe kullanılmıştır.

Resûlullah'ın (s.a.v.) beş şeye müptela olunacağı zaman hiçbir hayır kalmayacağını bildirdiği ve o döneme erişmekten Allah'a (c.c.) sığındığını ifâde ettiği hadisteti beş şeyden birinin "*Bir milletin içinde zina/fuhuş ortaya çıkıp nihayet o milletin bunu alenî olarak işlemesi*"⁹⁹ olduğunu buyurduğu hadiste zinâ/fuhuş anlamında fâhişe kelimesi geçmektedir.

⁹³ İbn Manzûr, V, 3355.

⁹⁴ Bakara: 2/169, 268; Âl-i İmrân: 3/135; Nisâ: 4/15, 19, 22, 25; En'âm: 6/151.

⁹⁵ Nebi Bozkurt, "Fuhuş", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1996, XIII, 211.

⁹⁶ Nesâî, Talâk: 48.

⁹⁷ Müslim, Selâm: 11.

⁹⁸ İbn Mâce, Hudûd: 38.

⁹⁹ İbn Mâce, Fiten: 22.

1.2.6. Ma'siyet

İsyan kelimesi, itaatin zıttıdır. Kulun Rabbine isyan etmesi, emrini dinlememesidir.¹⁰⁰ Sözlükte ma'siyet; "söz dinlememek, itaatten ayrılmak, çoğunluk tarafından kabul edilen tutumlara uyum sağlamamak" manasındaki isyan kökünden mastar ve isim olup itaat kelimesinin de karşıtıdır. Kur'ân-ı Kerîm'in otuz iki ayetinde de ma'siyet kavramı geçmektedir. Bunların ikisi ma'siyet,¹⁰¹ biri isyan,¹⁰² ikisi asî (âsi)¹⁰³ şeklinde olup diğerleri ise çeşitli fiil kalıplarındadır.¹⁰⁴ Ma'siyet veya isyan tek başına kullanıldığında Allah'a (c.c.) yönelik olarak kabul edilmektedir. Bir ayette de ana-babaya, üç ayette Allah'a (c.c.) ve Rasûlüne, on bir ayette Rasûle atfen kullanılmıştır.¹⁰⁵

Ma'siyet kelimesi hadislerde günah, günaha girmek ve isyan anlamlarında kullanılmaktadır.

Hz. Peygamber, günaha girmek amacıyla yapılan adakla, kulun kendi elinde olmayan bir şeye yaptığı adağın îfâsının olmadığını¹⁰⁶ ve Allah'a (c.c.) isyan konusunda adak adanmayacağını, keffâretinin ise yemin keffâreti gibi olduğunu¹⁰⁷ ma'siyet kelimesi ile bildirmiştir.

Yine Resûlullah'ın (s.a.v.), vâliyi Allah'a (c.c.) isyan olan bir şey yaparken görürsek, yaptığı ma'siyetten ikrah ettirmek gerektiğini, ancak itaati de bırakmamak gerektiğini¹⁰⁸ ve günah hakkında kula itaat olmadığını¹⁰⁹ bildirdiği hadislerde ma'siyet kelimesi kullanılmıştır.

1.2.7. Zulüm

Zulüm kelimesi, bir şeyi ona ait olmayan yere koymak anlamına gelir.¹¹⁰ Ayrıca zulüm ahlâk, din ve hukuk gibi "kendi hak alanının dışına çıkarak başkasını zarara sokma, zorbalık, belirlenmiş sınırları aşma, haktan bâtıla sapma, başka birinin mülkü

¹⁰⁰ İbn Manzûr, IV, 2981.

¹⁰¹ Mücâdele: 58/8, 9.

¹⁰² Hucurât: 49/7.

¹⁰³ Meryem: 19/14, 44.

¹⁰⁴ Bakara: 2/93; En'âm: 6/15; Ahzâb: 33/36.

¹⁰⁵ Bekir Topaloğlu, "Mâsiyet", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2003, XXVIII, 77.

¹⁰⁶ Müslim, Nezir: 8; Nesâî, Eymân ve'n Nüzûr: 18; Ebû Dâvûd, Eymân ve'n Nüzûr: 26,27; İbn Mâce, Keffârât: 16.

¹⁰⁷ Nesâî, Eymân ve'n-Nüzûr: 31, 41; Ebû Dâvûd, Eymân ve'n-Nüzûr: 22, 29; İbn Mâce, Keffârât: 16; Tirmizî, Nüzûr ve'l-Eymân: 1.

¹⁰⁸ Müslim, İmârât: 66.

¹⁰⁹ Buhârî, Ahbâru'l Âhâd: 1; Müslim, İmârât: 39; Ebû Dâvûd, Talâk: 7, Cihâd: 95, Eymân ve'n-Nüzûr: 15.

¹¹⁰ İbn Manzûr, IV, 2756.

üzerinde rızası olmadan tasarrufta bulunma anlamlarında kullanılır. Kur'ân'ı Kerîm'de yirmi ayette zulüm kelimesi geçmekle beraber, iki yüz altmış dokuz defa da türevleri yer almaktadır. İki yüzden fazla yerde zulüm kavramı şirk, küfür, günah işleme ve Allah'ın (c.c.) hükümlerini çiğneme" anlamlarında kullanılmıştır. Ayrıca kötülük işleyenlerin ve inkârcıların sonuçta kendilerine zulmettikleri, Allah'ın (c.c.) kimseye zulmetmeyeceği, insanların dünyada maruz kaldıkları kötü şeylerin ve âhirette uğrayacakları cezaların kendi yaptıkları kötülüklerinin karşılığı olduğu belirtilir.¹¹¹

Zulüm kelimesi hadislerde zulüm, haksız zapdetme ve haksızlık anlamlarında kullanılmaktadır.

Hiz. Peygamber'in; zengin kişinin borcunu ödemeyi uzatmasının zulüm olduğunu,¹¹² abdeste bir şey ekleyen veya eksiltenin (Resûlullah'a muhalefetten dolayı) kendisine zulüm ve kötülük etmiş olacağını,¹¹³ zımmî hakkında; kim bir zımmîye zulüm ederse yahut onun hakkını azaltırsa veya ona gücünün yetmeyeceği vergi yüklerse ya da gönlü olmadan ondan bir şey alırsa, kıyamet gününde onun hasmının kendisi olduğunu,¹¹⁴ kim haksız olarak bir mücadele veya zulme yardım ederse bundan tevbe edip vazgeçene kadar daima Allah'ın gazabı altında olacağını¹¹⁵ ve zâlime yardımın, yaptığı zulümden el çektirmek olduğunu¹¹⁶ bildirdiği hadislerde zulüm kelimesi kullanılmıştır.

Hiz. Peygamber'in; yerin yedi katının kıyamet günü toprağı haksız zapdedenlerin boynuna halka gibi geçirileceğini,¹¹⁷ asabiyetin, zulümde/haksızlıkta kavmine yardım etmek olduğunu,¹¹⁸ ve uğradığı haksızlıklara sabreden kul hakkında Allah'ın (c.c.) şerefini artıracığını¹¹⁹ bildirdiği hadislerde zulüm kelimesi haksızlık anlamındadır.

¹¹¹ Mustafa Çağrııcı, "Zulüm", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2013, XXXIV, 507; Bakara: 2/59, 150, 165, 231; Talâk: 65/1; A'râf: 7/23, 103, 162, 165; Yûnus: 10/13, 52.

¹¹² Buhârî, Havâlât: 1, İstikrâz ve Edaü'd-Düyûn ve'l Hacr ve't Teflîs: 12; Müslim, Müsâkât: 33; Nesâî, Buyû: 101; Ebû Dâvûd, Buyû: 10; İbn Mâce, Sadâkât: 8; Tirmizî, Buyû: 66.

¹¹³ Ebû Dâvûd, Tahâret: 5; İbn Mâce, Tahâret: 48.

¹¹⁴ Ebû Dâvûd, Harâc ve'l-Fey ve'l-İmâra: 33.

¹¹⁵ İbn Mâce, Ahkâm: 6.

¹¹⁶ Tirmizî, Fiten: 61.

¹¹⁷ Buhârî, Mezâlim: 13, Bed'ü'l-Halk: 2; Müslim, Müsâkât: 142.

¹¹⁸ Ebû Dâvûd, Edeb: 120; İbn Mâce, Fiten: 7.

¹¹⁹ Tirmizî, Zühhd: 13.

1.2.8. Dalâlet

Dalle, doğru yoldan ayrılmak demektir. Hidayetin zıttıdır.¹²⁰ Dalâlet ise hidayetin ve doğru düşüncenin zıttıdır.¹²¹ Dalâlet ayrıca, "yegâne hak din olan İslamiyetten mahrum kalmak ve ondan sapmak ", yahut "helal kılınan alanı aşarak haram kılınana tecavüz etmek" şeklinde de tarif edilir. Kur'ân-ı Kerîm'de türevleriyle birlikte iki yüz on sekiz defa geçen dalâlet kavramı, daha çok hidayetin zıddı olarak "inkâr ve küfrü kapsayan sapıklık" anlamında kullanılır. Ayrıca unutmak, yanılmak azgınlık yapmak, bilgisiz olmak, hüsrana ve zillete uğramak, helak ve bedbaht olmak gibi anlamlarda da geçmektedir.¹²²

Kütüb-i Sitte'de geçen aşağıdaki hadis-i şeriflerde dalle ve dalâlet kelimeleri, sapmak, sapıtmak ve sapıklık anlamlarında kullanılmıştır.

Kureyş kabilesinin Mahzûm soyundan olup da hırsızlık yapmış olan bir kadın vardı. Bunun ceza almaması için Üsâme b. Zeyd'i (ö. 54/674) Resûlullah'la görüşmek için yolladıklarında Hz. Peygamber'in: *"Sizden öncekiler aralarında şerefli bir kimse hırsızlık yaptığı zaman onu bırakırlardı da zayıf olan çaldığı zaman ise ona ceza uygularlardı. İşte onlar bu yüzden sapmışlardır"*¹²³ ve *"Allah'ın kitabından yanılan sapar"*¹²⁴ buyurduğu hadislerde dalle kelimesi sapmak anlamında kullanılmıştır.

Hz. Peygamber, Allah'ın (c.c.) kitabını insanlara bıraktığını ve kim ona tâbi olursa doğru yolda olacağını ve her kim de terkederse dalâlette olacağını¹²⁵ buyurduğu hadiste dalâlet kelimesi kullanılmıştır.

Allah'ın (c.c) üç şeyden himaye ettiğini bildiren Hz. Peygamber, bunlardan birinin "sapıklık üzere birleşmenizden"¹²⁶ olarak ifâde buyurduğu hadiste dalâlet kelimesini kullanmıştır.

İslam'da sonradan ortaya atılan her işin bid'at olduğu ve her bid'atin sapıklık olduğu¹²⁷ ve sapıklığa davet eden kişiye, tâbi olanların günahları kadar kendisine günah

¹²⁰ İsfahânî, 297.

¹²¹ İbn Manzûr, IV, 2651.

¹²² Cihâd Tunç, "Dalâlet", DİA, TDV Yay., İstanbul 1993, VIII, 428; Bakara: 2/16, 26, 108,175; Nisâ: 4/44, 116, 136; A'râf: 7/30, 61.

¹²³ Buhârî, Hudûd: 12.

¹²⁴ Müslim, Fedâilü's-Sahâbe: 36.

¹²⁵ Müslim, Fedâilü's-Sahâbe: 37; Nesâî, Salâtü'l-İdeyn: 673/22.

¹²⁶ Ebû Dâvûd, Fiten: 1.

¹²⁷ Ebû Dâvûd, Sünnet: 6, 7; İbn Mâce, Sünnet: 6, 7; Tirmizî, İlim: 16.

yazılacağı ve tâbi olanların günahlarından hiçbir şey eksilmeyeceği"¹²⁸ bildirilen hadislerde dalâlet kelimesi kullanılmıştır.

1.2.9. Tuğyan

"Tağâ" fiilinin mastarıdır. "Küfürde, sözde ve vermede aşırıya gitmek" anlamlarına gelir. Yine inkâr eden kavimler hakkında "tuğyan" kelimesi kullanılmıştır. Örneğin, Nuh kavminin üzerine suyun köpürmesi, Semûd kavminin çılgınlığının aşırı olması gibi.¹²⁹

Kur'ân'da mastar ve diğer türevleriyle birlikte bu kelime toplam otuz dokuz yerde geçmektedir.¹³⁰ Bu ayetlerde tuğyân Allah'a (c.c.) ve Hz. Peygamber'e hürmetsizlik ve saygısızlık anlamındadır.¹³¹

Buhârî ve Müslim'de geçen hadislerde Kehf sûresinin 80. ayetinde: "...O öldürülen çocuğun ana-babası iki mümin idiler; çocuk ise kâfir idi. Biz o mümin ana-babanın çocuğa olan sevgilerinden dolayı, onun dinine uyup azgınlık ve küfre sürüklenmelerinden endişe ettik..."¹³² buyurularak anne-babanın azgınlığa sürüklenmesi, çocuklarına olan sevgilerinden dolayı onun dinine uymaları şeklinde açıklanırken, diğer bir hadiste ise: "Eğer yaşasaydı azgınlık ve küfürle anne ve babasına zulmedecekti" buyurularak çocuğun anne-babasına zulmetmesine sebep olan azgınlığı tuğyan kelimesiyle ifâde edilmektedir.¹³³

1.2.10. Fücûr

Fücûr, "haktan sapmak" demektir.¹³⁴ Nefsin, insanı faziletli davranışlara aykırı işler yapmaya sevk eden özelliği olarak da tarif edilir.¹³⁵ Kur'ân-ı Kerîm'de fücûr

¹²⁸ Müslim, İlim: 16; Ebû Dâvûd, Sünnet: 7; İbn Mâce, Sünnet: 14; Tirmizî, İlim: 15, 16.

¹²⁹ İbn Manzûr, IV, 1678, 2677

¹³⁰ Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemu'l-Müfreh li Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebevî*, Dâru'l-Hadîs, Kahire 1407, 541, 542

¹³¹ Bakara: 2/15; Mâide: 5/68; En'âm: 6/110; Tâ-hâ: 20/24, 43, 45; Mümin: 23/75; Şems: 91/11.

¹³² Buhârî, Tefsîr:18; Müslim, Kitâbu'l-Fedâil: 172.

¹³³ Müslim, Kader: 29; Ebû Davud, Sünnet: 17

¹³⁴ İbn Manzûr, V, 3353.

¹³⁵ Cürçânî, 212.

kelimesi bir yerde geçmektedir.¹³⁶ Fâcir kelimesi ise Kur'ân-ı Kerîm'de dört yerde cemi olarak (fecere, füccâr), bir yerde ise müfred olarak yer almaktadır.¹³⁷

Nesâî hariç Kütüb-i Sitte'nin beş kitabında fâcir kelimesi; yalancı, günahkâr ve isyancı anlamlarında kullanılmaktadır. Müslim'de ise fücûr kelimesi sapıklık anlamında kullanılmıştır.

H. Peygamber'in: "Her kim müslüman bir kimsenin malını koparıp almak amacıyla yemininde fâcir/yalancı olarak yemin ederse, kıyamet gününde Allah'ın (c.c.) öfkesine uğrayarak ulaşır"¹³⁸ buyurduğu hadiste fâcir kelimesi yalancı anlamındadır.

H. Peygamber fâcir kimsenin günahkâr olduğunu ancak kıyamet gününde Allah'ı (c.c.) göreceğini bildirmiştir.¹³⁹

Fâcir kimse hakkında H. Peygamber: Kur'ân okuyan fâcir kimsenin, kokusu güzel, tadı acı reyhâne otu gibi olduğunu,¹⁴⁰ fâcir olan kul öldüğünde, diğer kulların, şehirlerin, ağaçların ve hayvanların kurtulup istirahat edeceklerini,¹⁴¹ kıyamet gününde Allah'ın (c.c.) konuşmayacağı kişilerden birinin de fâcir kimse olduğunu,¹⁴² hiçbir fâcirin hiçbir mümine namaz kıldıramayacağını, ancak fâcir zor kullanır, mümin de onun kılıcından ve sopasından korktuğu zaman müminin ona uyacağını¹⁴³ bildirdiği hadislerde fâcir kimseyi haber vermiştir.

Resûlullah'ın (s.a.v.), yalancılığın sapıklığa götürdüğünü, sapıklığın da cehenneme götürdüğünü, kişinin yalan söyleye söyleye nihayet yalancı yazıldığını¹⁴⁴ bildirdiği hadiste fâcir kelimesi sapıklık anlamında kullanılmıştır. İsyan eden ve kâfir bir kul kabre konulduğunda kabrin ona rahat ve huzurun olmadığını bildireceği¹⁴⁵ hadiste ise isyan eden anlamında kullanılmıştır.

¹³⁶ Şems: 91/8.

¹³⁷ Osman Karadeniz, "Fâcir", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1995, XII, 71, 72; Nuh: 71/27; Abese: 80/42; Sâd: 38/28; İnfitâr: 82/14; Mutaaffîn: 83/7.

¹³⁸ Buhârî, Müsâkât: 4, Husûmât: 4, Rehin: 6, Şehâdât: 19, 20, Tefsîr: 3, İmân ve'n-Nüzûr: 17, Ahkâm: 30; Müslim, İmân: 220; Ebû Dâvûd, İmân ve'n-Nüzûr: 2; İbn Mâce, Ahkâm: 8; Tirmizî, Buyû: 42, Tefsîru'l-Kur'ân: 4.

¹³⁹ Buhârî, Tefsîr: 4, Tevhîd: 24.

¹⁴⁰ Buhârî, Fedâilu'l-Kur'ân: 17, Tevhîd: 57; Ebû Dâvûd, Edeb: 19.

¹⁴¹ Buhârî, Rikâk: 42; Müslim, Cenâiz: 61; Nesâî, Cenâiz: 48.

¹⁴² Müslim, İmân: 171; Ebû Dâvûd, Libâs: 28.

¹⁴³ İbn Mâce, İkâmetü's-Salât ve's-Sünnetü fiha: 78.

¹⁴⁴ Müslim, Birr ve's-Sıla: 103, 104, 105.

¹⁴⁵ Tirmizî, Sıfâtü'l-Kıyâme, ve'r-Rekâik ve'l-Vera': 21.

1.2.11. Kasâve

Kasâve, kalbin katı olması demektir.¹⁴⁶ Bakara sûresinin 74. ayet-i kerîmesinde kalplerin katılaşması taşa benzetilmiş, hatta daha da katı olduğu bildirilmiştir. Kasâve kelimesi kullanıldığı ayetlerde, tamamı küfür ve imânı kabulden tamamen uzak olmaya delâlet ettiği görülmektedir.¹⁴⁷

Buhari, Müslim ve Tirmizi'de geçen aşağıdaki hadislerde "kabalık" ve kalple alakalı olarak "katılaşma" anlamlarında kullanılmıştır.

Resûlullah (s.a.v.) eliyle Yemen tarafına işaret ederek şöyle buyurdu: *"İmân işte orada Yemenli'dir. Katı kalplilik ve kabalık ise Rebîa ve Mudar kabilelerinden olup develerin kuyruklarına yapışan çığırta insanların bulunduğu yerde, şeytan işi çirkinliklerin çıktığı taraftadır."*¹⁴⁸ Bu hadiste kasve kelimesi kabalık anlamında kullanılmıştır.

Resûlullah'ın (s.a.v.), Allah anılmaksızın sözü uzatmamak gerektiğini, bunun kalplerin katılaşmasına sebep olacağını, insanların Allah'tan en uzak olanın da katı kalpli kimseler olduğunu¹⁴⁹ bildirdiği hadiste kasve kelimesi katılaşma ve ismi fâili el-kâsî ise katı olan anlamında kullanılmıştır.

1.2.12. İsm

İsm kelimesi günah demek olup, dinen yapılması uygun olmayan şey, haksızlık ve zulüm anlamlarında kullanılmaktadır.¹⁵⁰ Ayrıca, "işleyene ceza gerektiren, insanı hayır ve sevaptan alıkoyan fiil" anlamına da gelir. Kur'ân'da otuz beş yerde geçmektedir.¹⁵¹ Günah yolunda yardımlaşmayın ayeti,¹⁵² Allah'ın (c.c.) emrettiği fiilleri yapmayı terketme konusundadır.¹⁵³ İsm ayrıca bir yerde "kebîr",¹⁵⁴ bir yerde "zâhir" ve bâtın", dört yerde "mübîn",¹⁵⁵ bir yerde "azîm",¹⁵⁶ sıfatları ile birlikte zikredilmiştir.¹⁵⁷

¹⁴⁶ İsfehânî, 404.

¹⁴⁷ Kılıç, 168; Zümer: 39/22; Mâide: 5/13.

¹⁴⁸ Buhârî, Bed'ü'l-Halk: 15; Müslim, İmân: 81.

¹⁴⁹ Tirmizî, Zühd: 52.

¹⁵⁰ İbn Manzûr, I, 28.

¹⁵¹ Bebek, XIV, 282.

¹⁵² Mâide: 5/2, 62; Mücâdele: 58/8.

¹⁵³ Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, VIII, 52, (Thk.: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî), Dâru'l-Hicr, Kahire 1422/2001.

¹⁵⁴ Bakara: 2/219.

¹⁵⁵ Nisâ: 4/20, 112, Ahzâb: 33/58.

Kütüb-i Sitte'de geçen aşağıdaki hadis-i şeriflerde ism kelimesi, günah ve vebal anlamında kullanılmıştır.

Hız. Peygamber Herakliyus'a yazdığı mektupta İslam'ı kabul etmemesi halinde halkının günahının vebalinin üzerine olacağı vurgulanırken ism kelimesi ile ifâde edilmektedir.¹⁵⁸

Hacda bulunanlar için Mina'da bulunulacak günlerin üç olduğu, kim acele eder ve iki günde dönerse kendisi için bir günah/vebal söz konusu olmadığı, kim gecikirse onun için de bir günah/vebal olmadığı¹⁵⁹ ifâde edilirken ism kelimesi kullanılmıştır.

Şüpheli şeyler hakkında Hız. Peygamber, günah olması sezilen bir şeyi terk eden kişinin, haramlığı apaçık olan şeyi terkedici olduğunu, günah olması şüpheli olan şeye cür'et edenin de, haramlığı apaçık olan şeylere dalmaya yaklaştığını bildirdiği hadîsinde ism kelimesi günah anlamında kullanılmıştır.¹⁶⁰

Kim Allah ve Resûlünün istemediği bir bid'at'ı icad ederse, o kimse, bid'at ile amel eden kişilerin günahlarından hiçbir şey eksiltilmeden onların günahlarının bir benzerini yüklenmiş olacağı¹⁶¹ bildirilen hadisde ism kelimesi günah anlamında geçmektedir.

1.2.13. Zenb

Zenb; günah, suç ve ma'siyet anlamlarına gelir. Çoğulu, zünûb ve zünûbâtır.¹⁶² Sözlükte "arka, kuyruk, geri" anlamlarına gelen zenebden türemiştir. "Sonu kötü olan fiil" demektir. İsm kelimesinin eş anlamlısı kabul edilen zenb "mükellefin gayr-i meşrû işi" olarak tarif edilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de otuz yedi yerde geçmekte olup küfür, şirk, zinâ ve katl gibi günahlar için kullanılmıştır.¹⁶³

Aşağıdaki hadis-i şeriflerde zenb kelimesi günah ve suç anlamlarında kullanılmıştır.

¹⁵⁶ Nisâ: 4/48.

¹⁵⁷ En'am: 6/120.

¹⁵⁸ Buhârî, Bed'ü'l-Vahy: 1; Müslim, Cihâd ve's-Siyer: 74.

¹⁵⁹ Nesâî, Menâsik: 68; İbn Mâce, Menâsik: 57; Tirmizî Hac: 57, Tefsîru'l-Kur'ân: 3.

¹⁶⁰ Buhârî, Buyû: 2.

¹⁶¹ İbn Mâce, Sünnet: 15.

¹⁶² İbn Manzûr, III, 1519.

¹⁶³ Bebek, XIV, 282; Tekvîr: 81/9; Şems: 91/14; Âl-i İmrân: 3/11.

Resûlullah (s.a.v.) bir hadisinde şehidin borcu müstesna her günahının affolunacağını bildirirken ¹⁶⁴ başka bir rivayette ise *"Bilerek bir mümini öldüren ve kâfir ölen kimse müstesna, Allah'ın her günahı bağışlayacağı ümid edilir"*¹⁶⁵ buyurmuştur. Her iki hadiste de günah, zenb kelimesiyle ifâde edilmektedir.

Hız. Peygamber, hem İsrail oğullarından *"...günah işlemekten çekinmeyen birisi..."* olarak nitelendirdiği Kifl ile ilgili kıssada, ¹⁶⁶ hem de İsrail oğullarından biri hayır işleyen diğeri de günah işlemekle bilinen iki arkadaşı anlattığı kıssada zenb kelimesini kullanmaktadır. ¹⁶⁷

Hız. Peygamber: *"Ahirete cezasını ertelemekle beraber, Allah'ın işleyenini dünyada cezalandırması konusunda acele etmesine zulüm ve sıla-i rahimi terk etmekten daha layık olan bir günah yoktur"*¹⁶⁸ buyururken zenb kelimesini günah anlamında kullanmıştır.

Hız. Peygamber; gûnahtan tevbe eden kimsenin, hiç günahı olmayan kimse gibi olduğunu¹⁶⁹ ve müslüman kardeşini işlediği bir suçtan dolayı ayıplayan kimsenin de o suçu işlemekten ölmeyeceğini¹⁷⁰ zenb kelimesiyle ifâde etmiştir.

1.2.14. Cünâh

Cünâh kelimesi, geminin bir tarafı üzerine meyletmesi anlamına gelir. Ayrıca insanı haktan başka yöne doğru meylettiren günaha da denir.¹⁷¹ Cünâh, Kur'ân'da yirmi beş yerde geçmekte olup insanlar arasındaki münasebetler için daha çok kullanılmaktadır.¹⁷²

Hadislerde cünâh kelimesi; günah, mesûliyet, güçlük, vebal ve sakınca anlamında kullanılmıştır.

¹⁶⁴ Müslim, İmârât: 119.

¹⁶⁵ Nesâî, Muhârebe: 1; Ebû Dâvûd, Fiten: 6.

¹⁶⁶ Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme: 41.

¹⁶⁷ Ebû Dâvûd, Edeb: 50.

¹⁶⁸ Ebû Dâvûd, Edeb: 50; İbn Mâce, Zühhd: 23; Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme: 48.

¹⁶⁹ İbn Mâce, Zühhd: 30.

¹⁷⁰ Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme: 43.

¹⁷¹ İsfahânî, 100.

¹⁷² Bebek, XIV, 283; Bakara: 2/198, 229; Nisâ: 4/24; Nûr: 24/29.

Hız. Peygamber, kocası cimri olan kişinin, eşinden izinsiz de olsa örf'e göre kendine ve çocuklarına yetecek miktarda para almasında sakınca olmadığını¹⁷³ cünâh kelimesi ile bildirmiştir.

Yeryüzünde gezen hayvanlardan akrep, fare, yaralayıcı köpek, karga ve çaylağı ihramlı iken öldüren kimsenin günah işlememiş olduğu cünâh kelimesiyle ifâde edilmiştir.¹⁷⁴

İbn Abbâs (r.a.): "Kişi Mekke'de ihramlı olmadığı sürece Hac niyetiyle ihrama girinceye kadar Ka'be'yi tavaf eder. Arafat'a gidince gücü nispetinde, deve, sığır veya koyun hediye (kurban) sunar. Bunlardan dilediğini tercih eder. Eğer bunlardan birine güç yetiremiyorsa, üç gün oruç tutması gerekir. Bu oruçları Arafat'a çıkacağı günden önce tutar. Ancak üçüncü orucu Arafat gününe rastlarsa oruç tutmasında bir sakınca olmadığını..." cünâh kelimesiyle bildirmiştir.¹⁷⁵

Hız. Peygamber, eğer bir kimse izinsiz olarak birinin evine bakarsa, bakılan kişi de bir çakıl taşı atarak onun gözünü çıkarırsa, bundan dolayı atana her hangi bir günah olmayacağını¹⁷⁶ bize cünâh kelimesiyle ifâde etmiştir.

Bir kadın, Resûlullah'a (s.a.v.), kuması olduğunu ve kocasının vermediği şeyleri vermiş gibi göstererek ona karşı gösterişte bulunmasında,¹⁷⁷ başka biri de kocasının getirdiklerinden bir parça infak etme konusunda,¹⁷⁸ bir adam da seferde oruç tutmaya kendisinde kuvvet bulan kişinin oruç tutmasında,¹⁷⁹ başka bir adam da tedavi olmakta günah/vebal olup olmadığını¹⁸⁰ cünâh kelimesiyle ifâde ederek sormuşlardır.

Resûlullah'ın (s.a.v.): "*Başkasının saçından kendi başına saç takan böyle saç taktırmak isteyen kadınlara Allah lanet etsin*"¹⁸¹ buyurduğu hadisinde cünâh kelimesi kullanılmıştır.

¹⁷³ Buhârî, Buyû: 95, Nafâkât: 14; Müslim, Akdiye: 7; Ebû Dâvûd, Buyû: 81.

¹⁷⁴ Buhârî, Bed'ü'l-Halk: 16, Cezâü's-Sayd: 7; Müslim, Hac: 72, 76, 77, 79; Nesâî, Mevâkât: 82, 86, 87, 88; Ebû Dâvûd, Menâsik: 39; İbn Mâce, Menâsik: 91.

¹⁷⁵ Buhârî, Tefsîr: 2

¹⁷⁶ Buhârî, Diyât: 23; Müslim, Âdâb: 44.

¹⁷⁷ Buhârî, Nikâh: 106; Müslim, Libâs ve'z-Zinnet: 127; Nesâî, Kasâme: 57/58; Ebû Dâvûd, Edeb: 90.

¹⁷⁸ Müslim, Zekât: 89; Nesâî, Zekât: 62.

¹⁷⁹ Müslim, Sıyâm: 107; Nesâî, Sıyâm: 31/57.

¹⁸⁰ İbn Mâce, Tıb: 1.

¹⁸¹ Nesâî, Zînet: 68/70.

Hız. Peygamber müminin eteğinin uzunluğunun dizinin yarısına kadar olması gerektiğini ve dizin yarısı ile topukları arasında olmasında da bir sakınca olmadığını cünâh kelimesiyle bildirmiştir.¹⁸²

1.2.15. Seyyie

Seyyie kelimesinin kökü sû' olup, dostunu, şanını, şöhretini, malını yitirmek gibi ruh ve bedeni ilgilendiren durumlarda, dünya ve ahiret işlerinde ve insana üzüntü veren şeylerde kullanılır. Seyyie lafzı ise, kötü işlerle ilgili kullanılır, zıddı hasenedir.¹⁸³

Sözlükte "kötü ve çirkin olmak, kötülük etmek" anlamlarındaki sev' masdarından türemiş bir sıfat olan seyyi' kelimesinin müennes şekli seyyiedir. Seyyie kelimesi, isim ve sıfat olarak günah, çirkin iş ve kötülük gibi anlamlarda kullanılır. Kur'ân-ı Kerîm'de yirmi bir yerde tekil olarak geçmekte, otuz beş yerde ise çoğul (seyyiât) şekliyle kullanılmıştır.¹⁸⁴ Bir yerde de "bir kötülüğe aracılık etme" anlamında "şefâa seyyie" şeklinde geçmekte ve aracılı olanın da günaha ortak olacağı bildirilmektedir. Seyyie kavramının diğer kullanılışı genellikle geçim sıkıntısı, pahalılık, meşakkat, kuraklık, belâ ve eziyet durumlarıdır.¹⁸⁵

Hadis-i şeriflerde sû' ve seyyie kelimeleri kötü, kötülük ve günah anlamlarında kullanılmıştır.

Şöyle ki; Hız. Peygamber ölen bir kimsenin seyyielerinin kötülükleriyle değil hayırla yâd edilmesini tavsiye etmiştir.¹⁸⁶ Başka hadiste müjde olarak "*Bir kulun müslüman olup ve müslümanlığı da iyi olursa, Allah'ın onun öncesinde işlemiş olduğu her kötülüğünü örteceği*"¹⁸⁷ bildirilmiştir. Günah işleyen kişiye karşılığında ne yazılacağı şu hadiste bildirilmiştir: "*Kötü bir iş yapmak isteyen kişi o kötülüğü yaparsa, Allah onun aleyhine sadece bir tek kötülük yazdırır...*"¹⁸⁸ Bu rivayetlerde görüldüğü üzere sû' kelimesi kötülük anlamında kullanılmıştır.

¹⁸² Ebû Dâvûd, Libâs: 30; İbn Mâce, Libâs: 7.

¹⁸³ İsfahânî, 252, 253.

¹⁸⁴ A'râf: 7/95; Yûnus: 10/27; Neml: 27/46.

¹⁸⁵ Mustafa Çağrı, "Seyyie", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2009, XXXVII, 78, 79.

¹⁸⁶ Nesâî, Cenâiz: 51.

¹⁸⁷ Buhârî, İmân: 31; Nesâî, İmân ve Şerâih:10.

¹⁸⁸ Buhârî, Rikâk: 31, Tevhîd: 35; Müslim, İmân: 203, 204, 205, 207, 259; İbn Mâce, Edeb: 58.

Hız. Peygamber, iyi arkadaşı misk satana, kötü arkadaşı da, demir körükleyene benzetirken,¹⁸⁹ ve sâlih rüyanın Allah'tan, kötü rüyanın ise şeytandan olduğunu¹⁹⁰ bildirirken su' kelimesini kullanmıştır.

Hız. Peygamber'in akşam namazının ardından altı rekât nafîle namaz kılan kişi hakkında, aralarında da kötü birşey söylemezse on iki yıllık ibadet yapmış gibi sevap kazanmış olacağını,¹⁹¹ yine sadaka vermenin, Allah'ın isyan edenlere karşı öfkesini söndüreceği ve kötü ölümü de önleyeceği¹⁹² müjdelarını bildirdiği hadislerde sût kelimesi kötü anlamında kullanılmıştır.

Hız. Peygamber'in günahın affedilmesine sebep tesbihat ve ameller ile ilgili: Herhangi müslümana başına eziyet gelirse, ağacın dallarından yapraklarının düşmesi gibi, Allah'ın (c.c.) o müslümandan günahlarını düşüreceğini,¹⁹³ yüz defa sübhanallah diyen kimseye bin sevap yazılacağı ve ondan bin günah sileceğini,¹⁹⁴ bir günde yüz defa lâ ilahe illellahu vahdehû lâ şerike leh, lehu'l-mülkü ve lehu'l-hamdu (Tirmizi'de yuhyî ve yümîtu) ve huve âlâ kullî şey'in kadîr derse, o kimseye on köle âzât etmenin sevabının verileceği ve ona yüz hasene yazılacağı, yüz günahı ondan kaldıracığını,¹⁹⁵ kişi abdestini güzelce alarak, mescide giderse Allah'ın ona attığı her adım karşılığında bir sevap yazacağını, onu bir derece yükselteceğini ve onun bir günahını affedeceğini,¹⁹⁶ bildirdiği hadislerde seyyie kelimesi günah anlamında kullanılmıştır.

1.2.16. Vizir

Vizir; yük, ağırlık ve günah anlamlarına gelmektedir.¹⁹⁷ Kur'ân'da on ayette geçmekte olup, bu ayetlerin çoğunda sorumluluk ve manevi yüklerle alakalı olarak ism yerine kullanılmıştır.¹⁹⁸ Vizir kelimesi vâzir/vâzira ism-i fâil kalıbıyla günah anlamında,¹⁹⁹ vezîr kalıbıyla da yardımcı anlamında²⁰⁰ kullanılmaktadır.

¹⁸⁹ Buhârî, Buyû: 38; Müslim, Birr ve's-Sıla: 146; Ebû Dâvûd, Edeb: 19.

¹⁹⁰ Müslim, Rüya: 3

¹⁹¹ İbn Mâce, İkametü's-Salât: 113,185.

¹⁹² Tirmizî, Zekât: 28.

¹⁹³ Buhârî, Merdâ: 3, 13, 16; Müslim, Birr ve's-Sıla: 45.

¹⁹⁴ Müslim, Zikr ve'd-Dua: 10; Tirmizî, Deavât: 60.

¹⁹⁵ Buhârî, Bed'ü'l-Halk: 11, Deavât: 64; Müslim, Zikr ve'd-Dua: 28; İbn Mâce, Edeb: 54; Tirmizî, Deavât, 61.

¹⁹⁶ Müslim, Mesâcid ve Mevâdiu's-Salât: 257; Nesâî, Mesâcid: 135/14; Ebû Dâvûd, Salât: 51.

¹⁹⁷ İbn Manzûr, VI, 4823.

¹⁹⁸ Bebek, XIV, 282, 283.

¹⁹⁹ En'âm: 6/164; İsrâ: 17/15; Fâtır: 35/18; Zümer: 39/7; Necm: 53/38.

²⁰⁰ Tâ-hâ: 20/29-32.

Kütüb-i Sitte'de geçen birçok hadis-i şerifte de vizr kelimesi, günah anlamında kullanılmaktadır. Şöyleki:

Resûlullah (s.a.v.), "... Ne dersiniz, o kimse şehvetini haramla tatmin ederse, ona günah olur mu? İşte bunun gibi helâlde tatmin ettiği zaman da ona sevap olur..."²⁰¹ hadisinde vizr kelimesini günah anlamında kullanmaktadır. Ayrıca; öğünmek, gösteriş ve İslam ehline düşmanlık gibi amaçlarla beslenen atın, sahibi için günah olacağı²⁰² hadisinde ve bir kimse cuma namazında imamı işitebilecek ve görebilecek bir yere oturup sonra konuşursa ve susmazsa ona gûnahtan bir nasip olduğunu²⁰³ ifâde ettiği hadiste de vizr kelimesi günah anlamında kullanılmıştır.

1.2.17. Hûb

Hûb, günah anlamına gelmektedir.²⁰⁴ Kur'ân-ı Kerîm'de yetim malı yiyenler hakkında doğrudan "günah" anlamında geçmektedir.²⁰⁵

Hiz. Peygamber'in; "*Ey Rabb'imiz!... Bizim günahlarımızı ve hatalarımızı bağışla...*"²⁰⁶ ve "...*Ey Rabbim tevbeni kabul eyle günah ve hatalarımı temizle...*"²⁰⁷ hadislerinde hûb kelimesi günah anlamında kullanılmıştır.

İbn Mâce'nin rivayetinde ise, fâizin, yetmiş çeşit günah olduğu, bunların en hafifinin, erkeğin kendi annesi ile zinâ etmesinin günahı kadar olduğu²⁰⁸ bildirilerek fâizin çok büyük günah olduğu vurgusu hûb kelimesiyle ifâde edilmektedir.

1.2.18. Hıns

Hıns, yeminini bozmak, sözünü tutmamak, yalan yere yemin ve günah gibi anlamlara gelir.²⁰⁹ Kur'ân-ı Kerîm'de bir yerde yeminini bozma²¹⁰ bir yerde de büyük sıfatıyla beraber günah anlamında kullanılmıştır.²¹¹

²⁰¹ Müslim, Zekât: 53.

²⁰² Buhârî, Müsâkât: 12, Cihâd ve's-Siyer: 48, Menâkıb, 28, Tefsîr: 99, İ'tisâm bi'l-Kitab ve's-Sünnet: 24; Müslim, Zekât: 24, 26; Nesâî, Hayl: 1; İbn Mâce, Cihâd: 14; Tirmizî, Fedailu'l-Cihâd: 10.

²⁰³ Ebû Dâvûd, Salât: 208.

²⁰⁴ İbn Manzûr, II, 1036; İsfahânî, 134.

²⁰⁵ Nisâ: 4/2.

²⁰⁶ Ebû Dâvûd, Tıb: 19.

²⁰⁷ Ebû Davud, Salât: 358; İbn Mâce, Dûa: 2; Tirmizî, Deavât: 117.

²⁰⁸ İbn Mâce, Ticârât: 58.

²⁰⁹ İbn Manzûr, II, 1018; Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yay., İstanbul 1995, 199.

²¹⁰ Sâd: 38/44.

Hız. Ebû Bekir'in (ö. 13/634), Allah (c.c.) yemin keffâreti hakkında ayet indirinceye kadar hiçbir yeminini bozmadığı²¹² ve Hız. Peygamber'in Hız. Süleyman hakkında inşaallah demiş olsaydı, yeminini bozmamış olacağını²¹³ bildirdiği hadislerde hıns kelimesi yemini bozmak anlamında kullanılmıştır.

Hız. Peygamber, ergenlik çağına girmemiş üç çocuğu ölen bütün müslümanları Allah, çocuklara olan merhameti sebebiyle cennete koyacağını²¹⁴ bildirdiği hadiste ifâde edilen hıns kelimesi ergenlik çağı demek olup kişinin günahlarının yazılmaya başlandığı dönemdir.

İbn Mâce'de günah anlamında geçmektedir. İlgili rivayette yeminin (sonucu itibarı ile) ancak ya günaha girmek veya pişmanlık duymak olduğu Hız. Peygamber tarafından bildirilmiştir.²¹⁵

1.2.19. Cürüm

Cürm günah demektir.²¹⁶ Sözlükte; suç, günah anlamlarına gelir.²¹⁷ Ayrıca hukukî suç veya yanlış, çirkin davranışı nitelemek için kullanılır.²¹⁸ Kur'ân-ı Kerîm'de türevleriyle beraber altmış bir yerde geçmektedir.²¹⁹

Hız. Peygamber bir hadisinde açıkça büyük günahlardan birinin soru sorarak bir şeyin haram olmasına neden olmak olduğunu cürm kelimesiyle bildirmiştir.²²⁰

Hasan-ı Basrî: "İşte onu suçluların kalbine böyle sokarız²²¹ ayet-i kerîmesinde geçen "onu" kelimesini "şirki" olarak tefsîr etmiştir.²²² Bu maktû hadiste mücrimlerin/suçluların kalbine şirk sokulacağı bildirilerek, Kur'ânda geçen ayet açıklanmıştır.

²¹¹ Vakıa: 56/46.

²¹² Buhârî, Tefsîr: 5.

²¹³ Buhârî, Nikâh: 119; Müslim, Eymân: 24.

²¹⁴ Buhârî, Cenâiz: 6; Nesâî, Cenâiz: 25; İbn Mâce, Cenâiz: 57.

²¹⁵ İbn Mâce, Keffârât: 5.

²¹⁶ İbn Manzûr, I, 604.

²¹⁷ Mutçalı, 114.

²¹⁸ Bebek, XIV, 283.

²¹⁹ Abdalbâki, 211, 212; En'âm: 6/55, 124; Yûnus: 10/17; Sebe: 34/25.

²²⁰ Buhârî, İ'tisâm: 3; Müslim, Fedâil: 132,133; Ebû Dâvûd, Sünnet: 7.

²²¹ Hicr: 15/12.

²²² Ebû Dâvûd, Sünnet: 7.

1.2.20. Fesâd

Fesâd kelimesi doğrunun zıttıdır. "Yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanlar" ayetinde bozgunculuk anlamında kullanılmıştır.²²³ Ayrıca, bir şeyin önce düzgün ve yararlı iken sonradan bu özelliklerini kaybederek değişmesi anlamına da gelir. Fesad, fâsıkların ve münafıkların vasfıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de on bir ayette fesâd kelimesi doğrudan, otuz dokuz ayette ise türevleri geçmektedir²²⁴

Aşağıdaki hadislerde fesâd kelimesi, bozukluk ve kötülük anlamlarında geçmektedir.

Resûlullah (s.a.v) kalbin bozuk olmasının bütün bedeni bozacağını²²⁵ ve müslümanların birbirleriyle aralarının bozuk olmasının dini yok edeceğini bildirdiği hadislerde bozukluk anlamında fesâd kelimesi kullanılmıştır.²²⁶

Hiz. Peygamber'in: *"Bir kimse Allah'ın rızasını kazanmayı isteyerek, komutanına itaat ederek, değerli malını bu yolda harcayarak ve arkadaşına yardımcı olarak, kötülüklerden uzak durursa bu kimsenin uykusuna da uyanıklığına da sevap yazılır"*²²⁷ buyurduğu hadisinde kötülük anlamında fesâd kelimesi kullanılmıştır.

1.2.21. Ğayy

Ğayy, haktan sapma ve başarısızlık anlamlarına gelir. Fesâd anlamında da kullanılmaktadır.²²⁸ Fâsidin inancındaki cehâlet anlamına da gelir.²²⁹ Lügatte; günah, haddi aşma ve suç anlamlarını ifâde etmek için kullanılır.²³⁰ Sonuç itibarıyla günah olup bozulmayı ve sapmayı ifâde eder. Kur'ân-ı Kerîm'de de üç yerde geçmektedir.²³¹

Müslim, Ebû Dâvûd ve Nesâî'de ğavâ kelimesi, isyan eden anlamında kullanılmıştır. Hiz. Peygamber bir hutbesinde: *"O ikisine (Allah'a ve Rasûlüne) isyan eden muhakkak sapmıştır..."*²³² buyurmuştur.

²²³ İbn Manzûr, V, 3412; Mâide: 5/33.

²²⁴ İlhan Kutluer, "Fesâd", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1995, XII, 421.

²²⁵ Buhârî, İmân: 39; Müslim, Müsâkât: 107; İbn Mâce, Fiten: 14.

²²⁶ Tirmizî, Sıfâtü'l-Kıyâme: 47.

²²⁷ Nesâî, Cihâd: 46, Bey'at: 29; Ebû Dâvûd: Cihâd, 24.

²²⁸ İbn Manzûr, V, 3320.

²²⁹ İsfahânî, 369.

²³⁰ Mutçalı, 639.

²³¹ Bebek, XIV, 283; Bakara: 2/256; A'râf: 7/146, 202.

²³² Müslim, Cumua: 48; Nesâî, Nikâh: 40; Ebû Dâvûd, Salât: 228.

1.2.22. Habîs

Habîs kelimesi; insan, çocuk ve rızıkta iyi olanların zıtları için kullanılır. Çoğulu hubustur.²³³ Habîs kelimesi hubs (habâset) kökünden gelmekte olup, genellikle "bayağı ve değersiz oluşu nedeniyle hoş gitmeyen durum ve varlık" şeklinde tarif edilmiştir. Habîs, Kur'ân'da yanlış inanç ve bayağı fiilleri sebebiyle kendisinden nefret edilen kişiler hakkında kullanıldığı gibi, bazı nesnelerdeki iğrençliği ve pisliğide ifâde etmek için de kullanılmaktadır. Allah'a kulluk etmeyip bayağı varlıkları, birtakım yaratıkları, O'na ortak koşanları ve münafıkları "neces" ve "habîs" olarak nitelemiştir.²³⁴ Kur'ân'da başka bir ayette, zimmete geçirilen yetim malı habîs kelimesiyle ifâde edilmiştir.²³⁵

Kütüb-i Sitte'de kirli, pis, kötü, kötülük ve zehir anlamlarında kullanılmıştır.

Hz. Peygamber'in, Allah'ı anmayan, abdest alıp namaz kılmayan kişinin, gönlü kirli olarak ve uyuşuk halde sabaha gireceğini²³⁶ bildirdiği hadisinde habîs kelimesi kullanılmıştır.

Resûlullah'ın (s.a.v.): Kur'ân'ı okumayan münâfık kişinin tadı acı ve kötü, kokusu iğrenç Ebû Cehil karpuzuna benzer olduğunu,²³⁷ soyunu çağırmanın yani onunla hak kazanmanın kötü bir şey olduğunu²³⁸ ve Medine'nin körük gibi olduğunu, körüğün demirin pasını attığı gibi, Medine'nin de kötülüğü (öylece) atmadan kıyametin kopmayacağını²³⁹ bildirdiği hadislerde kötü ve kötülük anlamlarında habîs kelimesi kullanılmıştır.

Hz. Peygamber'in, hacamat edenin ücretinin, köpeğin satışı karşılığında alınan paranın ve fahişenin zinâ karşılığı aldığı ücretin pis olduğunu²⁴⁰ bildirdiği hadiste habîs kelimesi pis anlamında geçmektedir.

Hz. Peygamber, habîs ilaç, yani zehir kullanmayı yasakladığını bildirdiği²⁴¹ hadiste zehir için habîs kelimesini kullanmıştır.

²³³ İbn Manzûr, II, 1088.

²³⁴ Âl-i İmrân: 3/179; Tevbe: 9/28.

²³⁵ M. Zeki Duman, "Habîs", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1996, XIV, 379; Nisâ: 4/2.

²³⁶ Buhârî, Teheccüd: 12; Bed'ü'l-Halk: 11; Müslim, Salâtü'l-Müsafirîn: 207; Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl: 5; Ebû Dâvûd, Salât: 306; İbn Mâce, İkâmetü's-Salavât ve Sünnetü fihâ: 174.

²³⁷ Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân: 36.

²³⁸ Buhârî, Menâkıb: 8.

²³⁹ Müslim, Hac: 487; İbn Mâce, Fiten: 33; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân: 5.

²⁴⁰ Müslim, Mûsâkât: 41; Ebû Dâvûd, Buyû: 39; Tirmizî, Buyû: 46.

²⁴¹ Ebû Dâvûd, Tıb: 11; İbn Mâce, Tıb: 11; Tirmizî, Tıb: 7.

1.2.23. Zeyğ

Meyletmek, istikametten sapmak²⁴² anlamına geldiği gibi, Kur'ân'da Hz. Muhammed'in (s.a.v.) gözünün şaşmaması,²⁴³ gözün (hayretten) kayması²⁴⁴ emre uymama,²⁴⁵ kalbin adaletten aksi istikamete meyletmesi²⁴⁶ ve kalplerin kaymaya yüz tutması²⁴⁷ anlamlarında da kullanılmıştır.

Zeyğ, şüphe demektir.²⁴⁸ Buhârî ve Müslim'de geçmekte ve haktan sapmak anlamında kullanılmaktadır.

Ebû Bekir (r.a.), Resûlullah'ın hayâtında yapmakta olduğu hiçbir şeyi terketmediğini, onun yaptığı işi yaptığını, aksi halde doğru yoldan sapacağından korktuğunu²⁴⁹ bildirdiği hadiste Hz. Peygamber'in işlerini yapmayı terketmenin haktan sapmak olduğunu zeyğ kelimesiyle ifâde etmiştir.

1.2.24. Râne

Râne kelimesi; kalbin istilâ edilmesi, kör olması ve paslanmasına benzetilerek anlatılmıştır.²⁵⁰ Kur'ân-ı Kerîm'de bir yerde geçer ve işlenen günahlar kalplerin üzerine pas oluşturduğu bildirilir.²⁵¹

Kur'ân-ı Kerîm'deki: "*Kazanılan günahların kalplerin üzerine pas oluşturduğu*"²⁵² hususu bir hadis-i şerifte: "*Kul bir günah işlediği zaman, kalbinde siyah bir leke oluşur. Eğer tevbe ederse ve ondan uzaklaşırsa kalbi saydamlaşır ve parlar. Yok (tevbe ve istiğfar etmeyip) tekrar günah işlerse bu leke çoğalır. Sonunda kalbi istila eder; İşte Allah'ın Kur'ân'da bahsettiği reyn budur*"²⁵³ bildirilerek râne kelimesi kullanılmıştır.

²⁴² İsfahânî, 217.

²⁴³ Necm: 53/17.

²⁴⁴ Ahzâb: 33/10.

²⁴⁵ Sebe': 34/12.

²⁴⁶ Sâf: 61/5.

²⁴⁷ Tevbe: 9/117; Âl-i İmrân: 7/8.

²⁴⁸ Buhârî, Tefsîr: 3.

²⁴⁹ Buhârî, Fardul-Humus: 1; Müslim, Cihâd ve's-Siyer: 54.

²⁵⁰ İsfahânî, 208.

²⁵¹ Mutaaffîfîn: 83/14.

²⁵² Mutaaffîfîn: 83/14

²⁵³ İbn Mâce, Zühd: 29; Tirmizî, Tefsîr: 74.

1.2.25. Hatâ

Hatâ, hatîe kelimeleri doğrunun zıddı demek olup kasıtlı veya kasıtsız olabilmektedir. Kasıtlı yapılan hatânın cezası, kasıtsız yapılanın cezasından farklıdır.²⁵⁴ İsfehânî (ö. 502/1108) hatâyı, “belli olan yönden sapmak” şekline tarif etmektedir.²⁵⁵

Hatâ, konuşurken, düşünürken veya bir iş yaparken oluşan yanlış durum, hedefleneni ve doğruyu tutturmama anlamlarına gelir. Hatâ kelimesi Kur'ân'da değişik türevleriyle yirmi iki ayette geçmektedir. Mesela hâtî' "günaha kasteden, bile bile günah işleyen",²⁵⁶ hıt'e "bile bile günah işlemek",²⁵⁷ hâtîe "büyük günah"²⁵⁸ hâtie (çoğulu; hâtîât ve hatâyâ) "suç"²⁵⁹ anlamında kullanılmıştır. Hatâ kelimesinin ise genelde "isyan olmaksızın düşülen yanlışlık" manasında geçtiği söylenebilir.²⁶⁰

Kütüb-i Sitte'de geçen aşağıdaki hadis-i şeriflerde hatâ kelimesi, günah ve suç anlamlarında kullanılmıştır.

H. Peygamber'in: *"Allah, kişiyi secde ettiğinde bir derece yükseltir ve onun sayesinde bir günahını eksiltir."*²⁶¹ ve *"müslümanın (ayağına) bir diken veya ondan büyük bir şey battığında onun sebebiyle kendisine bir derece verilir ve ondan bir günahı silinir"*²⁶² buyurduğu hadislerde günah anlamı hatîe kelimesi ile ifâde edilmektedir.

Yine H. Peygamber tarafından saç ve sakallardaki beyaz kılları yolmamak gerektiği,²⁶³ vücuduna bir şey isabet edip bunu yapanı affeden kimseyi Allah'ın (c.c.) bir derece yükselteceği veya bundan dolayı onun bir günahını bağışlayacağı,²⁶⁴ el-Hacerü'l-Esved'e ve Rûkn-i Yemanî'ye el sürmenin günahlara keffâret olduğu, Ka'be'yi tavaf esnasında atılan her bir adımda Allah'ın bir günahı sileceği ve bir sevap yazacağı,²⁶⁵ Allah yolunda öldürülüp şehit olmanın borç hariç tüm günahlara keffâret olduğu,²⁶⁶

²⁵⁴ İbn Manzûr, 2, 1192.

²⁵⁵ İsfehânî, 151.

²⁵⁶ Yûsuf: 12/29, 97; Hâkka: 69/37.

²⁵⁷ İsrâ: 17/31.

²⁵⁸ Hâkka: 69/9.

²⁵⁹ Bakara: 2/81; Nisâ: 4/112.

²⁶⁰ H. Yûnus Apaydın, "Hata", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1997, XVI, 437, 438; Bakara: 2/286; Nisâ: 4/ 92; Ahzâb: 33/5.

²⁶¹ Müslim, Salât: 225; Nesâî, Tatbîk: 427/80; İbn Mâce, İkâmetü's-Salât ve's-Sünnetü fihâ: 201; Tirmizî, Salât: 171.

²⁶² Müslim, Birr ve's-Sıla: 49, 50, 51; Tirmizî, Cenâiz: 1.

²⁶³ Ebû Dâvûd, Tereccül: 16.

²⁶⁴ İbn Mâce, Diyât: 35; Tirmizî, Diyât: 5.

²⁶⁵ Tirmizî, Hac: 110.

²⁶⁶ Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd: 13.

mescede tükürmenin günah olduğu²⁶⁷ ve kul bir günah işlerse kalbine siyah bir nokta konulacağı²⁶⁸ bildirilen hadislerde hatî kelimesi kullanılmıştır.

"Abdest alındığında yıkanan organlardan günahlar silinir..."²⁶⁹ ve "Sıtma, günahları, körüğün demir pasını giderdiği gibi giderir"²⁷⁰ buyurulan hadislerde günahlar anlamında hatâyâ kullanılmıştır.

H. Peygamber: "Bir adam kapısı açık ve perdesi olmayan bir evin önünden geçerken evin içerisine baksa suçlu sayılmaz, bu durumda suç ev sahibine aittir"²⁷¹ buyurarak bu davranışın suç olmadığını hatî kelimesi ile ifâde etmiştir.

1.2.26. Lemem

Lemem, küçük günahları ifâde etmek için kullanılır.²⁷² Günaha küçük şeylerle yaklaşma ve yakınlaşma anlamındadır. Bu kelime Kur'ân-ı Kerîm'de bir yerde geçmektedir.²⁷³

İbn Abbâs (r.a.) şöyle demiştir: "Ben Ebû Hureyre'nin (r.a.) Peygamber'den (s.a.v.) diye rivayet ettiği şu buyrukta sözü edilen işlerden daha çok lememe (denilen küçük günahlara) benzer hiçbir şey görmedim..." hadiste sayılan şeyler lememe olarak ifâde edilmiştir.²⁷⁴

Resûlullah (s.a.v) Necm sûresi 32. ayeti: "Onlar, küçük kusurları dışında, büyük günahlardan ve kötü işlerden uzak duran kimselerdir" hakkında: "Allah'ım! Bağışlarsın çok bağışlarsın, senin hangi kulun küçük kusurlarda bulunmamıştır" ²⁷⁵ buyurduğu hadiste lememe kelimesi küçük kusur anlamında kullanılmıştır.

Lememe kelimesinin tevili konusunda ihtilaf vardır. Bazıları, kafirlerin müslüman olmadan önce işledikleri büyük günahlardır. Bunlar müslüman olduktan sonra Allah (c.c.) geçmişte işlemiş oldukları günahları affetmiştir demişlerdir. Diğer bir yorum;

²⁶⁷ Buhârî, Salât: 37; Müslim, Mesâcid ve Mevâdiu's-Salât: 55, 56; Nesâî, Mesâcid: 151/30; Ebû Dâvûd, Salât: 22; Tirmizî, Sefer: 11.

²⁶⁸ Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân: 74.

²⁶⁹ Müslim, Salâtü'l-Müsâfirin: 294; Tirmizî, Tahâret: 2.

²⁷⁰ Müslim, Birr ve's-Sıla: 53.

²⁷¹ Tirmizî, İsti'zân ve'l-Âdâb: 16.

²⁷² İsfahânî, 454.

²⁷³ Ayetullah Muhsin Kırâtî, *Tüm Yönleriyle Günah ve Korunma Yolları* (Çev.: Cevher Caduk), Önsöz Yay., İstanbul 2012, 23; Necm: 53/32.

²⁷⁴ Buhârî, İsti'zân: 12; Müslim, Kader: 20; Ebû Dâvûd, Nikâh: 43.

²⁷⁵ Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân: 53.

öpme, dokunma , bakma ve sıkmadır. Bir diğer yorum, zina, hırsızlık ve içki içme gibi günahları işledikten sonra töbe etmektir. Son olarak; dünya ve ahirette cezalandırılacakları bildirilen günahlardan daha hafif olan günahlar olduğu şeklindedir.²⁷⁶

1.3. GÜNAHKÂR

Günahkâr; farsça bir kelime olup sözlükte günah işlemiş, günahlı olarak geçmektedir.²⁷⁷ Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şeriflerde kâfir, fâsık vâzira, mücrim, fâcir ve âsim kelimeleri günahkâr anlamında kullanılmaktadır.

Kâfir kelimesi, küfrü benimseyen kişi için "fitrî yeteneğini köreltip örten" anlamında kullanılır.²⁷⁸ Kur'ân-ı Kerîm'de kâfirlerin Hz. Peygamber'e büyücü dedikleri,²⁷⁹ kâfir kelimesiyle, inkâr edenlerin dünya yurdunun sonunun kime ait olduğunu bilecekleri²⁸⁰ küffar kelimesiyle bildirilmiştir. Hz. Peygamber de yağmuru bize falan yıldız gönderdi diyenlerin kâfir olduklarını,²⁸¹ kâfir veya münafık olan kişi kabirde ölüm melekleri soru sorduklarında "Muhammed hakkında bir şey bilmiyorum. Ancak insanların Muhammed'e söyleyegeldikleri bir sözü işitir ve ben de onlara uyup söyledim" diye cevap vereceklerini²⁸² kâfir kelimesiyle bildirmiştir.

Günahkâr anlamına gelen ikinci kelime fâsıktır. Ebû İshâk ez-Zeccâc (ö. 311/923) der ki: Fâsık fısıkı daima yapan demektir. Yani devamlı isyan eden ve Allah'ın (c.c.) emirlerine karşı gelen kişiye fâsık denir.²⁸³ Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'ın (c.c.) indirdiği ile hükmetmeyenlerin²⁸⁴ ve ayetleri inkâr edenlerin fâsık olduğu bildirilmiştir.²⁸⁵ Hz. Peygamber'de, fâsık kimsenin kılıcından veya sopasından korkulmadığı sürece mümine namaz kıldıramayacağını bildirmiştir.²⁸⁶

²⁷⁶ Taberî, XXII, 60-66.

²⁷⁷ Türkçe Sözlük, I, 584.

²⁷⁸ Sinanoğlu, "Küfür", 534.

²⁷⁹ Yûnus: 10/2.

²⁸⁰ Ra'd: 13/42.

²⁸¹ Nesâî, İstisak': 648/16.

²⁸² Buhârî, Cenâiz: 67.

²⁸³ İbn Manzûr, V, 3414.

²⁸⁴ Mâide: 5/47.

²⁸⁵ Bakara: 2/99.

²⁸⁶ İbn Mâce, İkametü's-Salât ve's-Sünnetü fiha: 78.

Vâzira kelimesi "günahkâr nefis" demektir.²⁸⁷ Âişe, (r.a.): "Resûlullah (s.a.v.) ailesinin ağlaması nedeniyle Allah mümin kişiye azap edecek demedi. O, ailesinin ağlaması nedeniyle kâfir kişinin azabını arttırır buyurdu." Âişe (r.a.) devamla: "Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez"²⁸⁸ ayeti yeter" dedi.²⁸⁹ Ayet-i kerîmede vâzira kelimesi günahkâr anlamında geçmekte ve Hz. Âişe bu ayeti açıklamaktadır.

Günahkâr anlamına gelen diğer bir kelime ise mücrim'dir. Mücrim; suçlu, kötülük işleyen günahkâr anlamlarına gelir.²⁹⁰ Kur'ân-ı Kerîm'de: "*Öyleyse kim Allah'a (c.c.) karşı yalan uydurandan veya onun ayetlerini yalanlayanlardan daha zalimdir! Bilesiniz ki suçlular asla iflah olmazlar*"²⁹¹ buyrulurken mücrim kelimesi kullanılmıştır. Hz. Peygamber'in, müslümanların en büyük günahkârının insanlara haram edilmedik bir şeyin hükmünü sorup da o şey, sırf onun bu sormasından dolayı haram kılınan kişi olduğunu²⁹² bildirdiği hadiste günahkâr anlamında mücrim kelimesi kullanılmıştır.

Fâcir isyankârlıkta ve haram olan şeylerde kaynak olan kimsedir.²⁹³ Kur'ân'da günahkârların cehennemde olduğu²⁹⁴ füccâr kelimesiyle bildirilmiştir. Hz. Peygamber de, kıyamet gününde Allah'ın (c.c.) konuşmayacağı kişilerden birinin de fâcir kimse olduğunu²⁹⁵ ve fâcir olan kimse öldüğünde, diğer kulların, şehirlerin, ağaçların ve hayvanların kurtulup rahata ereceklerini²⁹⁶ bildirdiği hadislerde fâcir kimse hakkında bilgi vermiştir.

Âsim ve esîm günahkâr, suçlu, kötü²⁹⁷ ve günahı taşıyan kimse²⁹⁸ demektir. Kur'ân'da geçen: "...*Ve şahit olduğunuz şeyi gizlemeyin, zira onu gizleyen kalben günahkârdır...*"²⁹⁹ ayetinde âsim kelimesi, "*Her günahkâr yalancının vay hâline!*"³⁰⁰ ayetinde ise esîm kelimesi geçmektedir. Hz. Peygamber'in, Allah'ın (c.c.) gerekli gördüğü keffâreti vermek yerine ailesi hakkında yemininde ısrarlı olanların Allah (c.c.)

²⁸⁷ İbn Manzûr, VI, 4824.

²⁸⁸ Fâtır: 35/18.

²⁸⁹ Buhârî, Cenâiz: 32; Müslim, Cenâiz: 22, 23; Nesâî, Cenâiz: 15; En'âm: 6/164; Fâtır: 35/18.

²⁹⁰ İbn Manzûr, I, 605

²⁹¹ Yûnus: 10/17.

²⁹² Buhârî, İ'tisâm: 3; Müslim, Fedâil: 132, 133; Ebû Dâvûd, Sünnet: 7.

²⁹³ İbn Manzûr, V, 3352.

²⁹⁴ İnfitâr: 82/14.

²⁹⁵ Müslim, İmân: 171; Ebû Dâvûd, Libâs: 28.

²⁹⁶ Buhârî, Rikâk: 42; Müslim, Cenâiz: 61; Nesâî, Cenâiz: 48.

²⁹⁷ Mutçalı, 5.

²⁹⁸ İsfahânî, 10.

²⁹⁹ Bakara: 2/283.

³⁰⁰ Câsiye: 45/7.

katında günahkâr olacağını³⁰¹ bildirdiği hadisinde ism kelimesinin ism-i fâil hali günahkâr anlamında kullanılmıştır.

Sonuç olarak Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şeriflerden yola çıkarak günahkâr; günah işleyen, isyan eden, Allah'ın (c.c.) emirlerine karşı gelen, ayetleri inkar eden, suçlu ve kötü kişiye denir.

1.4. BÜYÜK GÜNAH (KEBÎRE)

İslam da günah; tevbesiz affedilip edilmemesine, muhatabına ve niteliğine göre gruplandırılmaktadır. Niteliği açısından günah; büyük (kebîre) ve küçük (sagîre) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu taksim Kur'ân-ı Kerîm'de yer almakla birlikte³⁰² küçük ve büyük günahların nelerden ibâret olduğuyula alakalı fazla bir bilgi verilmemektedir.³⁰³ İbn Hacer el-Heytemî *Zevâcîr* adlı eserinde kebîre'nin tarifi konusunda ihtilaf olduğunu bildirmekte ve ashâbın kebîreyi tariflerini şu şekilde sırayla vermektedir:

1. Kitap ve sünnette işleyeni hakkında şiddetli tehdit olan günahlardır.
2. Had³⁰⁴ gerektiren tüm günahlardır.
3. Haram olduğuna dair kitapta nas bulunan fiillerdir.
4. Her cerime -günah- büyük günahdır.
5. Kendisinden kaynaklanan illetten dolayı bizâtihi kendisi yasak ve haram günahlardır.
6. Kulun kendisinin bilebileceği şekilde sayı altına alabilmek için belirli bir tarifi bulunmamaktadır.³⁰⁵

Büyük günah; Allah'ın (c.c.) yapılmasını yasak ettiği her fiil, işleyene ceza gereken suç, haram olduğuna dair Kur'ân'da âyet bulunan yasaklanmış fiil, işleyene kıyamet gününde cehennem olduğu bildirilen, Allah'ın (c.c.) lanetini ve gazabını

³⁰¹ Buhârî, Eymân ve'n-Nüzûr: 1; Müslim, Eymân: 26; İbn Mâce, Keffârât: 11.

³⁰² Nisâ: 4/31; Kehf: 18/49; Şûrâ: 42/37; Necm: 53/32.

³⁰³ Bebek, XIV, 283.

³⁰⁴ Had: Kur'ân ve Sünnet'te belirlenmiş olup, diyet ve kısas dışındaki cezai yaptırımları ifade eden fıkıh terimidir. (Ali Bardakoğlu, "Had", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1996, XIV, 547)

³⁰⁵ Heytemî, *Zevâcîr*, I, 12, 13, 14, 15.

gerektiren, hakkında şiddetli va'îd bulunan, Allah'ın (c.c.) fâilini âsi ve fâsık olarak nitelendirdiği günahdır.³⁰⁶

Kur'ân'da veya hadiste ağır lanet, tehdit ve ceza verileceği öngörülen suçlar büyük günah kabul edilmektedir. Günahlar büyüklü küçüklü olmakla beraber günahın büyüklüğü verdiği zararın büyüklüğü ile ölçülebilmektedir.³⁰⁷

Fıkıh âlimlerinin çoğuna göre, Allah'ın (c.c.) açık olarak azabıyla tehdit ettiği ve ceza tayin ettiği her çeşit günah, büyük günahlardandır. Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî'ye (ö. 310/923) göre; içinde Allah'a (c.c.) isyan bulunan her şey büyük günahdır. İbn Ebî Hâtim'e (ö. 327/938) göre büyük günah; Allah'ın (c.c.) cehennem azabıyla tehdit ettiği her şeydir. Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî'ye (ö. 458/1066) göre ise; kulun tevbe edip vazgeçtiği şey büyük günah değildir ancak kulun üzerinde ısrar ettiği her günah büyük günahdır.³⁰⁸

İbn Abbâs (r.a.): "Büyük günah Allah'ın (c.c.) yasak ettiği her şeydir" demiştir. Şafiîlerin fıkıh ve usul-i fıkıh imamlarından Ebû İshâk el-İsferâyînî'nin (ö. 418/1027) kavli de budur. Bunların delili, Allah'ın (c.c.) azamet ve celâline nisbetle her muhalefetin büyük günah sayılmasıdır.³⁰⁹

Rivayetlere göre büyük günahların sayısı ise ihtilaflıdır. Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şeriflerden yola çıkarak büyük günahların sayısının İbn Mes'ûd (ö. 32/652) dört;³¹⁰ Abdullah b. Ömer (ö. 73/692) yedi; Abdullah b. 'Amr (ö. 65/684) dokuz; Abdullah b. 'Abbâs ise (ö. 68/687) yetmişe yakın olduğunu söylemektedir. Ebû Tâlib el-Mekkî (ö. 386/996) on yedi olduğunu söylerken, İmam Gazâlî (ö. 505/1111) ise, günahlara kesin bir tanım getirmenin ve bir sayıyla sınırlandırmanın olanaksız olduğunu ifâde etmektedir. Günahların bir bölümü büyük, bir bölümü küçük, bir bölümü ise ihtilaflıdır. Büyük günahlar yaklaşık olarak saptanabilir; ama küçük günahları sınırlamak olanaksızdır.³¹¹ Zehebî, (ö. 748/1437) büyük günahların sayısını yetmiş

³⁰⁶ Heyet, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, 78.

³⁰⁷ Heyet (Kandemir, Yaşar ve Dğr.), *Riyâzü's Sâlihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, Kampanya Kitapları, İstanbul 2013, II, 612, 615

³⁰⁸ Cihad Tunç, "Kelam İlminde Büyük Günah Meselesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara c. XXIII ,1978, 327.

³⁰⁹ Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref, *el-Minhâc fî şerhi Sahîhi Müslim İbni'l-Haccâc*, Dâru İhyai't-Turâsi'l Arabî, Beyrut 1392, II, 84.

³¹⁰ Müslim, *İmân*: 141.

³¹¹ Kılıç, 325, 326, 327; Heyet (Philip W. Goetz başkanlığında), *Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, Ana Yayıncılık ve Encyclopaedia Britannica, İstanbul 1986, XIV, 193, 194.

altı,³¹² Heytemî, dört yüz altmış yedi,³¹³ Bursalı İsmail Hakkı (ö. 1137/1725) ise yetmiş olarak belirtir.³¹⁴

Allah (c.c.) kendisine ortak koşma dışında diğer günahları affedeceğini beyan etmektedir.³¹⁵

Büyük günahla ilgili ele alınması gereken diğer bir konu küçük günahların büyük günaha dönüşmesidir. Hz. Ömer, İbn Abbâs ve ashâb-ı kiramdan bazıları: "*İstiğfarla büyük günah, ısrarla da küçük günah kalmaz*" demişlerdir. Bu sözün manası; istiğfarla büyük günah affedilir, fakat ısrarla işlenirse küçük günah büyük günah olur demektir.³¹⁶

Büyük günahlar ile ilgili ilk eser, İmam Ebû Bekr Ahmed bin Harun b. Ravh el-Berdicî (ö. 301/914) tarafından hazırlanmış olan cüzdür. Bu eser *Cüz'ün Fihi Men Rave Ani'n-Nebiyyi (s.a.v.) Mine's-Sahabeti fi'l-Kebâir* ismi ile bilinmektedir. Bu cüzde senetli olarak Hz. Peygamber'den rivayet edilmiş olan 11 hadis-i şerif yer almaktadır. Her birinin ravileri ayrı ayrı verilmiş olmakla beraber rivayetlere yorum yapılmamıştır. Bu cüzde geçen hadislerde bildirilen büyük günahlar şunlardır: Allah'a (c.c.) şirk koşmak, çocuğunu öldürmek, zina etmek, cihaddan kaçmak, adam öldürmek, ana-babaya isyan etmek, yalan şahitlik yapmak, fâiz yemek, yetim malı yemek, zina iftirası atmak, hırsızlık yapmak, içki içmek, sihir yapmak ve yolcunun yolunu kesmektir.³¹⁷

İkinci eser Ebu'l-Leys Nasruddîn b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim b. Hattâb es-Semerkindî (ö. 373/983) tarafından hazırlanan *Ukûbetü Ehli'l-Kebâir*'dir. Ebu'l-Leys es-Semerkindî büyük günahların fikhî boyutundan bahsetmiş ve büyük günahları 10 bâb halinde sıralamıştır. Her bâbda önce o günah ile ilgili ayetleri daha sonra hadisleri zikretmiştir. İçinde fazla rivayete yer verilip, kitapta büyük günahların verildiği bablar: Namazı terk etmek, ana-babaya isyan etmek, şarap içmek, zinâ etmek, livâtâ yapmak, fâiz yemek, nâiha (ölünün ardından ağlayıp dövünmek), zekât vermeye

³¹² Zehebî, Muhammed b. Ahmed b. Kaymaz ez-Zehebî, *Kitâbu'l-Kebâir*, Mektebetü Dâri'l-Fecr, Dimaşk 1428/2007, 147.

³¹³ Heytemî, *Zevâcir*, II, 325.

³¹⁴ Kılıç, 325.

³¹⁵ Nisâ: 4/48, 116.

³¹⁶ Nevevî, II, 86, 87.

³¹⁷ Hasan Âli Selmân Ebû Ubeyde, *el-Kebâir*, Mektebetü'l-Furkân, el-İmârâtü'l-Arabiyyeti'l-Müttehide 2003, 537-548; Tuba Öztürk, *Zehebî'nin Kitâbü'l-Kebâir Adlı Eserinin Hadis İlimleri Açısından Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2013, 62-68.

engel olmak, adam öldürmek, sıla-i rahimi kesmek, nefesli çalgılar çalmak ve eğlencedir.³¹⁸

Tezkiretü Üli'l-Basâir Fî Ma'rifeti'l-Kebâir adlı eser, İbnü'l-Cevzî ismi ile meşhur olan Cemâleddîn Abdurrahmân b. Ali b. Muhammed b. Ali b. Ubeydullah b. Abdullah (ö. 597/1201) tarafından hazırlanmıştır. Eserde İbnü'l-Cevzî, büyük günahları tarif ettikten sonra büyük günahları maddeler halinde vermektedir. Büyük günahların sayısının, İbn Abbas (r.a.) rivayetinde yer alan “yetmişe daha yakın” ifadesindeki gibi yetmişten daha fazla olduğunu bildirerek, öncelikle en büyük zulüm olarak saydığı şirkten sakındırmaktadır. Müellif eserinde yedi büyük günahı zikrettikten sonra sahabenin, Hulefâ-i Raşidin'in ve Aşere-i Mübeşşere'nin faziletlerini zikretmiştir. Kitabın sonunda ise tevbe üzerinde durmuş ve tevbeye teşvik etmiştir. Eserinde zikrettiği büyük günahlar: Allah'a şirk koşturmak, haksız yere adam öldürmek, sihir, namazı terk etmek, zekât vermeyi engellemek, ana-babaya isyan etmek ve fâiz yemektir.³¹⁹

Zehebî ismi ile meşhur olan, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymaz b. Abdullah et-Türkmânî (ö. 748/1348) tarafından hazırlanan *Kitâbü'l-Kebâir* önemli eserlerdendir. Kitabın, başlangıcında kısa bir mukaddime hazırlanmış ve bu kısımda büyük günahlar kısaca tarif edildikten sonra ayet ve hadislerden birkaç örnek verilerek büyük günahların ne kadar önemli olduğu bildirilmiştir. Ayrıca büyük günahların sayılarının yedi ile yetmiş arasında değiştiğini ifade eden bazı hadislerle yer verilmiştir. Büyük günahlar numaralandırılarak birinci günahdan yetmiş altıncı günaha kadar hepsine başlık verilmiş ve önce konu ile ilgili iki ya da üç ayet zikredilmiş ardından hadis-i şeriflere yer verilmiştir. Eserde hukuk ve daha çok ahlak alanını ilgilendiren çeşitli büyük günahlar üzerinde durulmuştur. Akâid ile alakalı konular çok azdır. Konunun anlaşılması için yeterli nakli yaptıktan sonra çok fazla teferruat vermeden, konuya dâir tüm verileri sunmaya gerek duymadan bâbı bitirmiştir.³²⁰

İbn-i Hacer el-Heytemî (ö. 974/1566) *ez-Zevâcir an İktirâfi'l-Kebâir* adlı eserlerinde, büyük günahları diğer günahlardan ayırmak için üç esas kabul etmiştir. Bunlar; hakkında dünyada peşin ceza gerekli olması, hadisde hakkında şiddetli tehdit

³¹⁸ Öztürk, 68.

³¹⁹ Öztürk, 69, 70.

³²⁰ Zehebî, 7-160; Öztürk, 86, 87.

olması ve bununla ilgili nassın bulunmasıdır.³²¹ Kitap mukaddime ve iki kısımdan oluşmaktadır. Mukaddimedeki kebîrenin tanımı ve âlimlerin kebâir hakkındaki görüşleri yer almaktadır. Birinci kısımda batınî kebîreler 66 tane tespit edilmiş, ikinci kısımda ise zahîrî kebîreleri Şafîî fikhına uygun şekilde 14 kitap başlığı altında 401 tane olarak verilmiştir.³²²

1.5. KEBÂİRLE İLGİLİ İTİKÂDÎ TARTIŞMALAR

Büyük günah sadece amelî boyutta değil itikâdî boyutta da ele alınmıştır. Mutezile, ameli imânın bir cüzü kabul ederken, Mürcie, Eş'ariyye ve Maturidiyye ameli imândan bir cüz kabul etmezler. Bu bölümde dört mezhebin kebâirle ilgili görüşleri kelimî tartışmalar girmeden kısaca verilmeye çalışılacaktır.

1.5.1. Ehl-i Sünnetin Kebâir Anlayışı

Ehl-i Sünnet mezheplerinden Eş'ariyye ve Maturidiyye'nin görüşlerinde değerlendirme farklılıkları olsa da temelde aynı anlayışı benimsedikleri söylenebilir.

Eş'ariyye'ye göre kible ehli olan herkes mümindir. Fakat işledikleri büyük günah/fısk sebebiyle fâsık olurlar. Eğer fâsık fıskından önce tevhide inanıyorsa, işlediği büyük günah, örneğin zina, inanıp tasdik ettiği sürece onları imândan çıkarmaz. Ancak büyük günah işleyen kişi, bunun haram olduğunu inkâr ederek ve helal sayarak yaparsa kâfir olur. Büyük günah işleyen kimse tevbe etmeden ölürse onun durumu Allah'a (c.c.) kalmıştır. Allah (c.c.) dilerse ona azap eder, dilerse de onu affeder.³²³

Mâtürîdî ise, kebâir işleyen birinin ne münafık ne kâfir olduğunu söyler. Onu yaptıklarından dolayı isyanda olan mümin olarak tarif eder.³²⁴

Mutezile'nin görüşleri hakkında bilgi veren Mâtürîdî, onların Hâricîler gibi imânı amellerle irtibatlandırırdığını ancak Mutezile'nin onlardan daha farklı olarak büyük günah işleyenlere küfür vasfını vermediklerini belirtmiş ve büyük günah işleyenlere fâsık dediklerini bildirmiştir. Mâtürîdî, Mutezile'nin büyük günah işleyeninin fâsık olduğu

³²¹ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, (Çev.: Ahmet Serdaroğlu, Lütfi Şentürk) Kayhan Yay., İstanbul I, 11.

³²² İbn Hacer el-Heytemî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed b. Muhammed b. Muhammed el-Heytemî es-Sa'dî, *ez-Zevâcîr an-İktirâfî'l-Kebâir*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1971, I, 383-392.

³²³ Mustafa Öz, *Başlangıçtan Günümüze İslam Mezhepleri Tarihi*, Ensar Yay., İstanbul 2012, 491, 492.

³²⁴ Mâtürîdî, *Kitabüt-Tevhîd* (Nşr.: Fethullah Huleyf), Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul 1979, 329.

görüşüne karşı da onda imânın olduğuna, "Ey müminler, hep birlikte tevbe ediniz ki..."³²⁵ ve "Ey imân edenler! Allah'a içtenlikle tevbe ediniz..."³²⁶ ayetlerini delil getirmiştir.³²⁷ Ayet-i kerimelerde yapılan kötülükleri Allah'ın örteceği bildirilmekte ve cennete koyacağı müjdesi verilmektedir.

Büyük günah işleyen müslümanlar öldükleri zaman ateşte ebediyyen kalmazlar. Onlar tevbe etmeseler de Allah'ın (c.c.) varlığına imân etmeleri sebebiyle mümin olarak kabul edilmektedirler. Onların bağışlanıp bağışlanmayacakları Allah'ın (c.c.) iradesine bağlıdır. Onları fazlı ile bağışlaması ümit edilmektedir.³²⁸

Allah (c.c.) Kur'ân-ı Kerîm'de bir kötülüğü, bir günahı misliyle cezalandıracağını bize şu ayette bildirir: "Ortaya kim bir iyilik koyarsa ona on katı verilir, kim ortaya bir kötülük koyarsa ancak benzeriyle cezalandırılır, onlara haksızlık yapılmaz."³²⁹ Şüphe yok ki Allah'ı (c.c.) inkâr etmemiş ve O'na bir ortak koşmamış birinin günahı kâfir ve müşrikin günahına nazaran daha aşağı derecede olması gerekir. Kebîre işleyen birisi, Allah'ı (c.c.) tasdik etmiş olduğu halde bir kâfirin çekeceğine eş bir azab görürse, onun cezası bu defa da günahının miktarından fazla olmuş olur. Bu Allah'ın (c.c.) va'dine aykırıdır. Ayrıca günahkâr bir müminin bir kâfirle aynı cezayı çekmesi, Allah'ın (c.c.) hikmet ve adaleti ile bağdaşmaz. Günahkâr mümin hayırların en büyüğü olan imâna sahip olmuş, şerhlerin en kötüsü olan küfürden uzak durmuştur.³³⁰

Sonuç olarak Eş'arîler ve Mâturidîler ameli imândan bir cüz saymazlar. Bundan dolayı günah işlemiş bir günahkâr, her ne kadar hesaba çekilecek, azabı olacaksa da imân dairesi dışına çıkmaz.³³¹

1.5.2. Mutezile'nin Kebâir Anlayışı

Mutezile'nin kebâir anlayışı beş temel esasından olan "el-menzile beyne'l-menzileteyn" görüşünde yer alır. Büyük günah işleyen ne kâfir ne de mümindir. Bu

³²⁵ Nûr: 24/31.

³²⁶ Tahrîm: 66/8.

³²⁷ Mâturîdî, 334; Ferruh Kahraman, *İslâm Kelâmı ve Hristiyan Teolojisine Göre Günah*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2006, 90.

³²⁸ Abdülgânî b. Tâlib b. Hammâde el-Meydânî el-Guneymî ed-Dımaşkî, *Şerhu'l Akîdeti't-Tahâviyye* (Nşr.: Muhammed Mutî' el-Hâfız ve Muhammed Riyâd el-Mâlih), Dâru'l-Fikr, Dımaşk 1970, 31.

³²⁹ En'âm: 6/160.

³³⁰ Ebû Zehra, Muhammed A. Ebû Zehra, *İslam'da Siyasi ve İtikadi Mezhepler Tarihi*, (Çev.: Ethem Ruhi Fıglalı, Osman Eskicioğlu), Yağmur Yayınevi, İstanbul tsz., 351.

³³¹ Ebû Zehra, 351.

durumda olan kişi fâsıktır. Tevbe etmeden ölürse cehennemde ebediyyen kalacaktır. Onun cehennemdeki azabı kâfirin azabından daha hafif olacaktır.³³² Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere Mutezile ameli imândan bir cüz' saymaktadır.³³³

Büyük günah ve onu işleyenler hakkında Mutezile bilginleri, konuya biraz daha sistematik ve akli yaklaşmışlardır. Onlara göre küfrün mahiyeti, insanın ebedî cehennemde kalması ve ebedî cezaya çarptırılması şeklinde ifade etmişlerdir. Günahları büyük ve küçük günahlar olarak tasnif etmişler. Onlara göre büyük günah; günahkârın günahının sevabından fazla olması; küçük günah ise; sevabının günahından çok olması şeklinde tanımlanmıştır. Mutezile alimleri; cehennemde ebedî olarak kalacak olanlar, "günah işleyen kimselerdir" görüşünde mutabık kalmışlardır.³³⁴

1.5.3. Mürcie'nin Kebâir Anlayışı

Mürçî kelimesi, büyük günah işleyenler hakkındaki hükmü, ahirete erteledikleri nedeniyle verilmiştir.³³⁵

Mürcie'ye göre büyük günah işleyen kişiler kible ehli olmakla beraber, bu kişilerde imân bulunmasından dolayı mümin, işledikleri günahlar sebebiyle de fâsık veya günahkârdırlar. Bunların durumu Allah'a (c.c.) kalmıştır, isterse affeder, isterse cezalandırır. Bu görüşte olanlar, amelleri imândan bir cüz saymazlar. Büyük günah işleyip tevbe eden kimse ahirette cennettir. Tevbe etmeden ölen kişinin ise ahirette cennette mi yoksa cehennemde mi olacağına Allah (c.c.) karar verecektir.³³⁶ Ehl-i Sünnet; "büyük günah işleyen kişi ahirette azap görmeyi hak etmiş" derken, mürcie ise "bu kişilere ahirette ne olacağına Allah (c.c.) karar verecektir" diyerek fikir beyan etmemektedir.

³³² Kemal Işık, *Mutezile'nin Doğuşu ve Kelâmi Görüşleri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1967, 72.

³³³ Ebû Zehra, 251.

³³⁴ Kahraman, 90, 91.

³³⁵ Kahraman, 91.

³³⁶ Öz, 527, 528

1.5.4. Şia ve Haricilerin Kebâir Anlayışı

Şia'nın İslam cemaatine en yakın ve en mutedil olan Zeydiyye mezhebine göre büyük günah işleyip tevbe etmeden ölen kimse ebedî olarak cehennemde kalacaktır. Zeydiler günah ve tevbe konularında Mutezile'nin yolunu tutmuşlardır.³³⁷

Zeydiyye büyük günah isleyenler hakkında iki gruba ayrılmıştır. Birinci gruba göre, hakkında vaîd bulunan şeyleri işlemek, şirk ve inkâr değil nimet küfrüdür. İkinci gruba göre, hakkında vaîd bulunan şeyler küfür değildir. Zeydiyye'nin cumhuru ve ilkleri birinci görüştedir.³³⁸

Hariciler'de büyük günah meselesi, Hz.Osman'ın (r.a.) öldürülmesinin ardından, Cemel ve Sıffin savaşlarından sonra, Hz. Osman'ı, Hz. Ali'yi, Muaviye'yi, hakemleri ve bu işin taraftarlarını tekfir etmeleri ve zalim imama karşı ayaklanmayı vacip görmeleri üzerine gündeme gelmiştir. Onlara göre, her büyük günah küfürdür ve büyük günah işleyen herkes ebedî cehennemde kalacaktır. Hariciler, büyük günah işleyenleri toplum dışına çıkmış kabul ederek, davranışa ahlaki yönden verdikleri değeri ortaya koymaktadırlar.³³⁹ Şia, Hariciler ve Mutezile amelin imânın bir cüzü olduğunu bu nedenle, Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getirmeyenlerin ve yasakladıklarını yapanların imândan çıkacaklarını ileri sürmüşlerdir.³⁴⁰

1.6. GÜNAHI TELAFİ YOLLARI

İslam'da günahın telâfisi; keffâret ödemek, tevbe etmek, dünyada karşılaşılan musîbetler, şefaât ve Allah'ın affetmesi şeklinde olabilmektedir. Tevbenin günahı terk etmek ve iyi, güzel amellerle ruhun takviyesi şeklinde iki merhalesi vardır.³⁴¹

Keffâret hakkında Kur'ân-ı Kerîm'de, Allah'ın (c.c.) bilerek edilen yeminlerden dolayı sorumlu tutacağı ve bunun da keffâretinin ortalama bir seviyede aileye yedirilen gibi on fakire yemek yedirmek yahut onları giydirmek ya da bir köle azat etmek olduğu,

³³⁷ Mehmet Yaman, *Kelâm'da Günah ve Tevbe*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2006, 95.

³³⁸ Mehmet Bağcı, *İslam Mezheplerinde İmân ve Büyük Günah Problemi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, 83.

³³⁹ Safa Muradov, *Ehl-i Sünnet ve Şia'nın Farklılaşmasında Hadis Rivayetlerinin Rolü*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2019, 104; Bağcı, 68.

³⁴⁰ Maarof Al-Huseini, *Din ve Siyaset Bağlamında Tekfir*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2016, 105; Bağcı, 60.

³⁴¹ Kıraatî, 245; Harun Özçelik, "Hadislere Göre Günahların Bağışlanma Yolları II", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 35, Erzurum 2011, 83.

buna imkânı olmayan kişinin ise üç gün oruç tutması gerektiği³⁴² bildirilmiştir. Hz. Peygamber de müminlerin, ölümlerine verdikleri sadakaların onların günahlarına keffâret olacağını³⁴³ ve Allah yolunda öldürülüp şehit olmanın borç hariç tüm günahlara keffâret olduğunu bildirmiştir.³⁴⁴

Kur'ân-ı Kerîm'de günahın telafi yollarından biri olan tevbenin gerektiği,³⁴⁵ Allah'ın çok merhametli ve tevbeyle çok kabul eden olduğu³⁴⁶ haber verilmiştir. Hz. Peygamber de: *"Günahı tevbe eden kimse, hiç günahı olmayan kimse gibidir"*³⁴⁷ buyurmuştur. Kul hakkı dışındaki geçerli olan tevbeyle geciktirmeden yapmak gerekir. Dolayısıyla kimin üzerinde kul hakkı ile ilgili bir şey varsa, onların hakkı ödenmeli veya helallik alınmalıdır.³⁴⁸

Günahın telafi yollarından birisi de yapılan bir kötülüğün ardından onun olumsuzluklarını bertaraf etmek için iyilik yapmaktır. Bu konuda; gündüzün iki tarafında ve gecenin de yakın saatlerinde namaz kılmamız gerektiği, çünkü iyiliklerin kötülükleri giderdiği³⁴⁹ ayet-i kerîmesi ve nerede olursa olsun Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşamak gerektiği, işlenen bir günahın arkasından hemen bir sevap işlemenin o kötülüğü silip süpüreceği³⁵⁰ bildirilen hadis-i şerif bize iyiliklerin kötülükleri giderdiğini açıkça göstermektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de musîbetin, insanların yaptıkları günahlara karşı kendilerine gönderildiği,³⁵¹ insanın başına bir bela geldiğinde hemen Allah'a yöneldiği³⁵² bildirilmektedir. Hadis-i şeriflerde ise batan bir dikene varıncaya kadar müslümana gelip çatan her bir musibet karşılığında Allah'ın, günahların bir kısmını örteceği,³⁵³ Allah'ın kişiyi iki gözünü kör etmekle imtihan ettiği zaman sabrederse, gözlerine karşılık cenneti vereceği³⁵⁴ bildirilmiştir.

³⁴² Mâide: 5/89.

³⁴³ Müslim, Vasiyye: 11; Nesâî, Vesâyâ: 8; İbn Mâce, Vesâyâ: 8.

³⁴⁴ Tirmizî, Fedailu'l Cihâd: 13.

³⁴⁵ Tahrim: 66/8; Nur: 24/31.

³⁴⁶ Hucurât: 49/12.

³⁴⁷ İbn Mâce, Zühd: 30.

³⁴⁸ Yatkın, 123.

³⁴⁹ Hûd: 11/114.

³⁵⁰ Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 54.

³⁵¹ Âl-i İmrân: 3/165; Şûra: 42/30.

³⁵² Bakara: 2/156.

³⁵³ Buhârî, Merzâ: 1; Müslim, Birr ve's-Sıla: 49, 50, 51.

³⁵⁴ Buhârî, Merdâ: 7; Tirmizî, Zühd: 49.

Şefâat konusunda Allah (c.c.): *"O gün, Allah'ın kendisine izin verdiği ve sözünden de hoşnut olduğu kimselerden başkasının şefâati fayda vermez"*³⁵⁵ buyurarak ahirette şefaata yetkisine bazı kimseleri sahip kılacağını bildirmektedir. Hz. Peygamber de: *"Kıyamet gününde halk arasında şefâatime en çok erişen kişi, kalbinden hâlis olarak Lâ İlâhe İllallâh diyen kişidir"*³⁵⁶ buyurarak şefaatinin kapsamına giren kimseleri beyan etmektedir.

Allah (c.c.) bazı kimseleri ise ahirette affedeceğini haber vermiştir. Örnek olarak Kur'ân'da, Allah'ın kendisine şirk koşulmasını asla affetmeyeceği, bunun dışındaki günahlardan dilediğini affedeceğini³⁵⁷ bildirilmektedir. Hz. Peygamber de kıyamet gününde bazı müslümanların dağlar kadar günahla geldiklerini, fakat Allah'ın onların bu günahlarını affettiğini³⁵⁸ bildirmektedir.

1.7. GÜNAH-MUSİBET İLİŞKİSİ

Musîbet; bela, afet³⁵⁹ ve insan tabiatına uygun düşmeyen ölüm vb. şeyler anlamına gelmektedir.³⁶⁰

Kur'ân-ı Kerîm'e genel olarak bakıldığında musîbetlerin iki türlü sebebi vardır. Birincisi, işlenen günahlar dolayısıyla meydana gelen musîbetlerdir.³⁶¹ Resûlullah (s.a.v.) de, kişinin başına gelen küçük veya büyük herhangi bir musibetin işlediği bir günahı sebebiyle olduğunu bildirmiş ve Şû'râ sûresinin 30. ayetini okumuştur: *"Başınıza gelen her musîbet, sizin ellerinizle işledikleriniz yüzündendir..."*³⁶² Hadiste âyetin açıklaması verilmiş ve musîbet ile günah arasında bağlantı olduğu ifâde edilmiştir. İkincisi ise, imtihan etmek amacıyla meydana gelen musîbetlerdir. Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ümmetinin de ağır imtihanlardan geçeceği şöyle ifâde edilmektedir: *"Yoksa siz, öncekilerin başına gelenler sizin başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlara öyle sıkıntı ve yoksulluk dokunmuştu, öyle sarsılmış-*

³⁵⁵ Tâhâ: 20/109.

³⁵⁶ Buhârî, İlim: 33.

³⁵⁷ Nisâ: 4/48.

³⁵⁸ Müslim, Tevbe: 51.

³⁵⁹ İbn Manzûr, IV, 2519.

³⁶⁰ Cürçânî, 278.

³⁶¹ Âl-i İmrân: 3/165; Nisâ: 4/62; Şûra: 42/30; Kasas: 28/47.

³⁶² Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân: 43.

*lardı ki, nihayet elçi ve onunla birlikte inananlar "Allah'ın yardımı ne zaman?" demişlerdi. İyi bilin ki Allah'ın yardımı yakındır."*³⁶³

İnsanlık tarihi boyunca günahları ve bozgunculukları sebebiyle çeşitli musîbetlere maruz bırakılarak yok edilen birçok kavim ve topluluk bulunmakta Kur'ân-ı Kerîm de bunlardan bahsetmektedir. Örnek olarak; Nûh,³⁶⁴ Âd,³⁶⁵ Semûd,³⁶⁶ İbrahim³⁶⁷ ve Lût kavimlerini,³⁶⁸ Medyen ve Eyke halkını,³⁶⁹ İsrailoğullarını³⁷⁰ ve Fil ordusunu³⁷¹ verebiliriz. Kur'ân-ı Kerîm'in geçmiş milletlerin günahları yüzünden maruz kaldıkları âkibetten söz etmesindeki amaç, insanları bu kavimlerin sonu üzerinde düşünmeye ve ibret almaya davet etmektir.³⁷²

Yine Kur'ân-ı Kerîm'de musîbetlerin Allah tarafından önceden yazıldığı ve Allah'ın izni ile başa gelmekte olduğu³⁷³ haber verilmiştir. Bilinmelidir ki, Allah (c.c.) kimseye sebepsiz musibet vermez, ahirette görülecek ceza veya mükâfat kişinin ameline bağlı olduğu gibi dünyadaki nimetler ve musîbetler de ameline bağlıdır. Bu durum şu âyette açıkça belirtilmiştir. *"Kim zerre kadar bir hayır işlerse onu görecektir, kim de zerre kadar şer işlerse onu görecektir."*³⁷⁴

Musîbetler, yeryüzünde meydana gelenler ve insanın nefsinde meydana gelenler şeklinde iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Yeryüzünde meydana gelenler genellikle tabiat kanunlarıyla ilişkilidir. Bunlara; kuraklık, kıtlık, ürünler veya hayvanlara âriz olan afetler ve zelzele örnek olarak verilebilir. İnsanın nefsinde meydana gelenlere ise; çeşitli hastalıklara yakalanma ve ölüm³⁷⁵ gibi cezalara uğrama örnek olarak verilebilir.³⁷⁶ İnsan

³⁶³ Bakara: 2/214. Ayrıntılı bilgi için bkz., Necati Kara, "Kur'ân ve Sünnet'te Belâ-Musîbet", *Ekev Akademi Dergisi*, I (3), Kasım 1998, 33-58.

³⁶⁴ Enbiyâ: 21/77; Müminûn: 23/27; Kamer: 12.

³⁶⁵ Şuarâ: 26/139; A'râf: 7/72.

³⁶⁶ A'râf: 7/78.

³⁶⁷ Enbiyâ: 21/70.

³⁶⁸ A'râf 7/84; Ankebût: 29/34; Neml: 27/58.

³⁶⁹ Hûd: 11/94,95.

³⁷⁰ Bakara: 2/55, 59, 61, 65; Nisâ: 4/155.

³⁷¹ Fîl: 105/1-5.

³⁷² Selim Özarslan, *Günah Musibet İlişkisi Üzerine*, Nobel Yay., Ankara 2012, 22.

³⁷³ Hadîd: 57/22; Teğâbün: 64/11.

³⁷⁴ Zilzâl: 99/7,8.

³⁷⁵ Mâide: 5/106.

³⁷⁶ Zemahşeri, Ebû'l-Kasım Mahmud b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl ve Uyûnu'l-Ekâvîl fi Vucûhi't-Te'vil*, (Thk.: Abdürrezzak el-Mehdî) Dâru't-Türasi'l-Arabî, Beyrut tsz., IV, 477; Ebru Türkman, *Kelamda Günah Musibet İlişkisi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2006, 22.

tabiatı gereği başına bir bela geldiğinde Allah'a (c.c.) yönelmektedir.³⁷⁷ Hz. Peygamber de musîbet sonrası edilmesi gereken duayı bize bildirmiştir.³⁷⁸

Başa gelen musibetin diğer bir yönü günahlara keffâret olmasıdır. Hz. Peygamber: *"Batan bir dikene varıncaya kadar müslümana gelip çatan her bir musîbet karşılığında Allah, mutlaka onun günahlarının bir kısmını örter"*³⁷⁹ buyurarak musîbetlerin günahlara keffâret olacağını bildirmiştir.

Resûlullah (s.a.v.) dengesizce ve bağırarak ağlamayı yasaklamış ve musîbet anındaki aşırı sesleri, yüzlerin tırmalanmasını, şeytanca gürültü durumundaki sesleri ve yaka paça yırtılmasını kasedip³⁸⁰ musîbet anında kendimize hâkim olmamız gerektiğini bildirerek, dengesizce bağırarak ağlamayı yasaklamıştır.

1.8. GÜNAHKÂRA YAKLAŞIM TARZI

İnsanın günah işlemede onun hem psikolojik, hem biyolojik hem yapısı hem de sosyal çevresi birlikte etkili olmaktadır.³⁸¹ Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şeriflerde günah olarak yer alan her türlü davranış çevremizdeki ilişkilerimizi olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin; yalan, onu söyleyen kişinin itibarına zarar verir ve insanın çevresi tarafından güvenilmemesine neden olur. Toplumda adaletin teminine de engel olur. Yine büyük günahlardan olan iftira, dedikodu, verdiği sözü tutmamak, insanlara zulmetmek gibi davranışlar toplumda huzursuzluğa ve güven kaybına neden olmaktadır.³⁸² Bu bölümde günahkâra çevresinin yaklaşım tarzının nasıl olması gerektiği ve Hz. Peygamber'in bu kişilere nasıl davrandığı ele alınacaktır.

1.8.1. Günahkâra Çevresinin Yaklaşım Tarzı

Kişiliğin inşasında arkadaşlıkların etkisi çok önemlidir. Bu konuda Hz. Peygamber: *"Kişi arkadaşının dini üzeredir. Öyleyse her biriniz kiminle arkadaşlık kuracağına dikkat etsin"*³⁸³ buyurarak bize arkadaşımızı seçme konusunda dikkat

³⁷⁷ Bakara: 2/156; Nisâ: 4/72.

³⁷⁸ Müslim, Cenâiz: 3, 4; Ebû Dâvûd, Cenâiz: 22; Tirmizî, De'avât: 89.

³⁷⁹ Buhârî, Merdâ: 1; Müslim, Birr ve's-Sıla: 49, 50, 51.

³⁸⁰ Tirmizî, Cenâiz: 25.

³⁸¹ Sultan Deniz, *Kur'ân'da Günah Kavramının Psiko-Semantik Açısından İncelemesi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005, 6.

³⁸² Deniz, 52, 53.

³⁸³ Ebû Dâvûd, Edeb: 19; Tirmizî, Zühhd: 35.

etmemiz gerektiğini bildirmektedir. Çevre kişinin inançlarını da değiştirebilecek güçlü bir etkiye sahiptir. Kişi, bulunduğu çevrenin rengine bürünür ve onların karakterini yansıtır. Hz. Peygamber de bu gerçeği *"İyi arkadaşla kötü arkadaşın örneği, misk taşıyanla körük çeken insanlar gibidir. Misk taşıyan ya sana kokusundan verir veya sen ondan satın alırsın. Körük çekene ise ya elbiseni yakar yahut da sen onun pis kokusunu hissedersin"*³⁸⁴ buyurarak bildirmiştir. Dolayısıyla kurulan arkadaşlıkların, yani sosyal çevrenin, kişinin karakterini, kişiliğini dönüştürme kabiliyetine sahip olduğu gözler önüne serilmektedir.³⁸⁵ Günah işleyen kişiyi de topluma kazandırmak onu dışlamamak gerekmektedir. Aksi halde bu kişi tamamen kötü biri haline gelir ve geri dönülemez bir yola girmiş olur.

Suçluyu rehabilite etme/topluma kazandırma noktasında bir takım adımlar atılmalıdır. Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şeriflerde bu konu dikkate alınarak günahkâra çevresinin yaklaşımı şu şekilde olmalıdır:

1. Affedici Olma: Allah (c.c.): *"Sen af yolunu tut, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir"*³⁸⁶ buyurarak insanları affetmek gerektiğini bildirmiştir. Bir hadis-i şerifte ise, vücuduna bir şey isabet edip bunu yapanı affeden kimseyi Allah'ın bir derece yükselteceği veya bundan dolayı onun bir günahını bağışlayacağı³⁸⁷ bildirilerek affetmek teşvik edilmiş ve bunu yapanın mükâfatlandırılacağı haber verilmiştir.

2. İfşâ Etmeme: Zinâ gibi büyük günah olan davranışları işleyen birinin toplumda deşifre edilmesi, suçlarının bir şekilde ifşâ edilmesi, toplumda fitnenin yayılmasına, mağduriyetlere, toplumda kîne, düşmanlığa ve haksız suçlamalara neden olabilmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de: *"...Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın..."*³⁸⁸ buyurularak insanların gizli hallerinin araştırılması önlenmek istenmiştir. Hz. Peygamber de başkalarının gizli kapaklı hallerinin ve ayıplarının araştırılmamasını istemiştir.³⁸⁹

3. Dışlama/Cezalandırma: Gerekli hallerde toplumda suçlunun dışlanması ve cezalandırılması gerekmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de: *"Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara*

³⁸⁴ Buhârî, Buyû: 38, Zebâih ve's-Sayd: 31; Müslim, Birr ve's-Sıla:146.

³⁸⁵ Fuat Karabulut, *"Gençlerin Kişilik İnşasında Nebevî Metod"*, Peygamberimiz ve Gençlik, TDV Yay., Ankara 2018, 36.

³⁸⁶ A'râf :7/199.

³⁸⁷ İbn Mâce, Diyât: 35; Tirmizî, Diyât: 5.

³⁸⁸ Hucurât: 49/12.

³⁸⁹ Buhârî, Edeb: 58; Müslim, Birr ve's-Sıla: 28.

gelince, aranızdan suça tanık olan dört kişiyi çağırın, bu kişiler onun için şahitlik yaparlarsa, suçlu kadınları ölünceye yahut Allah onlara bir çözüm yolu bulana kadar evlerinde hapsedin"³⁹⁰ buyurulmaktadır. Bu ayetle ilgili iki görüş vardır. Birinci görüş; âyetin evlilerin zinâsı ile alakalı olduğudur. "Zinâ eden kadın ve zinâ eden erkekten her birine yüz sopa vurun"³⁹¹ ayeti ve Hz. Peygamber'in uygulamasıyla bu ayetler neshedilmiş, bekarların zinası için belli sayıda sopa vurulurken, evlilerin zinası için ise "recm" cezası uygulanmıştır. İkinci görüş ise; ayetler neshedilmemiştir, âyet kadınlar arasındaki sevicilik fuhşuna aittir ve bunların cezası ayetlerde olduğu gibidir.³⁹² Hz. Peygamber, Tebük gazvesine bir mazereti olmadan katılmayan ve aralarında Ka'b b. Mâlik'in de bulunduğu üç sahabiye Allah'ın kendileri hakkında hüküm verinceye kadar beklemelerini söylemiş ve haklarında vereceği hükmü bekletmiştir. Ashabına da bu üç kişiyle konuşmama emri vermiş kendisi de onlarla konuşmamıştır.³⁹³ Bu uygulamayla Hz. Peygamber savaştan kaçanlarla konuşmayarak onları dışlamış ve yaptıkları yanlış görmelerini sağlamıştır.

Bir başka rivayette ise, hırsızlık yapan bir kişi Hz. Peygamber'in huzuruna getirilmiş, Hz. Peygamber de el kesme cezası vermiştir. Ceza verildikten sonra malı çalınan kimse şikayetinden vazgeçince O (s.a.v.): "Ceza gerektiren davalarınızı bana getirmeden önce anlaşınız. Davalar bana geldiğinde hüküm vermem vacip olur"³⁹⁴ buyurarak devlet başkanına bir dava getirilip de hüküm vermesi gerektiğinde bundan dönüş olmadığını ve mutlaka gereğini yapması gerektiğini bildirmiştir.

4. Uyarma, Engelleme: Bir kötülük anında elden geldiği kadar o kötülüğü düzeltmek gerekir. Ayet-i kerîmede: "Sizden, insanları hayra çağırın, iyiliği emredip kötülükten alıkoyan bir topluluk olsun"³⁹⁵ buyrulurken toplumda yaşanan olaylara duyarsız kalmamak gerektiği vurgulanmıştır. Hz. Peygamber de: "Kötülüğe şahit olan kişi önce onu eliyle değiştirmeye çalışmalı, şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse diliyle değiştirmeye çalışmalı, diliyle de değiştirmeye gücü yetmezse kalbiyle düzeltmeye çalışmalıdır ki bu da imânın en zayıf derecesidir" buyurmuştur.³⁹⁶ Ayrıca iyilikleri

³⁹⁰ Nisâ: 4/15.

³⁹¹ Nûr: 24/2.

³⁹² Heyet (Karaman, Hayrettin ve Dğr.), Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Mealî, TDV Yay., İstanbul 2011, 79.

³⁹³ Buhârî, Tefsîr: 9; Müslim, Tevbe: 53.

³⁹⁴ Nesâî, Kat'u's-Sârik: 5; Ebû Dâvûd, Hudûd: 14; İbn Mâce, Hudûd: 28.

³⁹⁵ Âl-i İmrân: 3/104.

³⁹⁶ Müslim, İmân: 78.

emredip kötülüklerden sakındırmayan kişi hakkında: *"bizden değildir"*³⁹⁷ diyerek yanlış davranış karşısında onun engellenmesi ve iyiliğin emredilmesi gerektiğini bildirmiştir.

5. Ayıbını Örtme: Allah (c.c.), hem imân edip hem de salih amel işleyenlerin hatalarını örteceğini ve onları yaptıkları amellerden daha güzeli ile mükâfatlandıracağını³⁹⁸ bildirerek insanların ayıplarını örteceğini bildirmiştir. Hz. Peygamber de, kim bir müslümanın kusurunu örterse kıyamet gününde Allah'ın da onun kusurunu örteceğini³⁹⁹ müjdelemiştir. Allah (c.c.) insanların hatasını örterken biz aciz kulların da bunu yapması gerektiği ortadadır. Hz. Peygamber de kusur örten kişinin mükâfatının Allah tarafından verileceğini ve kusurlarının örtüleceğini bildirmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şerifler gösteriyor ki İslam'da aslolan kişiyi cezalandırmak değil suçun işlenmesini engellemek ve cezaların bu konuda caydırıcı olmasıdır.

1.8.2. Hz. Peygamber'in Günah İşleyen Kişilere Karşı Tutumu

Kur'ân-ı Kerîm'de müslümanlara üsve-i hasene olarak sunulan Hz. Peygamber'in⁴⁰⁰ hayatı her yönüyle en güzel örnekliği ortaya koymaktadır. Hz. Peygamber'in hayatında her alanda olduğu gibi suç ve suçlular konusunda da örnek alınacak birçok uygulamayı bulmak mümkündür. Bu bölümde Hz. Peygamber'in, kendisine getirilen ve ceza vermesi gereken durumlarda, olayın niteliği ve şahsın durumu gibi şartları göz önünde bulundurularak günah işleyenlere karşı tavizsiz bir tutum ortaya koyarken onları İslam toplumunun dışına atmayan ve onlara karşı merhameti ötelemeyen bir tavır ortaya koyduğu görülecektir.

İçki içen kimse hakkında Hz. Peygamber, Allah'ın hükmü olan cezayı uygulamakta taviz vermemiştir. Etraftakiler lanet edince de buna müsaade etmemiş *"Vallahi ben biliyorum ki o, Allah'ı ve Resûlünü seviyor"*⁴⁰¹ demiş, başka bir hadiste ise *"Böyle söylemeyin, kardeşinize karşı şeytana yardımcı olmayın"*⁴⁰² buyurmuştur. Kendisine kötü davranılan suçlu kimse, toplumdan uzaklaşır hatta onlara düşman bile

³⁹⁷ Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 15.

³⁹⁸ Ankebût: 29/7.

³⁹⁹ Buhârî, Mezâlim: 3; Müslim, Birr ve's-Sıla: 58.

⁴⁰⁰ Ahzâb: 33/21.

⁴⁰¹ Buhârî, Hudûd: 5.

⁴⁰² Buhârî, Hudûd: 4, 5; Ebû Dâvûd, Hudûd, 36

olabilir. Şeytan insana yalnızken daha iyi yaklaşmakta ve daha iyi etki etmektedir. Hz. Peygamber lanet etmemelerini söyleyerek şeytanın tuzağından günahkârı korumuştur.

Hırsızlık, Kur'ân-ı Kerîm'de kesinlikle cezalandırılması gereken suçlardan biridir.⁴⁰³ Bu olay hâkime bildirildiğinde ve dava edildiğinde hâkim karar vermek zorundadır. Mağdur şikayetçi olmadığında ise ceza verilmez. Malı çalınan bir kişi hırsızı yakalayıp Hz. Peygamber'in huzuruna getirince Hz. Peygamber el kesme cezası vermiştir. Bunun üzerine malı çalınan kimse şikayetten vazgeçince Hz. Peygamber, ceza gerektiren davaları kendisine getirmeden önce anlaşmalarını, aksi halde davalar kendisine geldiğinde hüküm vermesinin vacip olduğunu⁴⁰⁴ bildirerek hakime dava getirilmeden davalı iki tarafın anlaşmaları gerektiğini bildirmiştir.

Yine hırsızlık yapan bir kadının akrabaları tarafından, Hz. Peygamber'e kadının affedilmesi isteklerini ileterek aracı olan Üsâme b. Zeyd'e *"Allah'ın koyduğu cezalardan birinin uygulanmaması için aracılık mı yapıyorsun?"* diye uyarıda bulunmuş ve devamında: *"Sizden öncekileri helâke götüren, aralarında şerefli kabul ettikleri kimse hırsızlık yaptığında ona ilişmemeleri, fakat zayıf kabul ettikleri birisi hırsızlık yaptı mı ona had uygulamalarıydı. Allah adına yemin ederim ki eğer Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapsaydı onun dahi elini keserdim"*⁴⁰⁵ buyurarak cezanın infaz edilmemesi isteğine tepki göstermiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de de: *"Ey İnananlar! Kendinizin, ana babanızın ve yakınlarınızın aleyhlerine de olsa, şahit olarak Allah için adaleti gözetin..."*⁴⁰⁶ buyrulurken adalet konusunda hassas davranılması ve kendi ana-babamızın zararına bile olsa şahitlik yaptığımızda doğru sözlü olmak gerektiği vurgulanmaktadır.

Bir başka hırsızlık olayında Hz. Peygamber, kendisi hırsızlık yaptığını itiraf eden kimseye, emin olup olmadığını sormuş, o kimse de hırsızlık yaptığına emin olduğunu söyleyince elini kesme cezası vermiştir. Bundan sonra da bu günahından tevbe etmesini söyleyerek nasıl bir dua yapması gerektiğini öğretmiştir. Adam da Hz. Peygamber'in öğrettiği sözleri söyleyerek tevbe etmiş, Hz. Peygamber'de onun tevbesinin kabul edilmesi için dua etmiştir.⁴⁰⁷ Buradan hareketle tevbe eden hırsıza Hz. Peygamber'in ne kadar değer verdiğini açıkça görmekteyiz.

⁴⁰³ Mâide: 5/38.

⁴⁰⁴ Nesâî, Kat'u's-Sârik: 5; Ebû Dâvûd, Hudûd: 14; İbn Mâce, Hudûd: 28.

⁴⁰⁵ Buhârî, Enbiyâ: 54, Fedâilü Ashabi'n-Nebî: 18; Megâzî: 53; Müslim, Hudûd: 8-11.

⁴⁰⁶ Nisâ: 4/135.

⁴⁰⁷ Nesâî, Kat'u's-Sarik: 3; Ebû Dâvûd, Hudûd: 8; İbn Mâce, Hudûd: 29.

Bir hadiste; fakir ve muhtaç olan bir kişiye ağaçtan meyve yemesi halinde ancak bir şey alıp götürmediği takdirde ceza olmayacağı bildirilmiştir.⁴⁰⁸

Hız. Peygamber başkalarının gizli kapaklı hallerinin ve ayıplarının araştırılmamasını istemiştir.⁴⁰⁹ Bunun nasıl bir zarara sebep olacağını, insanların gizli hallerinin ve ayıplarının peşine düşüp araştırmaya kalkışmanın onların ahlakını bozacağını⁴¹⁰ buyurarak bildirmiştir. Sahâbiler de gizlenmiş bir kusuru ortaya dökmenin yanlış olduğunu bildirmişlerdir. Abdullah b. Mes'ûd da (ö. 32/652-53) ayıp ve kusur araştırmaktan menedildiklerini, ancak kendiliğinden bir kusur veya ayıp ortaya çıktığında gereğini yaptıklarını bildirmiştir.⁴¹¹

Hız. Peygamber, bir müslümanın gizli bir kusurunu görüp gizleyen kimsenin yaptığı bu işi, diri diri mezara gömülen bir kız çocuğunu mezardan çıkararak hayata kavuşturmaya benzetmiştir.⁴¹² Burada kusuru örtmenin, günahsız diri diri toprağa gömülmek istenen bir kız çocuğunu gömülmesine engel olmak veya gömülen kız çocuğunu ölmeden mezardan çıkarıp hayatta kalmasını sağlamak kadar değerli olduğu vurgulanmaktadır.⁴¹³ Bu davranışın kusuru işleyen açısından büyük bir değeri vardır. Zira kusurları ortaya çıktığında kişinin ölümden beter hale geleceği, kusurlarını gizlemenin ise ona hayat vermek olduğu ifade edilmiştir.⁴¹⁴

Hız. Peygamber Tebük gazvesine mazeretsiz katılmayan, aralarında Kâ'b b. Mâlik'in (ö. 50/670) de bulunduğu üç sahâbiye, Allah'ın kendileri hakkında hüküm verinceye kadar bekletmiş ve kendisi de haklarında vereceği hükmü bekletmiştir. Ashabına da bu üç kişiyle konuşmama emri vermiş ve kendisi de onlarla konuşmamıştır. Aradan elli gün sonra Tevbe sûresinin 117-118. ayetleri nazil olmuş. Hız. Peygamber Kâ'b'a Allah'ın tevbelerini kabul ettiğini müjdelemiştir.⁴¹⁵ Bu olayda Hız. Peygamber Kâ'b'a hiçbir şey yokmuş gibi davranmamış, kızgın bir şekilde gülümsemiş, savaşa neden katılmadığını sormuş ve savaşa katılmayanların hepsinin savunmasını almıştır. Yine Hız. Peygamber namazda iken Kâ'b'a bakmakla onu

⁴⁰⁸ Ebû Dâvûd, Lukata: 1; İbn Mâce, Hudûd: 28.

⁴⁰⁹ Buhârî, Edeb: 58; Müslim, Birr ve's-Sıla: 28.

⁴¹⁰ Ebû Dâvûd, Edeb: 44.

⁴¹¹ Ebû Dâvûd, Edeb: 44.

⁴¹² Ebû Dâvûd, Edeb: 45.

⁴¹³ Azîmâbâdî, Ebû't Tayyib Muhammed Şemsu'l-Hak, *Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Süneni Ebî Dâvûd*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1415, XIII, 160.

⁴¹⁴ Aynur Uraler, "Hız. Peygamber ve Suçlular", Bedreddin Çetiner (Ed.), *Günümüze Yansımalarıyla Hız. Peygamber'in Muasırlarıyla Münasebetleri-1*, Ensar Yay., İstanbul 2018, 266, 367

⁴¹⁵ Buhârî, Tefsîr: 9; Müslim, Tevbe: 53.

tamamen dışlamadığını ve ondan vazgeçmediğini hissettirmiştir. Yine tevbelерinin kabul olması ile ilgili ayet gelince de Hz. Peygamber çok sevinmiştir.⁴¹⁶

Zina fiilini işleyen Cüheyne (kabilesinden) bir kadın Hz. Peygambere gelerek: "Ey Allah'ın Elçisi! Cezayı gerektiren bir suç işledim, cezamı ver" demiş. Bunun üzerine Hz. Peygamber kadın hâmile olduğu için cezanın infazını o sırada yaptırmamış, kadının velisini çağırmıştır. Ona, "*Bu kadına iyi davran*" buyurmuştur. Kadın doğum yapınca tekrar gelmiş ve cezasının uygulanmasını istemiş. Hz. Peygamber, sütten kesene kadar çocuğunu emzirmesini söylemiş. Çocuk sütten kesilip yemek yiyecek hale gelince kadın tekrar gelmiş ve recmedilmiştir.⁴¹⁷ Bu hadiste anlaşıldığı üzere Hz. Peygamber kadına iyi davranılmasını, çocuğun masum olması nedeniyle cezayı hemen uygulatmaması ve sütten kesilinceye kadar beklemesi O'nun (s.a.v.) mahkûmlara yaklaşımını ne kadar insanî olduğunu göstermektedir. Yine kadın recmedilirken üstünün açılmaması için tedbir aldırması, recmedildikten sonra cenaze namazını kıldırması da pişman olmuş suçlulara yaklaşımının ne kadar merhametli olduğunu göstermektedir. Cezasını bu dünyada çekmiş olan bu kadının cenaze namazını kıldırmasını şaşkınlıkla karşılayanlara O (s.a.v.): "*Kadın öyle bir tevbe etti ki şayet onun tevbesi Medine halkından yetmiş kişiye taksim edilseydi, hepsine yeterdi. Sen Allah için canını vermekten daha faziletli bir tevbe gördün mü?*"⁴¹⁸ buyurmuştur. Hz. Peygamber işlediği günahı dolaylı olarak kadını cezalandırmış; ancak kadının tevbesinin büyüklüğünü, sahâbîlerin yaşadığı Medine'deki yetmiş kişiye bedel olduğunu belirterek ne kadar değerli olduğunu ifâde etmiştir.

Bir hadiste: "*Bir câriye zinâ eder ve zinâ yaptığı da kesinleşirse, sahibi ona had cezası uygulasin. Fakat suçunu da başına kakmasın...*"⁴¹⁹ buyuran Hz. Peygamber, aynı suçu tekrar tekrar işleyenlere bile kötü davranılmamasını istemiştir. Dolayısıyla günah işleyen, günahı ilk kez işlediğinde hemen dışlamamalı hatta günahı vazgeçme ümidi görülüyorsa günahın tekrarlanmasında da güzel bir muamele gösterilmelidir. Şayet günahı bir karaktere dönüştürmüş ve ondan vazgeçme ışığı görülemiyorsa yanlarından uzaklaştırmaları gerektiği tavsiye edilmiştir.

⁴¹⁶ Uraler, *Hz. Peygamberin Muasırlarıyla Münasebetleri*, 369.

⁴¹⁷ Müslim, Hudûd: 24

⁴¹⁸ Müslim, Hudûd: 24

⁴¹⁹ Buhârî, Buyû: 66, Hudûd: 36; Müslim, Hudûd: 30.

Hız. Peygamber döneminde uygulanan recm cezalarının tümü zina eden kişinin itirafından sonra uygulanmıştır. Aynı zamanda Hız. Peygamber kendisine gelen suçluları çok kez geri çevirmesi, cezalandırmayı asıl amaç olarak görmediğini göstermektedir.⁴²⁰

Günahkârlar, nefislerine uyarak veya ailesindeki, çevresindeki kötü kişilerden etkilenererek günaha girerek suç işlemişlerdir. Onların dinden uzak olduklarını veya iyi yönlerinin hiç bulunmadığını düşünmek doğru değildir. Yukarıda gördüğümüz gibi recmedilen kadının takdir edilen tevbesi, hırsızlık yapanın tevbesi, içki içen kimsenin Allah (c.c.) ve Peygamber (s.a.v.) sevgisi herkesin iyi yanlarının bulunduğuna örnektir.⁴²¹

Hız. Peygamber borçlu olarak vefat etme konusunda şöyle buyurdu: *"Allah katında, bir kulun Allah tarafından yasaklanan kebîrelerden sonra, birlikte getirebileceği en büyük günahlardan biri, o kişinin ödenecek karşılık bırakmadan üzerinde borç olduğu halde ölmesidir."*⁴²² Borçlu bir kimsenin cenazesi, namazının kıldırılması için getirildiğinde Hız. Peygamber (borçlu olup olmadığını araştırdıktan sonra): *"Onun üzerinde borç olduğundan dolayı arkadaşınızın namazını siz kılın"* buyurdu. Orada bulunanlardan birisinin borcu üzerine almasından sonra cenazenin namazını kıldı.⁴²³ Hız. Peygamber bu üzüntülü günde dahi olsa borcun önemini hatırlatmak için adamın cenaze namazını kıldırıktan kaçınmıştır. Bu Hız. Peygamber'in, kişinin ahirete üzerinde kul hakkı varken gitmemesi, borcunun ödenmesi gerektiği konusundaki duyarlılığını göstermektedir.

Resûlullah (s.a.v.): *"Kim bir mümini kasıtlı olarak öldürürse katil olan kimse öldürülenin velilerine teslim edilir. Öldürülenin velileri isterlerse kâtili öldürebilirler, isterlerse de diyet alabilirler...."*⁴²⁴ buyurduğu bu hadiste kâtilin af durumunun ölü kimsenin velilerine bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Ayet-i kerîmede *"Ey imân edenler! ...Ancak öldürülen kimse, kardeşi (öldürülenin vârisi) tarafından affedilmesi"*⁴²⁵ buyurularak adam öldüren kimseye Allah, "imân edenler" diye seslenip o kimsenin öldürdüğü kişi ile hâlâ din kardeşi olduğunu söylemesi, günahkârın imânlı olduğunu

⁴²⁰ Fuat Karabulut, "Recm Cezasının Hız. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi", *Ekev Akademi Dergisi*, XVI (50), 2012, 109.

⁴²¹ Uraler, *Hız. Peygamberin Muasırlarıyla Münasebetleri*, 373.

⁴²² Ebû Dâvûd, Buyû: 9.

⁴²³ Nesâî, Cenâiz: 67; Tirmizî, Cenâiz: 70; İbn Mâce, Sadakât: 8.

⁴²⁴ Ebû Dâvûd, Diyât: 4; Tirmizî, Diyât: 1; İbn Mâce, Diyât: 4.

⁴²⁵ Bakara: 2/178.

göstermektedir.⁴²⁶ Adam öldürmek büyük günahlardan olmakla beraber diyetin bir seçenek olarak sunulması ve o kimsenin öldürdüğü kişi ile hala din kardeşi olduğunun âyetle bildirilmesi İslam dininin suçluya bakış açısının ne kadar insanî olduğunu göstermektedir.

Hiz. Peygamber döneminde müşrikler için ajanlık yaptığı tespit edilen ve suçunu da itiraf etmiş olan Hâtib b. Ebî Beltea (ö. 30/650), yaptığı ajanlıktaki niyetinin; mühâcirlerin Mekke'de bulunan akrabalarının can güvenliğini koruma altına almak olduğunu bildirince Hiz. Peygamber: "*Ebû Beltea zaten Bedir gazilerindendir*" buyurarak onu serbest bırakmıştır.⁴²⁷ Bu hadiste de Hiz. Peygamber'in asıl amacının cezalandırma olmadığını kişinin yaptığı davranışta niyetine bakmasından ve onu cezalandırmamış olmasından anlaşılmaktadır.

Medine'de yaşayan bir Yahudi câriyelerden birinin kafasını taşla ezmiş sonra gümüş takılarını da çalmıştı. Cârîye bunu yapan Yahudîyi bildirince bu kişi Resûlullah'ın (s.a.v.) huzuruna getirilmiş ve suçunu da itiraf ettiğinde, Resûlullah da (s.a.v.) Yahudi'nin kadına yaptığı şekilde kafasının taş ile ezilerek öldürülmesini emretmiştir.⁴²⁸ Bu olayda Resûlullah'ın (s.a.v.) suçluları; "*Yaptıkları suçun/işkencenin benzeri ile cezalandırın!*"⁴²⁹ ayetine uygun hareket ettiğini, öldürme ve hırsızlık suçlarının birlikte işlendiği durumlarda ise suçluya sadece bir tane ceza verdiği görülmektedir.

Sonuç olarak Rasûlullah (s.a.v.) büyük günah işleyen kimselerin dumunu göz önünde bulundurmuş; suçu işleyen ve suçun durumuna göre bazen öfkelenmiş, bazen de yumuşak muameleyi tercih etmiştir. Yaptıkları büyük gûnahtan tevbe etmenin nasıl olacağı hakkında yol göstermiş ve onlara dua etmiştir. Hakkında şikayet söz konusu olan ve toplumu ilgilendiren büyük günahlarda ise cezanın uygulanması konusunda tavizsiz davranırken; suç işleyene karşı merhameti de ihmal etmemiştir. Durumun iyice açıklığa kavuşması için verdiği hükümlerde acele etmemiş, bazen ayet inmesini beklemiştir. Kişinin gizli hallerinin araştırılmaması gerektiğini bu durumun daha vahim sonuçlara sebebiyet vereceğini bize bildirmiştir.

⁴²⁶ Ahmet Çelik, *Mutezile Açısından İmân Ekseninde Günah Tevbe*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2008, 37.

⁴²⁷ Buhârî, Cihâd ve's-Siyer: 141; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe: 36; Ebû Dâvûd, Cihâd: 107

⁴²⁸ Buhârî, Diyât: 4, 7, 12, 13; Müslim, Kasâme: 15, 16, 17

⁴²⁹ Yûnus: 10/27.

İKİNCİ BÖLÜM

HADİS-İ ŞERİFLERDE BÜYÜK GÜNAH OLARAK NİTELENDİRİLEN DAVRANIŞLAR

2.1. DOĞRUDAN BÜYÜK GÜNAH OLARAK NİTELENDİRİLEN DAVRANIŞLAR

Hadis-i şerifler incelendiğinde, kişinin işlediği her günahın aynı şekilde değerlendirilmediği, işlenen bazı günahların, mübigât⁴³⁰ ve kebâir⁴³¹ gibi doğrudan büyük günah olarak nitelendirilmesini sağlayan bazı kavramlarla ifâde edildiği görülmektedir. Bu nedenle yapılan çalışmada bunlar ayrıca ele alınıp; doğrudan büyük günah olarak nitelendirilen davranışlar Ebû Tâlib el-Mekkî'nin de sınıflandırmasından yardım alarak⁴³² îtikâdî, fiilî ve dille işlenen günahlar olmak üzere üç grupta ele alınmaktadır.

2.1.1. İtikâdî Günahlar

2.1.1.1. Allah'a (c.c.) Ortak Koşmak

Sözlükte şirk "ortaklık" ve "ortak olmak" anlamında kullanılmaktadır. "Ortak koşmak" anlamındaki işrâktan isim konumunda bulunan şirk ise küfür demektir.⁴³³ Terim olarak "Allah'ın (c.c.) zâtında, fiillerinde, sıfatlarında veya O'na (c.c.) ibadet edilmesinde dengi, ortağı ve benzerinin bulunduğu inanma" demektir. Şirk, Kur'ân-ı Kerîm'de aynı kökten türeyen isim ve fiillerle birçok ayette geçmektedir.⁴³⁴

Aşağıda verilen hadis-i şerifler, Allah'a ortak koşmanın en büyük günah olduğunu bildirmektedir.

Hiz. Peygamber kaçınılması gereken, helak edici yedi günahı sayarken birinci sırada; *"Allah'a ortak koşmak"* (Nesai'nin eserinde ikinci madde, eş-şuh yani cimrilik

⁴³⁰ Mübigât kelimesi helak eden günahlar anlamına gelir. (İbn Manzûr, VI, 4755)

⁴³¹ Kebâir kelimesi çirkin fiillerde, yasaklanan günahlarda kullanılır. (İbn Manzûr, V, 3809)

⁴³² Kılıç, 326, 327; Heyet, *Ana Britannica*, XIV, 194.

⁴³³ İbn Manzûr, IV, 2248, 2249.

⁴³⁴ Ra'd: 13/36; Kehf 18/110; Cin: 72/20; Mustafa Sinanoğlu, "Şirk", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2010, XXXIX, 193, 195.

olarak geçmektedir...) ⁴³⁵ buyurduğu hadisinde helak olmaya sebep günahların başında Allah'a şirk koşturmak geçmektedir.

Resûlullah'a (s.a.v) büyük günahlar sorulduğunda: *"Allah'a ortak koşturmak, ana-babaya eziyet etmek, (haksız bir şekilde) insan öldürmek, yalan yere şahitlik yapmaktır."* ⁴³⁶

Başka bir hadiste büyük günahların en büyüklerinin; Allah'a ortak koşturmak, ana-babaya âsi olmak, yalan söylemek veya yalan şahitlik yapmak olduğunu ⁴³⁷ buyuran Hz. Peygamber Allah'a ortak koşturmayı günahlar içinde en büyüklerin arasında saymıştır.

Allah (c.c.) insanı yarattığı halde, insanın Allah'a benzer bir eş uydurması, Allah katında en büyük günah olarak zikredilmektedir. ⁴³⁸ Ebû Dâvud'da geçen rivayette Furkan Sûresi 68. ayeti, Tirmizî'de geçen rivayette ise Furkan Sûresinin 68 ve 69. ayetleri zikredilmiştir. Bu hadiste de Allah'ın insanı yarattığına dikkat çekilerek O'na (c.c.) eş uydurmak Allah katında en büyük günah olarak zikredilmektedir.

Başka bir hadiste yine Resûlullah'a (s.a.v) büyük günahlar sorulduğunda, bunlardan birinin Allah'a ortak koşturmak olduğunu haber vermiştir. ⁴³⁹

Burada zikrettiğimiz hadîs-i şeriflerin tamamında büyük günahlar verilirken, şirk ilk sırada geçmektedir. Bu da apaçık göstermektedir ki Allah'a (c.c.) ortak koşturmak günahların en büyüğüdür. ⁴⁴⁰ Allah (c.c.) kendisine şirk koşulmasını kesinlikle affetmez. Bunun dışındakileri dilediği kimseler için affeder. ⁴⁴¹ Şirk aynı zamanda mutlak küfürdür. ⁴⁴² Büyük bir zulümdür. ⁴⁴³ Büyük günahın en büyüğünün şirk olması müminin statüsünü değiştirme sebebiyledir. ⁴⁴⁴

Şirk olarak nitelendirilen ve büyük günah olan davranışlar şunlardır:

⁴³⁵ Buhârî, Vesâyâ: 23, Tıb: 48, Hudûd: 44; Müslim, İmân: 145; Nesâî, Vesâyâ: 11; Ebû Dâvûd, Vesâyâ: 10.

⁴³⁶ Buhârî, Şehâdât: 10, Edeb: 6, Eymân ve'n-Nüzûr: 16, Diyât: 2; Müslim, İmân: 144; Nesâî, Muhâbe: 3, Kasâme: 48/ 49; Tirmizî, Buyû: 3, Tefsîru'l-Kur'ân: 5.

⁴³⁷ Müslim, İmân: 143; Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 4, Şehâdât: 1, Tefsîru'l-Kur'ân: 5.

⁴³⁸ Buhârî, Tefsîr: 2, Edeb: 2, Hudûd: 20, Tevhîd: 40; Müslim, İmân: 141; Nesâî, Muhâbe: 4; Ebû Dâvûd, Talâk: 50; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân: 26.

⁴³⁹ Buhârî, Şehâdât: 10, Edeb: 6, İsti'zân: 35, Diyât: 2, İstîtabetü'l-Mürtedîn ve'l-Muânidîn ve Kıtâlihîm: 1; Müslim, İmân: 144.

⁴⁴⁰ Nevevî, II, 81.

⁴⁴¹ Nisâ: 4/48, 116.

⁴⁴² İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer Ebu'l-Fadl el-Askalânî eş-Şâfi', *Fethu'l Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, Dâru'l Ma'rife, Beyrut 1379, V, 262.

⁴⁴³ Lokmân: 31/13.

⁴⁴⁴ Kılıç, 327.

1. Allah'tan (c.c.) Başkası Adına Kurban Kesmek

Kur'ân-ı Kerim'de üzerine Allah'ın (c.c.) adının anıldığı kesilmiş hayvanları yemememiz gerektiği bildirildiği gibi⁴⁴⁵ Hz. Peygamber de: "...Allah'tan başkası için hayvan kesen kimseye Allah lanet etsin..." buyurmuştur.⁴⁴⁶ Allah'tan (c.c.) başkası adına hayvan kesmek; besmeleyi terkedip de onun yerine bir haçın, putun yahut İsâ (a.s.) ve Mûsâ'nın (a.s.) veya Kâbe'nin ismini anmak şeklinde olabilir. Bunların hepsi haram olmakla beraber bunlarla kesilen hayvan da helal olmaz. Hayvanı kesen şahıs müslüman, hristiyan, yahudi olsa da aynıdır. Besmeleyi terkedip bu sözlerden biriyle hayvan kesen ve ismini andığı şeyi saygı göstermek niyetiyle ona ibadeti kaseden kimse kâfir olur.⁴⁴⁷

2. Kabirleri Mescid Haline Getirmek, Kabirlerde Kandil Yakmak

Hz. Peygamber ölümüne sebep olan hastalığında: "*Allah Yahudi ve Hristiyanlara lanet etsin. Onlar ki peygamberlerinin kabirlerini mescid gibi kullananlardır*" buyurmuştur. Hz. Âişe, Hz. Peygamber bunu söylediğinde insanların onun kabrini açık bırakacaklarını ve onun kabrinin mescid edinilmesinden korktuğunu ifade etmiştir.⁴⁴⁸

Hz. Âişe'nin "müslümanlar onun kabrini açık bırakırdı" sözü; kabri örten bir engel koymazlar ve kabrini boş alanda bırakırlardı anlamına gelir.⁴⁴⁹

Başka bir hadiste de kabirleri mescid gibi kullananlara Allah'ın (c.c.) lanet edeceği bildirilmiştir..⁴⁵⁰

Peygamber (s.a.v.), kabirleri ziyaret eden kadınları, (İbn Mace'nin eserinde sadece kabirleri ziyaret eden kadınlar geçmektedir) kabirlerde kandil yakanları ve kabirleri mescid gibi kullananları lanetlemiştir.⁴⁵¹

⁴⁴⁵ En'âm: 6/121.

⁴⁴⁶ Müslim, Edâhî: 43, 44, 45; Nesâî, Dahâyâ: 34.

⁴⁴⁷ Nevevî, XIII, 141.

⁴⁴⁸ Buhârî, Cenâiz: 61; Müslim, Mesâcid ve Mevâdiu's-Salât: 19.

⁴⁴⁹ İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer Ebu'l-Fadl el-Askalânî eş-Şâfi', Ebû Suhayb Safâ ed-Davvî Ahmed el-Adevî (haz.) *Fethu'l-Bârî Muhtasar* (Çeviri: Osman Güman ve Dğr.) Karınca ve Polen Yay., İstanbul 2016, III, 428, 429.

⁴⁵⁰ Nesâî, Cenâiz: 106.

⁴⁵¹ Nesâî, Cenâiz: 104; Ebû Dâvûd, Cenâiz: 82; İbn Mâce, Cenâiz: 49; Tirmizî, Salât: 123.

Kabirleri ziyarete Resûlullah (s.a.v.) önce izin vermiştir. Bu izin ile kadın ve erkeklere ruhsat olmuştur. Sonra bazıları kadınların kabir ziyaretini kerih görmüştür. Nedeni; sabırlarının az, üzüntülerinin çok olmasıdır. Kabirleri mescid edinmek haramdır. Çünkü orası namaz yeri değildir. Bu Yahudilerin âdetidir. Ali el-Kâri, (ö. 1014/1605) *Mirkât* adlı eserinde: "Mescidlerin yanından faydalanmakta sakınca yoktur" demiştir. Bunu da Resûlullah'ın (s.a.v.) şu hadisine dayandırmıştır. "*Allah, peygamberlerinin kabirlerini mescidler edinen Yahudi ve Hristiyanlara, lâ'net etsin.*" Başka bir görüşte; ta'zîm ve başka bir niyetle kabirlerin yanında mescid edinmek fâsiddir, câiz değildir. Kandil yakmaya gelince; bu da yasaklanmıştır. Çünkü mal kaybıdır ve faydası yoktur. Ancak mescidin yanında uygun bir yerde namaz kılacak yer varsa namaz kılmak; mezarlıkta ve gece yolculuğunda aydınlatmak için kandil yakmak câizdir.⁴⁵²

3. Yıldızların Doğup Batması Sebebiyle Üzerimize Yağmur Yağdı Demek

Resûlullah (s.a.v.) Hudeybiye'de geceleyin yağan yağmurdan sonra topluluğa sabah namazı kıldırıldı. Namazdan çıkınca yüzünü cemâate döndürdü ve Allah (c.c.) diyor ki: "...Kim *filan yıldızın doğması ve batması ile üzerimize yağmur yağdı derse işte o bana imân etmemiş, yıldızla imân etmiştir*"⁴⁵³ buyurdu. Benzer bir rivayet Nesâî'de geçmektedir.⁴⁵⁴ Hadiste yıldızın yağmur gönderdiğini söyleyen kimsenin kâfir olduğu bildirilmiştir.

Resûlullah (s.a.v.), ümmetinde câhiliyet âdetlerinden kalma dört şey olduğunu ve onları terk etmediklerini bildirdiği hadiste bunlardan birinin: "*Yıldızlarla yağmur isteme...*"⁴⁵⁵ olduğunu haber vermiştir.

Hadis-i şerifin mânâsı hususunda iki görüş bulunmaktadır. Birincisi, filan yıldızın doğması veya batmasıyla üzerimize yağmur yağdı demek küfürdür. Bu hüküm yıldızın yağmur yağdıracağına inanan kimselere mahsustur ve kişiyi dinden çıkarır. Nitekim câhiliyyet devrinde böyle inanılırdı. Cumhûrun ve Şafîî ulemanın kavli budur. Ancak, yıldızın doğması veya batmasının ona alâmet olduğuna inanmak şartıyla bu sözü

⁴⁵² Mübârekfûrî, Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi'i't-Tirmizî*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut tsz., II, 226.

⁴⁵³ Buhârî, Ezân: 156, İstiskâ: 28; Müslim, İmân: 125, 126, 127; Ebû Dâvûd, Tıb: 22.

⁴⁵⁴ Nesâî, İstiskâ: 16.

⁴⁵⁵ Müslim, Cenâiz: 29; İbn Mâce, Cenâiz: 51.

söylemek küfrü icâbetmez. İkinci kavle göre küfürden kastedilen, Allah'ın (c.c.) nimetlerine karşı nankörlükte bulunmaktır. Bu mânâ, yıldızın yağmur yağdırdığına inanmayana göredir.⁴⁵⁶

4. Uğursuzluğa İnanmak

Her türlü yarar ve zarar Allah'ın (c.c.) takdiri ile olup herhangi bir varlık ya da olayda uğur ve uğursuzluk görmek İslam'da büyük günah olarak görülmüştür.⁴⁵⁷ Bu aynı zamanda aşağıdaki hadislerde görüleceği üzere şirk olarak kabul edilmiştir.

Resûlullah (s.a.v.): *"Bir şeyi uğursuz saymak bir nevî şirktir.* (Ebû Dâvud'da üç kez şirk olduğu bildirilmiştir.) *Oysa bâzı şeyleri uğursuz sayma hissi az da olsa kalbinde geçmeyenimiz yoktur. Fakat Allah bu duyguyu tevekkül ile giderir"* buyurdu.⁴⁵⁸

Tıyere, teş'e'üm (kötüye yorma), şom tutmak/şom ağızlılık; bir şeyi uğursuz ve hayırsız saymak demektir. Bir iş için evinden çıkan birinin önünden bir hayvanın geçmesini uğursuz sayarak yolculuğundan vazgeçip evine dönmesi örnek olarak verilebilir. Cahiliyet dönemindeki insanlar bu gibi şeyleri uğursuzluk sayarak etkisine inanıyorlardı. Allah'tan (c.c.) başkasının kimseye bizâtihi zarar veya yarar sağlamasına inanmak Allah'a ortak koşmak sayılır. Hadiste bu anlam kastedilmiştir. Cahiliyet dönemi insanların şom tutmanın onlara bir yarar veya zarar sağladığına inanması şirk-i hafî yani gizli şirktir. Bir kimse Allah'tan (c.c.) başka herhangi bir varlığın bizâtihi kendisinin zarar veya yarar verdiğine inanırsa şirk-i celî, yani açıkça Allah'a (c.c.) ortak koşma sapıklığına düşmüş olur.⁴⁵⁹

5. Kâhine Bir Şey Sormak ve Onun Dediğine İnanmak

Kâhin: Cezerî'nin (ö. 833/1429) *Nihâye*'de beyan ettiği üzere, kâinatta ileride vukû bulacak şeyler hakkında haber veren ve kâinatın gizli sırlarını bildiğini iddia eden kişiye denir.⁴⁶⁰ Kâhine gidip de onun dediğini tasdik eden kimse Hz. Muhammed'e indirileni inkâr etmiş olur.⁴⁶¹

⁴⁵⁶ Nevevî, II, 60, 61.

⁴⁵⁷ Heytemî, *Zevâcir*, II, 150.

⁴⁵⁸ Ebû Dâvûd: Tıb, 24; İbn Mâce, Tıb: 43; Tirmizî, Siyer: 46.

⁴⁵⁹ Haydar Hatiboğlu, *Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi ve Şerhi*, Karaman Yay., İstanbul 1983, IX, 307, 308.

⁴⁶⁰ Hatiboğlu, II, 352.

⁴⁶¹ İbn Mâce, Teyemmüm: 122; Tirmizî, Tahâret: 102.

Gelecekte kimin ne yapacağını ve kâinatta ne gibi olayların gerçekleşeceğini kesin olarak kimse bilemez. Bu nedenle kâhinin gaybdan verdiği haberi doğrulamak küfürdür, böylelerine inanmamak gerekir.⁴⁶²

Resûlullah (s.a.v.) kâhinin yanına gidip de ona bir şey soran kimsenini, kırk gecelik namazının kabul olunmayacağını bildirmiştir.⁴⁶³

Başka bir hadiste ise; sihirbaza işlerini devretmek üzere müracaat eden kişinin, Muhammed'e indirilen dine küfretmiş olduğu haber verilmektedir. (Ebû Dâvud'da "kefera" kelimesinin yerine "berie" lafzı kullanılmıştır.) Bu şekilde tercüme "*O kimse Allah'ın Muhammed'e indirdiği (dinin dairesi)nden dışarı çıkmıştır*" şeklinde olmaktadır.⁴⁶⁴

Arrâf kâhinlerden sayılmıştır. Hattâbî (ö. 388/998) ve diğerleri ise şöyle tarif etmişlerdir: Arrâf; kaybolan veya çalınan bir malın yerini bulacağını iddia eden kimsedir. Arrâfa bir şey soran kimsenin namazının makbul olmamasından kasdedilen şey ise sevabının yokluğudur. Namazını iade etmesi gerekmediği hususunda ulemâ müttefiktirler.⁴⁶⁵

6. Allah'tan (c.c.) Başkası Adına Yemin Etmek

İslam'dan başka din üzerine ve Allah'tan başkası adına yemin etmek de en ağır dille yasaklanmıştır. Konu ile ilgili rivayetler şunlardır:

Hz. Peygamber, İslam'dan başka bir millet (din) üzerine yalancı olarak ant içen kişinin, ant içtiği o millet gibi olduğunu,⁴⁶⁶ başka bir hadiste, o kimsenin dediği gibi (yalancı) olduğunu⁴⁶⁷ bildirmiştir.

İslam'dan başka bir din üzerine (Yahudilik, Hristiyanlık ya da Lât ve Uzzâ'ya) yemin etmek haramdır.⁴⁶⁸

İbn Ömer (r.anhüma) bir adamın; "Kabe'ye yemin ederim ki hayır" diye yemin ettiğini duyup O'na: "Ben Rasûlullah'ın (s.a.v.); *Allah'tan başkasına yemin eden (O'na)*

⁴⁶² Hatiboğlu, II, 352.

⁴⁶³ Müslim, Selâm: 125.

⁴⁶⁴ İbn Mâce, Teyemmüm: 122; Tirmizî, Tahâret: 102; Ebû Dâvûd, Tıb: 21.

⁴⁶⁵ Nevevî, XIV, 227.

⁴⁶⁶ Buhârî, Edeb: 44; Müslim, İmân: 176; Nesâî, Eymân ve'n-Nüzûr: 31; Ebû Dâvûd, Eymân ve'n-Nüzûr: 9.

⁴⁶⁷ Buhârî, Cenâiz: 83, Edeb: 73, Eymân ve'n-Nüzûr: 7; Müslim, İmân: 177; Nesâî, Eymân ve'n-Nüzûr: 7.

⁴⁶⁸ Nevevî, II, 125.

ortak koşmuştur, buyurduğunu işittim" dedi.⁴⁶⁹ Ali el-Kârî'de Allah'tan (c.c.) başkasını açık bir şekilde yüceltmek ve şirk koşmak niyetiyle söylendiğinde şirk olduğunu; aksi takdirde bu yeminden men etmek için mübalağa ifâde ettiğini bildirilmiştir. İbn Hemmâm, (ö. 132/750) Hz. Peygamber'e ve kâbe'ye yapılan yeminin yemin olmayacağını bildirmiştir. Allah'tan (c.c.) başkası adına yemin etmenin haram olduğunu söyleyenlerin dayandığı hadis budur.⁴⁷⁰

Allah'tan (c.c.) başka emanet üzerine de yemin edilebilmektedir. Hz. Peygamber emanet üzerine yemin etmekten şöyle sakındırmıştır: *"Emanete yemin eden bizden değildir."*⁴⁷¹

*"Bizden değildir"*den maksat; yolumuzu takip edenlerden, huyumuzda olanlardan değildir ve başkalarına benzeyenlerdendir. Çünkü bu ehl-i kitabın âdetidir. Bununla tehdit kastedilmiştir. İbnü'l Esîr (ö. 606/1210) *Nihâye*'de; Emanete yemin etmenin mekruh oluşu ile ilgili, Allah'ın (c.c.) sadece kendisine ve sıfatlarına yemin etmeyi emretmiş olmasından dolayıdır. Emanet ise onun emirlerinden bir emirdir. Bu Allah'ın (c.c.) ismi ile bir tutulması olacağından nehyedilmiştir. Babalara da yemin nehyedilmiştir.⁴⁷²

2.1.1.2. Sihir Yapmak

Sihir, şeytana yaşlaştıran fiillerden olup şeytana yardım eder. Sihir ile bir şeyi olduğundan farklı görürsün.⁴⁷³ Resûlullah (s.a.v) de kaçınılması gereken, helak edici yedi günahı sayarken Allah'a (c.c.) ortak koşmaktan sonra ikinci sırada sihir yapmayı vermektedir.⁴⁷⁴

Kur'ân-ı Kerîm'de; Hz. Süleyman'ın sihir yapıp kâfir olmadığı, şeytanların, insanlara sihir öğrettiklerinden dolayı kâfir oldukları bildirilmiştir. Nitekim şeytanlar, Hârût ile Mârût isimli iki meleğe indirilen şeyleri (sihirleri) öğretiyorlardı. Ancak

⁴⁶⁹ Ebû Dâvûd, Eymân ve'n-Nüzûr: 5; Tirmizî, Eymân ve'n-Nüzûr: 8.

⁴⁷⁰ Azîmâbâdî, IX, 57.

⁴⁷¹ Ebû Dâvûd, Eymân ve'n-Nüzûr: 6.

⁴⁷² Azîmâbâdî, IX, 57,58.

⁴⁷³ İbn Manzûr, III, 1951.

⁴⁷⁴ Buhârî, Vesâyâ: 23, Tıb: 48, Hudûd: 44; Müslim, İmân: 145; Nesâî, Vesâyâ: 12; Ebû Dâvûd, Vesâyâ: 10.

Allah'ın (c.c.) izni olmadıkça sihirbazların büyüğü ve sihrinin hiç kimseye zarar verici olmadığı bildirilmiştir.⁴⁷⁵

Cahiliye döneminde sihir çok yaygındı. Yine düğüm atmak, cincilik, yıldızlara bakmak, kehânet, fal okları atmak, küçük kareler çizip içlerine harf veya sayı yazmak ve üfleme gibi sihir çeşitleri uygulanmaktaydı.⁴⁷⁶

Cumhura göre sihir büyük günahlardandır. Sihir yapmak, onu öğretmek ve öğrenmek haramdır. Bazı âlimler, yanlış olduğunu göstermek, yapana karşı koymak ve evliyaların kerâmetinden ayırt etmek için öğrenmek câizdir demiştir.⁴⁷⁷

2.1.1.3. Allah'ın (c.c.) Haram Kıldıklarını Helal Saymak

Hadis-i şeriflere bakıldığında Allah'ın (c.c.) haram kıldığını helal saymak genel ve büyük günah olarak zikredildiği gibi bunu Mescid-i Haram'da yasak olan şeyleri helal saymak, Hz. Peygamber'in yakınlarına yapılmasını haram kıldığını helal kılmak ve hadım olma isteğiyle gelen sahabiyi Hz. Peygamber'in helal olan bir şeyi haram sayma olarak değerlendirmesi geçmektedir.

Resûlullah (s.a.v) büyük günahlardan birinin de ölü iken de diri iken de kıblemiz olan Beyt-i Haram'da yasak olan şeyleri helal saymak olduğunu⁴⁷⁸ bildirmiştir

Başka bir hadiste Resûlullah (s.a.v.) kendisinin, Allah'ın ve bütün Peygamberlerin lanetlediği altı grup insanı sayarken bunlardan birisinin de "*Allah'ın haram kıldıklarını helal sayanlar*" olduğunu ifâde etmiştir.⁴⁷⁹

Mekke haremde avlanmak, ağaç kesmek vb. şeyler helal değildir. Ancak hadiste Kâdî Beyzâvî'nin de (ö. 685/1286) dediği gibi, büyük günah karakteri kazanması için sadece bunları yapmak değil, yapılmasını helal kabul edilerek yapılması zikredilmektedir. "Ölü ve diri iken kıblenizden" kasıt da müslümanların hayatta iken

⁴⁷⁵ Bakara: 2/102.

⁴⁷⁶ Heyet (Karaman, Hayrettin ve Dğr.), *Kur'an Yolu*, DİB Yay., Ankara 2007, I, 167.

⁴⁷⁷ Nevevî, II, 88.

⁴⁷⁸ Ebû Dâvûd, Vesâyâ: 10.

⁴⁷⁹ Tirmizî, Kader: 16; Suyûtî, Ebü'l-Fadl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Suyûtî eş-Şâfiî, *Câmi'u's-Sağîr fî EHâdisi'l-Beşîri'n-Nezîr*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2006, Hadis No:4660, s. 286.

Kâbe'ye yönelerek namaz kılmaları, öldüklerinde ise Kâbe tarafına döndürülmeleridir.⁴⁸⁰

Uzun süren seferlerde oluşabilecek tabiî isteklerine gem vurabilmek için hadım olmayı isteyen sahâbîyi Hz. Peygamber yapmak isediklerini helal olan şeyleri haram sayma isteği kabilinden değerlendirerek reddederken Kur'ân-ı Kerîm'den şu ayeti okumuştur: *"Ey imân edenler, Allah'ın size helâl kıldığı iyi ve temiz şeyleri (kendinize) haram kılmayın. Sınırı aşmayın çünkü Allah sınırı aşanları sevmez."*⁴⁸¹

Hadım olmanın yasak olması kâfirlere karşı cihadın devam etmesi için neslin çoğalmasının istenmesindendir. Aksi halde müslümanlar, neslin kesilmesi sonucu azalır, kâfirler çoğalırdı. Bu haram kılınma anlamında nehiydir. Bu uygulamada nefse eziyet vermek, bazen ölüme kadar götürebilecek zarar ile birlikte yaratılışı değiştirmek gibi fesâdlar da bulunmaktadır.⁴⁸²

Hız. Peygamber, Allah ve diğer bütün peygamberlerin lanetlemiş olduğu davranışlardan birinin de *"Allah'ın, Hız. Muhammed'in yakınlarına yapılmasını haram kıldığını helal kılmak"*⁴⁸³ olduğunu bildirmiş; başka bir hadiste de; emanet olarak bıraktığı ikinci şeyin ehl-i beyti olduğunu ve Allah'tan korkup, ehl-i beyt'ine saygılı davranılmasını istemiştir.⁴⁸⁴ Ehl-i beyt bu ümmete Peygamber emanetidir. Onları sevmek, saymak, sevilip sayılmalarını temin etmek her müminin görevidir.⁴⁸⁵ Haram kılınan şeyler: Hız. Peygamber'in akrabalarına zarar vermek gibi câiz olmayan fiilleri yapmaktır. Münâvî (ö. 1031/1622) ehl-i beyte yönelik bu tarz davranışta bulunanların günahkâr olduklarını hatta kafir de olabileceklerini dile getirmektedir.⁴⁸⁶

⁴⁸⁰ Azîmâbâdî, VIII, 56; Münâvî, Zeynüddîn Muhammed b. Abdürreâf b. Tâcil'ârifîn b. Nûriddîn Alî el-Münâvî el-Haddâdî, *Feyzü'l-Kâdir Şehu Ehâdisi Câmî's-Sağîr alel-Ebvâb*, Dâru'l-Akîde, Kahire 1432/2011, VIII, 5117.

⁴⁸¹ Buhârî, Tefsîru'l-Kur'ân: 5; Müslim, Nikâh: 11; Mâide: 5/87.

⁴⁸² İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, X, 360.

⁴⁸³ Tirmizî, Kader: 16; Suyûtî, *Câmi'u's-Sağîr*, Hadis No:4660, 286

⁴⁸⁴ Müslim, Fedâilü's-Sahâbe: 36.

⁴⁸⁵ Heyet, *Riyâzü's-Salihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, II, 653.

⁴⁸⁶ Münâvî, VIII, 5137.

2.1.2. Fiilî Günahlar

2.1.2.1. Allah'ın Haram Kıldığı Bir Cana Kıymak

Şirkten sonra şüphesiz en büyük günah haksız yere bir insanı öldürmektir.⁴⁸⁷ Hz. Peygamber kaçınılması gereken, helak edici yedi günahı sayarken üçüncü sırada; "...Allah'ın haram kıldığı bir canı öldürmek (haklı öldürülen müstesna)"⁴⁸⁸ buyurmaktadır. Öldürülmesi câiz olan kişiler: Evli iken zina eden , mürted olan, haksızca müslümanı öldüren kimsedir.⁴⁸⁹

Zeyd b. Sâbit'ten (ö. 45/665) gelen rivayette: "*Onlar, Allah'ın yanında başka ilah edinip de ona yalvarmazlar, Allah'ın haram kıldığı bir cana haksız yere kıymazlar*"⁴⁹⁰ ayetinden altı ay sonra "*Kim bir mümini kasıtlı olarak öldürürse onun cezası, içinde temelli kalacağı cehennemdir*"⁴⁹¹ ayetinin indiği nakledilmektedir.⁴⁹² Dolayısıyla haksız yere bir mümini öldürmenin ebedî cehennem cezasını hakettirmesi yönüyle neredeyse küfürle eşdeğer sayılmıştır.

Hadisleri incelediğimizde sadece müminleri öldürmenin büyük günah sayılmadığı aynı şekilde İslam toplumunda yaşayan zımmîlerin öldürülmesinin de aynı kapsamda olduğu görülmektedir. Resûlullah (s.a.v.), haksız yere ahit verdiği kimseyi öldüren kimseye Allah'ın cenneti haram kılacağını, Nesâî'de geçen diğer bir rivayet ise; sebepsiz yere ahit verdiği kimseyi öldüren kimseye, Allah'ın cennetin kokusunu bile haram kılacağını bildirmiştir.⁴⁹³

Hz. Peygamber müslümanı öldürmek gayesiyle yapılan savaşın küfür olduğunu bildirmektedir.⁴⁹⁴ Haksız yere müslümanla kavga eden ve çarpışan kişi, dinden çıkmak manasında küfretmiş olmaz. Fakat müslümanla harp etmenin helal olduğuna inanırsa bu takdirde dinden çıkar.⁴⁹⁵

⁴⁸⁷ Nevevî, II, 87.

⁴⁸⁸ Buhârî, Vesâyâ: 23, Tıb: 48, Hudûd: 44; Müslim, İmân: 145; Nesâî, Vesâyâ: 12; Ebû Dâvûd, Vesâyâ: 10.

⁴⁸⁹ Buhârî, Diyât: 6; Müslim, Kasâme: 26; Nesâî, Muhârebe: 5, Kasâme: 5/6; Ebû Dâvûd, Hudûd: 1, 2, Diyât: 3; İbn Mâce, Hudûd: 1; Tirmizî, Diyât: 10.

⁴⁹⁰ Furkân: 25/68.

⁴⁹¹ Nisâ: 4/93.

⁴⁹² Ebû Dâvûd, Fiten: 6.

⁴⁹³ Nesâî, Kasâme: 14/15; Ebû Dâvûd, Cihâd: 164.

⁴⁹⁴ Buhârî, İmân: 36, Edeb: 44, Fiten: 8; Müslim, İmân: 116; Nesâî, Muhârebe: 27; İbn Mâce, Sünnet: 7, 9, Fiten: 4; Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 51, İmân: 15.

⁴⁹⁵ Ahmed Davudoğlu, *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, Sönmez Neşriyat, İstanbul 1977, I, 326.

Kâtilin tevbesi konusunda ihtilaf edilmiştir. İbn Abbâs (r.a.) bu kişinin ebedî cehennemde kalacağını bildirmiştir. Hanefiler ve diğer ulemaya göre ise, ebedî olmasa da uzun süre cehennemde kalacaktır. Dünyadaki cezası ise kısas olarak öldürülmesidir. Ancak ölenin velileri affeder yahut uzlaşırsa kısas edilmez.⁴⁹⁶

Bu çalışmada kişinin kendi çocuğunu öldürmesi veya diri diri toprağa gömmesi de "Allah'ın haram kıldığı bir cana kıymak" başlığı altında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

Resûlullah (s.a.v): *"En büyük günahlardan biri seninle beraber yemek yemesinden korkarak, çocuğunu öldürmendir"* buyurmuştur.⁴⁹⁷ Tirmizî'de geçen hadiste Allah'ın haram kıldığı şeylerden biri şu şekilde bildirilmiştir: *"Çocuklarınızı yoksulluk endişesiyle öldürmeyin; çünkü sizin de, onların da rızıklarını sağlayacak olan biziz."*⁴⁹⁸

Arapların en kötü adetlerinden biri fakirlik ve açlık endişesiyle evlatlarını öldürmeleri idi. Hatta, büyüdüklerinde bir namussuzluk etmeleri endişesiyle kız çocuklarını diri diri toprağa gömerlerdi. Bu çirkin âdet: *"Diri diri toprağa gömülen kıza, hangi suçundan dolayı öldürüldüğü sorulduğu vakit..."*⁴⁹⁹ ayet-i kerîmesi ile bildirilmiştir.⁵⁰⁰

Hiz. Peygamber'in: *"Allah kız çocuklarını diri diri gömmeyi haram kılmıştır"*⁵⁰¹ buyurduğu hadiste geçen "veede" kelimesi, kız çocuğunu diri diri mezara gömmek demektir. İslâmiyet bu vahşiyane hareketi şiddetle yasak etmiş, en büyük günahlardan saymıştır. Zîrâ bu davranış haksız yere insan öldürmektir. Burada "kat-i rahim" denilen akrabalık haklarına riayetsizlik de vardır.⁵⁰²

⁴⁹⁶ Davudoğlu, I, 377.

⁴⁹⁷ Buhârî, Tefsîr: 2, Edeb: 20, Hudûd: 20, Tevhîd: 40; Müslim, İmân: 141; Nesâî, Muhârebe: 4; Ebû Dâvûd, Talâk: 50; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân: 26.

⁴⁹⁸ Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân: 7.

⁴⁹⁹ Tekvîr: 81/8-9.

⁵⁰⁰ Davudoğlu, I, 366.

⁵⁰¹ Buhârî, İstikrâz: 19, Edeb: 6; Müslim, Akdiye: 12, 14.

⁵⁰² Nevevî, XII, 12.

2.1.2.2. Faiz Yemek, Yedirmek, Bu İşe Şahitlik ve Kâtiplik Yapmak

Faiz, alışverişte ve ödünç işlemlerinde bir karşılığı bulunmayan hakîkî veya hükmi fazlalık anlamına gelmektedir.⁵⁰³

Helak eden büyük günahlardan birisi faiz yemektir.⁵⁰⁴ Hz. Peygamber de faizi hem yiyene hem yedirene lanet etmiştir.⁵⁰⁵

Ribâ kelimesi anaparanın artması anlamına da gelmektedir.⁵⁰⁶ Ribâ, birçok ayet ve hadiste en şiddetli bir dille haram kılınmıştır.⁵⁰⁷

Resûlullah (s.a.v) faiz yiyeni ve yedireni, bu işlere şahitlik ve kâtiplik yapanı, lanetlemiştir.⁵⁰⁸ Ancak Nesâî'nin rivayetinde; Dövme yapanın/yaptıranın, zekâta engel olanın ve dinden dönen kimselerin de lanetlendiği ifâde edilirken, şahitlik yapan ise yer almamaktadır.

Hz. Peygamber miraca çıkartıldığı gece karınları evler gibi şişmiş bir grubun yanına varır. Bu insanların karınlarında dışarıdan görülen yılanlar vardır. Hz. Peygamber, Cebrâîl'e (a.s) "Bunlar kimlerdir" diye sorar. Hz. Cebrâîl "Bunlar faiz yiyenlerdir" diye cevap verir.⁵⁰⁹

Hz. Peygamber rüyasında iki melek tarafından gezdirilir. Bu seyahat esnasında Hz. Peygamber kandan bir nehir görür. Nehrin içinde bir adam vardır. Sahilde de yanında taşlar bulunan başka bir adam vardır. Nehirde bulunan adam ne zaman yüzerek sahile çıkmak istese, sahildeki adam onun çenesine bir taş atarak, eski yerine geri döndürmektedir. Hz. Peygamber yanındaki iki meleğe: "*Bu nedir*" diye sorar. Meleklerden biri "O nehirde gördüğün kimse faiz yiyendir" diye cevap verir.⁵¹⁰

İbn Mâce'nin rivayetinde: Faizin, yetmiş çeşit günah olduğu, bunların en hafifinin ise erkeğin kendi annesi ile zina etmesinin günahı kadar olduğu bildirilmektedir.⁵¹¹

⁵⁰³ İsmail Özsoy, "Faiz", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1995, XII, 110.

⁵⁰⁴ Buhârî, Vesâyâ: 23, Tıb: 48, Hudûd: 44; Müslim, İmân: 145; Nesâî, Vesâyâ:12; Ebû Dâvûd, Vesâyâ: 10.

⁵⁰⁵ Nesâî, Talâk: 13.

⁵⁰⁶ Nevevî, VIII, 183.

⁵⁰⁷ Davudoğlu, I, 377.

⁵⁰⁸ Müslim, Mûsâkât: 105, 106; Nesâî, Zinet: 25; Ebû Dâvûd, Buyû: 4; İbn Mâce, Ticârât: 58; Tirmizî, Buyû: 2.

⁵⁰⁹ İbn Mâce, Ticârât: 58.

⁵¹⁰ Buhârî, Tâbir: 48.

⁵¹¹ İbn Mâce, Ticârât: 58.

2.1.2.3. Yetimin Malını Yemek

Ayet-i kerîmede, yetimlerin mallarını haksız yere yiyenlerin karınlarına ancak ateş doldurmuş olacakları ve onların kızdırılmış ateşe girecekleri⁵¹² bildirildiği gibi Hz. Peygamber de bu kimselerin helak edici büyük günah işlediklerini bildirmiştir.⁵¹³

Âişe (r.anha): *"Zengin olan iffetli olsun (istemekten çekinsin); Fakir olan, örfe göre yesin..."*⁵¹⁴ ayeti hakkında: "Bu ayet yetimin malından sorumlu olan kişi hakkında indirilmiştir. İhtiyaç içinde ise örf ölçüsünde onun malından yiyebilir" dediği nakledilmiştir.⁵¹⁵ Cumhura göre, vasî veya velînin ma'ruf şekilde ve israf etmemek şartıyla yetim malından yemeleri meşru görülmüştür.⁵¹⁶

Yetim malı yemek büyük günahlardan biridir. Hz. Aişe: "Vasî, yetimin malından çalışması oranında alabilir" demiştir. Ancak ihtiyaç söz konusu değil ve yetimin malında israf söz konusu ise; ister önemli bir miktar, isterse de az olsun bu maldan yenmesi câiz değildir.⁵¹⁷

2.1.2.4. Düşmanla Çarpışırken Harpten Kaçmak

Düşmana hücum sırasında harpten kaçmak helak eden yedi şey içinde sayılan büyük günahlardan biridir.⁵¹⁸

Ayrıca Resûlullah (s.a.v) bir başka hadis-i şerifte de savaştan kaçmayı büyük günahlardan saymaktadır.⁵¹⁹

Hadis-i şerifler harpten kaçmanın büyük günah olduğuna delalet etmektedirler. Cumhur-i ulemanın da görüşü budur. Hasan-ı Basrî'ye göre ise harpten kaçmak büyük günah değildir. Ona göre bu babda geçen ayet Bedir ehli hakkında nâzil olmuştur. Ancak burda cumhur-i ulemanın dediği daha isabetlidir.⁵²⁰ Görülüyor ki Hasan-ı Basrî ayeti sadece sebebi nüzul kapsamında değerlendirirken; cumhur-i ulema "sebebin hususiliği, hükmün umumiliğine mâni değildir" kaidesini esas alarak sadece

⁵¹² Nisâ: 4/10.

⁵¹³ Buhârî, Vesâyâ: 23, Tıb: 48, Hudûd: 44; Müslim, İmân: 145; Nesâî, Vesâyâ: 12; Ebû Dâvûd, Vesâyâ: 10.

⁵¹⁴ Nisâ: 4/6.

⁵¹⁵ Buhârî, Vesâyâ: 22; Müslim, Tefsîr: 11.

⁵¹⁶ Davudoğlu, I, 377.

⁵¹⁷ Nevevî, II, 86; İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, VI, 94.

⁵¹⁸ Buhârî, Vesâyâ: 23, Tıb: 48, Hudûd: 44; Müslim, İmân: 145; Nesâî, Vesâyâ: 12; Ebû Dâvûd, Vesâyâ: 10.

⁵¹⁹ Nesâî, Muhâbe: 3.

⁵²⁰ Nevevî, II, 88.

Bedir savaşından kaçanların değil her türlü savaştan kaçanların büyük günah işledikleri görüşündedirler.

2.1.2.5. Cimrilik Yapmak

Cimrilik, Farsça cimri kelimesinden Türkçeleştirilmiş olup genellikle hasislik ve pintilik manasında kullanılır. İslamda şuh ve buhl kelimeleri cimri için kullanılmaktadır. Şuh, öncelikle kişiyi mal mülk edinme hırsına sevkeden ve yardım etmekten alıkoyan bencil bir duygudur. Ayrıca insanı her türlü iyiliği yapmaktan kaçındıracak derecede huy halini almış bulunan cimriliktir. Buhl ise bu duygunun etkisiyle cömertlik ve iyilik yapmaktan uzak durmaktır.⁵²¹ Sonuç olarak şuh, daha şiddetli cimriliği olanlar hakkında ve her türlü iyiliği hem kendisi yapmayan, hem de başkalarının yapmasını istemeyecek derecede iyiliğe karşı kimseler için kullanılmaktadır.

Ayet-i kerîmede, Allah'ın, kendilerine lütfundan verdiği nimetlere karşı cimrilik edenlerin, bunun, kendileri için hayırlı olduğunu sanmaması gerektiği, kendileri için şer olduğu ve cimrilik ettikleri şeyin, kıyamet gününde boyunlarına dolanacağı⁵²² "buhl" kelimesiyle bildirildiği gibi, Hz. Peygamber de helak eden yedi şeyi sayarken Nesai'nin nüshalarından birindeki rivayette sihir yerine ikinci sırada cimriliği "şuh" kelimesiyle ifâde buyurmuştur.⁵²³

Resûlullah (s.a.v), cehennem ehlinin beş kısımdan oluştuğunu haber vermekte, bunların arasında cimrileri de sayarken "buhl" kelimesini kullanmaktadır.⁵²⁴

Düzenbaz, yaptığı iyiliği başa kakan ve cimri kişinin asla cennete giremeyeceği,⁵²⁵ buhl kelimesiyle; cimrinin ateş ehlinden olduğu⁵²⁶ cevât kelimesiyle bildirilmiştir. Cevât; elinden bir şey çıkmayan pinti demektir.⁵²⁷

Genel olarak insanlar hakkında düşünülebilen en kötü ve alçaltıcı iki huyun cimrilik ve korkaklık olduğu,⁵²⁸ cimrilik duygusuyla imânın bir arada bulunmayacağı,⁵²⁹

⁵²¹ İbn Manzûr, I, IV, 222, 2205; Mustafa Çağrı, "Cimrilik", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1993, VIII, 4.

⁵²² Âl-i İmrân: 3/180.

⁵²³ Nesâî, Vesâyâ: 12.

⁵²⁴ Müslim, Cennet: 63.

⁵²⁵ Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 41.

⁵²⁶ Buhârî, Tefsîr: 68, Edeb: 61; Müslim, Cennet: 46, 47; İbn Mâce, Zühd: 4; Tirmizî, Sıfatü'l-Cehennem: 11.

⁵²⁷ Davudoğlu, XI, 266.

⁵²⁸ Ebû Dâvûd, Cihâd: 21.

⁵²⁹ Nesâî, Cihâd: 8.

ve cimriliğin, önceki kavimleri, birbirlerinin kanını dökmeye ve dokunulmaz haklarını çiğnemeye götürmek sûretiyle helak ettiği⁵³⁰ "şuh" kelimesiyle bildirilmiştir.

Yine cimri kimsenin Allah'tan uzak, cennetten uzak, insanlardan uzak ve ateşe yakın olduğu⁵³¹ da "buhl" kelimesiyle Hz. Peygamber tarafından bildirilmiştir.

Cimri, vermesi gereken malı vermeyen kişidir. Bu kişi tevbe edene kadar cennete giremez anlamına gelir.⁵³²

Kâdî İyâz (544/1149) cimrilikten dolayı helak olmaktan kastedilen mana; dünya helâki de, âhiret helâki de olabilir demektedir. Nevevî ise, ikinci ihtimâli yâni cimrilerin âhirette helâk olacakları manasını daha münasip bulmuş fakat hem dünyada, hem de âhirette helak olacakları manasına gelmesi de muhtemeldir demiştir.⁵³³

Bu çalışmada fazla suyu susuzlardan men etmek de cimrilik kapsamında ele almak uygun bulunmuştur.

H. Peygamber, Allah'ın (c.c.) kendisiyle konuşmayacağı, bakmayacağı, tezkiye etmeyeceği ve kendilerine elim bir azâb verilecek kişilerden birinin: "Fazla suyu (susuzlardan) men eden kimse"⁵³⁴ olduğunu bildirmiştir.

Suyunun fazlasını muhtaç olan yolcuya vermemenin ağır sûrette haram ve son derece çirkin olduğunda şüphe yoktur. Eğer yolcu mürted yahud İslâm'a düşman bir devletin tebaasından olan kâfir olursa ona su vermek vacib değildir.⁵³⁵

Çölde veya kırdan yanın da fazla su olup da onu diğer yolculardan esirgeyen kimse, Allah'ın kendisine esirgemediği nimeti insanlardan esirgemektedir. Bu kimse son derece cimri, üstelik kendisinden başka kimseyi düşünmeyen çıkarıcı biridir. Cimrilik, Cenâb-ı Hakk'ın hiç sevmediği kötü bir huydur. Allah (c.c.) bu kimselerle konuşmayacak temize çıkarmayacak, bu kimselere değer vermeyecek hatta yüzlerine bile bakmayacaktır. Bunun sonucu olarak acıklı bir azâba uğrayacaklardır.⁵³⁶

⁵³⁰ Müslim, Birr ve's-Sıla: 56.

⁵³¹ Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 40.

⁵³² Mübârekfûrî, Muhammed Abdurrahman, *Tuhfe*, VI, 84.

⁵³³ Nevevî, XVI, 134.

⁵³⁴ Buhârî, Mûsâkât: 4, 10, Şehâdât: 22, Ahkâm: 48, Tevhîd: 24; Nesâî, Buyû: 6; Ebû Dâvûd, Buyû: 62; İbn Mâce, Ticârât: 30, Cihâd: 42; Tirmizî, Siyer: 34.

⁵³⁵ Nevevî, II, 117.

⁵³⁶ Heyet, *Riyâzü's Salihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, VII, 612, 614.

2.1.2.6. Anne-Babaya Âsî Olmak

Anne babaya karşı gelmek; onlarla alakayı kesmek ve onlara itaat etmemekle olur. Onların emirlerine muhalefetin âsîlik kabul edilmesi günah olmayan emirlerinde söz konusudur.⁵³⁷

Resûlullah (s.a.v) büyük günâhların en büyüklerinden birisinin, kişinin ana-babasına lanet etmesi olduğunu buyurunca orada bulunanlar bunun nasıl mümkün olacağı hususunda şaşırmışlardır. Bunun üzerine Hz. Peygamber, bir kimsenin başkasının babasına sövdüğünde, o da buna karşılık olarak onun babasına söveceğini bildirmiş ve bu şekilde bunun mümkün olacağını ifade etmiştir.⁵³⁸

Hadis-i şerifte bu sorunun sorulması, soran kişinin buna ihtimal vermediğini göstermektedir. Çünkü tabiatı bozulmamış kimse bunu yapamaz. İbn Battâl (ö. 449/1057) şöyle demiştir: Bu hadis-i şerif bize seddu'z-zerâî konusunda dayanaktır. Bir kimsenin fiili sonuç itibarıyla harama götüreceksen, yapan kişi haram olan işi kastetmese de o işi yapmak, o kimse için haram olur. Bu hadis-i şerifin dayanağı da: *"Allah'tan başka yalvardıklarına sövmeyin. Sonra onlar da Allah'a bilgisizce söverler"*⁵³⁹ buyruğudur. Ebû'l-Hasan el-Mâverî (ö. 450/1058) de, ipek elbise giyeceği muhakkak olan kimseye ipek elbise satmanın ve şarap yapacağı muhakkak olan kimseye üzüm satmanın yasak olduğu hükmünü çıkarmıştır. İbn Ebî Cemre (ö. 699/1300?) da bu hadis-i şerifte, anne babanın hakkının büyüklüğünün ve büyük günahların varlığının delili olduğunu bildirmiştir.⁵⁴⁰

Resûlullah (s.a.v) bir başka hadislerinde: *"Babasına lanet edene, Allah (c.c.) lanet etsin..."*⁵⁴¹ buyurmuştur. Dolayısıyla ana-babaya sövmeye sebep olmak büyük günahlardan sayılınca, onlara açıkça sövmek şüphesiz ki en büyük günahlardan olur.⁵⁴²

Ebû Dâvud'da geçen rivayette Resûlullah'a (s.a.v) büyük günahlar sorulduğunda: *"Bunlar dokuz tanedir"* buyurmakta ve helak eden yedi büyük günah hadisindeki günahlara ek olarak şu iki günahı da saymaktadır: *"Müslüman olan anne ve babaya*

⁵³⁷ Azîmâbâdî, VIII, 56.

⁵³⁸ Buhârî, Edeb: 4; Müslim, Îmân: 146; Ebû Dâvûd, Edeb: 128; Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 4.

⁵³⁹ En'âm: 6/108.

⁵⁴⁰ İbn Hacer, *Fethu'l Bârî*, X, 403, 404.

⁵⁴¹ Müslim, Edâhî: 43; Nesâî, Dahâyâ: 34.

⁵⁴² Nevevî, II, 88.

*karşı gelmek ve ölü iken de diri iken de kâbleniz olan Beyt-i Haram'da yasak olan şeyleri helal saymaktır."*⁵⁴³

En'am sûresi 151. ayette ana-babaya iyilik yapmamak/onlara karşı gelmek, Allah'a (c.c.) ortak koşmaktan sonra Allah'ın (c.c.) haram kıldığı şeylerden ikincisi olarak sayılmaktadır.

Ayrıca Buhârî'de, Allah'ın analara itaatsizlik etmeyi haram kıldığı,⁵⁴⁴ Müslim'de, büyük günahların en büyüklerinden birinin ana babaya âsî olmak olduğu⁵⁴⁵ ve Buhârî Şehâdât'ta, ana-babaya eziyet etmenin büyük günahlardan olduğu⁵⁴⁶ bildirilmiştir.

Akk ve ukûk lügatte sıla-i rahimde bulunmamak ve alakayı kesmek manalarına gelmektedir. Ebû Muhammed b. Abdisselam (ö. 660/1262): "Âlimler, anne-babanın bütün emirleri ve yasakları hususunda itaat etmenin vâcib olmadığı konusunda ittifak etmişlerdir" demiştir. Ebû Amr İbnü's-Salâh (ö. 643/1245) *Fetâvâ* adlı eserinde: Haram olan itaatsizlik; vâcib fiillerden olmamak şartıyla anne ve babaya az görülmeyecek derecede ezâ veren her davranıştır. Çok defa onların emirlerine muhalefette bulunmanın itaatsizlik olduğu, günah olmayan her hususta anneye babaya itaatin farz olduğu söylenmiştir.⁵⁴⁷

2.1.3. Dille İşlenen Günahlar

2.1.3.1. Haksız Yere Bir Müslümanın Şerefine Dil Uzatmak/Lanet Etmek

Sebb; sövmek ve bir kimsenin namusunu lekeleyecek şekilde konuşmak demektir. Fısk ve füsûk ise; hak yoldan ve tâatten çıkmak demektir.⁵⁴⁸

Resûlullah (s.a.v): *"Büyük günahlardan biri haksız yere bir müslümanın şerefine dil uzatmaktır. Bir sövmeye karşılık iki defa sövmek de büyük günahlardandır"*⁵⁴⁹

⁵⁴³ Ebû Dâvûd, Vesâyâ: 10.

⁵⁴⁴ Buhârî, İstikrâz: 19, Edeb: 6; Müslim, Akdiye: 12, 14.

⁵⁴⁵ Müslim, İmân: 143; Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 4, Şehâdât: 1, Tefsîru'l-Kur'ân: 5.

⁵⁴⁶ Buhârî, Şehâdât: 10, Edeb: 6, Eymân ve'n-Nüzûr: 16, Diyât: 2; Müslim, İmân: 143; Nesâî, Muhârebe: 3, Kasâme: 48/49; Tirmizî, Buyû: 3, Tefsîru'l-Kur'ân, 5.

⁵⁴⁷ Nevevî, II, 87.

⁵⁴⁸ Nevevî, II, 53.

⁵⁴⁹ Ebû Dâvûd, Edeb: 40.

buyurdu. Bir sövmeye karşı iki defa sövmeye örnek; bir kimsenin bir kimseye habîs demesi, karşısındakinin de ona habîs ve mel'ûn demesidir.⁵⁵⁰

Müslümana sövmek, ırzına dil uzatmak, onu lanetlemek büyük günahlardan sayılmıştır.⁵⁵¹ Hz. Peygamber bir hadisinde müslümana sövmenin fâsıklık olduğunu bildirmiştir.⁵⁵² Hadis-i şeriften hareketle, bir müslümana haksız yere sövüp saymak icmâ ile haramdır. Bu işi yapan fâsıktır.⁵⁵³

Hz. Peygamber miraca çıkarıldığında bakırdan tırnakları olan bir topluluğa uğradığını ve bu tırnaklarıyla yüzlerini ve bağrırlarını tırnakladıklarını haber vermiştir. Bu kimselerin kimler olduğunu Cebrail (a.s.) şöyle haber vermiştir: *"(Gıybet etmek sûretiyle) halkın etlerini yiyenler ve şereflerine saldıranlardır."* Bu hadis-i şerifte de haksız yere insanların şerefine dil uzatanların akıbetleri bildirilmiş ve gıybette kişinin şerefine haksız tecavüz olduğu vurgulanmıştır.

Başka bir hadiste, ribânın en şiddetlisi haksız yere bir müslümanın şerefine dil uzatmak olduğu bildirilmiştir.⁵⁵⁴ Bu hadis-i şerifte gıybetin haramlık bakımından ribâdan daha şiddetli olduğunu, nedeninin ribâda kişinin haksız yere malına tecavüz varken, gıybette ise kişinin şerefine haksız tecavüz olduğu bildirilmiştir.⁵⁵⁵

Tîbî'nin de (ö. 743/1342) ifâde ettiği gibi hadis-i şerifte kişinin şerefine haksız tecavüz, ribânın çeşitleri arasına sokulmuştur. Bu durum da mal değişiminden doğan meşhur ribâ çeşitlerine başka bir ribâ çeşidi daha ilave edilmekte ve bunlardan haksız yere kişinin şerefine dil uzatmanın daha şerli olduğu beyan edilmektedir.⁵⁵⁶

Mümin ve müslümanlara lanet etmek, bedduada bulunmak büyük günah olarak kabul edilmiştir.⁵⁵⁷

Hz. Peygamber, mümine lanet okumanın, onu öldürmek gibi olduğunu bildirmiştir.⁵⁵⁸

⁵⁵⁰ Azîmâbâdî, XIII, 152.

⁵⁵¹ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 166.

⁵⁵² Buhârî, İmân: 36, Edeb: 44, Fiten: 8; Müslim, İmân: 116; Nesâî, Muhârebe: 27; İbn Mâce, Sünnet: 7, 9; İbn Mâce, Fiten: 4; Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 51, İmân: 15.

⁵⁵³ Nevevî, II, 54.

⁵⁵⁴ Ebû Dâvûd, Edeb: 40.

⁵⁵⁵ Azîmâbâdî, XIII, 152.

⁵⁵⁶ Azîmâbâdî, XIII, 152.

⁵⁵⁷ Heytemî, *Zevâcir*, II, 81.

⁵⁵⁸ Buhârî, Edeb: 44 Müslim, İmân: 176.

Mümine lâ'net etmek ihtilaf olmaksızın ağır haramdır. Ölü veya diri, kâfir olduğundan emin olunmayan şahıslara lanet câiz değildir. Ancak Ebû Leheb ve Ebû Cehil gibi kâfir olarak öldükleri nasla sabit olanlara lanet edilebilir. Yine: "Allah kâfirlere lanet etsin; Allah Hristiyanla Yahudilere lâ'net eylesin" denilebilir.⁵⁵⁹

2.1.3.2. Yalan Söz Söylemek

Yalan söz söylemek mutlak manada yasaklanmış olmakla beraber hadis-i şeriflerde bazı konularda yalan söylemek özellikle zikredilmiştir. Nitekim Hz. Peygamber: *"Büyük günâhların en büyüklerinden biri yalan söylemektir yahut yalan şâhitlik yapmaktır"*⁵⁶⁰ buyurmuştur.

Hz. Peygamber rüyasında iki melek tarafından gezdirilir. Bu seyahat esnasında yalan söyleyen kişinin âkıbetine şu şekilde şâhit olur: Yerde bir adam oturmakta, yanında da birisi, elinde çatal bir kanca olduğu halde ayakta beklemektedir. Ayaktaki adam bu çatal kancayı oturanın ağzının sağ tarafına sokarak, ağzının bu kısmını parçalamaktadır. Sonra aynı adam, yerde oturan kişinin, ağzının diğer tarafını da bu şekilde parçalamaktadır. Bu sırada ağzın sağ tarafı eski haline dönmekte ve ayaktaki adam elindeki kancayla yine bu kısmı parçalamaktadır. Bu durum böylece sürüp gitmektedir. Hz. Peygamber yanında bulunan meleklere, daha sonra, O ağzı parçalanan adamın kim olduğunu sorar. Melekler O kişinin dünyadayken devamlı yalan söyleyen kimse olduğunu haber verirler.⁵⁶¹

Rasulüllâh (s.a.v.): *"...Yalancılık insanı yoldan çıkmaya/fucûra, fücûr da cehenneme götürür. İnsan yalancılık ede ede nihayet Allah katında bir kezzâb (yâni çok yalancı bir kimse) sıfatıyla yazılır"* buyurdu.⁵⁶²

Hz. Peygamber bir başka hadiste: *"Allah'ın gazaplandığı ve kızdığı kimselerden birisi zâlim (Müslim'de yalancı) zengindir"*⁵⁶³ buyurmuştur.

Resûlullah (s.a.v) bir hadisinde Münafıklık alâmetlerinden birinin: *"Konuştuğunda yalan söylemek"*⁵⁶⁴ olduğunu bildirmiştir.

⁵⁵⁹ Nevevî, II, 125.

⁵⁶⁰ Buhârî, Şehâdât: 10, Edeb: 6, İsti'zân: 35, Eymân ve'n-Nüzûr: 16, Diyât: 2, İstîtâbetü'l-Mürteddîn ve'l-Muânidîn ve Kıtâlihîm: 1; Müslim, İmân: 143, 144; Nesâî, Muhârebe: 3, Kasâme: 48/ 49; Tirmizî, Buyû: 3, Tefsîru'l-Kur'ân: 5.

⁵⁶¹ Buhârî, Tâbir: 48.

⁵⁶² Buhârî, Edeb: 69; Müslim, Birr ve's-Sıla: 103, 104, 105; Ebû Dâvûd, Edeb: 87; İbn Mâce, Sünnet: 7; Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 46.

⁵⁶³ Müslim, İmân: 172; Nesâî, Zekât: 75; Tirmizî, Sıfatü'l-Cennet: 24.

Münafığın alametleri hakkında geçen hadisin şerhi şu şekildedir: Ulemâdan birçokları bu hadisi müşkül saymışlardır. Çünkü hadiste münafık alâmeti olarak gösterilen hasletler bazen tam bir müslümânda da bulunur. Hâlbuki böyle bir müslümanın küfrüne veya münafıklığına hükmedilemeyeceğine dâir ümmetin icması vardır. İmam Nevevî'ye göre hadiste problem yoktur. Çünkü; bunların sahibinin münafığa benzer ve münafık ahlakını almış olduğunu, onun nifâkının yalnız; va'dettiği, konuştuğu ve ona emanet eden kimseye mahsus olduğunu bildirmiştir. Buna karşı İslâmiyet hakkında münafık olmadığını, içinde küfrü gizlemiş sayılmayacağını söylemiştir.⁵⁶⁵

2.1.3.2.1. Hz. Peygamber'e Yalan İsnad Etmek

Hz. Peygamber İslam dininin tebliğcisi olmakla beraber hayatı boyunca asla yalan söylemeyen bir kişidir. Onun adına yalan söylemek en ağır şekilde sakındırılmaktadır: Nitekim Hz. Peygamber, bile bile kendisi ağzından yalan uyduran kişinin cehennemdeki yerine hazırlanmasını,⁵⁶⁶ başka bir hadiste; kendi ağzından yalan uydurulmamasını, kendi ağzından yalan uyduran kişinin cehenneme gitmesini⁵⁶⁷ bildirmiştir.

"Benim ağzımdan yalan uydurmayınız" ifâdesi tüm yalan söyleyenleri ve her çeşit yalanı kapsayan çok genel bir ifâdedir. Bunun anlamı; "yalanı bana nispet etmeyin" demektir. Amellere teşvik ve günahlardan sakındırmak amacıyla bir takım cahil insanlar hadis uydurmuşlar ve "biz O'nun (s.a.v.) aleyhine yalan hadis uydurmadık, aksine bunu O'nun (s.a.v.) dinini güçlendirmek için yaptık" demişlerdir. Bu kişiler, O'nun (s.a.v.) adına yalanlar uydurmanın aslında Allah (c.c.) adına yalan sözler uydurmak olduğunu da fark etmemişlerdir.⁵⁶⁸

⁵⁶⁴ Buhârî, İmân: 24, Mezâlim: 17, Cizye: 17; Müslim, İmân: 106; Nesâî, İmân ve's-Şerâî: 20; Tirmizî, İmân: 14.

⁵⁶⁵ Nevevî, II, 47.

⁵⁶⁶ Buhârî, İlim: 38; Müslim, Mukaddime: 3.

⁵⁶⁷ Buhârî, İlim: 38; Müslim, Mukaddime: 2.

⁵⁶⁸ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, I, 270.

2.1.3.2.2. Yalan Yere Şahitlik Yapmak

Yalan yere şahitlik; kesin olarak bilmediği bir şeye biliyorum diye şahitlikte bulunmaktır.⁵⁶⁹ Resûlullah (s.a.v) de: "*Size büyük günahların en büyüklerini haber vermeyeyim mi*" buyurarak bunu üç kez tekrarlamış. Onlar da: "Evet haber ver" dediklerinde ise Hz. Peygamber: "*Allah'a ortak koşmak ve ana-babaya karşı gelmek*" buyurduktan sonra arkasına yaslanarak: "*Yalan yere şahitlik yapmaktır*" buyurdu. Ebû Bekir (r.a.): "Hz. Peygamber bunu o kadar tekrar etti ki keşke artık sussa dedik."⁵⁷⁰ Bu hadis yalan yere şahitlik etmenin haram kılındığını göstermektedir. Yalan yere şahitliğe insanları sürükleyen düşmanlık, kıskançlık gibi birçok neden vardır. Bundan dolayı bu günaha vurgu yapılmıştır. Yalan yere şahitliğin zararı, sadece şahitlik edenle sınırlı kalmamakta ve başkalarını da etkilemektedir. Allah'a (c.c.) şirk koşmanın zararı ise genellikle kişinin kendisi ile sınırlı kalmaktadır.⁵⁷¹

Yalan şahitlik üç günahı içinde barındırır. Bunlar: Yalan konuşma, haksızlığa yardım ve haklının mağdur edilmesine sebep olmaktır. Adâleti yok eden bu haksızlıklardan dolayı yalan şahitlik yapmak büyük günahlardandır. Zîrâ adâlet toplumun temel dinamiklerindendir.⁵⁷² Allah (c.c.) her ne olursa olsun insanlardan adaleti gözetmelerini, adâleti ayakta tutmalarını istemekte ve ister ana-baba, ister eş-dost, ister zengin ve ister fakir aleyhinde olsun, insanların adâletten ayrılmamalarını ve yalancı şahitlik yapmamalarını istemektedir.⁵⁷³

Yalan yere şahitlik meselesinde hakkın büyük veya küçük olması arasında hükmen bir fark yoktur. Bu durum hadisin umumundan ve kâidenin genelinden anlaşılmaktadır.⁵⁷⁴

2.1.3.2.3. Nesep Konusunda Yalan Söylemek

Nesep konusunda yalan söylemek cehenneme gitmeye sebep teşkil eden büyük günahlardandır. Nitekim Hz. Peygamber, bile bile babasından başkasına nesep iddia

⁵⁶⁹ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 563.

⁵⁷⁰ Buhârî, Şehâdât: 10, Edeb: 6, İsti'zân: 35, Eymân ve'n-Nüzûr: 16, Diyât, 2, İstîbâbetü'l-Mürteddîn ve'l-Muânidîn ve Kıtâlihîm: 1; Müslim, İmân: 143, 144; Nesâî, Muhârebe: 3, Kasâme: 48/ 49; Tirmizî, Buyû: 3, Tefsîru'l-Kur'ân: 5

⁵⁷¹ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, V, 262, 263.

⁵⁷² Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 563; Murat Bozkurt, *İnciller'de ve Kur'ân'da Günah Kavramı*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2005, 119.

⁵⁷³ Nisâ: 4/135.

⁵⁷⁴ Nevevî, II, 88.

eden kişinin, nimete küfrettiğini, ayrıca aralarında yakınlık olmayan bir kavimden olduğunu iddia eden kişinin de, cehennemdeki durağına hazırlanması gerektiğini⁵⁷⁵ bildirmiştir.

H. Peygamber başka bir hadiste babadan yüz çevirmenin nankörlük olduğunu ifade etmiştir.⁵⁷⁶

H. Ömer (r.a.) bir hutbesinde: "Allah'ın kitabından okumakta olduğumuz şeyler içinde; başka bir babaya mensupluk iddia etmenin küfür olduğu sözleri de vardı" demiştir.⁵⁷⁷

H. Peygamber: *"Bile bile babasından başkasının oğlu olduğunu iddia eden hiçbir adam yoktur ki küfretmiş olmasın..."* buyurmuştur.⁵⁷⁸

Bu konuda iki görüş vardır. Birincisi: Hadis, bilerek başkasının çocuğu olduğunu iddia etmeyi helâl olduğuna inananlar hakkındadır. İkinci: Başkasına intisabın helâl olduğuna inanmayanlar hakkında bu söz ni'mete küfür manasındır. Resûlullah'ın (s.a.v.) *"Bizden değildir"* diye buyurması, bizim güzel yolumuzda değildir manasındır. O kişi belki ceza görür, belki affolunur.⁵⁷⁹

Resûlullah (s.a.v): *"Her kim babasından başka bir kimsenin (babası olmadığını bile bile) babası olduğunu iddia ederse, o kimseye cennet haramdır"* buyurmuştur.⁵⁸⁰

"Neseb iddiâcısı ateş ehliendir."⁵⁸¹ Zenîm: Kendisinin yalandan bir kavme mensup olduğunu iddia eden kimse demektir. Cehennemlikler de bu gibi kimselerden müteşekkil olacaktır.⁵⁸²

Bu çalışmamızda şerhlerden hareketle "nesebe dil uzatmanın" neseb konusunda yalan söylemenin içinde ele alınması uygun bulunmuştur.

H. Peygamber, nesebe dil uzatmanın küfür niteliği taşıdığını bildirmiştir.⁵⁸³

Nesebe, soya, sülaleye dil uzatmak iki şekilde olur. Birincisi; kişinin bilerek kendi öz babasını bırakıp, babasının başka biri olduğunu söylemesi veya nesebinin

⁵⁷⁵ Buhârî, Menâkıb: 5.

⁵⁷⁶ Buhârî, Ferâiz: 29; İbn Mâce, Ferâiz: 13.

⁵⁷⁷ Buhârî, Hudûd: 31.

⁵⁷⁸ Müslim, İmân: 112.

⁵⁷⁹ Nevevî, II, 50.

⁵⁸⁰ Buhârî, Megâzi: 56, Feraiz: 29; Müslim, İmân: 115; Ebû Dâvûd, Edeb: 118; İbn Mâce, Hudûd: 36.

⁵⁸¹ Müslim, Cennet: 47.

⁵⁸² Davudoğlu, XI, 266.

⁵⁸³ Müslim, İmân: 121.

sahih olmadığı izlenimi vererek konuşmasıdır. İkincisi ise; bir kişinin başkasının nesebi hakkında ileri-geri söz söylemesidir. Her iki durum da yasaklanmıştır. Bunun haram olduğunu bile bile ve helal sayarak böyle bir iddiâda bulunan kişi açıkça küfre girmiş olur. Helal kabul etmeyip yaparsa, kâfirlerde ve cahiliye insanlarında genel olarak görülen bir iş yapmış olur ki hadis-i şerif bu büyük tehdidi bildirmektedir.⁵⁸⁴

Kişinin nesebine dil uzatması, küffârın amellerinden ve cahiliyet adetlerindendir. Kişiyi küfre götürür. Nîmet ve ihsana nankörlüktür. Bu hükümler, bu davranışı helal sayanlar içindir. Hadis-i şerif nesebe dil uzatmanın haram olduğunu ağır bir lisanla ifâde etmektedir.⁵⁸⁵ Heytemî nesebe dil uzatmayı büyük günahlardan saymıştır.⁵⁸⁶

Hadis-i şerifte, bilinen nesebin reddedilerek başka bir neseb iddiasında bulunmanın haram olduğu bildirilmektedir. Hadis-i şerif, bu davranışın haram olması için ilim yâni bilme kaydını koymuştur. Kesin olarak vazgeçirmek için masiyetler hakkında küfür lafzı kullanılması câizdir.⁵⁸⁷

2.1.3.2.4. Görmediği Bir Rühayı Gördüm Diye Söylemek

Görmediği bir rüyayı gördüğünü söylemek yalan söylemektir. Rasulüllâh (s.a.v.) bu konu hakkındaki hadis-i şerifinde: *"Her kim görmediği bir rüyayı gördüm diye iddia ve ısrar ederse (kıyamet gününde) ona iki şair (arpa) tanesini birbirine düğümlemesi teklif edilir ve hiçbir zaman bunu yapamaz..."*⁵⁸⁸ buyurmaktadır.

Bu hadis-i şerifte üç hüküm vardır. Rüyası hakkında yalan söylemek, sözünün dinlenilmesinden hoşlanmayan kimsenin sözüne kulak vermek ve canlıların sûretini yapmaktır. Görmediği rüyayı gördüm diye iddiâ etmek konusunda Taberî (ö. 310/923) şunları söylemiştir: Uyanıkken yalan söylemek, bazen görmediği rüyayı gördüğünü iddia ederek yalan söylemekten daha çok fesâda sebep olur. Ancak görmediği rüyayı gördüğünü iddia ederek yalan söylemeye bu derece tehdit yönlendirilmesinin nedeni, Allah'a (c.c.) yalan iftira atmaktan dolayıdır. Allah'a (c.c.) yalan iftirası atmak,

⁵⁸⁴ Heyet, *Riyâzü's-Salihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, VI, 747.

⁵⁸⁵ Nevevî, II, 57.

⁵⁸⁶ Heytemî, *Zevâcir*, II, 85

⁵⁸⁷ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, VI, 541.

⁵⁸⁸ Buhârî, *Tâbir*: 45; Ebû Dâvûd, *Edeb*: 95; Tirmizî, *Libâs*: 19.

yaratıklara yalan iftirası atmaktan çok daha ağırdır. *"Ona iki arpa tanesini birbirine düğümlemesi teklif edilir"*den murad azab etme anlamındadır.⁵⁸⁹

2.1.3.2.5. İftirada Bulunmak

Mutlak manada iftirada bulunmak büyük günah olduğu gibi zinadan korunan ve bu durumdan habersiz olan mümin bir kadına zina iftirası atmak helak olmaya sebep olan büyük günahlardan biri olarak bildirilmektedir.⁵⁹⁰

Hadiste bahsedilen *"muhsanât"*, zinadan korunan namuslu kadınlar demektir.⁵⁹¹ Âkil, bâliğ ve namuslu müslüman olan kadınlara ve erkeklere zinâ iftirasında bulunan kimseye hadd-i kazif yani hür olan iftiracıya seksen, köleye kırk değnek vurulur.⁵⁹²

*"Allah, müslüman biri hakkında onda olmayan şeyleri söyleyen kişiyi, söylediği sözden dönünceye kadar; cehennem halkının vücudundan akan irin ve toprak karışımı olan bir bataklıkta tutar."*⁵⁹³ Bu hadis de, müslümanda hakkında olmayan şeyleri söyleyerek iftira atan kişinin irin ve toprak karışımı bir çamur ve bataklıkta kalacağını bildirmektedir. Söylediği sözden dönmek, tevbe etmek ve helallik almakla olur. Eşraf, burada şu mânâ câizdir demiştir: Bu günahı terketmezse Allah (c.c.) kişiyi bu durumda bırakacak, günahı bıraktığında ise, onu buradan çıkaracak ve kurtaracaktır.⁵⁹⁴

İslam'ın hiçbir durumda kadınlara zina iftirasını hoş görmediğini, iftira edilen kişi köle de olsa iftira edenin ilahî cezaya muhatab olacağı Hz. Peygamber tarafından bildirilmiştir.⁵⁹⁵

2.1.3.2.6. Yalan Yere Yemin Etmek

İnsanlar ticârî hayatta sattıkları mallara revaç kazandırmak için yalana başvurmakta ve bu yalanlarına inandırıcılık kazandırmak amacıyla da yemin etmektedirler.

⁵⁸⁹ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, XII, 428, 430.

⁵⁹⁰ Buhârî, Vesâyâ: 23, Tıb: 48, Hudûd: 44; Müslim, İmân: 145; Nesâî, Vesâyâ: 12; Ebû Dâvûd, Vesâyâ: 10.

⁵⁹¹ Nevevî, II, 84.

⁵⁹² Davudoğlu, I, 378.

⁵⁹³ Ebû Dâvûd, Akdiye: 14.

⁵⁹⁴ Azîmâbâdî, X, 5.

⁵⁹⁵ Buhârî, Muhâribîn: 32.

Hız. Peygamber büyük günahların büyüklerinden birinin: "Yalan söylemek veya yalan şahitlik yapmak"⁵⁹⁶ olduğunu bildirmiş; Allah'ın (c.c.) kendisiyle konuşmayacağı, bakmayacağı, tezkiye etmeyeceği ve kendilerine elim bir azâb verilecek kişilerden birinin de: "Yalan yeminle mallarının satışını artırmaya çalışanlar"⁵⁹⁷ olduğunu haber vermiştir.

Rasûlüllâh (s.a.v.) başka hadislerde çok küçük bir şey bile olsa onun üzerine yalan yemin etmekten, cehenneme gitmeye sebep olacağını bildirerek sakındırmıştır.⁵⁹⁸

Müslüman bir kişinin elinden malını almak için yalancı olarak yemin eden kimsenin, kıyamet gününde Allah'ın öfkesine uğrayarak Allah'a kavuşacağı bildirilmiştir. Bu olayın ardından ise Ali İmran sûresi 77. ayet indirilmiştir.⁵⁹⁹

Allah'ın (c.c.) konuşmaması ile kastedilen, hayır sahiplerine gösterdiği güzel karşılamayı göstermeyecek, bilakis onlarla gazabına uğrayanlara olduğu gibi gazaplı konuşacaktır. Cumhur-i müfessirine göre Allah Teâlâ onlarla kendilerine fayda sağlayacak ve memnun edecek söz konuşmayacaktır. Ayrıca "onları selamlamak için melekleri göndermeyecektir" diyenler de vardır. Allah'ın (c.c.) kullarına bakmaması kastedilen: "Onlara lütfu merhamet eylememesidir." Tezkiye etmeme, temize çıkarmamaktan kastedilen: "Onları günah kirlerinden temizlememesidir." Acıklı azap son derece keder ve acı veren azaptır. Vâhidî'nin (ö. 468/1076) beyanına göre azab-ı elim; acısı kalbe kadar ulaşan azaptır.⁶⁰⁰

Kıyamet günü Allah'ın (c.c.) ve Rasûlünün (s.a.v.) husûmetine ve elim azaba müstehak olanlardan birisi: Allah'a yemin ederek veya Rasul-i Ekrem'in (s.a.v) adını anarak söz veren ve daha sonra ahdini bozan, sözünden cayan kimsedir.⁶⁰¹

Hız. Peygamber farklı kişi, zaman, durum, sorular karşısında bazen de konunun önemine binaen farklı beyanlarda bulunmakta ve büyük günahların yalnız bir kısmını ifâde buyurmaktadır. Bu nedenle birinde zikredilen büyük günahlar diğerinde zikredilmemiştir. Örneğin; ana ve babaya sövmek, koğuculuk etmek, idrardan

⁵⁹⁶ Müslim, İmân: 143, 144; Tirmizî, Bi'r ve's-Sıla: 4, Şehâdât: 1, Tefsîru'l-Kur'ân: 5.

⁵⁹⁷ Müslim, İmân: 171; Nesâî, Zekât: 69, Buyû: 5, Zînet: 104; Ebû Dâvûd, Libâs: 28; İbn Mâce, Ticârât: 30; Tirmizî, Buyû: 5.

⁵⁹⁸ Müslim, İmân: 218; Nesâî, Âdâbu'l-Kadâ: 30; Ebû Dâvûd, Eymân ve'n-Nüzûr: 3; İbn Mâce, Ahkâm: 8, 9.

⁵⁹⁹ Buhârî, Mûsâkât: 4, Husûmât: 4, Rehin: 6, Şehâdât: 19, 20, Tefsîr: 3, İmân ve'n-Nüzûr: 17, Ahkâm: 30; Müslim, İmân: 220; Ebû Dâvûd, İmân ve'n-Nüzûr: 2; İbn Mâce, Ahkâm: 8; Tirmizî, Buyû: 42, Tefsîru'l-Kur'ân: 4.

⁶⁰⁰ Nevevî, II, 116.

⁶⁰¹ Buhârî, Buyû: 106, İcâra: 10; İbn Mâce, Ruhûn: 4; Hatiboğlu, VI, 580.

temizlenmemek, yalan yere yemin etmek büyük ganah oldukları halde ayrı ayrı hadislerde beyan olunmuşlardır.⁶⁰²

Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak büyük günahları üç bölümde ele alınmıştır. Bu üç bölümden biri olan doğrudan büyük günah olarak nitelendirilen davranışlar hiç şüphesiz en çok sakınılması gereken günahlardır. Bunlar on bir tane olarak tespit edilmiştir.

Allah'a ortak koşmak, sihir yapmak ve Allah'ın haram kıldıklarını helal saymak itikâdî günahlar olarak değerlendirilmektedir. Allah'a ortak koşmak, günahların en büyüğü asla affedilmeyecek olandır, bunda kimsenin bir şüphesi yoktur. Sihir, ancak Allah'ın (c.c.) izin vermesi ile zarar verir. Ayet ve hadislerde insanlar, cahiliyet devrinde yaygın olan ve boş bir iş olarak görülen sihirden sakındırılmıştır. Helâka sebep olacağı için hem öğrenmek hem de öğretmek haramdır. Beyt-i Haram insanların namaz kılarken yöneldiği, öldüklerinde yine oraya döndürüldükleri yerdir. Müslüman günde en az beş kere Allah'a (c.c.) yönelir, af ve mağfiret diler. Öldüğünde ise yönü artık hep orasıdır. Burada avlanmak ve ağaç kesmek gibi şeyler haramdır ve bunların yapılmasını helal saymak büyük günahlardan biridir.

Allah'ın haram kıldığı bir canı öldürmek, düşmana hücum sırasında harpten kaçmak, cimrilik etmek, fâiz ve yetim malı yemek ve ana-babaya isyan etmek fiilî günahlar olarak değerlendirilmektedir. Şirkten sonra en büyük günah şüphesiz; haksız yere insan öldürmektir. Çünkü canı veren Allah'tır (c.c.) ve onu sadece kendisi alabilir. Düşmana hücum sırasında harpten kaçan kişi sözünde durmamış ve ihanet etmiştir. Savaşın sonuna kadar mücadele etmek gerekir. Çünkü savaşın neticesi her an değişebilir. Bu davranış helâka yâni savaşın kaybedilmesine sebep olmasından dolayı büyük günahdır. Cimri kişi vermesi gereken malı esirgeyen kimsedir. Bu kişinin helâka uğraması; dünyada etrafında seven kişilerin kalmaması ve tek başına kalması şeklinde iken ahirette de cehenneme gitmek şeklinde olur. İnsanın işlediği günahların affolması için bol bol infak etmesi gerekir. Cimri olan kişi ise bunu yapamaz. Bu nedenle ateşe gireceği bildirilmiştir. Faiz, insanları perişan eden ailelerin yıkılmasına sebep olan toplumu rezil eden bir olgudur. Faizle ilgilenen herkes lanetlenmiştir. Bu kimseler Allah'ın (c.c.) yasakladığı fiili yapmışlar ve gelen musibetler neticesinde helâka

⁶⁰² Nevevî, II, 84.

uğramışlardır. Yetim ise, Allah'ın (c.c.) bir emanetidir. Ona iyi davranmak gerektiği gibi onun malını da kendi malımız gibi korumamız gerekmektedir. Vasî kişi eğer ihtiyacı varsa ihtiyacı oranında bu maldan yiyebilir. Aksi halde helâka uğrayanlardan olacağı bildirilmiştir. Anne-babamız bizim dünyaya gelişimize vesile olan ve bizi yetiştiren kimselerdir. Çocuğun anne karnına düşmesinden itibaren anne ile bağı başlar ve aylarca zorluklar içinde taşınır. Doğması ve büyümesi ise ayrı meşakkatlidir. Bu kadar emek ile büyütülen çocuğun büyüyünce ana-babasına lanet etmesi, alakayı kesmesi, günah olmayan emirlerine itaat etmemesi büyük günahlardandır.

Haksız yere müslümanın şerefine dil uzatmak ve yalan söylemek ise dille işlenen günahlar olarak değerlendirilmektedir. Müslüman kişi hakkında gıybet etmek ve şerefine dil uzatmak faiz yemek kadar büyük bir günahdır. Müslüman müslümanın kardeşidir. Onun hakkında her zaman hüsn-ü zan'da bulunmalı, onu korumalı ve onun hakkında güzel hisler beslemelidir. Dinimiz yalan söylemeyi büyük günahlardan saymakla beraber bazı durumlarda söylenen yalanlardan özellikle sakındırılmaktadır. Hz. Peygamber'e yalan isnad etmek iyi niyetli olarak yapılsa dahi aslında Allah (c.c.) adına söylenen yalan sözlerdendir. Yalan yere şahitlik yapan kişi; yalan konuşmuş olmakla kalmaz hem haksızlığa yardım etmiş olur hem de haklının elinden hakkının alınarak mağdur edilmesine sebep olur. Birçok açıdan günah olan bu fiil büyük günahdır. Nesep konusunda yalan söylemek nankörlük ve küfürdür. Bu kişilerin ateş ehli olduğu haber verilmiştir. Görmediği bir rüyayı gördüm diyen kişi Allah'a (c.c.) yalan iftira bulunmuş ve azabı hak etmiştir. İslam dininde iftira atmak büyük günah olmakla beraber, iffetli kadına zina iftirası atanların helâke maruz kalacakları bildirilmiştir.

2.2. DOLAYLI OLARAK BÜYÜK GÜNAH OLARAK NİTELENDİRİLEN DAVRANIŞLAR

Birçok hadis-i şerifte ele alınan bazı günahlar, mübigât ve kebâir gibi doğrudan büyük günah olarak nitelendirilmemiş olmakla beraber yapanların muhatap olacağı cazalarla ilgili büyük tehditler içermektedir. Bunlar; yapanın kıyamet gününde cehenneme gireceği, Allah'ın (c.c.) kıyamet gününde kendileriyle konuşmayacağı ve yüzlerine bakmayacağı, işleyeni can acıtıcı bir azabın beklediği, faillerinin fâsık olarak nitelendiği, Allah'ın (c.c.), Peygamberlerin ve meleklerin lanetini hak edeceği,

yapılmasının haram olduğu, yapılan eylemin sonucunun küfür veya şirk olduğu bildirilen ve haklarında bu tehditlerin söz konusu olduğu büyük günahlardır.

2.2.1. Allah'ın (c.c.) Lanetini Hak Edeceği İfade Edilen Büyük Günahlar

Lanet ancak büyük günahlar karşısında yapılır. Allah'ın (c.c.) lanette bulunması o kimsenin ilahî rahmetten uzaklaştırıldığını mübalâğalı bir şekilde ifade etmektedir. Âlimler, lanetten kasdedilen mânânın azap görmek ve cennete ilk girenler arasından kovulmak olduğunu söylemişlerdir.⁶⁰³ Bu gruptaki büyük günahlar îtikâdi, sosyal nitelikli ve âdâbla ilgili olanlar şeklinde üç grupta ele alınmaktadır.

2.2.1.1. İtikâdî Günah

Hiz. Peygamber'in sünnetinden yüz çevirmeyi, amelî günah olarak da işlemek mümkün olmakla beraber îtikâdî boyutunun daha baskın olmasından dolayı bu başlık altında ele almak uygun görülmüştür.

2.2.1.1.1. Hiz. Peygamber'in Sünnetinden Yüz Çevirmek

Hiz. Muhammed (s.a.v.) bizim doğru yolda olmamız için hayatı boyunca mücadele eden bize her alanda örnek olan yegane kişidir. Dünyada ve ahirette güzel bir yaşam sürmek isteyen kişiler onun sünnetine uymak zorundadırlar.

Hadis alimlerine göre sünnet, peygamberliğinden önce veya sonra Hiz. Peygamber'den söz, fiil, tahrir, fiziki ve ahlakî vasıf olarak nakledilen her şeydir.⁶⁰⁴

Hiz. Peygamber'in sünnetinden yüz çevirip sünnetini terk edenleri Resûlullah (s.a.v.), Allah (c.c.) ve her peygamber lanetlemiştir.⁶⁰⁵

Hiz. Peygamber: *"Benim bu sünnetimden yüz çeviren, benden değildir"*⁶⁰⁶ buyurmuştur. Burada sünnetten maksat yoldur. Farzın karşıtı olan değildir. Bir şeyden yüz çevirmek ise ondan uzaklaşıp, başkasına yönelmek demektir. Bununla Hiz. Peygamber, ruhbanlık yoluna işaret etmiştir. Çünkü onlar, Yüce Allah'ın kendilerini

⁶⁰³ Nevevî, IX, 140.

⁶⁰⁴ Ahmet Yücel, *Hadis Usulü*, M.Ü. İFAV Yay., İstanbul 2013, 37.

⁶⁰⁵ Tirmizî, Kader: 16.

⁶⁰⁶ Buhârî, Nikâh: 1; Müslim, Nikâh: 1.

nitelendirdiği şekilde işi sıkı tutup ağırlaştırma bid'atini ortaya koyan insanlardır. Yüce Allah onları, kendilerine biçmiş oldukları yükümlülükleri yerine getirmeme konusunda ayıplamıştır. "*Benden değildir*" buyruğundan maksat; eğer sünnetten yüz çevirmek bir tür tevilde bulunmak sûretiyleyse bunu yapan mazur görülür ve "benim yolum üzere değildir" anlamına gelir. Ancak kendisinin amelinin daha çok tercih edilmesi gerektiği inancına götürecek şekilde bir yüz çevirme ve kibirlenme sonucu ortaya çıkmışsa "benim dinim üzere değildir." anlamına gelir. Çünkü böyle bir inanca sahip olmak da bir çeşit küfürdür.⁶⁰⁷

İmtina edenler dışında bütün ümmetinin cennete gireceğini bildiren Hz. Peygamber; kendisine isyan eden kişinin imtina etmiş olacağını⁶⁰⁸ bildirmiştir. Hz. Peygamber'den yüz çevirenler inkârcı kimselerse zaten asla cennete giremeyeceklerdir. Yüz çevirenler mümin iseler onlar cennete ilk girenlerle beraber giremezler; ancak Allah'ın (c.c.) dilemesi ile bu hükmün dışında olurlar.⁶⁰⁹

Bir kişi ancak sevdiği kişinin sözünü dinleyip ona itaat eder. Bu nedenle Hz. Peygamber'in kişiye her şeyden daha sevgili olmaması bu bölüm içinde ele almak uygun görülmüştür.

Hz. Peygamber cehennem azabından kurtulmamız ve bu dünyada da mutlu bir hayat sürmemiz için bize yol gösteren birinci kişi olmakla beraber Allah'ın (c.c.) da elçisidir. Onu sevmemiz gerektiğini şöyle bildirmektedir: "*Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki hiçbiriniz, ben kendisine babasından, evladından* (Buhârî'de: "*bütün insanlardan*", Müslim ve Nesâî'nin rivayetlerinde ise: "*malından*" lafzı geçmektedir.) *daha sevgili olmadıkça (kemâliyle) imân etmiş olmaz.*"⁶¹⁰

Hattâbî: Bu hadis-i şerifte Resûlullah'ın (s.a.v.) tabîi sevgiyi değil ihtiyârî sevgiyi kasetmiş olduğunu, çünkü insanın kendisini sevmesinin onun tabiatından geldiğini ve onu tersine çevirmenin imkânı olmadığını söylemiştir. Bu hadisin manası: "Bana itaat konusunda nefsini yenmedikçe ve benim rızamı kazanmayı helakına sebep olması pahasına da olsa kendi heva ve hevesine tercih eylemedikçe, beni sevme konusunda doğruyu söylemiş olmazsındır." Sonuç olarak imân-ı kâmil sahibi bir kişi

⁶⁰⁷ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, X, 346.

⁶⁰⁸ Buhârî, *İ'tisâm bi'l-Kitab ve's-Sünnet*: 2.

⁶⁰⁹ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, XIII, 254; Aynur Uraler, *Sahâbe Uygulaması Olarak Sünnete Bağlılık*, Işık Yay. İstanbul, 2001, 149.

⁶¹⁰ Buhârî, *İmân*: 8; Müslim, *İmân*: 69; Nesâî, *İmân ve's-Şerâî*: 19.

üzerinde Hz. Peygamber'in hakkı; oğlunun, babasının ve bütün insanların hakkından daha fazladır. Çünkü insan ebedî cehennemden ancak onun sayesinde kurtulmuş, hidayete de onun sayesinde ulaşmışızdır."⁶¹¹

2.2.1.2. Sosyal Nitelikli Günahlar

Burada ele alınacak eylemleri ahlaktan bağımsız düşünebilmek olanaksız olmakla beraber bu eylemlerin sosyal yönlerinin daha baskın olmasından dolayı bu bölümde ele almak daha uygun görülmüştür.

2.2.1.2.1. Bid'at Ortaya Koymak ve Bid'atçıyı Himâye Etmek

Bid'at, daha önce bir benzeri bulunmayıp sonradan ortaya çıkan şey anlamına gelmektedir.⁶¹² Bid'at İslam alimlerine göre vâcib, (günümüz sistematiğine göre delilleri ortaya koyarak dinsizlere cevap vermek ve İslam'ı savunmak) mendub, (ilmî kitaplar yazmak, günün şartlarına uygun okullar ve hizmet binaları yapmak) mübah (çeşitli yemekler, mahzuru olmayan yeni icad edilmiş içecekler kullanmak) haram, (itikâdî fırkalar) ve mekruh (ramazanın hemen arkasından altı gün orucunu tutmak, namazların arkasından Kur'ân okumak, bir çeşit ibadete gün tayin etmek gibi) olarak beş kısma ayrılmaktadır.⁶¹³

Nesâî'de geçen hadiste Hz. Peygamber tarafından bid'atin, işlerin en şerlisi ve sapıklık olduğu bildirilmiştir.⁶¹⁴

Hadis-i şeriflerde Medine'de ortaya konulan bid'atler ayrıca ele alınmakta ve burada çıkarılan bid'atler daha şerli olarak nitelendirilmektedir.

İbn Kudâme (ö. 620/1223) şöyle demiştir: "Medine'deki hayvanları avlamak, ağaçlarını ve bitkilerini kesmek haramdır. İmam Mâlik (ö. 179/795) İmam Şafî (ö. 204/820) ve pek çok âlim bu görüştedir. Ebû Hanife (ö. 150/767) ise bunun haram olmadığını söylemiştir."⁶¹⁵

⁶¹¹ Nevevî, II, 15, 16.

⁶¹² İbn Manzûr, I, 229.

⁶¹³ Heyet, *Riyâzü's Sâlihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, II, 12, 15; Aynur Uraler, *Sünnete Uymanın Engelleri*, Yeni Akademi Yay., İstanbul 2007, 152.

⁶¹⁴ Nesâî, *Salâtü'l-İdeyn*: 673.

⁶¹⁵ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, IV, 368.

Alî'den (r.a.) mevkuf olarak gelen rivayette Hz. Ali şöyle demektedir: "...Medine şuraya kadar -Air Dağı ile Sevr Dağı⁶¹⁶ arası- harem'dir. Kim Medine'nin harem bölgesinde bir bid'at ortaya çıkarırsa yâhut da bir bid'atçıyı barındırırsa Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun. Ondan ne bir sarf ve ne de bir adl (yânî farz ve nafîle) kabul olunmaz..."⁶¹⁷

Hz. Ali'den rivayet edilen bu hadis, dinde aslı olmayan işler ortaya çıkaranlar ile böyle kimselere yardımcı olanların, onları kollayanların ve onların görüşlerine îtibar edenlerin aynı derecede günahkâr olduklarını göstermektedir.⁶¹⁸

Kâdî İyâz ulemânın, bu hadisteki lanet meselesiyle Medine'nin haremünde işlenen suçların büyük günahlardan sayılacağına istidlal ettiklerini, çünkü lanetin ancak büyük günah karşısında yapılacağını bildirmiştir. Ayrıca, buradaki lâ'ndan azâp ve cennete ilk girenler arasından kovulmak mânâsı kastedildiğini söylemişlerdir. Bu lanet kafirlerin ilâhi rahmetten sonsuza kadar uzaklaştırıldıklarını bildiren lanet gibi değildir.⁶¹⁹

2.2.1.2.2. Katile Kısas Yapılmasına Engel Olmak

Katilin kısas yapılarak öldürülmesini engelleyen kişinin "Allah'ın (c.c.), meleklerin ve tüm insanların lanetini hakettiği" Resûlullah (s.a.v) tarafından bildirilmiştir.⁶²⁰

Yukarıda zikredilen hadis maktulün velileri kâtili bağışlamadıkları, kâtile kısas uygulamasından vazgeçmedikleri veya diyet almayı kabul etmedikleri halde katili koruyanlar ve Allah'ın kısas hükmüne mânî olanlar hakkındadır. Hadis bu kişilerin ağır ve büyük günah işlediklerini ifâde etmektedir. Ancak bir kimsenin, kâtilin bağışlanması için ölenin velilerinden ricada bulunmasında ve aralarında barış yapmaya çalışmasında sakınca yoktur. Lanetlenmesinden maksat, Allah'ın (c.c.) rahmetinden uzak kılınması,

⁶¹⁶ Sevr hakkında Kâdî İyâz, Buhârî'nin ekseri ravilerinin Air'i zikrettiğini, Sevr'e gelince ona kinâye lafzıyla işaret ettiklerini veya yerini açık bıraktıklarını, sebebinin ise Sevr'in hata ile zikredildiğini düşündüklerini söylemiştir. Mâzirî (ö. 536/1142) ve bazı ulemalar ise, Sevr'in burada ravinin yanlışlığı sonucu geçtiğini Sevr'in Mekke'de olduğunu söylemişlerdir. Ebû Bekir el-Hâzîmî (ö. 584/1188) ve alimlerden diğerleri, doğru olanın Air'dan Uhud'a kadar olduğunu ve Sevr adında bir dağ olma ihtimalinin varlığını bildirmişlerdir. (Nevevî: IX, 143.)

⁶¹⁷ Buhârî, Fedâilu'l-Medîne: 1, Cizye: 10, 17, Ferâiz: 21, İ'tisâm bi'l-Kitap ve's-Sünnet: 5, 6; Müslim, Hac: 463, 464, 467, İtk: 18, 19; Nesâî, Kasâme: 6; Ebû Dâvûd, Diyât: 11; Menâsik: 96, Edeb: 118; İbn Mâce, Hudûd: 36, Vesâyâ: 6.; Tirmizî, Vesâyâ: 5, Velâ: 3.

⁶¹⁸ İbn Hacer, Muhtasar Fethu'l-Bârî, IV, 369, 370.

⁶¹⁹ Nevevî, IX, 140.

⁶²⁰ Nesâî, Kasâme: 31/32; Ebû Dâvûd, Diyât: 17, 27; İbn Mâce, Diyât: 8.

günahı işleyenin ibadetlerinin, tevbesinin ve fidyelerinin kabul olunmamasından maksat ise korkutma ve tehdittir.⁶²¹

2.2.1.2.3. Rüşvet Vermek ve Almak

Rüşvet, hakkı iptal ve bâtilı ikâme etmek için verilen çıkar olarak tanımlanmaktadır.⁶²²

Resûlullah (s.a.v): *"Allah'ın laneti rüşvet verenin ve rüşvet alanın üzerindedir"*⁶²³ buyururken, başka bir hadiste *"Hem rüşvet verene hem de alana Allah lanet etmiştir"*⁶²⁴ buyurarak rüşvetin Allah (c.c.) katındaki kötülüğüne işaret etmektedir.

Sahabeden Hz. Ubâde b. Sâmit (ö. 34/654) insanlara yazı yazmasını ve Kur'an'ı öğretmiş ve içlerinden birisi de ona bir yay hediye etmiştir. Bu olay hakkında Hz. Peygamber: *"Eğer boynuna ateşten bir halka takılmasını istiyorsan, bu hediyeyi kabul et"* buyurmuştur.⁶²⁵

Hattâbî, alimlerin bu hadisin anlamı ve te'vili konusunda ihtilaf ettiklerini bildirmiştir. Zührî (ö. 124/742), Ebû Hanife ve İshâk b. Râhûye (ö. 238/853) ücret almanın câiz olmadığını, Hasan-ı Basrî, İbn Sîrîn (ö. 110/729) ve Şa'bî (ö. 104/722) şart koşmazsa câiz olduğunu; Atâ b. Ebû Rebâh (ö. 114/732), İmam Mâlik, İmam Şafîi ve Süfyân es-Sevrî (ö. 161/778) mübah olduğunu söylemişlerdir.⁶²⁶

Hz. Peygamber Ezd kabilesinden İbnü'l-Lütbiyye diye anılan bir adamı zekât memuru olarak görevlendirdiğinde ve zekâtları toplayıp Medine'ye gelince: "Bu size ait, bunlarda hediye edildiği için bana ait" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: *"Babasının evinde -veya anasının evinde- otursaydı o hediyeler ona verilir miydi? O zaman görürdün. Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki (haksız yere) bir şeyi alısanız kıyamet günü onu boynunuzda taşıyarak gelirsiniz, ister böğüren bir deve veya inek olsun, ister meleyen bir koyun. -Sonra Hz. Peygamber kollarını o kadar yukarı kaldırdı*

⁶²¹ Hatiboğlu, VII, 290, 291.

⁶²² Azîmâbâdî, IX, 359.

⁶²³ İbn Mâce, Ahkâm: 2.

⁶²⁴ Ebû Dâvûd, Akdiye: 4; Tirmizî, Ahkâm: 9.

⁶²⁵ Ebû Dâvûd, Buyû: 37; İbn Mâce, Ticârât: 8.

⁶²⁶ Azîmâbâdî, IX, 204.

ki koltuğunun altını gördük.- *Allah'ım tebliğ ettim mi? Allah'ım tebliğ ettim mi? Allah'ım tebliğ ettim mi?* buyurdu.⁶²⁷

Bu hadis hediye rüşvet ayırımındaki en önemli genel prensibi ortaya koymaktadır. O da şudur: Hediye verilmesindeki temel sâik, karşılıklı muhabbetten başka arizî sebepler olmamalıdır. Bu arizî sebepler, pek çok sayıda ve değişik şekillerde ortaya çıkabilir. Ancak hepsinde mevcut olan temel bir özellik vardır ki o da hediye karşılığında herhangi bir çıkar beklenmesidir. İşte bu beklenti, hediye hediye olmaktan çıkarıp rüşvet sınıfına dahil etmektedir. Bu genel prensip çerçevesinde, hadisten şu hükmü çıkarabiliriz: "Elinde yetki ya da nüfuz bulunan kişilere, sırf bu konumlarından dolayı verilen hediye rüşvettir."⁶²⁸

Ömer b. Abdülazîz (ö. 101/720) de: "Hediye, Rasûlullah (s.a.v.) zamanında hediye idi. Bu gün ise (memûrlar için) bir rüşvettir" demiştir.⁶²⁹

Mesruk'dan (r.a) (ö. 63/683) rivayete göre şöyle demiştir: "Hâkim hediye yerse haram yemiş olur. Rüşvet kabul ederse küfre kadar gider."⁶³⁰

Birisine bir iş için aracı olmakla ilgili Hz. Peygamber: "*Kim bir kimse için aracı olur o da buna karşılık bir hediye verirse, aracı olan bu hediyeyi kabul ettiği takdirde ribâ kapılarından büyük bir kapıya girmiş olur*"⁶³¹ buyurmuştur.

Hediye, sevgi ve paylaşmanın bireylerin kalplerinde kök salmasına vesile olduğu için toplumun yapısını güçlendirmektedir. Rüşvet ise tam tersine fedakarlık, diğerkâmlık gibi güzel duyguları kökünden söküp atarak bireyleri bencil, kendi çıkarlarından başka hiçbir şeyi düşünmeyen ve bu uğurda her şeyi meşru gören çıkarıcı, korkak, hiç kimseye güvenmeyen âdî yaratıklar haline getirir. Mülkün temeli olan adaleti temelinden sarsar ve toplumu içten içe çürütür. Çünkü yargı mensuplarına verilen rüşvetle haksız hükümlere maruz kalan halk, artık adâlete güvenmeyip kendi hakkını kendisi aramaya başlar.⁶³²

⁶²⁷ Buhârî, Hibe: 17; Müslim, İmâre: 26.

⁶²⁸ Hikmet Akdemir, "Dini Kaynaklarda Hediye Rüşvet Ayrımı", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 19, Şanlıurfa 2008, 28.

⁶²⁹ Buhârî, Hibe: 17.

⁶³⁰ Nesâî, Eşribe: 43.

⁶³¹ Ebû Dâvûd, Büyü: 84.

⁶³² Akdemir, 27.

Hadis-i şeriflere baktığımızda doğrudan rüşvet olmayan, şüpheli olan şeylerin de toplumu bozacağından dolayı Hz. Peygamber tarafından hoş görülmediği ve yasaklandığı açıkça görülmektedir.

2.2.1.2.4. Hülle Yapmak

İslam'da üç talâkla boşanan bir bayanın aynı erkekle tekrardan evlenebilmesi için; iddet bekledikten sonra bir başkasıyla gerçek bir evlilik yapması, bu evliliğin de boşama veya ölüm ile sona ermesi ve tekrar iddet beklemesi gerekmektedir. Ancak dinen doğru bulunmasa bile uygulamada bu şartların sünî bir şekilde yerine getirilip kadını kocasına helâl kılmak amacıyla şeklî olarak bir evlilik yapılmaktadır. Bu tür evliliğe Türkçe'de hülle, Arapça fıkıh literatüründe tahlîl denilmektedir.⁶³³

Peygamber (s.a.v.): "...Hülle yapan ve yaptıranı lanet etmiştir..."⁶³⁴

Lâ'net, ancak haram bir şey işleyen için olabilir. Haram olan her şey yasaktır. Yasaklama hükmü, kısılan nikâhın bozukluğunu gerektirir.⁶³⁵

Peygamber (s.a.v) başka bir hadiste, hülleci kocayı kiralık döl hayvanına benzetmiş. "*Allah (c.c.), hülleci kocaya ve kendisi için hülle yapılan kocaya lanet etsin!*" buyurmuştur.⁶³⁶

Muhallil, başkasının karısını, kocasına helal olmasını ve tekrardan onunla evlenebilmesini sözde sağlamak amacıyla, kadınla cinsel ilişkide bulunduktan sonra boşamak üzere sözleşerek onu nikâhlayan adama denir. Muhallil leh ise kadını boşamış olan kocasına denir. Peygamber (s.a.v.) bunların ikisini de lâ'netlemiştir.⁶³⁷

2.2.1.2.5. Hırsızlık Yapmak

İslam dini hırsızlığı kesinlikle yasaklamıştır. Resûlullah (s.a.v.) bu konu hakkında: "*Allah şu hırsız kişiye lanet etsin ki, o bir miğfer çalar da o sebeple eli*

⁶³³ Saffet Köse, "Hülle", *DİA*, TDV Yay., İstanbul, 1998, XVIII, 475.

⁶³⁴ Nesâî, Zinet: 25; Ebû Dâvûd, Buyû: 4; İbn Mâce, Nikâh: 33; Tirmizî, Nikâh: 26, Buyû, 2.

⁶³⁵ Hatiboğlu, V, 391, 392.

⁶³⁶ Tirmizî, Nikâh: 27; İbn Mâce, Nikâh: 33.

⁶³⁷ Mübârekfûrî, Muhammed Abdurrahman, *Tuhfe*, IV, 221.

*kesilir; bir ip çalar da o yüzden eli kesilir!"*⁶³⁸ buyurarak, hırsızın Allah'ın lanetine maruz kaldığını bu dünyada de elinin kesileceğini ifâde etmiştir.

Hız. Peygamber güneş tutulduğunda namaz kılar ve namazı bitince iki devesini çalan kimseyi, ayrıca eğri sopasıyla hacılardan hırsızlık yapan ve sonra da: "Bastonumun ucu takılmıştır" diyeni, ayrıca Du'du oğullarının hırsızını da cehennemde gördüğünü bildirmiştir.⁶³⁹

Hız. Peygamber hırsızlığın, kişiyi âdetâ müminlikten çıkarabilecek kadar kötü bir eylem olduğunu ve Allah (c.c.) katındaki çirkinliğini ifâde ederken şöyle vurgulamaktadır: "... Hırsız da çalarken, mümin olarak çalamaz..."⁶⁴⁰

Cumhur-i ulemaya göre hadisin en doğru mânâsı, mezkûr günahları işleyenlerde imânın kemâlinin kalmamasıdır.⁶⁴¹ Ehl-i hak olan müslümanlar da kâtil, zânî ve diğer büyük günahkârların bu günahlar sebebiyle dinden çıkmadıklarına, bunların mümin oldukları ancak imânlarının noksan olduğuna ittifak etmişlerdir. Şayet tevbe ederlerse cezaları düşer. Bu kişiler büyük günah işlemeye devam ederken ölürlerse işleri Allah'a (c.c.) kalır. Dilerse onları affeder ve doğrudan cennetine koyar, dilerse de cezaları oranında azap ettikten sonra cennetiyle buluşturur.⁶⁴² Sonuç olarak yapılan işin Allah (c.c.) katındaki çirkinliğine vurgu yapılmakta ve hırsızlığın kâmil imân sahibi olan bir müslümana asla yakışmayan ancak kâfir olanlara yakışan bir özellik olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Ganîmet malından yapılan hırsızlık da ayrıca hadislerde zikredilmektedir. Abdullah b. Amr şöyle demiştir: "Hz. Peygamber'in taşınması zor olan eşyasına bekçilik yapan, bineğini tutan Kirkira adında bir adam vardı. Kirkira (bir gün) öldüğünde Resûlullah (s.a.v.): "*Bu adam cehennemdedir*" buyurdu. Sahâbîler (acaba neden cehennemdedir diye) ona bakmaya gittiler. Sahâbîler terekesinde kamu malından çalmış olduğu bir abâ buldular."⁶⁴³ Hadiste hırsızlık yapanın, çalınan şey kamu malı olursa bu hırsızlığını daha şerli bir hâle getirdiği ve cehennemde olacağı vurgulanmaktadır.

⁶³⁸ Buhârî, Hudûd: 7,13 ; Müslim, Hudûd: 7 Nesâî, Kat'u's-Sârik: 1; İbn Mâce, Hudûd: 22.

⁶³⁹ Nesâî, Kûsûf: 20.

⁶⁴⁰ Buhârî, Mezâlim: 30, Eşribe: 1, Hudûd: 2, 6, 20; Müslim, İmân: 100, Nesâî, Kat'u's-Sarik: 1, Eşribe: 42; Ebû Dâvûd, Sünnet: 16; İbn Mâce, Fiten: 3; İmân: 11.

⁶⁴¹ Nisâ: 4/48.

⁶⁴² Nevevî, II, 41, 42.

⁶⁴³ Buhârî, Cihâd ve's-Siyer: 190; İbn Mâce, Cihâd: 34.

Ebû Hüreyre (r.a.) (ö. 58/678) dedi ki: Biz Hayber'i fethettik ama ganîmet olarak ne altın ne de gümüş aldık. Biz ganîmet olarak sığır, deve, eşya ve bahçeleri aldık. Daha sonra Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte Vâdi'l-Kurâ'ya gittik. Beraberinde de kendisine Dibâb oğullarına mensup birisinin hediye ettiği Mid'am adında da bir köle vardı. Resûlullah'ın yükünü indirirken kim tarafından atıldığı bilinmeyen bir ok gelip o köleye isâbet etti. Herkes: "Ne mutlu ona! Şehit oldu, dedi." dediler. Resûlullah (s.a.v.) da: *"Hayır! Allah'a yemin ederim ki, Hayber gününde ganimetler taksim edilmeden almış olduğu bir örtü şimdi onun üzerinde ateş olarak alevlenmiş bulunuyor"* buyurdu. İnsanlar bunu işitince (korktular), bir adam bir tane yâhut iki tane ayakkabı bağı getirdi. Peygamber (s.a.v.): *"Cehennem ateşinden bir ya da iki ayakkabı bağıdır"* buyurdu.⁶⁴⁴

"Ateş olmuş üzerinde yanıyor" buyruğundaki ifâdenin bizzat o örtünün ateşe dönüşmesiyle birlikte ve onunla azaplandırılması sûretiyle hakikat anlamında kullanılmış olma ihtimali olduğu gibi, onun cehennem ateşinde azap edilmesine sebep olacağının kastedilmiş olma ihtimali de vardır. Hadis-i şerifte ganimetten haksızca bir şeyler almanın ne kadar büyük bir vebal olduğu ifâde edilmektedir.⁶⁴⁵

Kitap ve sünnete uygun olarak, adaletli bir şekilde, paylaşırma şartlarına uygun olarak fey ve ganimetler dağıtılmalıdır. Aşağıdaki hadiste bunu ihlal edenler korkutulmak istenmiştir.⁶⁴⁶

Resûlullâh (s.a.v.): *"Öyle insanlar var ki, Allah'ın (müslümanlara verdiği) malını haksız bir şekilde kullanıyorlar. Kıyamet gününde cehennem ateşi onların olur"* buyurdu.⁶⁴⁷

Savaş ganîmetlerinin beşte dördü savaşıtlara dağıtılırken, kalan beşte birlik kısım üzerindeki karar yetkisi devlet başkanına aittir. Devlet başkanı hak sahibi olan kimseleri ihtiyaçlarına göre değerlendirir ve daha fazla ihtiyacı olana öncelik tanır. Bu bakımdan bazılarına hiçbir şey vermemesi de mümkündür. Hz. Peygamber en çok değer verdiği kızına bile bir pay vermemiş, ganîmetleri başka ihtiyaç sahiplerine dağıtmıştır.⁶⁴⁸

⁶⁴⁴ Buhârî, Megâzî: 38, Eymân ve'n-Nüzûr: 33; Nesâî, Eymân ve'n-Nüzûr: 38; Ebû Dâvûd, Cihâd: 142.

⁶⁴⁵ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, VII, 489.

⁶⁴⁶ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, VI, 219.

⁶⁴⁷ Buhârî, Fardu'l-Humûs: 7.

⁶⁴⁸ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, VI, 451.

Kişinin hakkı olmada bir şeyi alması veya hak iddia etmesi de bu bölümde ele alınmıştır. Hz. Peygamber: "...Allah borcunuzu ödememeyi ve hakkınız olmayan şeyi almayı haram kılmıştır..."⁶⁴⁹ buyurmaktadır.

Burada anlaşılan iki anlamdan biri, verilmesi gerektiğinde bir şeyi vermemek, diğeri ise hakkı yokken bir şeyi istemektir. İkisi de İslâmiyet'in haram kıldığı şeylerdendir.⁶⁵⁰

Resûlullah (s.a.v.): "*Kim, hakkı olmayan bir şeyde hak iddia ederse bizden değildir ve (İbn Mace'de devamında:) ateşten oturağını (cehennemdeki yerini) hazırlasın*" buyurmuştur.⁶⁵¹

Hakkı olmayan mala başkasının hakkı geçsin veya geçmesin mutlak sûrette ona sahip çıkmak haramdır. Kendisinin olmayan şeyi hâkim senindir diye hükmetse bile helâl değildir.⁶⁵²

2.2.1.3. Âdâbla İlgili Günahlar

2.2.1.3.1. Dövme Yapmak veya Yaptırmak

Dövme, iğne veya çuvaldızla delinen derinin altına sürme veya kireç dolurularak yapılır.⁶⁵³

Hz. Peygamber, "*Dövme yapıcıya, kendine dövme yaptıranı, lanet etmiştir.*"⁶⁵⁴

Abdullah b. Mesut (r.a.) şöyle demektedir: "*Allah şu kadınlara lanet etmiştir: Dövme yapanlar, vücutlarına dövme yaptıranlar, yüzlerinin tüylerini yolduranlar, güzel görünmek için dişlerini seyreltenler, yüce Allah'ın yarattığını değiştirenler.*" Benî Esed'de Ümmü Yakûb isimli kadının: "Bana şunları şunları lanetlediğin bilgisi geldi" demesi üzerine İbn Mesûd (r.a.): "Resûlullah'ın lanetlediği, Allah'ın kitâbı'nda da lanetlenmiş olan kimseleri benim lanetlememde ne var ki? Kadın: "Yemin olsun ben mushafın iki kapağı arasındakileri okudum. Ama bunu bulamadım" dedi. Abdullah: "Gerçekten onu okudunsa mutlaka bulmuştundur. Allah: "*O Rasûl size ne verdiyse onu*

⁶⁴⁹ Buhârî, İstikrâz: 19, Edeb: 6; Müslim, Akdiye: 12, 14.

⁶⁵⁰ Nevevî, XII, 12

⁶⁵¹ Müslim, İmân: 112; İbn Mâce, Ahkâm: 6.

⁶⁵² Nevevî, II, 50.

⁶⁵³ Nevevî, XIV, 106.

⁶⁵⁴ Buhârî, Talâk: 51, Libâs: 83, 85, 87, Tefsîr: 59; Nesâî, Zînet: 23, 27, 69, 70; Ebû Dâvûd, Tereccül: 4.

alın, size neyi yasak ettiyse ondan da sakının"⁶⁵⁵ buyurmuştur. dedi. Bunun üzerine kadın: "Hakikaten şimdi ben senin hanımının üzerinde bundan bir şey görüyorum." dedi. Abdullah: "Git de bak!" dedi. Arkasından kadın Abdullah'ın hanımının yanına girdi. Ancak bir şey göremedi ve Abdullah'ın yanına gelerek: "Bir şey görmedim" dedi. Abdullah: "Bana bak, bu olsaydı biz onunla bir arada olamazdık" karşılığını verdi.⁶⁵⁶

Vaşimâtın fâiline veşim denir. Kollara, omuzlara veya dudaklara yapılır. İster çok ister az olsun dövme; erkeğe ve kadına, yapana ve yaptırana da haramdır. Ulemamızın kavline göre dövme yapılan yer pis olmaktadır. Eğer dövmenin ilâçla yok edilme imkanı mümkünse bunu yapmak vâciptir. Dövmenin giderilmesiyle kişinin zâyî olmasından korkuluyor yahut bir organının telef olması veya bir uzvun görünür şekilde sakatlanması olası ise giderilmesi vâcip değildir. Tевbe ettiği takdirde üzerinde günah kalmaz. Böyle bir şeyden korkulmaz ise dövmenin giderilmesi lâzım gelir.⁶⁵⁷

2.2.1.3.2. Güzel Görünsün Diye Dişlerini Seyrekleştirmek

Mütefellicât/müfellicât, dişleri birbirinden uzaklaştırmak için törpülemek demektir.⁶⁵⁸

Güzel görünmesi için dişlerin arasını yontarak seyrekleştirmek Allah'ın (c.c.) lanet ettiğini bildirdiği büyük günahlardandır. Bu konuyla ilgili Abdullah b. Mes'ûd'tan (r.a.) nakledildiğine göre: "...Güzel görünsün diye dişlerini seyrekleştiren, Allah'ın (c.c.) yarattığını bozan kadınlara Allah (c.c.) lâ'net etsin..." demiştir.⁶⁵⁹ Ayrıca Resûlullah (s.a.v) dişleri inceltip dikkat çekecek hâle getirmeyi başka bir hadis-i şerifinde haram kılmıştır.⁶⁶⁰

Dişlerin arasını seyrekleştirmeyi genellikle genç ve güzel görünmek maksadıyla yaşlı kadınlar yaparlar. Bu maksatla dişlerini törpüleyen ile törpüleyen müştereken ha-

⁶⁵⁵ Haşr: 59/7.

⁶⁵⁶ Müslim, Libâs ve'z-Zînet: 120; Buhârî, Tefsîr: 59, Libâs: 82, 84, 87; Nesâî, Zînet: 24; Ebû Dâvûd, Tereccül: 4; İbn Mâce, Nikâh: 52.

⁶⁵⁷ Nevevî, XIV, 106.

⁶⁵⁸ Nevevî, XIV, 106.

⁶⁵⁹ Buhârî, Tefsîr: 59, Libâs: 82, 84, 87; Müslim, Libâs ve'z-Zînet: 120; Nesâî, Zînet: 24; Ebû Dâvûd, Tereccül: 4; İbn Mâce, Nikâh: 52.

⁶⁶⁰ Nesâî, Zînet: 27.

ram işlemiştir. Çünkü Allah'ın (c.c.) yarattığını değiştirmiştir. Dişi tedavi yahut bir kusurunu giderme maksadıyla yapılırsa günahı yoktur.⁶⁶¹

2.2.1.3.3. Yüzden Tüy Yolmak veya Yoldurmak

Nimâs, yüzlerdeki tüylerin cımbız ile alınması demektir.⁶⁶² Yüzden tüy yolmak veya yoldurmak, hadislerde Allah'ın (c.c.) lanetini hak ettiği bildirilen büyük günahlardandır. Bu konuyla ilgili Abdullah b. Mes'ûd'tan (r.a.) nakledildiğine göre: "...Yüzünün tüylerini yolan... Allah'ın yarattığını bozan kadınlara Allah lânet etsin..." demiştir.⁶⁶³

Resûlullah (s.a.v), kaşları incelterek dikkat çekecek hale getirmeyi haram kılmıştır.⁶⁶⁴

Nimâs'ın sadece kaşları inceltmek ya da düzeltmek için kaşların kıllarını izale etmenin özel adı olduğu da söylenmiştir. Ebû Dâvud, *Sünen* adlı eserinde şunları söylemektedir: "Nâmisa inceltmek amacıyla kaşın tüylerini, saçlarını cımbızla alan demektir." Bazı Hanbelî alimleri de şöyle demiştir: Eğer kaşları aldırılması kötü kadınların ayırt edildiği en açık belirtilerden ise yasaktır. Aksi halde tenzihen mekruhtur. Bir rivayete göre kocanın izniyle câizdir. Ancak bu yolla görenin aldatılması söz konusu ise haram olur.⁶⁶⁵

Nâmisa, yüzden kıl yolan; mütenemmisa ise yüzünün kılını yolduran kadın demektir. Bu fiil haramdır. Ancak kadının yüzünde sakal ve bıyık biterse onları yoldurmak haram değil müstehabdır. Taberî, kadının sakal, bıyık tıraşının dahî haram olduğunu; yaratılıştan gelen hiçbir şeyi eksik veya fazla yapmasının caiz olmadığını söylemiştir.⁶⁶⁶

2.2.1.3.4. Saç Eklemek ve Ekletmek

Vâsile, kadının saçına başka bir saç ekleyen kadındır. Saç eklenilmesini isteyen kadına müstevsile yahut mevsûle denilir.⁶⁶⁷ Hz. Peygamber: "*Başkasının saçından kendi*

⁶⁶¹ Nevevî, XIV, 106.

⁶⁶² İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, XII, 27.

⁶⁶³ Buhârî, Tefsîr: 59, Libâs: 82, 84, 87; Müslim, Libâs ve'z-Zînet: 120; Nesâî, Zînet: 24; Ebû Dâvûd, Tereccül: 4; İbn Mâce, Nikâh: 52.

⁶⁶⁴ Nesâî, Zînet: 27.

⁶⁶⁵ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, XII, 27.

⁶⁶⁶ Nevevî, XIV, 106.

⁶⁶⁷ Nevevî, XIV, 103.

başına saç takan, böyle saç taktırmak isteyenlere, Allah lanet etti" buyurdu.⁶⁶⁸ Bir başka hadiste ise, Hz. Peygamber saç ekleyen ve saç ekleten kadına lanet etmiştir.⁶⁶⁹

İmam Mâlik ile Taberî ve ulemâdan birçokları saç eklemenin her ne ile olursa olsun yasak olduğunu söylemişlerdir. İster saç, ister yün, isterse bez parçası olsun. Bunların delili Müslim'in rivayet ettiği Câbir b. Abdullah'ın (ö. 78/697) hadîsidir. Zikredilen hadîste: *"Peygamber kadının saçına bir şey eklemesini yasakladı"* denilmektedir." Leys b. Sa'd (ö. 175/791) ise, bu nehyin sadece saç a saç eklemeye mahsus olduğunu, saç a yün, bez parçası vs. eklemekte beis olmadığını. söylemiştir. Bu meselenin Hz. Âişe'den rivayetle câiz olmadığı bildirilmiştir. Saça saç eklemek haramdır. Bu hususta mâzeret bulunsun ya da bulunmasın hüküm birdir.⁶⁷⁰

2.2.2. Hz. Peygamber'in ve Meleklerin Lanetini Hak Eden Büyük Günahlar

Bu grupta yer alanlar, Allah'ın (c.c.) lanetinden bahsedilmeksizin Hz. Peygamber ve meleklerin lanetini hak eden büyük günahlardır. Ayrıca Allah'ın (c.c.) lanetini hak eden büyük günahlara göre biraz daha hafif sayılabilecek günahlardır. Bu günahları sosyal nitelikli ve âdâbla ilgili günahlar şeklinde iki grupta ele almak mümkündür.

2.2.2.1. Sosyal Nitelikli Günahlar

2.2.2.1.1. Kendisini İstemeyen Kimselere İmam Olmak

Câminin imamı varken başka birisinin zorla imamlığa geçmesi durumunda cemaat bundan hoşlanmazsa bu büyük günahdır. Çünkü adamın malını elinden zorla almak kebâir olduğu gibi mevkîsini zorla elinden almak da büyük günahdır.⁶⁷¹

Resûlullah (s.a.v.) lanet ederek Allah'ın (c.c.) rahmetinden uzak olmalarını istediği kimselerden biri kendisini istemeyen kimselere imam olan kişidir.⁶⁷²

Burada kasdedilen; cemaat içerisinde adamın imamlığını istemeyen bir kişi varsa "onun imamlığı yasaktır" demek değildir. Dini bir sakınca sebebiyle cemaatin

⁶⁶⁸ Buhârî, Libâs: 83, 85; Müslim, Libâs ve'z-Zînet: 115, 116, 117, 118, 119; Nesâî, Zînet: 23, 70; İbn Mâce, Nikâh: 52; Tirmizî, Libâs: 25, İsti'zân ve'l-Âdâb: 67.

⁶⁶⁹ Buhârî, Libâs: 83, 85, 87, Tefsîr: 59; Nesâî, Zînet: 23, 71, 72; Ebû Dâvûd, Tereccül: 4.

⁶⁷⁰ Nevevî, XIV, 104.

⁶⁷¹ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, I, 419.

⁶⁷² Tirmizî, Salât: 151.

çoğunluğunun hoşlanmadığı ve onu kerih gören kişiler hakkındadır. Dini olmayan herhangi özel bir sebeple imamın imamlığını kerih görenlerin bu görüşlerinin bir değeri olmadığı gibi dinî yönden imamlığını çoğunluğun kerih görmemesi halinde büyük günahlardan değil belki mekruhtur. Çünkü imam hiç kimseyi kendisine uymaya mecbur tutamaz.⁶⁷³

Hiz. Peygamber: *"Namaz kılsalar da namazları kulaklarından öteye geçmeyen üç kişiden biri, istenmediği halde cemaate imâm olan kişidir"* buyurmuştur.⁶⁷⁴ Namazlarının kulaklarından öteye geçmemesinden kastedilen, namazlarının tam olarak kabul olunmayacağı veya Allah'a (c.c.) sâlih bir amel olarak yükselmeyeceğidir. Tûrbeştî (ö. 661/1263): "Özellikle kulakların zikredilmesinin nedeni okuma ve duanın orada gerçekleşmesinden dolayıdır. Allah'ın kabul etmeyeceği ve karşılığının olmaması anlamına gelmektedir" demiştir. Tîbî ise, "Kıyamet günü sâlih amel işleyenler gibi kulaklarını kurtarmayacaklar kastedilmiştir" demiştir.⁶⁷⁵

2.2.2.1.2. Hilekârlık ve Düzenbazlık Yapmak

Hiz. Peygamber ticaret yaparken insanları aldatmamayı emretmiş, aksi halde bu davranışın sonucunu şu hadisle bildirmiştir: *"Kusurunu açıklamadığı malı satan bir kimse, dâima Allah'ın gazabı altındadır ve melekler devamlı ona lanet ederler."*⁶⁷⁶

Hilekâr kimselerin cennete giremeyeceğini,⁶⁷⁷ bildiren Hiz. Peygamber başka bir hadiste *"... Bizi aldatan bizden değildir"* buyurmuştur.⁶⁷⁸

Hadis-i şerif, hile yapmanın haramlığına delildir ve bu konuda icmâ vardır. Hattâbî, bu konu ile ilgili olarak şöyle demektedir: "Hile yapan bizden değildir" sözünün anlamı: "Bizim yolumuz olanlardan değildir." demektir. Resûlullah (s.a.v.) bu sözle "kardeşine samimi davranmayan onu kandıran kişi bana tâbi olmayı ve benim sünnetimden gitmeyi terketmiştir" demek istemiştir.⁶⁷⁹

⁶⁷³ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, I, 418, 419.

⁶⁷⁴ Tirmizî, *Salât*: 151.

⁶⁷⁵ Mübârekfûrî, Muhammed Abdurrahman, *Tuhfe*, II, 290, 291.

⁶⁷⁶ İbn Mâce, *Ticârât*: 45.

⁶⁷⁷ Ebû Dâvûd, *Edeb*: 8.

⁶⁷⁸ Müslim, *Îmân*: 164; Ebû Dâvûd, *Buyû*: 52; İbn Mâce, *Ticârât*: 36; Tirmizî, *Buyû*: 72.

⁶⁷⁹ Azîmâbâdî, IX, 231.

Halkı yöneten kimse, onların hem dünyasını hem de âhiretini mâmur etmeyi kendisine görev bilmiş demektir. Onları her yönden iyiye götürmeye çalışmalı, âdil davranmalı ve haklarını koruyup gözetmelidir. Aksi halde halkını aldatmış sayılır.⁶⁸⁰

Resûlullah (s.a.v), Allah'ın yönetici yaptığı bir kimse, yönettiği insanları aldatarak ölürse, Allah'ın ona cennet yüzü göstermeyeceğini bildirmiştir.⁶⁸¹

Halkı aldatmak ihânet gibidir. İhâneti helâl i'tikad eden kâfir olur ve ebediyyen cennete giremez. Fakat helâl i'tikad etmezse dinden çıkmaz; ancak cennete ilk giren bahtiyarlarla beraber olamaz. Bu gecikme ona bir cezadır. Cezası ya cehennemde yanmakla ya da hesap anında yahut başka yerde verilir.⁶⁸²

2.2.2.2. Âdâbla İlgili Günahlar

2.2.2.2.1. Erkeklerin Kadınlara, Kadınların Erkeklerle Benzemeye Çalışması

Allah (c.c.) erkeği erkek kadını da kadın olarak yaratmıştır. Bu iki ayrı cinsin birbirine benzemeye çalışması en ağır dille yasaklanmıştır. Nitekim Rasûlullâh (s.a.v.), erkeklerden kadınlaşanlara ve kadınlardan da erkekleşenlere lanet etmiştir.⁶⁸³

Allah'ın (c.c.) kıyamet günü yüzüne bakmayacağı kişileri Resûlullah (s.a.v), şöyle bildirmiştir: *"Anne-babasına isyan edenler, erkeklere benzemeye çalışan kadınlar, eş ve ailesini kıskanmayan erkekler..."*⁶⁸⁴

Taberî bunun, erkeklerin giyim ve kadınlara özel olan zînet ve süslerde kendilerini kadınlara benzetmelerinin câiz olmadığı anlamında olduğunu söylerken; İbn Hacer de konuşma ve yürüyüşte de bu şekilde olduğunu söylemiştir. Yalnız elbise şekli her ülkenin geleneklerinin farklı olmasından dolayı değişiklik arz eder. Çoğu toplumun kadın ve erkek kıyafetleri aynıdır. Ancak kadınların tesettür ve hicaba/örtüye bürünmeleri gibi özellikleri vardır. Konuşma ve yürüyüşte benzemeye çalışmanın yerilmesi, bu işi kasten yapanlara mahsustur. Hilkatten olan kişilere bu hallerini terketmeleri ve tadrîcî olarak bırakmaları emredilir. Eğer hâlâ bu hallerini sürdürecektir

⁶⁸⁰ Heyet, *Riyâzü's-Salihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, IV, 32.

⁶⁸¹ Buhârî, Ahkâm: 8; Müslim, İmân: 227, 228, İmârât: 5.

⁶⁸² Nevevî, XII, 214, 215.

⁶⁸³ Buhârî, Libâs: 61, 62, Hudûd: 33; Ebû Dâvûd, Libâs: 31; Tirmizî, İsti'zân ve'l-Âdâb: 68.

⁶⁸⁴ Nesâî, Zekât: 69.

olurlarsa onlar da yerilmenin kapsamına girerler. Yaratılış itibariyle hünsaya⁶⁸⁵ benzeyen kimseler hakkında bu kınayıcı ifâdelerin söz konusu olmadığına dair mutlak ifâde (Nevevî de bunu demiştir), bu kişi bu halini terketmek için gereken yollara başvurduktan sonra yürümesini, konuşmasını, kırılıp bükülmesini terk edemeyen kimseler içindir. Bu halleri tedricî olarak terk etmesi mümkün olan mazeretsiz bu işi yapmayı terketmezse kınamanın kapsamına girer.⁶⁸⁶

2.2.2.2.2. Ölünün İyiliklerini Sayarak Yüksek Sesle Ağlamak

Eski Araplar'da, ücretle ölülerin arkasından elbiselerini yırtıp saçlarını yolarak ağlayan ve ağıtçılığı meslek haline getirerek bu yoldan geçimlerini sağlayan kadınlar bulunmakta bu kadınlara nâiha-nâihât denilmekteydi.⁶⁸⁷

Hız. Peygamber, ölünün iyiliklerini sayarak yüksek sesle ağlayan kadınlara ve onu dinleyen kadınlara lanet etmiştir.⁶⁸⁸

Ölüye feryad ederek ağlamak küfür olarak da bildirilmektedir.⁶⁸⁹

Başka bir hadiste: Ölülerin ardından yakalarını yırtan, avuçlarıyla yanaklarını döven ve cahiliyet çağırışı ile feryâd eden kimse hakkında Resûlullah (s.a.v): "*Bizden değildir*" buyurdu.⁶⁹⁰

Kişinin ölünün arkasından ağlaması, küffârın amellerinden ve câhiliyet âdetlerindendir. Kişiyi küfre götürür. Nîmet ve ihsâna nankörlüktür. Bu hükümler helal sayanlar içindir.⁶⁹¹ Yaşlılık yapan kadın, ölmeden önce tevbe etmezse, kıyamet gününde üzerinde uyuzlu bir gömlek ve katrandan bir elbise olduğu halde kabrinden kaldırılacağı bildirilen⁶⁹² hadis-i şerif, niyâhanın haram olduğuna delildir. Bu hususta ulemâ müttefiktir.⁶⁹³

⁶⁸⁵ Hünsâ, kadınsı davranışlar gösteren erkeklere denir. (Orhan Çeker, "Hünsâ", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1998, XVIII, 491.

⁶⁸⁶ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, X, 332.

⁶⁸⁷ Süleymân Uludağ, "Ağıt", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1988, I, 471.

⁶⁸⁸ Ebû Dâvûd, Cenâiz: 29.

⁶⁸⁹ Müslim, İmân: 121.

⁶⁹⁰ Buhârî, Cenâiz: 35, 38, 39, Menakıb: 8; Müslim, İmân: 165; Nesâî, Cenâiz: 17, 18, 19, 21; Ebû Dâvûd, Cenâiz: 29; İbn Mâce, Cenâiz: 52; Tirmizî, Cenâiz: 22.

⁶⁹¹ Nevevî, II, 57.

⁶⁹² Müslim, Cenâiz: 29; İbn Mâce, Cenâiz: 51.

⁶⁹³ Nevevî, VI, 236.

İbn Abbas'ın naklettiğine göre Hz. Ömer yaralandığında Suheyb, ah vah edip ağlayarak yanına girdiğinde Hz. Ömer: "Bana mı ağlıyorsun ey Suheyb? Halbuki Resûlullah (s.a.v.): *"Ailesinin kendisine ağlamaları sebebiyle ölüye azap olunur"* buyurdu, dedi. İbn Abbas: Hz. Ömer ölünce bu hadisi Hz. Âişe'ye anlatmış, O da dedi ki: Allah Ömer'e rahmet etsin! Durum dediği gibi değil. Allah'a yemin ederim ki Resûlullah (s.a.v.) *"Allah, mümine ailesinin kendisine ağlaması sebebiyle azap eder"* dememiştir. Fakat *"Allah, kâfirin azabını ailesinin kendisine ağlaması sebebiyle artırır"* buyurmuştur. Âişe sözüne şöyle devam etmiştir: Size Kur'ân yeter: *"Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez."*⁶⁹⁴

Bu hadis ile ilgili yorumlardan birincisi ve âlimlerin çoğunluğu, ölen kişinin peşinden câiz olmayan şekilde ağlanması ve bunu da ölen kimsenin vasiyet etmiş olması durumunda o ölünün azap çekeceğini söylemişlerdir. İkincisi; ölen kişinin, hırsızlık ve adam öldürmek gibi İslâm'da yasak olan özellikleri sayılarak ve bunlarla methedilerek ağlanması durumunda o kişiye azap edilir aksi halde edilmez. Üçüncüsü; ölen şahıs, ailesinin kendisi için ağladığını duyar ve onlara olan merhametinden dolayı azap çeker. Dördüncüsü; yaşarken ölümlerin ardından feryâd ile ağlamayı âdet edinen kimse, ailesinin kendisine feryâd ile ağlaması sebebiyle azap olunur. Zîrâ bu kişi çocuklarını da buna alıştırmış, kendisi ölünce de ailesi ona bu şekilde ağlamıştır. Bu farklı görüşlerle beraber buradaki ağlamanın ölen kişinin özelliklerini sayarak sesli bir şekilde ağlamak olduğunda âlimler ittifak etmişlerdir. Sonuç olarak ölen kişinin ardından câiz olmayan bir şekilde ağlanması ve bunda da ölen kişinin bir etkisi olması durumunda azap göreceği anlaşılmaktadır.⁶⁹⁵

2.2.2.2.3. Hanımın Yatağa Gelmemesi ve Kocasının Ona Dargın Olarak Yatması

*"Kıyamet günü azabı en şiddetli olan iki kişiden biri kocasına isyan eden kadındır."*⁶⁹⁶

Resûlullah (s.a.v.), kocası kendisine kızgın olarak geceleyen kadınlara lanet ederek onların Allah'ın (c.c.) rahmetinden uzak olmalarını istemiştir.⁶⁹⁷ Başka bir

⁶⁹⁴ Buhârî, Cenâiz: 32; Müslim, Cenâiz: 22, 23; Nesâî, Cenâiz: 15; En'âm: 6/164; Fâtır: 35/18.

⁶⁹⁵ Cemil Cahit Mollaibrahimoğlu, "Ölünün Ardından Ağlamaya Dair Rivayetlerin Değerlendirilmesi", *Tasavvur Tekirdağ İlahiyat Dergisi*, Tekirdağ IV (2), 2018, 556-557.

⁶⁹⁶ Tirmizî, Salât: 151.

⁶⁹⁷ Tirmizî, Salât: 151.

hadiste ise: *"Bir adam karısını yatağa çağırır da kadın gelmez ve o adam ona dargın olarak yatarsa, sabahlayıncaya kadar melekler o kadına lanet eder"* buyurdu.⁶⁹⁸

Hadis-i şerif, kadının özürsüz olarak yatağa gelmeyi reddetmesinin haram olduğuna delildir. Kadının hayızlı olması bile şer'î olarak özür değildir. Çünkü kocası cima'dan başka bir sûretle de olsa ondan istifâde edebilir. Hadis-i şerifte, lanetin sabaha kadar devam etmesi, fecrin doğmasıyla yahut kadının yaptığına pişman olarak kocasının yatağına dönmesiyle sona erer.⁶⁹⁹

2.2.3. Yapanın Cennete Giremeyeceği Bildirilen Büyük Günahlar

Cennete girememekten kasıt; ebediyyen cehennemde kalmak, cennet yüzü görmemek, cennete ilk girenlerle beraber olamamak ve cehennemde cezası kadar azap gördükten sonra cennete girmektir.⁷⁰⁰ Bu gruptaki günahlar sosyal nitelikli ve ahlakla ilgili günahlar şeklinde iki grupta ele alınmaktadır.

2.2.3.1. Sosyal Nitelikli Günahlar

2.2.3.1.1. Akrabası ile İlgilenmemek

İslam'ın emirlerinden biri de hiç şüphesiz akrabalık ilişkilerini korumaktır. Resûlullah (s.a.v) bu konu hakkında: *"Akrabalık bağına koparan hiçbir kimse cennete giremez"* buyurmuştur.⁷⁰¹

Bu hususta iki görüş vardır. Birincisi: Hiçbir sebep ve şüphe yokken haram olduğunu bile bile sıla-i rahimi terketmeyi helâl i'tikad saymasıdır. Böylesi kâfirdir; sonsuza kadar cehennemde kalacak, cennet yüzü ise görmeyecektir. İkincisi: Cennete ilk girenlerle birlikte giremez; cehennemde ise cezası kadar azap gördükten sonra cennete girecektir.⁷⁰²

Başka bir hadiste, âhirete ertelenecek cezası ile beraber, sahibi için buğy (insanları hakir görmek) ve akrabayı ziyareti terk kadar, Allah'ın cezalandırmayı

⁶⁹⁸ Buhârî, Bed'ü'l Halk: 7, Nikâh: 85; Müslim, Nikâh: 120, 121, 122; Ebû Dâvûd, Nikâh: 40.

⁶⁹⁹ Nevevî, X, 7, 8.

⁷⁰⁰ Nevevî, XVI, 114; Azîmâbâdî, X, 70.

⁷⁰¹ Buhârî, Edeb: 11; Müslim, Birr ve's-Sıla: 18; Ebû Dâvûd, Zekât: 45; Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 10.

⁷⁰² Nevevî, XVI, 114.

çabuklandırmasına layık olan bir günah olmadığı⁷⁰³ Hz. Peygamber tarafından bildirilmiştir.

Sıla; atıyye, şefkat, merhamet anlamlarına gelir. Sıla-i rahim ise akrabayı ziyaret etmek, uzakta iseler mektup yazmak, onların hallerini sormak, gerekirse yardımlarına koşmak ve selam göndermek gibi şeyler yaparak manevî bağın kopmamasını sağlamaktır. Bağın kopmasına kat-ı rahim denir ki bu da büyük günahdır. Sıla-i rahimin kimlere farz olduğu ihtilaflıdır. Birinci görüşte: İster erkek ister kadın olsun nikâh düşmeyecek derecede yakın olan akrabaya farzdır. Diğer görüşte ise: Genel olarak zevil erhâm denilen bütün akrabaya farzdır. Nevevî, ikinci görüş daha doğru demiştir.⁷⁰⁴

2.2.3.1.2. Yaptığı Vasiyette Varislerine Zarar Vermek

Vasiyet etme konusunda hassas davranılması gerektiğini Resûlullah (s.a.v.) mirasçılara hakkını vermeyenler hakkında: *"Kim vârisinin mîrasçılığından (hakkından) kaçırırsa Allah kıyamet günü o kimsenin cennetten mîrasçılığını keser"*⁷⁰⁵ buyurarak bize hatırlatmaktadır.

Bu hadis-i şerifte vârislerinden mal kaçırın kişinin, yâni ölümü halinde mirasçılara hiç mal kalmasın veya az bir miktar mal kalsın diye malının üçte birinden fazlasını vasiyet edenin, malının çoğunu veya tamamını bir mirasçısına bağışlamak gibi davranışlarda bulunan kimsenin cennetten mahrum edilmeye layık olduğu belirtilmektedir. Bu kişi bağışlanırsa cennete girer. Bağışlanmazsa cezasını çektikten sonra Allah'ın (c.c.) keremi ile cennete girer.⁷⁰⁶

Resûlullah (s.a.v.) başka bir hadiste: *"Şüphesiz ki kadın ve erkek birlikte altmış sene Allah'a bağlılıkla çalışıp çabalamalarından sonra, kendilerine ölüm geldiğinde mallarından birçoğunu vasiyet ederler ve vasiyette vârislerine de zarar verirler de, ateşi hak etmiş olurlar"*⁷⁰⁷ buyurdu.

Metinde geçen "altmış sene" sözüyle gerçekten çokluk kastedilmiştir. Bu kişiler vârislerini mahrum ederek onları zarara uğratmışlar veya vasiyet hakkındaki dini ölçüleri bir tarafa atarak malını haketmeyen kimselere vasiyyet etmişlerdir. Hadis-i

⁷⁰³ Ebû Dâvûd, Edeb: 50; İbn Mâce, Zühd: 23; Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme: 48.

⁷⁰⁴ Davudoğlu, X, 296.

⁷⁰⁵ İbn Mâce, Vesâyâ: 3.

⁷⁰⁶ Hatiboğlu, VII, 377, 378.

⁷⁰⁷ Ebû Dâvûd, Vesâyâ: 3; Tirmizî, Vesâyâ: 2; Nisâ: 4/12, 13.

şerif, ayet-i kerîme ile takviye edilmiştir ve vasiyet ederken dînî ölçülere uymayan kimseler hakkında büyük bir tehdidi ihtiva etmektedir.⁷⁰⁸

2.2.3.2. Ahlakla İlgili Günahlar

2.2.3.2.1. Kibirli Olmak, Böbürlenmek, Kendini Beğenmek

Çok şişman olup böbürlenerek yürüyen, kibirli, cimri, hilekâr ve kendini beğenmiş katı kalpli insanın cennete giremeyeceği Hz. Peygamber tarafından cevвъ ve ca'zeriy kelimeleriyle haber verilmiştir.⁷⁰⁹

"Cevвъ," çok şişman, düzenbaz ve fâcir anlamlarına gelir. "Ca'zeriy" ise; sözünü bilmez, kaba, kasıntı ve olmayan şeyleri söyleyip kişinin büyülenmesini sağlayan demektir.⁷¹⁰

*"Kalbinde zerre miktarı kibir olan kimse cennete giremez, kibir; hakkı inkâr ve insanları tahkir etmektir"*⁷¹¹ buyuran Hz. Peygamber başka bir hadiste, kibirlinin ateş ehlinde olduğunu⁷¹² haber vermiştir.

Bazıları cevвъ kelimesinin, çok etli ve yürürken böbürlenme anlamına geldiğini söylemişlerdir. Cehennemlikler de ekseriyetle bu kişilerden oluşmaktadır.⁷¹³

Resûlullah (s.a.v): *"Bir adam kendini beğenmiş, iki elbisesinin içinde kırtarak yürürken Allah onu yere batırmıştır. O, tâ kıyamet gününe kadar paldır küldür yere batmakta devam edecektir"* buyurdu.⁷¹⁴ Ulemadan bazıları bu rivayette bahsedilen adamın bu ümmetten olabileceğini söylemişler ve "Peygamber (s.a.v.) ileride geleceğini bize bildirmiştir" demişlerdir. Bazıları ise bu vakanın İslâmiyetten önce olup bittiğini, Peygamber'in (s.a.v.) bunu haber verdiğini söylemişlerdir. Nevevî: "Sahih olan da budur" demektir.⁷¹⁵

⁷⁰⁸ Azîmâbâdî, VIII, 49.

⁷⁰⁹ Ebû Dâvûd, Edeb: 8.

⁷¹⁰ Azîmâbâdî, XIII, 108, 109.

⁷¹¹ Müslim, İmân: 147, 148, 149; Ebû Dâvûd, Libâs: 29; İbn Mâce, Sünnet: 9; İbn Mâce, Zühd: 16; Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 60.

⁷¹² Buhârî, Tefsîr: 68, Edeb: 61; Müslim, Cennet: 46, 47; İbn Mâce, Zühd: 4; Tirmizî, Sıfatü'l-Cehennem: 11.

⁷¹³ Davudoğlu, XI, 266.

⁷¹⁴ Müslim, Libâs ve'z-Zînet: 50.

⁷¹⁵ Nevevî, XIV, 64.

Hz. Peygamber: Allah'ın Teâlâ kıyamet gününde konuşmayacağı, temize çıkarmayacağı, suratlarına bile bakmayacağı ve üstelik onlar için korkunç bir azap olacağını bildirdiği kişilerden biri; kibirli fakir olduğunu⁷¹⁶ bildirmiştir.⁷¹⁷ Kâdî İyâz, böbürlenerek büyülenmenin ve dost akrabadan üstün görünmenin sebebi dünyada zengin olmaktır. Fakir de zenginliğin sebepleri bulunmayınca ne diye büyülenecek, başkalarını hakir görecektir⁷¹⁸ demiştir.

Elbiseyi kibrinden dolayı yerde sürükleyenler hakkındaki hadis-i şerifler şunlardır:

Resûlullah (s.a.v) kıyamet gününde Allah'ın konuşmayacağı, bakmayacağı, tezkiye etmeyeceği ve onlara elim bir azabın olacağını bildirdiği üç kişiden birinin: *"Elbisesini (kibrinden) yerde sürükleyen kimse"* olduğunu bildirmiştir.⁷¹⁹

Resûlullah (s.a.v.), belden yukarı giyilen giysi, gömlek ve sarığın bir ucunu yerlerde sürükleyen kimseye, Allah'ın kıyamet gününde bakmayacağını haber vermiştir.

720

Müminin eteğinin uzunluğu dizinin yarısına kadar olmalı diyen Hz. Peygamber devamında şöyle buyurmuştur: *"Dizin yarısı ile topukları arasında olmasında da bir sakınca yoktur. Topuklardan daha aşağısında olan etekler ise cehennemdedir."*⁷²¹

Resûlullah (s.a.v.): *"Kim giydiği elbisesini büyülenerek (yerde) sürüklerse, kıyamet gününde Allah ona (rahmet bakışıyla) bakmaz"* buyurdu. Ebû Bekir (r.a.) Hz. Peygambere: "Benim elbisemin iki tarafından birisi -ben onu sürünmekten korumazsam- muhakkak yerde sürünür (ne buyurursun)?" diye sordu. Resûlullah (s.a.v.): *"Sen kaftanını sürüklemeyi büyülenerek yapar değilsin"* buyurdu.⁷²² Hadis-i şeriflerde görüldüğü üzere büyüklük taslamak amacıyla yerde elbise sürüklemek, Allah'ın rahmetinden uzaklaşmaya sebep olmaktadır.

⁷¹⁶ Müslim, İmân: 172; Nesâî, Zekât: 75, 77; Tirmizî, Sıfatü'l-Cennet: 24.

⁷¹⁷ Müslim, İmân: 172; Nesâî, Zekât: 75, 77; Tirmizî, Sıfatü'l-Cennet: 24.

⁷¹⁸ Nevevî, II, 117.

⁷¹⁹ Müslim, İmân: 171; Nesâî, Zekât: 69, Buyû: 5, Zînet: 104; Ebû Dâvûd, Libâs: 28; İbn Mâce, Ticârât: 30; Tirmizî, Buyû: 5.

⁷²⁰ Ebû Dâvûd, Libâs: 30.

⁷²¹ Ebû Dâvûd, Libâs: 30; İbn Mâce, Libâs: 7.

⁷²² Buhârî, Fedâilü Ashâbi'n-Nebî: 5, Libâs: 1, 5; Nesâî, Zînet: 104; Ebû Dâvûd, Libâs: 28; İbn Mâce, Libâs: 6, 9; Tirmizî, Libâs: 9.

Müsbil: Elbisesini yerlere kadar uzatarak eteklerini kurula kurula yerde sürükleyen demektir. "Kurulmak" kaydı, hadisin genelini tahsis etmekte ve tehdidin sadece böbürlenene mahsus olduğunu göstermektedir. Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) kaftanı istemeyerek yerde sürünürdü. Ama kendisinin bu haliyle böbürlenenden olup olmayacağı sorduğunda Peygamber (s.a.v.) ona: *"Sen onlardan değilsin."* cevabını vermiştir. Taberî ve diğer bazı ulemâ: "Burada yalnız izârın sarkıtılmasından bahsedilmesi, arapların umumiyetle giydiklerinin o olduğundandır. Yoksa gömlek gibi elbise çeşitlerinin hükmü de bunun aynıdır."⁷²³

Kendini beğenenlerin âkıbetleri hakkında Resûlullah (s.a.v) şunları bildirmektedir: *"Kıyamet günü kendini beğenerek büyüklük taslayanlar minik karıncalar gibi haşrolunurlar. Onları her cihetten zillet bürümüştür. Cehennemde "Bûles" adı verilen bir hapishaneye yönlendirilirle. Ateşlerin ateşi onları çevreler. Cehennem ehlinin irinleri onlara içecek olarak sunulur. Bu içeceğe tînetu'l-habâl denir."*⁷²⁴

Diğer bir hadiste ise Hz. Peygamber, büyüklük ve azamet sıfatlarının Allah'a ait olduğunu, kim bu sıfatları az da olsa olsa takınmaya kalkışır o kimseyi Allah'ın cehenneme atacağını" (Müslim'de ona azab ederim lafzı vardır.) bildirmiştir.⁷²⁵

Hattâbî hadisi şöyle açıklıyor: Kibriyâ, yani büyüklük ve azamet Allah'a (c.c.) mahsus iki sıfattır. Hiç kimse bu iki safatta Allah'a (c.c.) ortak olamaz ve hiçbir yarattığına bu sıfatları takınmaya kalkışması uygun olmaz. Çünkü yaratılmış olanın şaşmaz ve kaçınılmaz sıfatı alçak gönüllülük ve küçüklüktür. Ridâ ve izâr denilen giysi örnek olarak verilmiştir. Yani bir insanın üstündeki elbiseyi aynı zamanda bir başkasının giyinmesi, böylece ona ortak olması nasıl düşünülemiyor ise Allah'a (c.c.) has bu iki sıfattan başka bir yaratılmışın ona ortaklık taslaması da düşünülemez.⁷²⁶

Katı kalpli olmak kibir alameti olduğu için bu bölümde ele almak uygun bulunmuştur.

Utull; katı, bâtil hususundaki düşmanlığı şiddetli kimse demektir. Cehennemlikler de bu kişilerden oluşacaktır.⁷²⁷

⁷²³ Nevevî, II, 116.

⁷²⁴ Tirmizî, Kıyamet ve'r-Rekaik ve'l-Verâ: 40.

⁷²⁵ Müslim, Birr ve's-Sıla: 136; İbn Mâce, Zühd: 16.

⁷²⁶ Hatiboğlu, X, 449.

⁷²⁷ Davudoğlu, XI, 266.

Peygamber ashâba "Size cehennemlikleri haber vereyim mi?" buyurur ve peşinden de, bu kimselerin katı kalpli, kaba, cimri ve kurularak yürüyen kibirli kimseler olduğunu haber verir.⁷²⁸

Ferrâ (ö. 458/1066) utull kelimesini: "Husûmeti çok olan" diye açıklamıştır: Bu kelime "öğüt karşısında katı olan kimse" olarak da açıklanmıştır. Ebû Ubeyde: "Her şeyin katısına denir, burada kâfir anlamında kullanılmıştır" demiştir. Hasan-ı Basri'nin (ö.110/728) utull için: "Çirkin işlere bulaşan günahkâr" dediği bildirilmiştir.⁷²⁹ Hadisten maksat bu sıfatları taşıyanların cehennemlik olmasıdır.⁷³⁰

2.2.3.2.2. Dedikodu Yapmak

Koğuculuk ve nemmamlık dedikodu yapmak ile ilgili iki kavramdır. Koğuculuk; açıklanması hoş görülme-yen şeyi açıklayan kişi için kullanılırkeni⁷³¹ nemmamlık ise; ara bozmak maksadıyla beraber bulunduğu bir topluluğu dinleyip daha sonra gidip başkalarına haber veren, söz taşıyan kişi için kullanılmaktadır.⁷³²

Koğuculuk eden fesatçı kimsenin cennete giremeyeceğini⁷³³ bildiren Hz. Peygamber Medine yâhut Mekke bahçelerinden bir bahçenin yanından geçtiğinde, kabirlerinde azap olunan iki insanın sesini işitmiş ve "...*Bunlar azab olunuyorlar, hem de azab olunmaları büyük bir şey sebebiyle değildir...*" buyurduktan sonra şöyle devam etmiştir: "...*Evet, onların biri idrarından sakınmazdı, diğeri de koğuculuk ederdi...*"⁷³⁴ buyurdu. (İbn Mace'nin eserinde gıybet de geçmektedir.)

Koğuculuk yapan kişi iftira attığı ve kötülüğü yaymaya çalıştığı için birçok vahim neticelere sebep olduğundan en çirkin kabahatlerden birini işlemiştir. Koğuculuk yapmak haramdır.⁷³⁵

Hz. Peygamber insanları birbirlerine karşı kışkırtmayı ve düşman etmeyi yasaklamıştır. İlgili rivayette: "*Kadını kocasına, köleyi de efendisine karşı kışkırtan*

⁷²⁸ Buhârî, Tefsîr: 68, Edeb: 61; Müslim, Cennet: 46, 47; İbn Mâce, Zühd: 4; Tirmizî, Sıfatü'l-Cehennem: 11.

⁷²⁹ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, X, 116.

⁷³⁰ Hatiboğlu, X, 387.

⁷³¹ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 66.

⁷³² Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 59.

⁷³³ Buhârî, Edeb: 50; Müslim, Îmân: 168, 169, 170; Ebû Dâvûd, Edeb: 38; Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 78.

⁷³⁴ Buhârî, Vudû: 55, 56, Cenâiz: 81, 88, Edeb: 46, 49; Müslim, Tahâret: 111; Nesâî, Tahâret: 27, Cenâiz: 116; Ebû Dâvûd, Tahâret: 11; İbn Mâce, Tahâret ve Sünenüha: 26; Tirmizî, Tahâret: 53.

⁷³⁵ Nevevî, III, 201, 201.

kimse, bizden değildir"⁷³⁶ buyurulmaktadır. Metinde geçen "bizden değildir" ifâdesi "İslam ahkâmı üzerinde değildir" demektir.⁷³⁷

2.2.4. Allah'ın Kıyamet Günü Konuşmamasına ve Bakmamamasına Sebep Olan Büyük Günahlar

Hadis-i şeriflerde yer alan Allah'ın (c.c.) konuşmamasından kasıt onlara kendilerine fayda verecek ve memnun edecek söz söylememesidir. Kullarına bakmamasına ve yüz vermemesine gelince lütfu merhamet eylememesidir.⁷³⁸ Bu günahları işlemek haramdır.⁷³⁹ Bu gruptakileri sosyal nitelikli, ahlakla ve âdâbla ilgili günahlar şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

2.2.4.1. Sosyal Nitelikli Günahlar

2.2.4.1.1. Devlet Başkanına Sırf Dünyalık İçin Biat Etmek

Devlet başkanına sırf dünya menfaati için biat eden kişiler şahsî çıkarını ön planda tutmalarından dolayı kıyamet gününde Allah'ın kendileriyle konuşmamasını, yüzlerine bakmamasını ve neticede kendilerini acıklı azâba uğratmasını hak etmiş olurlar. Bu konu hakkında Peygamber (s.a.v.), Allah'ın kıyamet gününde bakmayacağı, temize çıkarmayacağı ve onlar için elem verici bir azap olduğunu bildirdiği kişilerden biri; devlet başkanına yalnız dünya metâ'ı için bey'at emiş olan, devlet başkanı ona dünyalık verirse hoşlanan, vermezse öfkelenen kimse olduğunu bildirmiştir.⁷⁴⁰

Büyüklerden birine dünya malı için biat eden kişi, bütün müslümanları ve onların başında bulunanları aldattığı ve sözünden döndüğü zaman birçok fitnelerin çıkmasına sebep olacağı için zikredilen tehdidi hak etmiştir.⁷⁴¹

⁷³⁶ Ebû Dâvûd, Talâk: 1, Edeb: 134.

⁷³⁷ Azîmâbâdî, XIV, 53.

⁷³⁸ Nevevî, II, 116.

⁷³⁹ Nevevî, II, 125.

⁷⁴⁰ Buhârî, Mûsâkât: 4; Müslim, İmân: 173.

⁷⁴¹ Nevevî, II, 117, 118.

2.2.4.1.2. Yapılan İyiliği Başa Kakmak

Mennân, çok başa kakan demektir. Başa kakan kişinin gözü verdiği şeyde kalır ve bunu büyük bir şey görmesinden dolayı yapar. Cömert olan ise, ne verdiğini çok görür; ne de başa kakar.⁷⁴²

H. Peygamber, Allah'ın (c.c.) kıyamet gününde kendisiyle konuşmayacağı, yüzüne bakmayacağı, kendilerini temize çıkarmayacağı ve onlara can yakıcı azap olduğunu bildirdiği kimselerden birinin de: "*Verdiğini başa kakanlar*"⁷⁴³ (Müslim'de ayrıca: "*Yaptığı iyiliği başa kakanlar*")⁷⁴⁴ olduğunu bildirmiştir.

Resûlullah (s.a.v): "*Yaptığı iyiliği başa kakan, ana-babaya isyan eden ve içki içmeye devam eden bir kimse cennete giremez*" buyurdu.⁷⁴⁵ "Mennân"ın anlamı; minnet etmeden bir şey vermeyen demektir.⁷⁴⁶

Başka bir hadiste H. Peygamber: "*Yaptığı iyiliği başa kakan asla cennete giremeyecektir*"⁷⁴⁷ buyurdu.

Kıyamet gününde Allah'ın yüzüne bakmadığı, konuşmadığı ve temize çıkarmadığı kişiler can yakıcı bir azabı hak ederler. Bu azap ise cehennemde çekilecektir. Azabı hak eden kimseler; yaptığı iyiliği başa kakan, verdiği şeyde gözü kalan, cömertlikten nasîbi olmayan ve çok defa da cimri davrananlardır. Yaptığı iyiliği başa kakmak, Allah'ın hoşnut olmadığı bir davranış olmakla beraber büyük günahlardan sayılmaktadır.⁷⁴⁸

İyilik Allah (c.c.) rızası için yapılmalıdır. Allah'ın verdiği maldan Allah'ın (c.c.) kuluna bir şey verildiğinde başa kakmak, insanlığa yakışmayan çirkin bir hareket ve elim azap gerektiren bir davranıştır. İlahî azaba maruz kalacak olanlar bunu alışkanlık haline getirenlerdir. Hele yaptığı iyilik sadaka ise bunu başa kakmak çok daha kötüdür. Bakara sûresi 24. ayette bu kimseler inanmayan kimselere benzetilmiştir.⁷⁴⁹

⁷⁴² Davudoğlu, I, 421.

⁷⁴³ Müslim, İmân: 171; Nesâî, Zekât: 69, Buyû: 5, Zinet: 104; Ebû Dâvûd, Libâs: 28; İbn Mâce, Ticârât: 30; Tirmizî, Buyû: 5.

⁷⁴⁴ Müslim, İmân: 171.

⁷⁴⁵ Nesâî, Eşîbe: 46.

⁷⁴⁶ Sindî, Nûruddîn b. Abdilhâdi Ebu'l-Hasan, *Hâşiyetü Sindî ale'n-Nesâî*, Thk.: Abdülfettâh Ebû Gudde, Mektebetü Matbûâtî'l-İslâmiyye, Halep 1406/1986, VIII, 318.

⁷⁴⁷ Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 41.

⁷⁴⁸ Heyet, *Riyâzü's-Salihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, IV, 369, 370, 371.

⁷⁴⁹ Hatiboğlu, VI, 195.

2.2.4.2. Ahlakla İlgili Günah

2.2.4.2.1. Zinâ Etmek

Zinâ etmek ne şekilde olursa olsun büyük günah olmakla birlikte; hadis-i şeriflerde, ihtiyar olup zinâ etmek, evli iken zinâ etmek ve komşunun zevcesi ile zinâ etmek çok daha şiddetli bir şekilde sakındırılmaktadır.

Hız. Peygamber, "Allah'ın kıyamet gününde konuşmayacağı, temize çıkarmayacağı, suratlarına bile bakmayacağı ve korkunç bir azâba uğrayacaklarını bildirdiği kişilerden birinin: "Zinâ eden ihtiyar"⁷⁵⁰ olduğunu bildirmiştir.

Hız. Peygamber başka bir hadiste, Allah'ın gazaplandığı ve kızdığı kimselerden birinin: "Zinâ eden ihtiyar"⁷⁵¹ olduğunu bildirmiştir. Kâdî İyâz; bunun sebebi hakkında şunları söylemektedir: "Zikredilen bu kişinin bu günahı uzak olduğu, onu işlemeye bir zarureti olmadığı ve sebepleri kendisinde zayıf bulunduğu halde bu günahı işlemiş olmasıdır. Hiç kimse bir günahı dolaylı mazur görülemez; ama ihtiyar adam, kesin bir zarûret ve sebep yokken bu günahı işlemiştir ki bu; Allah Teâlâ'nın hakkını küçük görmeye ve ona karşı kasten isyana kalkışmaya benzer."⁷⁵²

Hız. Peygamber'in: "Zinâ edenin, zinâ ederken mümin olmadığını"⁷⁵³ bildirdiği hadis ile ilgili cumhura göre, hadisin en doğru mânâsı: Mezkûr günahları işleyenlerde imânın kemâlinin kalmamasıdır. Ehl-i hak olan müslümanlar da zinâ edenin dinden çıkmadığına, bu günahı işleyen mümin fakat imânının noksan olduğuna ittifak etmişlerdir. Şayet tevbe ederse cezaları affolunur, Zinâyâ devam ederken ölürse durumu Allah'a (c.c.) kalır. Dilerse onu affeder ve doğrudan doğruya cennetine koyar. Dilerse cezası nisbetinde azap ettikten sonra cenneti ile buluşturur.⁷⁵⁴

Resûlullah (s.a.v): *Öldürülmesi câiz olanlardan biri evli iken zinâ eden kişidir*⁷⁵⁵ buyurmuştur.

⁷⁵⁰ Müslim, İmân: 172; Nesâî, Zekât: 75, 77; Tirmizî, Sıfatü'l-Cennet: 24.

⁷⁵¹ Nesâî, Zekât: 75; Tirmizî, Sıfatü'l-Cennet: 24.

⁷⁵² Nevevî, II, 117.

⁷⁵³ Buhârî, Mezâlim: 30, Eşribe: 1, Hudûd: 2, 6, 20; Müslim, İmân: 100, 104; Nesâî, Kat'u's-Sânk: 1, Eşribe: 42; Ebû Dâvûd, Sünnet: 16; İbn Mâce, Fiten: 3, İmân: 11.

⁷⁵⁴ Nevevî, II, 41, 42.

⁷⁵⁵ Buhârî, Diyât: 6; Müslim, Kasâme: 26; Nesâî, Muhârebe: 5, Kasâme: 5/6; Ebû Dâvûd, Hudûd: 1, 2, Diyât: 3; İbn Mâce, Hudûd: 1; Tirmizî, Diyât: 10.

Kur'an-ı Kerîm'de zinâ eden kadın hakkındaki hüküm: *"Ölüm onu alıp götürünceye kadar veya Allah onlara bir çıkış yolu açıncaya kadar evlerde hapsedilmeleridir."*⁷⁵⁶ Rasulullah da evli iken zina edenin recmedileceğini bildirmiştir.⁷⁵⁷

Abdullah ibn Mes'ûd (r.a.) anlatıyor: Dedim ki: Ey Allah'ın Rasûlü! Allah nezdinde en büyük günah hangisidir? O (s.a.v.) *"Allah seni yaratmış olduğu halde ona eş koşturur"* buyurdular. Sonra hangisidir? dedim. *"Çocuğunu seninle beraber yiyecek korkusuyla öldürmendir"* buyurdular. Ben yine: Sonra hangisidir? dedim. *"Komşunun helali olan karısıyla zina etmeye kalkışmandır"* buyurdular..."⁷⁵⁸ Burada komşunun karısı ile kayıtlanması, bu şekilde zina etmenin daha da çirkin ve büyük suç olduğunu göstermek içindir.⁷⁵⁹

2.2.4.3. Âdâbla İlgili Günahlar

2.2.4.3.1. Karısıyla Makadından Birlikte Olmak

Kadınlara tabîî yolun dışından münasebette bulunmanın kebairden olduğunu pek çok kimse söylemektedir. Bunun ayrıca küfür olduğu, Allah'ın (c.c.) bu kimselere nazar kılmayacağı ve küçük livâta⁷⁶⁰ olduğu söylenmektedir. Bunlar en çirkin ve en şiddetli tehditlerdir.⁷⁶¹

Hız. Peygamber tarafından makadında karısıyla cima eden adama Allah'ın (rahmet bakışı ile) bakmayacağını bildirmiştir.⁷⁶² Başka bir hadiste ise: Karısıyla arkasından cimâ eden kimse mel'ûn⁷⁶³ olduğu bildirilmiştir.

İbn Mâce ve Tirmizî'de *"... Kim hanımına arkadan yaklaşırsa Allah-u Teala'nın Muhammed'e indirdiği (Kur'ân'ı) inkar etmiş olur"* buyurulmaktadır. Ebû Dâvud'da kefera kelimesinin yerine berie lafzı kullanılmıştır. Bu durumda tercümesi; *"O kimse*

⁷⁵⁶ Nisâ: 4/15.

⁷⁵⁷ Sindî, VIII, 241.

⁷⁵⁸ Buhârî, Tefsîr: 3, Edeb: 20, Hudûd: 20, Tevhîd: 40; Müslim, İmân: 141; Nesâî, Muhârebe: 4; Ebû Dâvûd, Talâk: 50; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân: 26.

⁷⁵⁹ Nevevî, II, 81.

⁷⁶⁰ Livâta: Erkekler arasında eşcinsel ilişki. (M. Kâmil Yaşaroğlu, "Livâta", DİA, TDV Yay., İstanbul 2003, XXVII, 198.

⁷⁶¹ Heytemî, İslam'da Helaller ve Haramlar, II, 82.

⁷⁶² İbn Mâce, Nikâh: 29; Tirmizî, Radâ: 12.

⁷⁶³ Ebû Dâvûd, Nikâh: 45.

Allah'ın Muhammed'e indirdiği (dinin dairesi)nden dışarı çıkmıştır" şeklinde olmaktadır.⁷⁶⁴

Hadis-i şerifte olduğu gibi bazı fiilleri işleyen kişilere ağır lanetler yağdırılıp şiddetli tehditlerde bulunulması o fiilin haram olduğuna delalet eder.⁷⁶⁵

2.2.4.3.2. Eş ve Ailesini Kıskanmayan Erkekler

Deyyusluğun büyük günah olduğunu birçok âlim söylemiştir. *Cevahir* adlı eserinde: "Deyyusluk, insanları başına toplayıp batıl ve çirkin sözleri konuşup, dinlemektir" diye tanımlanmıştır. *Muhkem'de* ise: "Deyyus, yabancıların karısı ile yatıp kalktığını gördüğü halde buna aldırış etmeyen kimsedir" şeklinde ifâde edilmiştir. İmam Şafî de: "Kendisi şarkı söylemediği halde, yanında şarkıcı bulundurup onunla topluma giren fâsıktır ve onun bu hâli deyyusluktur" demiştir.⁷⁶⁶

Resûlullah (s.a.v.) "Allah'ın (c.c.) kıyamet günü eş ve ailesini kıskanmayan erkeklerin yüzlerine bakmayacağını"⁷⁶⁷ bildirmiştir.

Allah'ın bakmamasından murad, rahmetle bakmayacağıdır. Bu kimseler başta cennete girenlerden olmayacaklardır.⁷⁶⁸ Deyyûs, eşini kıskanmayan demektir.⁷⁶⁹

2.2.5. Yapanın Cehenneme Gideceği Bildirilen Büyük Günahlar

Aşağıda zikredilen sıfatları taşıyanlar cehennemliktir. Cehennemlik olmaları geçici olup ebedî değildir. Onların affedilmesi Allah'ın (c.c.) iradesine bağlıdır. İsterse Allah (c.c.) onları bağışlar.⁷⁷⁰ Bu gruba girenleri sosyal nitelikli ve âdâbla ilgili günahlar şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

⁷⁶⁴ İbn Mâce, Teyemmüm: 122; Tirmizî, Tahâret: 102; Ebû Dâvûd, Tıb: 21.

⁷⁶⁵ Azîmâbâdî, VI, 140, 141.

⁷⁶⁶ Heytemî, *Zevâcir*, II, 70.

⁷⁶⁷ Nesâî, Zekât: 69.

⁷⁶⁸ Sindî, V, 80.

⁷⁶⁹ Suyûtî, Ebû'l-Fadl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Suyûtî, eş-Şafîî, *Şerhu's-Suyûtî li Süneni'n-Nesâî*, (Thk.: Abdülfettâh Ebû Gudde), Mektebu'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, Halep 1406/1986., V, 80.

⁷⁷⁰ Hatiboğlu, I, 419.

2.2.5.1. Sosyal Nitelikli Günahlar

2.2.5.1.1. Canlıyı Resmetmek

Sûret resmi yapmak cahiliyye döneminde var olan uygulamalardan olup İslam dininin tamamen yasakladığı uygulamalardan biridir. Bu konu hakkında Hz. Peygamber: *"Her ressam cehennemdedir. Allah ona yaptığı her sûret karşılığında bir can verecek ve cehennemde azap edecektir"* buyurmuştur.⁷⁷¹ Başka bir hadiste "Sûret yapıcılara Hz. Peygamber lanet etmiştir."⁷⁷²

Rasulüllâh (s.a.v.): *"...Her kim (hayat sahibi) bir sûret resmederse, ona: Haydi buna ruh üfle (can ver) diye teklif olunarak azap olunur..."* buyurmuştur.⁷⁷³

Hz. Aîşe anlatıyor: Ben içinde sûret bulunan bir çarşaftan perde yapmış olduğum halde Resûlullah yanıma girdi ve yüzü renklendi. Sonra perdeyi alarak kesti. Sonra şöyle buyurdu: *"Kıyamet gününde insanların en şiddetli azaplıları, Allah'ın yaratmasına benzetmeye çalışan kimselerdir."* Buhari, Müslim ve Nesai'deki başka bir rivayette *"işte bu resimleri yapan kimselerdir"* şeklinde geçmektedir.⁷⁷⁴

Ressamların en şiddetli azaba uğrayacaklarını bildiren rivayet resim ve heykeli tapılmak maksadıyla yapanlara yüklenmiştir. Doğal olarak başkası tapsın diye heykel yapan kimse kâfirdir. Bazılarına göre şiddetli azab, hadisteki mânâyı kasdedenlere yani yaptığı resim ve heykelle kendini Allah'a (c.c.) benzetenleredir. Böyle bir îtikat sahibi olan kişi kâfirdir. Küfrünün çirkinliğine göre azabı artar. Fakat yaptığı resim ve heykele tapma veya Allah'a (c.c.) benzeme gibi bir şey kasdetmeyen ressam fâsık ve büyük günah işlemiş sayılırsa da kâfir olmaz.⁷⁷⁵

2.2.5.1.2. İntihar Etmek

Kişinin kendisini öldürmesi haram olmakla beraber⁷⁷⁶ cehennemde şiddetli bir azap ile muamele göreceği Hz. Peygamber tarafından aşağıdaki hadislerde bildirilmiştir.

⁷⁷¹ Müslim, Libâs ve'z Zînet: 99.

⁷⁷² Buhârî, Talâk: 51.

⁷⁷³ Buhârî, Ta'bir: 45; Ebû Dâvûd, Edeb: 95; Tirmizî, Libâs: 19.

⁷⁷⁴ Müslim, Libâs ve'z Zînet: 91, 92; Buhârî, Libâs: 91, Edeb: 75; Nesâî, Zînet: 111/113, 112/114.

⁷⁷⁵ Nevevî, XIV, 91.

⁷⁷⁶ Nevevî, II, 125.

Resûlullah (s.a.v.) kendini bir dağdan aşağı atıp da öldüren kişinin, cehennem ateşi içinde ebedî ve daimî olarak kendisini yüksekten aşağıya bırakır olacağını, zehir içip kendini öldürenin, cehennem ateşi içinde ebedî ve daimî olarak zehiri içer bir şekilde olacağını, (Ebû Dâvûd ve İbn Mâce'de sadece zehir bölümü geçmektedir.) ve kendisini bir demir parçasıyla öldüren kişinin ise, demiri elinde kendi karnına vurup yarar halde ebedî ve daimî sûrette cehennem ateşinde olacağını bildirmiştir.⁷⁷⁷

Hiz. Peygamber: "...Her kim dünyada bir şeyle kendini öldürürse, kıyamet gününde intihar ettiği o şeyle azâb olunur"⁷⁷⁸ buyurmuştur.

Savaşta kahramanca savaşan bir adam hakkında Hiz. Peygamber: "Cehennem ehliendir!" buyurdu. Sahâbîlerden biri o kimseyi gözlemledi ve ağır bir sûrette yaralandığında ölümünü çabuklaştırmak için kılıcının demirini yere koyduğunu, kılıcın sivri tarafını da iki memesi arasına koyarak, kılıcın üstüne meyledip yüklendiğini ve bu sûretle kendini öldürdüğünü gördü. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.): "Şüphesiz bir grup insan vardır ki, insanlara görünen işlerde cennet ehline yaraşan hayırlı işler yapar. Halbuki o, cehennem ehliendir. Ve yine insanlardan öyle kimse vardır ki, insanlara görünen işlerde cehennem ehlinin yapacağı kötü işler yapar. Halbuki o, cennet ehliendir" buyurdu.⁷⁷⁹

Hicret eden sahabelerden biri parmak eklemlerini kesmiş ve neticede ölmüştü. Peygamber (s.a.v.): "Allah'ım onun ellerini affeyle" diye dua etmiştir. Bu hadis-i şeriften hareketle âlimlerden büyük bir kısmı: "Kendini öldüren veya başka büyük bir günah irtikâb eden ve tevbesiz ölen bir kimse kâfir değildir" demiştir. Böylelerine cehennemlik denilemez. Bunlar Allah'ın (c.c.) dilemesine kalmışlardır.⁷⁸⁰

2.2.5.1.3. İslam'dan Çıkıp Müslüman Cemaatini Terketmek (Mürted Olmak)

Sözlükte "dönmek; geri çevirmek, kabul etmemek" anlamlarındaki redd kökünden türeyen ridde ve irtidâd, fıkıh terimi olarak müslüman bir kişinin kendi iradesiyle İslâm dininden çıkmasını ifâde eder.⁷⁸¹

⁷⁷⁷ Buhârî, Tıb: 56; Müslim, İmân: 175; Nesâî, Cenâiz: 68; Ebû Dâvûd, Tıb: 11; İbn Mâce, Tıb: 11; Tirmizî, Tıb: 7.

⁷⁷⁸ Buhârî, Edeb: 44; Müslim, İmân: 177; Nesâî, Eymân ve'n-Nüzûr: 31; Ebû Dâvûd, Eymân ve'n-Nüzûr: 9.

⁷⁷⁹ Buhârî, Cihâd ve's-Siyer: 77, Megâzî: 38, Rikâk: 33, Kader: 5; Müslim, İmân: 178.

⁷⁸⁰ Nevevî, II, 132.

⁷⁸¹ İrfan İnce, "Ridde", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2008, XXXV, 88.

Ebû Ümâme (ö. 86/705) şöyle demiştir: "Öldürülen Haricîler, gökyüzü altında öldürülenlerin en kötüleridir. Öldürülen insanların en hayırlısı da, Haricîlerin öldürdüğü kimselerdir. (Çünkü şehid olurlar.) Haricîler cehennem ehlinin köpekleridir. Bunlar müslüman idiler sonra kâfir oldular." (Ravi Ebû Gâlib diyor ki): Ben Ebû Ümame'ye: "Bu söz, senin söylediğin bir şeydir!" dedim. Ebû Ümame: "Hayır! Ben bu sözü Resûlullah'tan (s.a.v.) işittim" dedi.⁷⁸²

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) vefat ettiği zaman, Ebû Bekir halife olmuştu. Bu sırada Araplardan bir kısmı irtidât edip kâfir olmuştu. Bu arada Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'e: Resûlullah (s.a.v.): *"Bana insanlarla, Lâ ilahe illallâh deyinceye kadar savaşmak emredildi. Bu sözü söyleyen kimse, başka haklı bir sebep olmadıkça, malını ve canını benim nezdimde koruma altına almış olur. Hesabı ise artık Allah'a kalmıştır"* buyurduğu halde insanlara nasıl savaş açıyorsun? demiştir. Hz. Ebû Bekir de Hz. Ömer'e şöyle cevap vermiştir: "Allah'a (c.c.) yemin ederim ki, namaz kılan ancak zekât vermek istemeyenlerle savaşacağım. Çünkü zekât, mal üzerindeki bir haktır. Allah'a (c.c.) yemin ederim ki, bunlar Resûlullah'a (s.a.v.) verdikleri bir dışı oğlağı bile bana vermekten kaçınırlarsa bundan dolayı onlara savaş açarım." dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Bu, Allah'ın (c.c.) Ebû Bekir'in gönlüne koyduğu düşünceden başka bir şey değildir. Anladım ki bu çok doğru bir görüştür" demiştir.⁷⁸³

Öldürülmesinin câiz olduğu bildirilenlerden birisi de müslümanlıktan küfre dönendir.⁷⁸⁴

İslam dininden dönüp küfründe ısrar edene bütün ulemânın ittifakı ile ölüm cezası verilir. Ulemâ bu hadîsin, fâhişeler ve haricîlere de şâmil olduğunu söylemişlerdir. Hanefîler bu hadisla istidlal ederek zimmî mukabilinde müslümanın, köle mukabilinde hürün öldürüleceğine kâil olmuşlardır.⁷⁸⁵ Yine âlimler; İslam devletine isyan etmek, dinde olmayan bir şeyi dine sokmak veya başka şekilde İslam câmiasından çıkmak da bu hükme tâbidir demişlerdir.⁷⁸⁶

⁷⁸² İbn Mâce, Sünnet: 12.

⁷⁸³ Buhârî, Zekât: 1, İstîtabetü'l-Mürteddîn ve'l-Muânidîn ve Kıtâlihîm: 3, İ'tisâm bi'l-Kitâb ve's-Sünnet: 2; Müslim, İmân: 32; Nesâî, Zekât: 3, Cihâd: 1, Muhârebe: 1; Ebû Dâvûd, Zekât: 3; Tirmizî, İmân: 1.

⁷⁸⁴ Buhârî, Diyât: 6; Müslim, Kasâme: 25, 26; Nesâî, Muhârebe: 5, Kasâme: 5/6; Ebû Dâvûd, Hudûd: 1, 2, Diyât: 3; İbn Mâce, Hudûd: 1; Tirmizî, Diyât: 10.

⁷⁸⁵ Nevevî, XII, 165.

⁷⁸⁶ Hatiboğlu, VII, 127, 128.

2.2.5.1.4. Allah'ın Gazabına Sebep Olan Sözlerden Birini Söylemek

Bir müslüman kendisini ilgilendirmeyen şeylerden uzak olmalı ve diline sahip çıkmalıdır. Bu konunun önemi hakkında Rasulüllâh (s.a.v.): *"Şüphesiz adam Allah'ın gazabına sebep olan sözlerden bir kelime konuşur. O sözde bir beis, sakınca görmez. Sonra ondan dolayı cehennem ateşinin yetmiş senelik mesafeli dibine düşer"* buyurmuştur.⁷⁸⁷

Başka bir hadiste Hz. Peygamber: *"...Bir kul da Allah'ı öfkeliendirecek kelimelerden bir kelimeyi hiç önem vermeden söyler de; kendisi o kelime sebebiyle cehennemine içine düşer"* buyurmuştur.⁷⁸⁸

İbn Abdilberr (ö. 463/1071): "İnsanın cehenneme atılmasına sebep olan söz, zalim sultanın yanında söylediği sözdür" demiştir. İbn Battâl, "haksız yere veya müslümanın aleyhine çalışarak zâlim sultanın yanında söylediği söz" olarak ilâvede bulunmuştur. Bu sözü söyleyen bunu kasdetmemiş olsa bile o kişinin helakına neden olur. Başka biri: "Bu söz, sultanın yanında Allah'ı (c.c.) gazaplandırmak pahasına onu hoşnut eden sözdür" demiştir. Kâdî İyâz şöyle demiştir: Bu sözün müstehcen ve çirkin söz olma ihtimali, bir müslümana üstü kapalı büyük günah işleme iftirası, akıl hastası olduğu iftirası, içinden inanmasa da peygamberliği ve dini hafife alan sözler olma ihtimali vardır. Nevevî ise: Bu hadis-i şerif dili muhafaza etmeye teşvikte bulunmaktadır. Konuşan kişi konuşacağı sözde bir maslahat varsa konuşur. Aksi takdirde susar.⁷⁸⁹

2.2.5.1.5. İhtiyacı Olmadığı Halde Dilenmek

Tarih boyunca dünyada zenginlerin yanında fakirler ve yoksullar da bulunmuştur. İslam alimlerine göre bir kişi çalışmayacak kadar güçsüz düşmüş ve herhangi bir şekilde aslî ihtiyaçları karşılanmamışsa ancak onun dilenmesi câiz olur. Buna göre İslam'da dilencilik bir kazanç yolu değil zarûret haliyle sınırlı bir ruhsattır.⁷⁹⁰

Veda haccında Arafat'ta, vakfede iken Hz. Peygamber'in yanına bir bedevi gelir ve ridasının bir ucundan tutarak, bu ridayı Hz. Peygamber'den ister. Hz. Peygamber

⁷⁸⁷ İbn Mâce, Fiten: 12.

⁷⁸⁸ Buhârî, Rikâk: 23; İbn Mâce, Fiten: 12; Tirmizî, Zühed: 10.

⁷⁸⁹ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, XI, 311.

⁷⁹⁰ Ali Toksarı, "Dilencilik", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1994, IX, 299.

ridasını o adama verir, o da alıp gider; işte o zamandan itibaren dilenmek haram kılınır. Rasûlullah (s.a.v.) o gün; zengin, güçlü ve kuvvetli kimseye dilenmenin helal olmadığını, ancak aşırı derecede fakirlik veya aşırı borçlu olana câiz olduğunu, malını artırmak için insanlardan dilenen kişinin kıyamet günü dilenmesinin bir işareti olarak yüzünde tırnak izi yara ve bere bulunacağını ve cehennemden alıp kızgın bir taş yiyeceğini bildirmiştir.⁷⁹¹

Hz. Peygamber başka bir hadiste: *"Mal biriktirmek için dilenen, gerçekte kor istiyor demektir. Artık o kimse ister az, ister çok dilensin"* buyurdu.⁷⁹²

Kâdî İyâz'a göre bu hadîsin mânâsı, dilencinin ateşle azap olunmasıdır. Bununla birlikte zahirî mana da kastedilmiş olabilir. Bu takdirde dilencinin topladığı mallar ateş parçası olarak vücûdu onlarla dağlanacaktır. Nitekim zekât vermeyenlerin de aynı âkıbete düçar olacakları ayet-i kerîme ile beyan buyurulmuştur.⁷⁹³

2.2.5.1.6. İyiliği Emretmeyip Kötülükten Sakındırmamak

Emr-i bi'l ma'ruf ve nehy-i ani'l münker tüm müslümanlara farz olarak kabul edilmiştir.⁷⁹⁴ İyilikleri emredip kötülüklerden sakındırmayan kişi hakkında Hz. Peygamber: *"Bizden değildir"* buyurmuştur.⁷⁹⁵ Başka bir hadiste ise mesele şöyle açıklanmıştır:

*"Kıyamet gününde bir adam getirilir ve cehenneme atılır da cehennem, eşeğin değirmen taşını döndürerek öğütmesi gibi onu öğütür. Bunun üzerine cehennem halkı onun başına toplanırlar: 'Ey filan! 'Sen ma'rûfu emrediyor ve münkerden nehyediyor değil miydin?' derler. O da: 'Evet ben ma'rûf ile emrederdim de onu kendim yapmazdım ve yine ben münkeri yasaklar, onu da kendim işlerdim.'"*⁷⁹⁶

Bu konu ile ilgili Taberî der ki: Selef bilginleri iyiliği emretme konusunda ihtilaf etmişlerdir. Bazı bilginler, iyiliği emretmek mutlak olarak vaciptir demişler ve delil olarak: *"Cihadın en üstünü zalim sultanın huzurunda gerçeği söylemektir"* hadisi ile *"Herhangi biriniz bir kötülük görürse bunu eliyle değiştirsin"* hadisinin genelliğini

⁷⁹¹ Tirmizî, Zekat: 23.

⁷⁹² Müslim, Zekat: 105.

⁷⁹³ Nevevî, VII, 130, 131.

⁷⁹⁴ Mustafa Çağrı, "Emir bil Mar'uf Nehiy Ani'l-Münker" *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1995, XI, 139.

⁷⁹⁵ Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 15.

⁷⁹⁶ Buhârî, Fiten: 17; Müslim, Zühd ve'r-Rekâik: 51.

göstermişlerdir. Bazıları ise, münkere tepki koymak gereklidir. Ancak şartı, tepki koyan kimseye öldürülmek ve benzeri gibi daha önce söz konusu olmayan bir musibetin gelmemesidir demişlerdir. Bir başka grup, kalben tepki koymak gerekir demişlerdir. Delil olarak da *"Onların yaptıklarını kim çirkin görürse sorumluluktan kurtulur"* hadisini göstermişlerdir. Bir başkası da; iyiliği emretmek, gücü yeten ve kendi nefsi için herhangi bir zarar geleceğinden endişe duymayan kişiye vaciptir, özellikle emreden kimse, itaat edilen bir şahıs ise. İsterse bunu emreden kimse günah işliyor olsun. Yukarıda zikredilen hadiste iyilik yapmaları emredilen kimselerin cehenneme gitmelerine sebep, kendilerine emredilene sarılmamaları ve günahlarından dolayıdır. Kendilerine iyiliği emreden kişi ise onlara yasak ettiği şeyi kendisi yaptığı için cehenneme gitmiştir.⁷⁹⁷

2.2.5.2. İbadetle İlgili Günah

2.2.5.2.1. Zekât Vermemek

Dinen zengin sayılan mal/mülk/servet sahibi olan müslümanlar zekât ile mükellef tutulmuş ve infak etmeleri gerektiği hem Kur'an'da⁷⁹⁸ hem de aşağıdaki hadislerde vurgulanmıştır. Zekât vermemenin ise büyük günah olduğu ve azaba uğramaya sebep olduğu dile getirilmiştir.

Ahnef b. Kays (ö. 67/686-87) bu konu ile ilgili şöyle demiştir: "Ben Kureyş'in önde gelenlerinden bir topluluğun yanına vardım. Bu sırada sert görünüşlü bir adam yanıma geldi. Selam verdi. Sonra: "Gümüşleri ve altınları biriktirip sonra da infak etmeyenlere cehennem ateşinde kızdırılmış olan taşlardan haber ver. Bu taşlar, infak etmeyenlerin memesinin ortasına konulacak, sonrasında iki kürek kemiğinden çıkacak. Kürek kemikleri üzerine konulduğunda, sonrasında memelerinin ortasından dışarı çıkacak. Böylece memeleri ve kürek kemikleri arasında gidip gelecek" dedi."⁷⁹⁹

Sahih olan ve cumhurun kavline göre kenz: "Zekâtı verilmeyen maldır." Zekâtı verilen mal az olsun, çok olsun kenz değildir.⁸⁰⁰ Sahabenin çoğunluğu ve daha sonrakiler Ebû Zerr'in içtiğinden (hiçbir şekilde mal biriktirmek doğru değildir) farklı

⁷⁹⁷ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, XIV, 107, 108.

⁷⁹⁸ Bakara: 2/43, 110; Mâide: 5/55.

⁷⁹⁹ Buhârî, Zekât: 4; Müslim, Zekât: 34.

⁸⁰⁰ Nevevî, VII, 77.

ictihat etmişler ve ayetteki cezanın, zekât vermeyenlerle ilgili olduğunu belirtmişlerdir.⁸⁰¹

Resûlullâh'ın (s.a.v.), altın ve gümüşün haklarını vermeyen kimselere, kıyamet gününde verilmeyen şeylerin ateşten levhalar haline getirileceğini, cehennem ateşinde kızdırılarak sahibinin alnı, sırtı ve yanlarını dağlayacağını, levhalar soğudukça, kullar arasında verilecek hüküm bitinceye kadar, uzunluğu 50.000 sene olan bir günde, sahibine azap için tekrar tekrar kızdırılıp iade olacağını, azabı bittikten sonra kendisine ya cennete ya cehenneme doğru giden yolu gösterileceğini bildirmiştir.⁸⁰²

Altın ve gümüşe zekât lâzımdır. İttifakla deve, sığır ve koyun gibi hayvanlar dahi bu hüküme dâhildirler.⁸⁰³

Hiz. Ebû Bekir, namaz ile zekâtın arasını ayıran kimselerle savaşımıştır.⁸⁰⁴

Resûlullah'ın (s.a.v.) vefatından sonra dinden dönenler iki sınıftır. Birinci sınıf: Benî Hanîfe'den Müseylemetü'l-Kezzâb'ın peygamberlik iddiasını tasdik edenler ve onlara tâbi olanlar ile el-Esvedü'l-Ansî'nin peşinden giden Yemenlilerle onlara tâbi olanlardır. Bu iki fırkaya mensub olanların hepsi Hiz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğini inkâr ediyorlardı. İkinci sınıf: Dinden dönerek şeriatın bütün hükümlerini inkâr edenler; namaz, zekât gibi bütün ibâdetleri terk edenlerdir. Bunlar tamamıyla câhiliyet devrindeki hallerine dönmüşlerdi. Bu sebeple Mekke, Medine mescidleriyle el-Bahreyn' deki Abdülkays mescidinden başka ibâdete açık mescid hemen hemen kalmamış gibiydi. müslümanlar, yardım yetişinceye kadar bir hayli sıkıntı çektiler.⁸⁰⁵

Ayrıca Resûlullah (s.a.v.) zekât vermeyeni lanetlemiştir.⁸⁰⁶

Zekâtın farziyetini inkâr eden kâfir olur.⁸⁰⁷ Hiz. Ebû Bekir, namaz kılmaktan kaçınanlarla harb edileceğine dair ashâb-ı kirâmın icmâsı bulunduğunu bildiği için zekât meselesini namaza kıyas etmiş; Hiz. Ömer ise hadîsin genelinden hüküm çıkarmıştır.

⁸⁰¹ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, III, 523.

⁸⁰² Müslim, Zekât: 24, 26; Ebû Dâvûd, Zekât: 32.

⁸⁰³ Nevevî, VII, 64.

⁸⁰⁴ Buhârî, Zekât: 1, İstîtabetü'l-Mürteddîn ve'l-Muânidîn ve Kitâlihîm: 3, İ'tisâm bi'l-Kitap ve's-Sünnet: 2; Müslim, İmân: 32; Nesâî, Zekât: 3, Cihâd: 1, Muhârebe: 1; Ebû Dâvûd, Zekât: 3; Tirmizî, İmân: 1.

⁸⁰⁵ Nevevî, I, 202.

⁸⁰⁶ Nesâî, Zînet: 25.

⁸⁰⁷ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, III, 511.

Daha sonra Hz. Ömer, Ebû Bekir'in (r.a.) haklı olduğunu, gösterdiği delilden anlayarak kabul edince, harbin lüzumu konusunda ona tâbi olmuştur.⁸⁰⁸

2.2.5.3. Âdâbla İlgili Günahlar

2.2.5.3.1. Ameller ile Riyakârlık Etmek, Gösteriş ve Övünmek İçin Dini İlim Talep Etmek

Riyâ, lügat olarak görmek mânasına gelen ru'yet kökünden gelir. Bu kişiler iyi bir iş yaptığı görünsün diye gösteriş ve itibar için yaparlar.⁸⁰⁹ Riyâ kelimesi, süm'a (şöhret peşinde olma) kelimesiyle birlikte "çıkar sağlama ve saygınlık kazanma gibi dünyevî gâyelerle kendisinde üstün özellikler bulunduğuna diğer insanları inandıracak tarzda davranma" şeklinde açıklanır.⁸¹⁰

Peygamber (s.a.v.) amelleri ile gösteriş yapan üç kişi hakkında şunları bildirmiştir: Şehid olan kişiye Allah, cesur denilmek için çarpıştığını bildirecek ve o yüzüstü sürüklenerek cehenneme atılacaktır. İlmi öğrenip öğretene ve Kur'ânı okuyan bir adama Allah, ilmi âlim denilsin diye öğrendiğini ve Kur'ân-ı da o okuyucudur denilsin diye okudunu bildirecek, yüzü üstü sürüklenerek cehenneme atılacaktır. Zengin kişi hakkında Allah, cömerttir desinler diye malını insanlara verdiğini bildirecek, yüzü üstü sürüklenecek cehenneme atılacaktır.⁸¹¹

Hadîs-i şerîf; riyânın şiddetle haram olduğuna, cezasının da pek şiddetli olacağına delâlet etmekte ve bütün amellerde ihlâsa ve samimiyete teşvikte bulunmaktadır. Yine bu hadisten anlaşılıyor ki, cihadın faziletini bildiren umumî hadislerden kasdedilen, cihadı ihlasla yapanlardır. İlim öğretene ulemanın, hayır yapan zenginlerin de ihlaslı olmaları gerekmektedir.⁸¹²

Resûlullah (s.a.v), cübbü'l hüzn/cübbü'l hazanın cehennemde bir dere olup, cehennem de her gün dört yüz defa ondan Allah'a sığındığını, (Tirmizi'de 100 defa geçmektedir) ve o dereye amelleri ile riyakârlık eden Kur'ân okuyucuları için hazırlandığını, Allah'ın en çok öfkeli olduğu kuralardan bir kısmının da emirleri ziyaret

⁸⁰⁸ Nevevî, I, 203.

⁸⁰⁹ İbn Manzûr, III, 1537, 1544.

⁸¹⁰ Mustafa Çağrı, "Riya", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2008, XXXV, 137.

⁸¹¹ Müslim, İmâre: 152; Nesâî, Cihâd: 22.

⁸¹² Nevevî, XIII, 51.

eden okuyucular olduğunu bildirmiştir. Muharibî dedi ki: Emirlerden maksat zâlim olan emirlerdir.⁸¹³

Cübbü'l hüzn veya hazanın sözlük anlamı: "Keder kuyusu"dur. Cehennemin bu dereden Allah'a (c.c.) sığınması zâhirine göre manalandırılmıştır. Çünkü Allah (c.c.) her şeye kâdirdir. Cehennemin diğer dereleri de bu dereden Allah'a (c.c.) sığınabilirler. Yahut da bu sığınma, cübbü'l-hüzn denilen derenin azabının şiddetinden kinayedir. Her iki halde de cehennemden murad, müminlerin günahkârlarına ait olan cehennemdir. Zira kâfirlerin ve münafıkların cehennemdeki yerleri cübbü'l-hüzn'den daha şiddetlidir.⁸¹⁴

Resûlullah (s.a.v.), akli noksan olanlarla, cahillerle münakaşa etmek, âlimlere karşı övünmek ve halkın teveccühünü kazanmak için dînî ilim talep eden kimsenin ateşte olduğunu⁸¹⁵ buyurmuş başka bir rivayette farklı olarak, meclislerin seçkin köşelerinde yer almak için ilim talep edilmemesini aksi halde bunu yapan kimselerin ateşe müstehak olacaklarını bildirmiştir.⁸¹⁶

Bu iki hadis; İslamî ilimlerden basit ve bayağı gâyelerin beslenmesinin yasak olduğunu ve böyle bir amaçla ilim talep eden kimselerin mükâfat alamayacaklarını; hatta ilmin yüceliği ile bağdaşmayan kötü niyet ve davranışları yüzünden cehennem ateşine müstehak olacaklarını bildirmektedir. Bu kişilerin cehennemlik olmaları geçici olup ebedî değildir. Ayrıca onların affedilmesi Allah'ın (c.c.) dilemesine bağlıdır, dilerse onları bağışlar.⁸¹⁷

Bu gibi kimselere cennetin haram olması mübalağalı bir ifâdedir. Çünkü bu ifâde onların cennete giremeyecekleri anlamına gelse de îman üzere öldüklerinden dolayı ilk cennete girenlerden olmaya hak kazanamayacakları anlamına gelir.⁸¹⁸

Dünyalık için ilim öğrenmenin büyük günah olduğunu, sonradan gelen âlimlerin çoğu rivayet etmiştir. Onlar, bu husustaki özel ve şiddetli korkutmaları gözönünde bulundurarak bunu riyâ içinde ele almamışlar; ayrıca ele almışlardır. Çünkü aralarında umum ve husus bakımından fark olduğundan ayrıca kayda değer görmüşlerdir.⁸¹⁹

⁸¹³ İbn Mâce, Sünnet: 23; Tirmizî, Zühd: 39.

⁸¹⁴ Hatiboğlu, I, 423.

⁸¹⁵ İbn Mâce, Sünnet: 23.

⁸¹⁶ İbn Mâce, Sünnet: 23.

⁸¹⁷ Hatiboğlu, I, 419.

⁸¹⁸ Azîmâbâdî, X, 70.

⁸¹⁹ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, I, 250.

2.2.5.3.2. İçki İçmek, İçki Üretmek, Taşımak, Sunmak ve Ticaretini Yapmak

Kur'ân-ı Kerîm'de yalnız şarap yasaklanırken⁸²⁰ Resûlullah (s.a.v), her sarhoşluk veren şeyin haram olduğunu ve Allah'ın sarhoşluk veren şeyleri içenlere kıyamette "tıynet-i habal" (cehennemliklerin teri veya onların vücudundan akan irin gibi şeyler) içireceğini bildirmiştir.⁸²¹ Yine: "*Çoğu sarhoş eden şeyin azı da haramdır*"⁸²² ve "*Her sarhoşluk veren şey haramdır. Her sarhoşluk veren de içkidir*"⁸²³ buyurarak sarhoşluk veren her içkinin haram olduğunu ve bunun az ya da çok olmasının fark etmediğini bize bildirmiştir.

Hadis-i şerifler açık açık gösteriyor ki, her sarhoşluk veren içki haramdır ve bu şaraptır. Ulemâmız bütün bu sıralardan yapılan içkilere şarap ismi verileceğine ittifak etmişlerdir. Lâkin ekserisi bunun yalnız üzüm suyu hakkında hakikat, diğerlerinde mecaz olduğunu söylemiştir. Onlardan bir cemâat da hadislerin zahirine bakarak, hakikat olduğunu bildirmişlerdir.⁸²⁴

Başka bir hadiste, dünyada şarap içip sonra bu günahından tevbe etmeyen kişinin ahirette cennet şarabından mahrum olacağı bildirilmiştir.⁸²⁵

Peygamber (s.a.v.), Allah Teâlâ'nın şarabı haram kıldığını bildirdiğinde, yanlarında şarap bulunan bazı kimselere Medine yolunda haber ulaşmış hemen onu dökmüşlerdir.⁸²⁶

Resûlullah (s.a.v.) içki içen kişinin midesinde içki bulunduğu sürece Allah'ın (c.c.) onun namazını yedi gün kabul etmeyeceğini, o süre içerisinde ölürse kâfir olarak öleceğini; içtiği içki aklını giderirse kırk gün namazının kabul olunmayacağını, o süre içerisinde ölürse de kâfir olarak öleceğini bildirilmiştir.⁸²⁷

⁸²⁰ Mâide: 5/90.

⁸²¹ Müslim, Eşribe: 72; Nesâî, Eşribe: 49; İbn Mâce, Eşribe: 4.

⁸²² Ebû Dâvûd, Eşribe: 5; İbn Mâce, Eşribe: 10; Tirmizî, Eşribe: 3.

⁸²³ Nesâî, Eşribe: 48.

⁸²⁴ Nevevî, XIII, 169.

⁸²⁵ Buhârî, Eşribe: 1; Müslim, Eşribe: 76, 77; Nesâî, Eşribe: 45.

⁸²⁶ Müslim, Mûsâkât: 67, Eşribe: 1.

⁸²⁷ Nesâî, Eşribe: 44.

Ebû Hureyre Resûlullah'a (s.a.v) oyulmuş kabakla yaptığı bir meşrubatı getirmiş, Hz. Peygamber bu içeceğin iyice ekşiyip köpürdüğünü görünce dökmesini ve bunun Allah'a ve ahiret gününe inanmayanların içkisi olduğunu bildirmiştir.⁸²⁸

Cumhura göre Hz. Peygamber'in: "...İçki içen bir kimse, onu mümin olarak içmez..."⁸²⁹ buyurduğu hadisinin en doğru mânâsı; mezkûr günahları işleyenlerde imânın kemâlinin kalmamasıdır. Ehl-i hak olan müslümanlar da; katil, zânî ve diğer büyük günahkârların bu günâhlar nedeniyle dinden çıkmadıklarına, bunların mümin fakat imânlarının eksik olduğu konusunda birleşmişlerdir. Şayet tevbe ederlerse cezaları affolunur. Bu kişiler büyük günahlara devam ederken ölürlerse işleri Allah'a (c.c.) kalır. Dilerse cezaları oranında azap ettikten sonra cennetine nail kılarsa Dilerse de onları affeder ve doğrudan cennetine koyar.⁸³⁰

Peygamber (s.a.v) bir diğer hadisinde: "*Şarabı içene... Allah lanet etsin*" buyurmuştur.⁸³¹

İçki hususunda dokuz kimseyi Resûlullah (s.a.v.) lanetlemiştir. Bunlar: Kendisine sunulan, sunan, taşıyan, kendisi için taşınan, imâl eden, imâl etmek isteyen, kendisi için imâl edilen, satan ve satın alan kimse.⁸³²

Bu hadis, içkinin gerek imâli ve üretimi ve gerekse içilmesi veya alım satımı ile ilgilenen kimselerin hepsinin Resûlullah (s.a.v.) tarafından lanetlendiğini bildirir. Lânetlemek, lânetlenen kimsenin Allah'ın (c.c.) rahmetinden uzak olmasını dilemektir.⁸³³

Peygamber (s.a.v.) şarâbın ticâretini (yânî alınmasını ve satılmasını) haram kılmıştır.⁸³⁴

Kâdî İyâz: "Şarabın haram kılınması, fâiz ayetinin nâzil olmasından uzun süre önce olmuştur. Hz. Peygamber muhtemelen şarabın haram kılındığını tekit etmek için

⁸²⁸ Nesâî, Eşribe: 24, 48; Ebû Dâvûd, Eşribe: 13; İbn Mâce, Eşribe: 15.

⁸²⁹ Buhârî, Mezâlim: 30, Eşribe: 1, Hudûd: 2, 6, 20; Müslim, İmân: 100, 104; Nesâî, Kat'u's-Sarik: 1, Eşribe: 42; Ebû Dâvûd, Sünnet: 16; İbn Mâce, Fiten: 3; İmân: 11.

⁸³⁰ Nevevî, II, 41, 42.

⁸³¹ Ebû Dâvûd, Eşribe: 2.

⁸³² Ebû Dâvûd, Eşribe: 2; İbn Mâce, Eşribe: 6; Tirmizî, Buyû: 58.

⁸³³ Hatiboğlu, IX, 138.

⁸³⁴ Buhârî, Salât: 73, Buyû: 24, Megâzî: 51, Tefsîr: 2; Ebû Dâvûd, Buyû: 66; Nesâî, Buyû: 88/90.

tekrar söylemiştir. Şarabın ticaretinin haram kılınması, şarabın kendisinin haram kılınmasından sonra gerçekleşmiş de olabilir"⁸³⁵ demiştir.

2.2.5.3.3. Bir Topluluğun Duyulmasını İstemedikleri Haberlerini İşitmeye Çalışmak

İnsanların gizli hallerini ve sırlarını öğrenmeye çalışmak büyük günah olarak kabul edilmiş⁸³⁶ ve bu tür davranışlardan sakındırılmıştır. Bu husuta:

"...Her kim de bir topluluğun duyulmasını istemedikleri yâhut bundan çekindikleri bir haberini duymaya çalışırsa, onun iki kulağına da kıyamet gününde eritilmiş kurşun dökülür..." buyuran Hz. Peygamber bu kişilerin kıyamet gününde azap göreceklərini haber vermiştir.⁸³⁷

Kulağına kurşun dökme şeklinde olan tehdit, cezanın yapılan suçun cinsinden kaynaklanmaktadır.⁸³⁸ Hadisin zahirinden "duyulmasını hoş görmedikleri bir sözü duymaya çalışmanın" büyük günah olduğu anlaşılmaktadır. Zîrâ kıyamet günü erimiş kurşunu kulağına akıtmak gerçekten büyük bir tehdittir. Nitekim Kur'ân'da: "Casusluk yapmayın"⁸³⁹ buyurulmaktadır. Tecessüs, "gizli halleri araştırmak" demektir. Bazıları da bunun "başkası aracılığıyla araştırmak" olduğunu söylemişlerdir. Ancak adil bir kimse: "Bu evde kötülük için toplanmışlardır" diye bir haber verirse, oraya baskın yapılabilir.⁸⁴⁰

2.2.5.3.4. Başları Deve Hörgücü Gibi Yaptırmak ve Tesettüre Riayet Etmemek

Kadınların başlarının deve hörgüçlerine benzetilmesi, çeşitli sargılarla sararak kafalarını büyüttükleri içindir.⁸⁴¹ Resûlullah (s.a.v.) bu kişiler hakkında: Cehennemliklerden kendilerini dünyada henüz görmediği iki sınıf insandan birinin, giyinmiş oldukları halde çıplak gibi görünen ve diğer kadınları kendileri gibi giyinmeye zorlayan ve başları deve hörgücüne benzeyen kadınlar olduğunu, bunların cennete

⁸³⁵ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, I, 554.

⁸³⁶ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 466.

⁸³⁷ Buhârî, *Tâbir*: 45; Ebû Dâvûd, *Edeb*: 95; Tirmizî, *Libâs*: 19.

⁸³⁸ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, XII, 429

⁸³⁹ Hucûrat: 49/12.

⁸⁴⁰ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 466.

⁸⁴¹ Nevevî, XIV, 110.

giremedikleri gibi şu kadar uzak mesâfeden hissedilen cennetin kokusunu bile alamayacaklarını bildirmiştir.⁸⁴²

Bu hadis-i şerif Hz. Peygamber'in mucizelerindendir. Bugün bu iki sınıf insanın ikisi de mevcuttur. Bir kısım âlim kâsiyât'ın mânâsı, Allah'ın (c.c.) nimetine bürünmüş; âriyat'ın mânâsı ise şükründen âciz demektir demişlerdir. Bazıları ise bunun mânâsının; kadın hâlini meydana çıkarmak için bedeninin bir kısmını örtüp, bir kısmını açmak olduğunu söylemişlerdir. Bedenini gösteren ince ve şeffaf elbise giymektir, diyenler de olmuştur.⁸⁴³

Mâilât, eğilen kadınlar demektir. Bazıları, başkasına azarlanan şeyi öğreten kadınlar olduğunu; bazıları ise, bundan murâd kırıta kırıta yürüyen, yürürken omuzlarını sağa sola sallayan kadınlar olduğunu söylemişlerdir. Son olarak mâilâtı, fâhişe kadınlar gibi saçlarını yamuk tarayanlar mânâsına almışlardır.⁸⁴⁴

Hadis yorumcuları ve İslâm alimleri "*giyinik çıplakları*" kendi zamanlarını dikkate alarak yorumlamışlardır. İlk yorum: "Allah'ın nimetleri içinde yüzdükleri halde onlara şükretmeyenler" şeklindedir. İkinci olarak, "kısmen açık, kısmen giyinik olan ve güzelliğini göstermeye çalışan kadınlar" yorumu yapılmış. Bunu, "giyindiği halde giysileri ince olmasından dolayı vücut hatları belli olan kadınlar" yorumu takip etmiştir. Nevevî ve diğer hadis şârihleri, hadiste bahsi geçen kadınların kendi zamanlarında yukarıdaki yorumlar çerçevesinde görüldüğünü belirtmişlerdir. Tîbî: "Hz. Peygamber'in hadiste önce kadınların giyinmiş olduklarını sonra ise açık olduklarını belirttiğini, yani giyinmiş olduklarını önce kabul sonra reddediyor. Çünkü giyinmekten kasıt, avret yerlerini örtmektir. Bunu sağlamayan giyim tarzı, örtünme sayılmaz." demiştir. Bu kişiler cennete giremeyecekler, (cezalarını çekmelerinden sonra cennete girseler bile) başlangıçta cennetin çok uzak mesafeden hissedilen o güzel kokusunu alamayacaklardır.⁸⁴⁵

⁸⁴² Müslim, Libâs ve'z-Zînet: 125, Cennet: 13.

⁸⁴³ Nevevî, XIV, 110.

⁸⁴⁴ Nevevî, XIV, 110.

⁸⁴⁵ Heyet, *Riyâzü's-Salihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, VII, 124-126.

2.2.5.3.5. Altın ve Gümüş Kaptan Bir Şey Yemek İçmek

"Yiyin için fakat israf etmeyin; çünkü O (Allah), israf edenleri sevmez"⁸⁴⁶ buyruğu bize israf edenleri Yüce Allah'ın sevmediğini göstermektedir. İslam dini israf kapsamına giren şeyleri yasaklamaktadır.

Hiz. Peygamber: "*Altın ve gümüş kaplarda içmeyin, hâlis ipek ve dîbâc (yânî atlas kumaş) giymeyin. Çünkü bunlar dünyâda kâfirlerin, âhirette ise sizindir*" buyurmuştur.⁸⁴⁷

Resûlullah (s.a.v.) başka bir hadisinde, gümüş kaptan bir şey içen kişinin karnına ancak cehennem ateşini gönderdiğini bildirmektedir.⁸⁴⁸

Buradaki nehiy kâfir ya da müslim olsun bütün altın ve gümüş kullananları kapsamaktadır. Altın ve gümüş kaplardan yiyip içmenin erkek ve kadına haram olduğu konusunda ulema ittifak etmiştir. İrakîyyûn ve İmam Şafî'nin eski bir kavline göre mekruhtur. Dâvud ez-Zahirî'ye (ö. 270/884) göre içmek haram, yemek câizdir. Nevevî, Şafî mezhebinde olduğu halde: "Bu kavillerin ikiside batıldır" demiştir. Bir kimse altın veya gümüş kaptan abdest veya gusûl alsa fiilen günah işlemiş olmakla beraber abdesti sahihtir. Zarûret halinde başka kap bulamazsa, altın ve gümüşün kullanılması da caiz olur.⁸⁴⁹

Müslümanların hem erkeklerine hem kadınlarına, gümüşten ve altından yapılmış eşyalar edinmek, bunları yeme, içme, temizlik ve taharet işlerinde kullanmak haram kılınmıştır. Üzerinde taşınabilen zînet eşyaları ve takılar kadınlara helal kılınmıştır. İslam, müslümanları başkalarının kıskançlığına, gereksiz yere özentisine neden olacak davranışlardan ve dünyaya aşırı düşkünlük alameti sayılan hallerden sakındırmıştır.⁸⁵⁰

2.2.6. Küfür Olarak Nitelendirilen Büyük Günahlar

Küfür, imânın zıttı demek olup isyan etmek, anlamlarına da gelir.⁸⁵¹ Küfür şirki de içine alan ancak daha genel anlamda kullanılan bir terimdir. Dinin esaslarından birini

⁸⁴⁶ A'râf: 7/31.

⁸⁴⁷ Buhârî, Eşribe: 27; Müslim, Libâs ve'z-Zînet: 4.

⁸⁴⁸ Buhârî, Eşribe: 28; Müslim, Libâs ve'z-Zînet: 1; İbn Mâce, Eşribe: 17.

⁸⁴⁹ Nevevî, XIV, 29, 30.

⁸⁵⁰ Heyet, *Riyâzü's-Salihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, VII, 501.

⁸⁵¹ İbn Manzûr, V, 3897.

inkar eden kimse için müşrik denilemez, fakat ona kâfir denilir. Şirk ve küfür en büyük günahlar olup Allah (c.c.) her ikisini de asla affetmez.⁸⁵² Bu gruptaki büyük günah olarak nitelendirilen davranışların haramlığını inkâr, küfre muciptir. Haramlığını bile bile bu suçu işleyen kimse büyük günah işlemiş olur.⁸⁵³ Bu grupta yer alanları sosyal nitelikli, ibadet ve âdâbla ilgili günahlar şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

2.2.6.1. Sosyal Nitelikli Günahlar

2.2.6.1.1. Müslümanı Korkutmak ve Onunla Savaşmak

Müslümanların birbirleri ile kavga etmeleri ve savaşmaları Hz. Peygamber tarafından yasaklanmış ve küfür sayılmıştır. Aşağıda geçen hadis ve rivayetlerde bu durum açıkça görülmektedir.

Peygamber (s.a.v.) müslümanla savaşmanın küfür olduğunu,⁸⁵⁴ bildirmiştir. Yine Allah'tan (c.c.) başka ilah olmadığına ve benim de Allah'ın Rasûlü bulunduğuma şehadet eden kimsenin kanı, üç hal dışında helal değildir buyurmuş ve bu üç durumun da, dul birisinin zina yapması, kısas yapılması ve birisinin dinden çıkması olduğunu bildirmiştir.⁸⁵⁵ Bu üç durumun dışında bir müslümanın öldürülmesi câiz değildir.

Haksız yere müslümanla kavga eden ve çarpışan kişi, ehl-i hak müslümanlara göre dinden çıkmak ma'nasında küfretmiş olmamaktadır. Ancak müslümanla harbetmenin helâl olduğuna inanırsa o zaman dinden çıkar. Hadis-i şerifin tevilleri şunlardır: 1. Bu helal sayanlar içindir. 2. Küfürden kastedilen İslam kardeşliğine, ihsan ve nimete karşı nankörlüktür. 3. Müslümanla çarpışmak kâfirin özelliğidir. 4. Kâfirlerin fiillerindendir.⁸⁵⁶

Hz. Peygamber silah çekmenin şeytanın elini kaydırmasıyla adamı vurmaya sebep olacağını ve vuran kişinin cehennemden bir çukura yuvarlanmış olacağını bildirmiştir.⁸⁵⁷

⁸⁵² Heyet, *Riyâzü's-Salihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, V, 326, 327.

⁸⁵³ Hatiboğlu, II, 351.

⁸⁵⁴ Buhârî, İmân: 36, Edeb: 44, Fiten: 8; Müslim, İmân: 116; Nesâî, Muhârebe: 23/27; İbn Mâce, Sünnet: 7, 9, Fiten, 4; Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 51, İmân: 15.

⁸⁵⁵ Buhârî, Diyât: 6; Müslim, Kasâme: 25, 26; Nesâî, Muhârebe: 5, Kasâme: 5/6; Ebû Dâvûd, Hudûd: 1, 2, Diyât: 3; İbn Mâce, Hudûd: 1; Tirmizî, Diyât: 10.

⁸⁵⁶ Nevevî, II, 54.

⁸⁵⁷ Buhârî, Fiten: 7; Müslim, Birr ve's-Sıla: 126.

Resûlullah (s.a.v) kardeşine demirle işaret edene bırakıncaya kadar meleklerin lanet edeceğini bildirmiştir.⁸⁵⁸

Bu hadiste müslümanın hürmeti te'kîd edilmekte onu telaşlandırmak, korkutmak ve eziyet etmek gibi şeyler şiddetle yasaklanmaktadır. "*İsterse anne baba bir kardeşine olsun*" cümlesi nehyin herkesi kapsadığını mübalâğalı bir şekilde göstermektedir. Binâenaleyh; akrabası olsun, yabancı olsun; şaka veya oyun için yapılsın, bir müslümanı korkutmak her halde haramdır. Silâhı kaçırr da şaka yapayım derken karşısındakini de vurabilir. Din kardeşini silâhla korkutan kimseye meleklerin lanet etmesi, bu işin haram olduğuna delildir.⁸⁵⁹

Müslümanı silah ile korkutmanın haram olması, korkutulan kimsenin korkma derecesine bağlıdır. Bunun büyük günah olması da bu korkunun aklında veya bedeninde meydana getireceği zarara bağlıdır.⁸⁶⁰

Resûlullah (s.a.v): "*Her kim bize karşı silah* (Müslim'de kılıç da geçmektedir.) *çekerse; O bizden değildir*" (Müslim'de devamında: "*Bizi aldatan da bizden değildir.*" şeklinde geçmektedir) buyurdu.⁸⁶¹

Ehl-i sünnet ve fukaha: "Haksız yere müslümanlarla harbeden ve onları öldürmek için silah taşıyan kimse bizim yolumuzda değildir, bunu tevil etmeye gerek yoktur, yaptığını helal saymazsa o âsîdir ancak dinden çıkmış değildir" demiştir.⁸⁶²

2.2.6.1.2. Din Kardeşini Tekfir Etmek, Ona Kâfir Demek

Kişi din kardeşine kâfir der ve bu kişide kafirlik özelliği bulunmazsa, kafirlik sıfatı, sözü söyleyene dönmüş olacağını Hz. Peygamber şöyle bildirmektedir:

"*Bir adam din kardeşini tekfir ederse, ikisinden biri o tekfir sebebiyle muhakkak (küfre) döner*" buyurdu.⁸⁶³

Başka bir hadiste: Mümine küfür isnâd etmenin, onu öldürmek gibi günah olduğu bildirilmiştir.⁸⁶⁴

⁸⁵⁸ Müslim, Birr ve's-Sıla: 125.

⁸⁵⁹ Nevevî, XVI, 170.

⁸⁶⁰ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 285.

⁸⁶¹ Buhârî, Diyât: 2, Fitn, 7; Müslim, Mukaddime: 67, İmân: 161, 162, 163, 164; Nesâî, Muhârebe: 26; İbn Mâce, Hudûd: 19; Tirmizî, Hudûd: 26.

⁸⁶² Nevevî, II, 108.

⁸⁶³ Buhârî, Edeb: 73; Müslim, İmân: 111, 112.

Bu konu ile ilgili beş görüş vardır: (1) Hadis, din kardeşine kâfir demeyi helâl itikad edene hamledilir; böylesi kâfirdir. Eğer kâfir diyen sözünde doğruysa, karşısındaki kâfir olur, yalan söylemişse sözü kendisine döner. (2) Din kardeşine isnâd ettiği eksiklik ve onu tekfirinin günahı kendisine döner. (3) Hadis, müminleri tekfir eden Haricîlere hamledilir. Bu vechi Kâdî İyâz, İmâm Mâlik b. Enes'den rivayet etmişse de bu kısım zayıf görülmüştür. (4) Din kardeşine kâfir demek âkıbet olarak kişinin kendisini küfre götürür; çünkü "günahlar küfrün postasıdır" derler. Bu sözü diline çok dolayanın sonunun küfür olacağından korkulur. (5) Hadisin ma'nası; tekfiri kendisine döner demektir. Yâni dönen küfür değil, tekfirdir. Zira din kardeşini kâfir sayması kendini tekfir etmek gibidir.⁸⁶⁵

2.2.6.1.3. Kölenin Sahibinden Kaçması

Kölelik günümüzde kalmamış olmakla beraber Hz. Peygamber'in köleler hakkındaki hadisi, ücreti ödenmiş işçiler hakkında düşünmek mümkündür. Nitekim bazı kimseler ücretini tam alıp işini yarım bırakmaktadırlar. *"Herhangi bir köle sahiplerinden kaçarsa, onlara dönünceye kadar küfretmiştir"* buyurulmuştur.⁸⁶⁶

Resûlullah (s.a.v.) başka bir hadisinde: *"Bir köle kaçtı mı onun hiçbir namazı kabul edilmez"* buyurdu. (Nesai'nin eserinde: *"Geri dönünceye kadar kabul olunmaz. Eğer o durumda ölürse kâfir olarak ölür"* şeklinde rivayet geçmektedir.)⁸⁶⁷

Bu hadîsi Kâdî İyâz ve İmâm Mâzîrî şöyle tevil etmişlerdir: Namazın kabul edilmemesi, kaçmayı helâl i'tikad eden köleye mahsustur. Bu köle kâfirdir. Onun hiçbir namazı ve başka hiçbir ibadeti kabul edilmez. Fakat İbnü's-Salâh, buna i'tiraz etmiş ve: *"Bi'lakis bu hüküm helâl i'tikad etmiyeni de kapsar. Hem namazın kabul edilmemesi onun sahih olmadığı anlamına gelmez; kaçak kölenin namazı sahih fakat makbul değildir. Kabul edilmediğini bu hadisten anlıyoruz. Çünkü ma'siyetle birlikte kılınmıştır. Namazın sahih olması ise sıhhatini sağlayan zorunlu şartların ve rükunların bulunmasındandır. Burada hiçbir çelişki de yoktur. Namazın kabul edilmemesinin*

⁸⁶⁴ Buhârî, Edeb: 44.

⁸⁶⁵ Nevevî, II. 50.

⁸⁶⁶ Müslim, İmân: 122.

⁸⁶⁷ Müslim, İmân: 124; Nesâî, Muhârebe: 12.

belirtisi sevapsız kalmasında, sahih oluşunun belirtisi ise; kaza lâzım gelmemesinde ve bir de namazı terk edenler gibi cezalandırılmamasında kendini gösterir" demiştir.⁸⁶⁸

2.2.6.1.4. Kur'ân-ı Kerîm Hakkında Münakaşa Etmek

Kur'an-ı Kerim hakkında ileri geri konuşmak insanlarla olmadık şekilde münakaşa etmek en ağır dille yasaklanmış ve bunun küfür olduğu aşağıdaki hadiste haber verilmiştir.

Resûlullah (s.a.v): *"Kur'ân-ı Kerîm hakkında (şahsi kanaate dayanarak) münakaşa etmek küfürdür"* buyurmaktadır.⁸⁶⁹

Münâvî, "Kur'ân-ı Kerîm'den şüphe etmek anlamındadır" demiştir. Yine Kur'ân-ı Kerîm hakkında muhdis, kadim demek; müteşâbihât ayetleri ile mücadele etmek inkârı destekler ki bu da küfür olarak isimlendirilir. Bunlar sonlarından da korkmazlar. Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm (ö. 224/838): Hadis-i şerifte kasdedilen; te'vilde ihtilaf değil, lafızda ihtilafıdır. Birinin şu harf diğerinin başka bir harf demesidir. Bunların ikisi de ihtilaf etmişlerdir. İkisinden birinin okumasını inkâr eden küfre sapar. Çünkü Allah'ın (c.c.) Peygamberine indirdiği harfi reddetmiştir. Bazılarına göre de hadis-i şerifte yasaklanan münakaşadan kasıt; kelam ulemasının üzerinde durduğu kader gibi mahiyeti bir sır olan ayetler üzerinde yapılan tartışmalardır. Haram, helal, emir ve nehy gibi hususları içeren ayetler üzerinde yapılan münakaşalar değildir.⁸⁷⁰

2.2.6.2. İbadetle İlgili Günah

2.2.6.2.1. Namaz Kılmamak

Namaz kılmak İslam'ın şartlarından olup müslümanın yapması gereken olmazsa olmaz ibadetlerden biridir. Resûlullah (s.a.v.): *"Kâfirlerle aramızdaki fark, kılmak için söz verdiğimiz namazdır. Kim namaz kılmayı terk ederse kâfir olur"* buyurmuştur.⁸⁷¹

⁸⁶⁸ Nevevî, II, 58.

⁸⁶⁹ Ebû Dâvûd, Sünnet: 5.

⁸⁷⁰ Azîmâbâdî, XII, 230, 231.

⁸⁷¹ Nesâî, Salât: 8; İbn Mâce, İkâmetü's-Salât ve's-Sünnetü fiha: 77; Tirmizî, İmân: 9.

Hız. Ebû Bekir, namaz kılmak ile zekât vermenin arasını ayıran kimselerle savaşıdır.⁸⁷² Namaz kılmaktan imtina edenlerle harb edileceğine dair ashab-ı kiramın icması vardır.⁸⁷³

Tabiinden Abdullah b. Şakîk el-Ukaylî (r.a.) (ö. 107/726): "Muhammed'in (s.a.v.) ashabı namazdan başka amellerden hiçbirinin terk edilmesini küfür saymazlardı; ancak namazın terk edilmesini küfür sayarlardı" demiştir.⁸⁷⁴

Suyûtî, namazı bırakmanın küfre götürücü bir araç olduğunu ifâde eden hadis hakkında şöyle der: (1) Bu hadis namazı terketmenin mübahlığını itikat edenler hakkındadır. (Namazın farziyetini inkâr edenin küfre gittiği ise malumdur) (2) Namazı terketmek kâfire yakışan bir iştir. (3) Namazı bırakan kişi kâfir gibi öldürülmeyi hak etmiştir. Namazı terkedenin şer'i hükmüne gelince: Namazın farz olduğunu inkâr ettiğinden dolayı terkedene kişi âlimlerin icmâ ile kâfir olmuş olur. İşlerinin çokluğundan, tembelliğinden ve buna benzer diğer nedenlerle namaz kılmayan, fakat farz olduğunu kabul eden kimseye verilecek ceza ve onun hakkındaki şer'i hüküm şöyledir: Ebû Hanife, Kufe âlimleri ve Şafîîlerden el-Müzeni'ye göre namazı terkedene kimse öldürülmez, hapsedilir, ta'zir (azarlama) ve terzil (küçük düşürme) yapılır. Tevbe edip muntazam namaz kılınca salıverilir.⁸⁷⁵

2.2.6.3. Âdâbla İlgili Günah

2.2.6.3.1. Hayızlı Kadınla Birlikte Olmak

Sözlükte "kanın akması, suyun akıp taşması" anlamlarına gelen hayız (hayz) kelimesi, fıkıh terimi olarak, ergenlik çağına girmiş olan sağlıklı bir kadının rahminden düzenli olarak akan kanı ifâde eder. Kadınlarda ergenlikle başlayıp menopoza kadar görülen bu fizyolojik olaya "hayız hali" denilir. Türkçe'de ise bu duruma "âdet görme, âdet kanaması ve aybaşı hali" adı verilir.⁸⁷⁶

⁸⁷² Buhârî, Zekât: 1, İstîâbetü'l-Mürteddîn ve'l-Muânîdîn ve Kıtâlihîm: 3, İ'tisâm bi'l-Kitâb ve's-Sünnet: 2; Müslim, İmân: 32; Nesâî, Zekât: 3, Cihâd: 1, Muhârebe: 1; Ebû Dâvûd, Zekât: 3; Tirmizî, İmân: 1.

⁸⁷³ Nevevî, I, 203.

⁸⁷⁴ Tirmizî, İmân: 9.

⁸⁷⁵ Hatiboğlu, III, 395, 396.

⁸⁷⁶ Yunus Vehbi Yavuz, "Hayız", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1998, XVII, 51.

Resûlullah (s.a.v), hayızlı kadınla ve kadının dübürü ile cimâ eden kimsenin Hz. Muhammed'e (s.a.v) indirilene küfretmiş olacağını bildirmiştir.⁸⁷⁷

Hayızlı kadınla cimâ etmek Kur'ân-ı Kerîm'de haram kılındığı gibi⁸⁷⁸ sünnet ve icma ile de haram kılınmıştır. Haramlığını inkâr, küfre muciptir. Haramlığını bile bile bu suçu işleyen kimse büyük günah işlemiş olur. Tevbe etmesi âlimlerin ittifakı ile vaciptir. Bazı âlimlere göre keffâret ödemesi de vaciptir, cumhura göre ise müstehaptır. Tirmizî bu hadis hakkında şöyle demiştir: Âlimler nezdinde bu hadis teşdid ve tehdit içindir. Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Kim hayızlı kadınla cima ederse bir altın sadaka versin."*⁸⁷⁹ Eğer hayızlı kadınla cima etmek küfrü gerektirseydi bu suç için keffâret ödeme emri verilmeyecekti. Çünkü keffâret müslümanın işlediği günahın bir nevi cezası ve af vesilesidir. Kâfirler için keffâret ödeme söz konusu değildir.⁸⁸⁰

2.2.7. Yapılmasının Haram Olduğu Bildirilen Büyük Günahlar

Harâm ile engelleme ve yasaklama kastedilmektedir.⁸⁸¹ Sözlükte masdar olarak "bir şeyin bir kimseye yasak olması", isim olarak da "yasaklanan, helal olmayan şey" anlamına gelir.⁸⁸² Bu başlık altında zikredilen davranışlar haram olarak kabul edilmiştir. Bunları sosyal nitelikli, fiili ve âdâbla ilgili günahlar şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

2.2.7.1. Sosyal Nitelikli Günahlar

2.2.7.1.1. Domuz, Murdar Hayvan ve Put Ticareti Yapmak

Ölü hayvan eti, şarap ve domuz etinin satışı icmâ ile haramdır.⁸⁸³ Allah ve Rasûlü şarap, ölü hayvan eti, domuz ve putların satışını haram kılmıştır. Murdar olan

⁸⁷⁷ İbn Mâce, Teyemmüm: 122; Tirmizî, Tahâret: 102.

⁸⁷⁸ Bakara: 2/222.

⁸⁷⁹ Ebû Dâvûd, Tahâret: 105; Nesâî, Tahâret: 182; İbn Mâce, Teyemmüm: 123.

⁸⁸⁰ Hatiboğlu, II, 351.

⁸⁸¹ İsfahânî, 114.

⁸⁸² Demirci, 97.

⁸⁸³ Nevevî, XI, 8.

hayvanın iç yağlarıyla gemilerin cilalanması, derilerin yağlanması ve mum yapılması ile ilgili olarak Hz. Peygamber murdar yağı satmanın haram olduğunu bildirmiştir.⁸⁸⁴

Bab başlığı, murdar hayvan ve put satımının haram olduğu anlamındadır. İbnü'l Münzirî (ö. 656/1258) ve diğer bazı âlimler, murdar hayvanı satmanın haram olduğu konusunda icma olduğunu bildirmişlerdir. Bu hükümden sadece ölmüş balık ve çekirgeler hariç tutulmuştur. Haramlığı yararlanmaya yoranlar, istifade etmek haramdır görüşünü benimsemişlerdir. Âlimlerin çoğunluğunun görüşü budur. İçine necaset bulaşan temiz eşyadan faydalanma konusunda ihtilaf vardır. Âlimlerin çoğunluğuna göre caizdir. Ahmed b. Hanbel ve İbn Mâcişûn (ö. 212/827): "Bu tür mallardan hiçbir şekilde istifade edilemez" demişlerdir. Hattâbî, bir hayvan öldüğünde onu av köpeklerine yedirmenin icma ile helal olduğunu belirterek, yararlanmanın caiz olduğunu bildirmiştir. Murdar hayvanın yağı ile gemileri cilalamak da aynıdır, hiçbir fark yoktur.⁸⁸⁵

Yememek ve bedende kullanmamak şartıyla bu yağlardan sabun ve kandil yapmak, murdar olan hayvanı köpeklere yedirmek ve pis olan baldan arılara yedirmek gibi meseleler ihtilaflıdır. Şafiî mezhebine göre bunların hepsi câizdir. Kâdî İyâz bu görüşü; İmam Mâlik, Şafiî, Sevrî, Ebû Hanîfe ve arkadaşlarından da nakletmiştir.⁸⁸⁶

Peygamber (s.a.v.), müminlerin anası Meymûne'nin azâdlı cariyesine sadaka malından verilen bir koyunu ölmüş bulmuş ve bundan faydalanmalarını, ölü hayvanın ancak etinin yemenin haram olduğunu bildirmiştir.⁸⁸⁷

Hadiste ölü hayvanın etini yemenin haram olduğu bildirilmiştir. Buhârî; derisinden yararlanmanın câiz görülmesinden, bunun satılmasının da câiz olduğu hükmünü çıkarmıştır. Çünkü yararlanılması câiz olan her şeyin satılması da câizdir. Bir şeyden istifade etmek câiz değilse, onu satmak da câiz olmaz.⁸⁸⁸

⁸⁸⁴ Buhârî, Buyû: 112; Müslim, Müsâkât: 13; Nesâî, Fera' ve'l-Atîra: 8, Buyû: 93; Ebû Dâvûd, Buyû: 66; İbn Mâce, Ticârât: 11; Tirmizî, Buyû: 60.

⁸⁸⁵ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, IV, 418.

⁸⁸⁶ Nevevî, XI, 6.

⁸⁸⁷ Buhârî, Zekât: 61, Buyû: 101; Müslim; Hayz: 100, 101; Nesâî, Fera' ve'l-Atîra: 4; Ebû Dâvûd, Libâs: 41; İbn Mâce, Libâs: 25.

⁸⁸⁸ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, V, 94.

2.2.7.1.2. Mut'a Yapmak

"Bir erkekle bir kadının aralarında dinen evlenme engeli bulunmamak şartıyla, erkeğin kadına vereceği bir ücret karşılığında belirli bir süre karı-koca hayatı yaşamaları konusunda anlaşmaları" mânasına gelen müt'a nikâhı İslâm'ın yasakladığı bir evlilik türüdür. Mut'a yapmak, günümüzde ve tarihte değişik coğrafyalarda ve kültürlerde farklı şekillerde varlığına rastlanan geçici evliliğin bir türü olup İslâm'ın ortaya çıktığı sırada Araplar arasında da yaygındı. Diğer beldelere gidenlerin oradaki kadınlarla yaptıkları bu tür evlilik, hem karı-koca hayatı yaşamalarını mümkün kılarken hem de mallarını saklayabilecekleri ve geçici olarak barınacakları bir ev edinmelerini sağlıyordu.⁸⁸⁹

Peygamber (s.a.v.) kadınlarla mut'a yapmayı yasaklamıştır. Ebû Dâvud'da "haram kıldı" şeklinde rivayet edilmiştir.⁸⁹⁰

Müslim'de geçen başka bir rivayette Peygamber'in (s.a.v) mut'aya önce izin verdiği sonra bir sahabenin bir kadınla müt'a yaptığı ve Resûlullah (s.a.v.) müt'a'yı haram edinceye kadar yanından çıkmadığı bildirilmiştir.⁸⁹¹ Bu hadîs-i şerifte nâsîh ve mensûh bir araya gelmiştir. Bunun bir misâli kabirleri ziyaretten önce menedilip sonra ziyarete izin verilmesidir. Mut'a nikahı kıyamete kadar haram kılınmıştır.⁸⁹²

2.2.7.2. Fiilî Günahlar

2.2.7.2.1. Yırtıcı Hayvanların ve Evcil Eşeklerin Etini Yemek

Resûlullah (s.a.v.) evcil eşeklerin etlerini haram kılmıştır.⁸⁹³ Başka bir hadiste Hz. Peygamber, Hayber günü, yırtıcı hayvanlardan her azı dişliyi, (Müslim'de yırtıcı hayvanlardan azı dişlinin haram olduğu ve yasaklandığı, kuşların her pençelisinin de yasaklandığı geçmektedir.) hedef yapılarak öldürülen hayvanı ve ehlî (evcil) eşek etlerini haram kılmıştır.⁸⁹⁴

⁸⁸⁹ İbrahim Kâfi Dönmez, "Müt'a", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2006, XXXII, 174.

⁸⁹⁰ Müslim, Nikâh: 3; Ebû Dâvûd, Nikâh: 13.

⁸⁹¹ Müslim, Nikâh: 3.

⁸⁹² Nevevî, IX, 186.

⁸⁹³ Müslim, Sayd ve'z-Zebâih: 23; Nesâî, Sayd ve'z-Zebâih: 31; Ebû Dâvûd, Et'ime: 33; İbn Mâce, Zebâih: 13.

⁸⁹⁴ Müslim, Sayd: 15, 16; Tirmizî, Et'ime: 6, Sayd: 10.

Hadisi te'vil ederken âlimler ihtilaf etmiştir. İmam Şafî ve Kûfe âlimleri kuşların pençeleriyle ve yırtıcı hayvanların azı dişleriyle avlananları yenmez. İmam Şafî bu genellemeden yalnız sırtlanla tilkiyi istisna etmiştir. Nedeni ise bu hayvanların azı dişlerinin zayıf olmasıdır. İmam-ı Azam, İmam Ebû Yûsuf (ö. 182/798) ve İmam Muhammed (ö. 189/805) sırtlanın yenilmeyeceğine kâildirler. Hadis-i şerif umumiyle bütün azı dişlilere şâmil, sırtlan da onlardan biridir. Câbir'den nakledilen hadis meşhur değildir. Kaide gereği haram bildiren hadis ihtiyâten kabul edilir.⁸⁹⁵

Evcil eşeklerin etlerinin yenmesinin haram oluşu Hayber Gazvesinde gerçekleşmiştir.⁸⁹⁶ Hattâbî: "Evcil eşeklerin etinin haramlığına bütün âlimler hükmetmişlerdir" der. Bu hadis gösteriyor ki evcil eşek eti ayrıca necistir.⁸⁹⁷

2.2.7.2.2. Kumar Oynamak

Kumar oynamak hem Kur'ân'da⁸⁹⁸ hem de hadis-i şeriflerde yasaklanmış olup büyük günahlardan birisidir.⁸⁹⁹

Allah (c.c.) kumarı haram kılmıştır.⁹⁰⁰ "Meyser" kelimesi kumar demektir.⁹⁰¹ "Şeytan şarap ve kumar aracılığıyla aranızda düşmanlık ve kin sokmak ister..."⁹⁰² ayetinden hareketle müslümanlar arasında düşmanlığa sebep olan her iş haramdır.⁹⁰³

Şarabın haram olması ile ilgili ayet nazil olunca Hz. Ömer: "Ey Allah'ım, şarap hakkında bize şifâ verici bir açıklama getir" diye dua etmiş. Bakara sûresinin 219. ayeti: "Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki: Onlarda (insanlar için) büyük günah vardır" nâzil olmuştur.⁹⁰⁴

⁸⁹⁵ Davudoğlu, IX, 163, 164.

⁸⁹⁶ Nevevî, IX, 180.

⁸⁹⁷ Hatiboğlu, VIII, 539, 540.

⁸⁹⁸ Bakara 2/219.

⁸⁹⁹ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 576.

⁹⁰⁰ Ebû Dâvûd, Eşribe: 8.

⁹⁰¹ Azîmâbâdî, X, 90.

⁹⁰² Mâide: 5/91.

⁹⁰³ Azîmâbâdî, X, 77.

⁹⁰⁴ Nesâî, Eşribe: 1; Ebû Dâvûd, Eşribe: 1; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân: 6.

2.2.7.3. Âdâbla İlgili Günahlar

2.2.7.3.1. Erkeklerin İpek Elbise Giymesi ve Altın Kullanması

Aşağıda bildirilen hadis-i şeriflerde görüleceği üzere müslüman erkeklere ipek kumaştan yapılmış elbise giymek yasaklanmış ve haram kılınmıştır.

Resûlullah (s.a.v.): *"İpek elbise giymek ve altın kullanmak ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helal kılınmıştır"* buyurmuştur.⁹⁰⁵

Hz. Ömer bir mektubunda Resûlullah'ın (s.a.v.) ipeği nehyettiğini belirtmektedir.⁹⁰⁶

Kâdî İyâz şöyle demiştir: İpeğin erkeklere haram, kadınlar için mübah olduğu hususunda icmâ vardır. İpeğin haram olmasının illetlerinden birincisi: Böbürlenmek ve kibirlenmek. İkincisi: süs ve müreffehlik elbisesi olması. Üçüncüsü ise: Müşriklere benzemeye çalışmaktır. Kimisi de bir başka illet olarak israfı söz konusu etmiştir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır. Cumhur, ipek olmayan kumaşın daha fazla olması kaydıyla ipek karışımı kumaşları giymek câizdir demişlerdir.⁹⁰⁷

2.2.7.3.2. Kube (Davul/Telli Çalgı) Çalmak, Tavla Oynamak

Hattâbî, "kûbe" kelimesinin, davul diye tefsîr edildiğini bildirmiştir. Tavla olduğu da söylenmiştir. Âzimabâdî: "Benim kanaatime göre, her türlü telli çalgı âletleri ve zarla oynanan oyunlar bu hadisin kapsamı içine girer" demiştir.⁹⁰⁸

Hz. Peygamber: *"...Şüphesiz Allah şarabı, kumarı ve kûbeyi haram kıldı ve her sarhoşluk veren haramdır"* buyurmuştur. Hattâbî, *Meâlimü's Sünen*'de kûbe hakkında: Davuldur demiş; ayrıca tavla ve tüm telli çalgılar/kiriş ile eğlencelerde kullanılan def denildiğini de söylemiştir.⁹⁰⁹ Başka bir rivayette de: *"Allah kûbeyi yasaklamıştır"* buyurulmuştur.⁹¹⁰

⁹⁰⁵ Tirmizî, Libâs: 1; Nesâî, Zînet: 74/76.

⁹⁰⁶ Buhârî, Libâs: 25; Müslim, Libâs ve'z-Zînet: 14.

⁹⁰⁷ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, XI, 565, 570.

⁹⁰⁸ Âzimabâdî, X, 90, 91.

⁹⁰⁹ Ebû Dâvûd, Eşribe: 8.

⁹¹⁰ Ebû Dâvûd, Eşribe: 5.

Bir rivayette: "*Her kim tavla oynarsa Allah ve Rasulüne âsi olmuştur.*"⁹¹¹ Diğer bir rivayette ise: "*Tavla oynayan, elini domuz kanı ile boyamış gibidir.*" (Ebû Dâvud'da: "*Elini domuz eti ve kanına batırmış gibidir*" şeklindedir.) buyurulmuştur. Burada domuz kanına ve irine benzetmek, şiddetli veîdi gerektirir. Birçok kitap tavlanın haram olduğunu bildirmiş, Şafî de bunu oynayanın şehadetinin kabul olmayacağını ifâde etmiştir. İmamü'l-Harameyn (ö. 478/1085): "Tavla oynamak kebâirdendir" demiştir. "Hadiste yasak edildiğini bilerek tavla oynayan kimse ise fâsıktır, şehâdeti ise makbul değildir." Tavla hakkında dört görüş vardır: Birincisi; tenzihen mekruh. İkincisi; haram fakat küçük günah. Üçüncüsü; haram ve kebîre. Dördüncüsü; oynandığı beldeye göre hükmünün değişmesi.⁹¹²

Düdük, nefesli çalgılar, kiriş ve tamburu hem çalmak hem de dinlemek çoklarına göre büyük günahlardandır. Gazâlî şöyle demiştir: "Çalgının haram olmasının nedeni, içkiye teşvik edip içkiyi hatırlattığı ve fâsıkların işi olup onlara benzemeye sebep olmasındandır."⁹¹³ Hadiste içki ve kumar ile beraber çalgının da zikredilmesi o mekânlarda genelde hepsinin birlikte bulunmasından kaynaklanmış olabillir. Aksi takdirde Halîmî (ö. 403/1012) *Minhâc* adlı eserinde: "Çalgı aletlerinin faydalı olduğu hastalıklar varsa, bunları tedavi için çalgıyı dinlemek kesinlikle helaldir" demiştir.⁹¹⁴

2.2.8. Münafıklık Alameti Olarak Görülen Büyük Günahlar

Münafık kimse zahiren müslüman görünse bile, kalben kâfirdir.⁹¹⁵ Bu davranışların sahibi münafiğa benzer ve münafık ahlâkını almış demektir.⁹¹⁶ Yalan söylemek, doğrudan büyük günahlarda zikredildiğinden bu bölümde tekrar ele alınmamıştır. Bu gruptakileri ahlakla ilgili günahlar içinde ele almak mümkündür.

⁹¹¹ Ebû Dâvûd, Edeb: 63; İbn Mâce, Edeb 43.

⁹¹² Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 577, 578.

⁹¹³ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 584, 585, 586.

⁹¹⁴ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 584, 587

⁹¹⁵ Nevevî, II, 64.

⁹¹⁶ Nevevî, II, 47.

2.2.8.1. Ahlakla İlgili Günahlar

2.2.8.1.1. Ensara Buğzetmek

Buğz, bir şeyden nefret etmek ve tiksirmek anlamına gelir.⁹¹⁷ Resûlullah (s.a.v): *"Ensar ki onları ancak mümin olan sever ve yine onlara ancak münafık olan kimse buğzedip kin tutar..."* buyurmuştur.⁹¹⁸

Diğer bir hadiste ise, "Ensarı sevmenin imân alâmeti, onlara buğzetmenin ise nifâk alâmeti"⁹¹⁹ olduğu bildirilmiştir.

Müslümanlar için fedâkârlıklar gösteren ensarı sevmek, kendilerine hürmet göstermek elbet de imânın sıhhatine, İslâmiyet hususundaki sadâkate delâlet eder. Ensar-ı kiramı bu yararlılıklarından dolayı sevmeyerek kendilerine buğzetmek şüphesiz ki nifâk alâmetidir. Böyleleri zahiren müslüman görünseler bile kalben kâfirdirler.⁹²⁰

2.2.8.1.2. Verdiği Sözü Tutmamak, Emanete Hıyanet ve Husûmetinde Haktan Ayrılmak

Hiz. Peygamber, müslümanların yalan söylememeleri, verdikleri sözleri tutmaları, emanete hıyanet etmemeleri ve husumet beslediklerinde bile haktan ayrılmamaları hususunda bizleri uyarmış; aksi halde bunun münafıklık olacağını aşağıdaki hadislerde bildirmiştir.

Hiz. Peygamber, hâlis münafıkların özelliklerini şöyle bildirmiştir: Söz söylerken yalan söylemek, kendisine bir şey emanet edildiği zaman hıyanetlik etmek, söz verdiğinde sözünü tutmamak ve anlaşmazlığa düştüğünde haksızlığa sapmak.⁹²¹

Alimlerden birçoğunun bu hadisi müşkil saymalarının nedeni, hadiste münafık alâmeti olarak gösterilen özelliklerin bazen müslümânda da bulunması sebebiyle böyle bir kimsenin küfrüne veya münafıklığına hükmedilemeyeceğine dair icmâ vardır. İmam Nevevî'ye göre hadiste müşkil yoktur. Çünkü mânâsı şudur: Zikredilen özellikler sahibinde mevcuttur ama onun nifâkı yalnız konuştuğu, va'dettiği ve ona emanet eden

⁹¹⁷ Mutçalı, 64.

⁹¹⁸ Buhârî, Menâkıbu'l-Ensar: 4; Müslim, İmân: 129; Tirmizî, Menâkıb: 139.

⁹¹⁹ Buhârî, İmân: 10, Menâkıbu'l-Ensar: 4; Müslim, İmân: 128; Nesâî, İmân ve Şerâî: 19, 20.

⁹²⁰ Nevevî, II, 64.

⁹²¹ Buhârî, İmân: 24, Mezâlim: 17, Cizye: 17; Müslim, İmân:106; Nesâî, İmân ve Şerâî: 20; Tirmizî, İmân: 14.

kimseye mahsustur. Bu nedenle İslâmiyet hakkında münafık değildir. Yani içinde küfrü gizlemiş sayılmaz. Diğer bir görüşte ise; hadiste bahsedilenin kimselerin Peygamber (s.a.v.) zamanındaki münafıklar olduğu söylenmiştir. Bu münafıklar yalan söyleyerek imân ettiklerini belirtip; kendilerini güvende hissettiklerinde ihanet etmişlerdir. Resûlullah'a (s.a.v.) din hususunda yardım edeceklerine söz vermişler fakat sözlerinden dönmüşlerdir. Bazıları: "Bu hadis belirli bir münafık hakkında bildirilmiştir. Zira Resûlullah (s.a.v.) kimsenin yüzüne karşı açıkça *"filân münafıktır"* demez, işaretle anlatırdı. Hattâbî şöyle demiştir: "Peygamber (s.a.v.) bu sözü, zikredilen hasletleri âdet edinenleri nifâka vardırırdı endişesiyle bu hasletlerden sakındırmak için buyurmuştur." ⁹²² Zehebî ise, sözünü yerine getirmemenin büyük günah olduğuna yukarıda geçen hadisin delalet ettiğini bildirmiştir. ⁹²³

Şerhlerden hareketle ikiyüzlük de münafıklık olarak değerlendirilmiş ve bu bölümde ele almak uygun görülmüştür.

İkiyüzlü kimseleri Hz. Peygamber şu şekilde bildirmektedir: *"İnsanların en şerlisi, ikiyüzlü olan şu kimsedir ki, şunlara bir yüzle gelir, bunlara da başka bir yüzle gelir."* ⁹²⁴

İkiyüzlülük nifaktır, yalancılık ve dolandırıcılıktır. İkiyüzlü kimse, her gruba onları memnun edecek şekilde görünür, şerde ve hayırda onlarla beraberdir. Bu ise haramdır, kandırmadır. ⁹²⁵ Fakat bunu iki tarafı barıştırmak maksadıyla yapan kimse makbuldür, övülür. ⁹²⁶

Başka bir hadiste, dünyadayken ikiyüzlü olan kimselerin âhirette ateşten iki dili olacağı bildirilmektedir. ⁹²⁷

Hadiste belirtilen iki yüzlü kimselere "münafık" denir. Münafıklık inançta değil de, sadece sözlerde ve davranışlarda kalırsa buna "amelî münafıklık" denir. Bu imânda kendini gösteren ve kafirlikten bile daha aşağı olan inanç münafıklığından ayrılır. Bu kişilerin, dünyada insanlar arasında iki ayrı dil kullandıklarından dolayı, âhirette

⁹²² Nevevî, II, 47.

⁹²³ Zehebî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, I, 309

⁹²⁴ Buhârî, Ahkâm: 27; Müslim, Birr ve's-Sıla: 99.

⁹²⁵ Nevevî, XVI, 79.

⁹²⁶ Nevevî, XVI, 156.

⁹²⁷ Ebû Dâvûd, Edeb: 39.

cehennem ateşinden iki dili olacaktır. Allah'ın (c.c.) affı yetişmediği takdirde bu cezayı çekecektir.⁹²⁸

2.2.9. Diğer Büyük Günahlar

Bunlar: Azab ile korkutulan, Allah'ın (c.c.) harp ilan ettiği, gazap ettiği, buğz ettiği, yapanın kalbini mühürlediği, Allah (c.c.) katında mevkisi en kötü olarak nitelendiği, insanların en şerlisi olduğu ve mümin olmadığı bildirilen büyük günahlardır. Bu grupta geçen hadislerde şiddetli tehditler bulunmakta ve bazıları Allah'a (c.c.) ortak koşmakla eş tutulmaktadır. Bu eylemleri sosyal nitelikli, ahlak ve ibadetle ilgili günahlar şeklinde gruplandırmak mümkündür.

2.2.9.1. Sosyal Nitelikli Günahlar

2.2.9.1.1. İhlâslı Bir Müslümana Düşmanlık Etmek

Allah'ın veli ve dostlarına eziyet çektirmenin, onlara düşmanlık etmenin büyük günah olduğunu şiddetli bir tehditle açıl原因an hadis-i şerif şöyledir:

Resûlullah (s.a.v.): *"Allah şöyle buyurdu: Her kim beni tanıyan ve ihlâs ile bana ibâdet eden bir kuluma düşmanlık ederse, ben de ona harb ilân ederim..."* buyurdu.⁹²⁹

Bu hadisteki anlam şudur: Kim benim halis kuluma düşmanlık ederse kendisini benden kaynaklanacak helâka maruz bırakmış olur. Hadiste savaş kelimesi kullanılmış, bununla onun helâkı kastedilmiştir. Fâkihânî (ö. 734/1334) de bu hadis hakkında şöyle demiştir: Şiddetli bir tehdit vardır. Zira Allah'ı (c.c.) sevenden hoşlanmayan kimse, Allah'a (c.c.) muhalif olmuştur. Allah'a (c.c.) muhalif olan da O'na inatla karşı çıkıyor demektir. Allah'a inatla karşı çıkan O (c.c.) helak eder.⁹³⁰

Hz. Peygamber: *"Muhakkak ki erkeklerin Allah'a en sevimsizi, şiddetle düşmanlık yapan kâmil hasımdır"* buyurmuştur.⁹³¹

⁹²⁸ Feyzullah Bayrak, *Hadisler Işığında Kişiyi Cehenneme Götüren Eylemler*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, 27.

⁹²⁹ Buhârî, Rikâk: 38.

⁹³⁰ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, XII, 620.

⁹³¹ Buhârî, Mezâlim: 15; Müslim, İlim: 5; Nesâî, Âdâbu'l-Kadâ: 34.

Çirkin olan düşmanlık, haksız yere bir bâtilı isbat veya hakkı yok etmek hususundaki davadır.⁹³²

2.2.9.1.2. Kendisi İçin Arzu Ettiğini Kardeşi İçin Arzu Etmemek

Kamil müslüman din kardeşini kendisi gibi görür ve kendisi için istediğini onun için de ister. Bu hususta Hz. Peygamber: *"Hiçbiriniz, kendiniz için arzu ettiğinizi kardeşiniz için de arzu etmedikçe, (kemâliyle) îmân etmiş olmaz"* buyurmaktadır.⁹³³

İbnü's-Salâh diyor ki: "Kendisi için yürekten istediği şeyi din kardeşi için de yürekten istemek adeta imkânsız ölçüde güç olan şeylerdendir. Aslında burada anlatılmak istenen: "İslam'da sizden birinizin kendisi için dilediğinin aynısını değil mislini din kardeşi için de dilemedikçe tam îmân etmiş olmazsınız" demektir. Bu, kişinin kendisine verilen nimetten hiçbir şey eksik olmamak ve kendisine verilene dokunmamak şartıyla din kardeşine de böyle bir nimetin verilmesini dilemekle olur. Bunu yapmak kalb-i selim sahibi kişi için kolay, kalbi bozuk olana ise güç gelir."⁹³⁴

2.2.9.2. Ahlakla İlgili Günahlar

2.2.9.2.1. İnsanlara Zulmetmek ve Zulme Yardımcı Olmak

Hadislerde zulüm ve zulme yardımcı olmak yasaklanmış olup büyük günahlardan sayılmıştır.⁹³⁵ Aynı şeklide zâlim zengin ve lider olmak da sakındırılmıştır.

Hz. Peygamber: *"Allah'ın gazaplandığı ve kızdığı kimselerden biri de zâlim (Müslim'de: yalancı) zengindir"*⁹³⁶ buyurmuştur. Başka bir hadiste ise: "Zengin kişinin borcunu ödemeyi uzatmasının bir zulüm"⁹³⁷ olduğu bildirilmiştir.

Zulüm, Allah'ın (c.c.) cezalandırmayı çabuklaştırmasına layık günahlardandır.⁹³⁸ Buğy, zulüm ve kibir anlamlarına gelir.⁹³⁹ Zalim lidere Allah (c.c.) buğz etmiştir.⁹⁴⁰

⁹³² Nevevî, XVI, 219.

⁹³³ Buhârî, İmân: 7; Müslim, İmân: 71, 72; Nesâî, İmân ve's-Şerâî: 19, 33; İbn Mâce, Sünnet: 9; Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme: 50.

⁹³⁴ Nevevî, II, 17.

⁹³⁵ Heytemî, Zevâcir, II 160.

⁹³⁶ Müslim, İmân: 172; Nesâî, Zekât: 75; Tirmizî, Sıfatü'l-Cennet: 24.

⁹³⁷ Buhârî, Havalat: 1, İstikrâz: 12; Müslim, Müsâkât: 33; Nesâî, Buyû: 101; Ebû Dâvûd, Buyû: 10; İbn Mâce, Sadâkât: 8; Tirmizî, Buyû: 66.

⁹³⁸ Ebû Dâvûd, Edeb: 50; İbn Mâce, Zühd: 23; Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme: 48.

Ödemeye gücü olan zenginin borcunu ödemeyip sallantıda bırakması zulüm ve haramdır. Zengin değilse zulüm de haram da değildir. Çünkü mazereti vardır, vermeye gücü yoktur, vermeye gücü yetene kadar geciktirebilir.⁹⁴¹

Resûlullah (s.a.v.), cehennemliklerden kendilerini dünyada henüz görmediği iki sınıf insandan birinin, sığırkuyrukları gibi kırbaçlarla insanları döven bir topluluk olduğunu ve bunların cennete giremedikleri gibi çok uzak mesâfeden hissedilen kokusunu dahi alamayacaklarını bildirmiştir.⁹⁴²

Resûlullah (s.a.v.): "*Kim, haksız bir mücadeleye veya zulme yardım ederse (bundan tevbe edip) vazgeçinceye kadar daima Allah'ın gazabı altındadır*" buyurdu.⁹⁴³

Haksız olarak bu dünyada insanlara eziyet etmek ahirette azap görmeye sebep olacaktır. Hişâm b. Hakîm (ö. 15/636) Hımıs'ta iken, İranlı çiftçilerden birtakım insanları cizye ödetmek için güneşte tutan bir adam bulmuş da: "Bu da ne?" diye sormuş ve: "Ben Resûlullah'ı (s.a.v.) "*Şüphesiz Allah, dünyada insanlara eziyet edenlere azap eder*" derken işittim" demiştir.⁹⁴⁴

Yapılan şey işkencedir.⁹⁴⁵ Bu hadis-i şerif insanlara haksız yere azab edenler hakkındadır. Had, Kısas ve ta'zir gibi haklı olarak yapılan cezalar bu hüküme dâhil değildir.⁹⁴⁶

Zulüm olarak ifâde edilebilecek büyük günahlar şunlardır:

1. Şerrinden Komşusunun Emin Olmaması

Komşuluk hakkına İslam'da çok büyük önem verilmekte ve güven esasına dayanan ilişki kurulması gerektiği aksi halde cennete gidilemeyeceği Resûlullah (s.a.v) tarafından şöyle bildirilmiştir: "*Komşusu kendi şerrinden emin olmayan kimse cennete giremez.*"⁹⁴⁷

⁹³⁹ Azîmâbâdî, XIII, 167.

⁹⁴⁰ Nesâî, Zekât: 77.

⁹⁴¹ Nevevî, X, 227.

⁹⁴² Müslim, Libâs ve'z-Zînet: 125, Cennet: 13.

⁹⁴³ İbn Mâce, Ahkâm: 6.

⁹⁴⁴ Müslim, Birr ve's-Sıla: 117; Ebû Dâvûd, Harac ve'l-Fey ve'l-İmâra: 32.

⁹⁴⁵ Azîmâbâdî, IIX, 207.

⁹⁴⁶ Nevevî, XVI, 167.

⁹⁴⁷ Müslim, İmân: 73.

Hız. Peygamber: "Komşusunun zulümlerinden, şerlerinden emin olmayan kimse hakkında arka arkaya üç kerre: *"Vallahi imân etmiş olmaz"* buyurmuştur.⁹⁴⁸

Bevâik: "Bâika"nın cem'idir. Bâika: Şer, felâket ve helak etmek manalarına gelir. "Cennete giremez" ifâdesi iki şekilde îzâh olunur. Birincisi: Cennete girememek olup, komşuya eziyet etmenin haram olduğunu bilerek onu helâl sayanlar hakkındadır. Bu kişiler kâfir olduğundan dolayı cennete asla giremeyeceklerdir. İkincisi: Komşuya eziyet eden kimsenin cezası doğrudan cennete girememektir. Yâni cennetin kapıları açılarak ehl-i necat olanlar girmeye başladıkları zaman o geride bırakılır. Artık onun işi Allah'a (c.c.) kalmıştır. Ya cezalandırır yahut affeder. Ehl-i hak: "Büyük günah işleyip tevhid üzere ölen kişinin durumu Allah'a (c.c.) kalmıştır. Dilerse affeder cennetine koyar, dilerse cezalandırır sonra cennetine koyar" demiştir.⁹⁴⁹

2. Yalancı Devlet Adamının Haksızlıklarına Yardımcı Olmak

Resûlullah (s.a.v.) yalancı devlet adamlarının, kapılarından giren, yalanlarını doğru sayan ve haksızlıklarına yardımcı olanların kendisinden sayılmayacağını, mahşer günü havzında onun yanına gelemeyeceğini bildirmiştir.⁹⁵⁰

"Kapılarından girmek" ile kastedilen yalanlarını ve zulümlerini örtmek için yanlarına gelmektir. *"O benden değil ben de ondan değilim"* ifâdesinden maksat: Kendisine korumanın olmayacağı, Hız. Peygamber'den uzak olacağı ve ona tabi olanlardan olmadığıdır. Resûlullah (s.a.v.) ve bu kimse arasındaki buluşmanın engellenmesi anlamında kinâye vardır. "Bana uyanlardan değil, benden uzak olacaklar" demektir. Havzında yanına gelemeyenler ancak ahirette buluşacaklardır.⁹⁵¹

3. Hayvanlara Gereksiz Ceza Verip İşkence Etmek

Hayvanlara gereğinden fazla ceza vermenin, onları aç susuz bırakıp ölmelerine sebep olmanın cehenneme gitmeye sebep olduğunu bildiren Hız. Peygamber bir hadisi şerifte: *"Bir kediye açlıktan ölünceye kadar hapseden kadına bu yüzden azap edilmiş ve cehenneme girmiştir. -Allah en iyisini bilir.- (Cehennem meleği ona:) Sen o kediye"*

⁹⁴⁸ Buhârî, Edeb: 29.

⁹⁴⁹ Nevevî, II, 17.

⁹⁵⁰ Tirmizî, Sefer: 42; Nesâî, Bey'ât: 36.

⁹⁵¹ Mübârekfûrî, Muhammed Abdurrahman, *Tuhfe*, I, 191.

yiyecek vermedin, su vermedin, üstelik bırakıvermedin bile. Bıraksaydın yeryüzünde bulunduğu şeylerden yerdi" buyurdu.⁹⁵²

Bu hadîs-i şerif, kedi öldürmenin ve kediye aç susuz hapsetmenin haram olduğuna delildir. Kedi sebebiyle ateşe giren kadının müslüman olup olmadığı ihtilaflıdır. Hadisin zâhirine göre bu kadın müslümandır. Doğrusu kadının müslüman olmasıdır. İşlediği de küçük günah değildir. Israrla onu yaptığı için büyük günahtır. Kadının sonsuza dek cehennemde kalacağını gösteren bir delil yoktur. Ayrıca hadîs-i şerif hayvanın nafakasının sahibine vâcib olduğuna delildir.⁹⁵³

Kâdî İyâz bu kadın ile ilgili şunları söylemiştir: (1) Kadın kâfirdir ve gerçekten cehennemde azap görecektir. (2) Kadın kâfirdir ve hesaba çekilme yoluyla azap görecektir. (3) Kadın kâfirdir ve küfrü dolayısıyla azap görecektir. Ayrıca kediye işkence ettiği için azabı artırılacaktır. (4) Kadın müslümandır ve kediye işkence ettiği için cehennemde cezalandırılacaktır.⁹⁵⁴

Abdullah İbn Ömer (ö. 73/692) Hz. Peygamber'in canlı bir hayvanı hedef olarak dikip ona atış yapana lanet ettiğini⁹⁵⁵ bildirmiştir.

Peygamber (s.a.v.), canlı hayvana müsle (yânî işkence ve azap) yapana lanet etmiştir.⁹⁵⁶

İbn Mace'de Hz. Peygamber'in, canlı hayvanları hedef yapmak sûretiyle öldürülmesini yasakladığı bildirilmektedir.⁹⁵⁷

Bu hadis, ister eti yenen ister yenmeyen herhangi bir hayvana işkence yapmanın, onu bağlayıp hedef yapmanın, ok veya taş gibi bir şey atmak sûretiyle öldürmenin haramlığına delalet eder. Eti yenen hayvanları ise telef etmek ve etini yenmez hâle sokmaktır.⁹⁵⁸

H. Peygamber'in yanından yüzüne damga vurulmuş bir merkeb geçmiş de: *"Buna damga vurana Allah lanet eylesin"* buyurmuşlardır.⁹⁵⁹

⁹⁵² Buhârî, Müsâkât: 9, Enbiyâ: 54, Bed'ü'l-Halk: 16; Müslim, Selâm: 151, Birr ve's-Sıla: 37.

⁹⁵³ Nevevî, XIV, 240, 241.

⁹⁵⁴ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, VI, 645.

⁹⁵⁵ Buhârî, Zebâih:25; Müslim, Sayd ve'z-Zebai: 59; Nesâî, Dahâyâ: 41.

⁹⁵⁶ Buhârî, Zibâha ve's-Sayd: 25.

⁹⁵⁷ İbn Mâce, Zebâih: 10.

⁹⁵⁸ Hatiboğlu, VIII, 532.

⁹⁵⁹ Müslim, Libâs ve'z-Zînet: 107; Ebû Dâvûd, Cihad: 57.

İnsan ve hayvanı döverken yüzüne vurmamak yasaktır. İnsan hakkında nehiy daha da şiddetlidir. Çünkü insanın yüzü bütün güzelliklerinin toplandığı yerdir. Vurulduğu zaman orada eseri kalır. Bazı organlarına zarar vermesi bile mümkündür. Yüze damga vurmak insanın kıymet ve kerametinden dolayı haram kılınmıştır. Buna lüzum ve ihtiyaç da yoktur. Binâenaleyh boş yere bir insanı ta'zib etmek câiz değildir. Hayvanın yüzüne kızgın demirle damga vurmayı bazı ulemâ mekruh görmüş, Ferrâ el-Begavî (ö. 516/1122) ise haram olduğunu bildirmiştir. Çünkü Peygamber (s.a.v.) bu işi yapana lanet etmiştir. Hayvanın yüzünden başka yerlerine damga vurmak câizdir.⁹⁶⁰

4. Arsa/Arazi Sınırlarını Hileyle Değiştirmek

“Menâr'ul-arz”: Yerin hükmünün alametleridir⁹⁶¹ ve işaretler demektir. Burada kastedilen komşuların mülküne girmek kasdıyla mülkleri karıştırmaktır.⁹⁶² Bunu değiştirenlere Allah (c.c.) lanet etmiştir.⁹⁶³

İnsanların hakkını gasbetmek amacıyla arsa, tarla, arazi veya bahçe gibi mülklerin sınırlarını hile ile değiştirmek büyük günah olarak görülmüştür. Nitekim bu konuda Hz. Peygamber bir hadisinde: "...Yeryüzünün alâmetlerini değiştirene Allah lanet etsin" buyurmuştur.⁹⁶⁴

Yer üzerindeki işaretleri değiştirmenin büyük günah olması bu hadisten açıkça anlaşılmaktadır. Çünkü burada bâtil bir yol ile insanların malını yemek, onlara eziyet etmek veya bunlara sebep olmak bulunduğu; vesileler için maksatlar hükmü vardır. Ortaklardan herhangi birinin sınır tecâvüzü, başka bir komşunun sınır tecavüzü veya yabancıların yol yapıp oradan geçmesi de zarar verdiği takdirde aynı hükümdedir.⁹⁶⁵

5. Yağmacılık, Çapulculuk ve Gasp

İslam, insanların mallarını zorla, hile yoluyla ve haksız olarak elinden almayı gasp ve çapulculuk olarak nitelemiş ve haram saymıştır. Bu konuda bizlere ulaşan rivayetler şöyledir:

⁹⁶⁰ Nevevî, XIV, 97.

⁹⁶¹ Nevevî, XIII, 141.

⁹⁶² İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Abdurrahman, *Keşfu'l-Müşkil min Hadîsi's-Sahîhayn*, (Thk.: Ali Hüseyin el Bevvab) Daru'n-Neşr/Daru'l-Vatan, Riyad 1418/1997, I, 142.

⁹⁶³ Nevevî, II, 85.

⁹⁶⁴ Müslim, Edâhî: 43, 44, 45; Nesâî, Dahâyâ: 34.

⁹⁶⁵ Heytemî, *Zevâcir*, I, 368.

Resûlullah (s.a.v): "... *Kim bir malı gasbederse bizden değildir*" buyurmuştur.⁹⁶⁶

Başka bir hadiste ise: "*(Birisinin malını) açıktan ve zorla alanın (müntehibin) eli kesilmez. Kim bir malı alenî olarak ve zorla alırsa o kimse bizden değildir*" buyrulmuştur.⁹⁶⁷

Malını korumak uğrunda ölen kişi şehittir.⁹⁶⁸ Cumhura göre, haksız yere malını elinden almak isteyen bir suikastçıyı öldürmek caizdir. Bunda diyet de kısas da yoktur. Hadis umumî olduğu için müdâfaa hususunda malın az veya çok olması farketmez. Allah zülcelâl dilerse, cezasını verir; dilerse affeder. Ancak yaptığı bu işi helâl i'tikad ederse kâfir olur.⁹⁶⁹

Resûlullah (s.a.v.): "*Her kim çapulculuk ve yağmalama yaparsa bizden değildir*" buyurmuştur.⁹⁷⁰ Çapulculuk, kendisine alması caiz olmayan bir şeyi zorla almaktır. Bunu yapan kimse, Allah'ın emirlerine itaat etmemiş olur. Masumun malını izinsiz olarak almak haramdır. Bunu helal sayan da küfre girer. Bu kimseler cemâatimizden ve yolumuzdan gidenlerden değildir.⁹⁷¹

"...Yağmacılık yapan kişi, insanların gözleri önünde yağmacılık ettiği zaman mümin olarak yağmacılık ve çapulculuk etmez."⁹⁷² Alimlerin çoğu, hadiste kastedilenin, yağmacılık yapanda îmânın kemâlinin kalmamasıdır. Bunlar dinden çıkmazlar, ancak îmânlarının noksan olduğuna ittifak etmişlerdir. Şayet tevbe ederlerse cezaları affolunur. Büyük günahlara devam ederken ölürlerse işleri Allah'a (c.c.) kalır. İsterse affeder ve doğrudan cennetine koyar. İsterse de cezaları nisbetinde azap ettikten sonra cennetine nâil kılar.⁹⁷³

⁹⁶⁶ Nesâî, Nikâh: 60, Hayl: 15; Tirmizî, Nikâh: 28.

⁹⁶⁷ Ebû Dâvûd, Hudûd: 13; İbn Mâce, Fiten: 3.

⁹⁶⁸ Müslim, Îmân: 225.

⁹⁶⁹ Nevevî, II, 165.

⁹⁷⁰ Tirmizî, Siyer: 39.

⁹⁷¹ Mübârekfûrî, Muhammed Abdurrahman, *Tuhfe*, V, 188.

⁹⁷² Buhârî, Mezâlim: 30, Eşribe: 1, Hudûd: 2, 6, 20; Müslim, Îmân: 100, 101, 104, Nesâî, Kat'u's Sarık: 1, Eşribe: 42; Ebû Dâvûd, Sünnet: 16; İbn Mâce, Fiten: 3; Îmân: 11.

⁹⁷³ Nevevî, II, 41, 42.

6. Müslümanın Verdiği Emanın Bozulması

Müslümanların verdiği koruma güvencesinden murâd; kâfirlere verdikleri emân ve emniyettir. Bir müslüman bir kâfiri koruyup kollayacağına dair söz verdi mi artık başkalarının ona dokunması haram olur.⁹⁷⁴

Hz. Peygamber, müslümanların verdiği koruma güvencesi ve emanın tek olduğunu, Müslümânın verdiği söze ihânet edip onun ahdini bozan kişiye Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetinin üzerine olacağını bildirmiştir.⁹⁷⁵

Her müslümanın verdiği eman geçerli olmasından dolayı, gayr-i müslime eman verse bile hiçbir müslüman bu kişiye ilişemez, onun hakkına tecavüz edemez. Bu bakımdan hiçbir ırk ve statü farkı olmaksızın en alt derecede olanı, en üst makamda bulunanı, erkeği, kadını, kölesi, hürü bütün müslümanlar eşittir. Herbirinin verdiği eman geçerlidir.⁹⁷⁶

7. Hâkimlerin Hükümünde Zulmetmesi

İslam dîni, her ne durumda olursa olsun hak ve adaletten ayrılmamayı emretmiştir. Aşağıdaki hadisler, özellikle zulmeden hâkimlerin cehennemde olacağını haber vermiştir.

Hz. Peygamber hâkimlerin üç kısım olduğunu bildirmiş: *"Bunlardan biri cennette, ikisi de cehennemdedir. Cennette olan, hakkı bilip ona göre hüküm verendir. Hakkı bilip hükümünde -haksızlık eden- cehennemdedir. Bilmeyerek cehâletle hükmedenler de cehennemdedir"*⁹⁷⁷ buyurmuştur.

Hâkimlerin adâletli olma konusunda hassas davranması gerektiği ile ilgili Resûlullah (s.a.v.): *"Her kim müslümanlar arasında (hükmetmek için) kadı olmak ister ve isteğine ulaştıktan sonra adaleti zulmüne galip gelirse ona cennet vardır. Her kimin de zulmü adaletine galip gelirse ona da cehennem vardır"*⁹⁷⁸ buyurmuştur.

⁹⁷⁴ Nevevî, IX, 144.

⁹⁷⁵ Buhârî, Fedailu'l-Medine: 1, Cizye: 10, 17, Ferâiz: 21, İ'tisâm bi'l-Kitap ve's-Sünnet: 5; Müslim, Hac: 467, Itk: 18, 19; Ebû Dâvûd, Menâsik: 96, Edeb: 118; İbn Mâce, Hudûd: 36, Vesâyâ: 6; Tirmizî, Vesâyâ: 5, Vela' ve'l-Hibe an-Rasûlillah: 3.

⁹⁷⁶ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, IV, 86.

⁹⁷⁷ Ebû Dâvûd, Akdiye: 2; İbn Mâce, Ahkâm: 3; Tirmizî, Ahkâm: 1.

⁹⁷⁸ Ebû Dâvûd, Akdiye: 2.

Hakkı bildikleri halde bile bile hakka aykırı hüküm verenler, cehennemliktir. İsterse cehaletle hüküm versinler. Cehaletle hüküm verip hakkı onaylayanlar da cehennemdedir. Çünkü bunu genelleştirmişlerdir.⁹⁷⁹

Zâlim ve câhil olan kadıların cehennemde olduğunu bildiren bu hadiste şiddetli bir tehdit vardır. Kadılıkta hüküm bu olunca benzeri görevlerde de hüküm aynıdır. Bunun kebireden olduğunu sahih hadislerin kesin ve açık ifâdeleri göstermektedir.⁹⁸⁰

8. Hür Birini Köle Diye Satıp Parasını Yemek

Peygamber (s.a.v.) Allah'ın kıyamet gününde düşmanı olduğunu bildirdiği üç kişiden birinin: *"Hür bir insanı köle diye satıp da onun parasını yiyen kimse"*⁹⁸¹ olduğunu bildirmiştir.

İbnü't-Tin (ö. 611/1214) şöyle demiştir: Allah (c.c.) bütün zâlimlerin hasmıdır. Bu hadiste olanlar ise daha şiddetli olduğu için sayılmıştır. Hattâbî: Hür bir kimse iki şekilde köle edinilir. Birincisi, köleyi azat ettikten sonra bunu gizlemek veya inkâr etmek. İkincisi ise, köleyi azat ettikten sonra yine kendi hizmetinde çalıştırmaya devam etmektir. Birincisi daha kötüdür. Hadis-i şerif çok ağır bir hükümdür. Çünkü hür birini satmakla, hem azat etmeyi gizlemek, hem inkâr, hem de satılıp parasının yenilmesi söz konusudur. Bundan dolayı hür bir kişiyi satan kimseye ceza daha şiddetlidir. Çünkü böyle yapan, hür olan kişiyi Allah'ın (c.c.) ona serbest bıraktığı şeylerden alıkoymakta ve Allah'ın (c.c.) özgürlüğüne kavuşturmuş olduğu kimsenin perişan bir halde kalmasına sebep olmaktadır.⁹⁸²

9. Çalışanın Hakkını Vermemek

Hz. Peygamber, Allah'ın kıyamet gününde düşmanı olduğunu bildirdiği kişilerden birinin: *"Bir işçiyi ücretle kiralayıp sonra ona işi tam yaptırıp da ücretini ona vermeyen kimse"*⁹⁸³ olduğunu bildirmiştir.

⁹⁷⁹ Azîmâbâdî, IX, 353.

⁹⁸⁰ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 545.

⁹⁸¹ Buhârî, Buyû: 106, İcâra: 10; İbn Mâce, Ruhûn: 4.

⁹⁸² İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, IV, 418.

⁹⁸³ Buhârî, Buyû: 106, İcâra: 10; İbn Mâce, Ruhûn: 4.

Bir işçi tutup ücretini vermeyen ile hür kimseyi satıp bedelini yiyen kimse aynıdır. Çünkü o kişi, işçiden ücret ödemedi istifade etmiş olmakta ve o kişiyi köleleştirip parasını yemiştir.⁹⁸⁴ Kıyamet günü Allah'ın ve Rasulünün (s.a.v.) husumetine ve elim bir azaba müstehak olanlardan biri, işçiyi çalıştırıp ücretini ya hiç vermeyen ya da eksik veren kimsedir. Eksik ücretten kasdedilen taraflar arasında anlaşılacak ücret kasdedilmektedir. Yoksa işveren taraf, bir işçiyi belirli bir ücretle tuttukten sonra işçinin baskı ve tehdit yapmak sûretiyle işverenden almak istediği ücret kasdelilmemiştir. Yapılan anlaşmaya göre işçinin hak ettiği parayı vermeyen kimse ise hür kimseyi köleleştirip satan kimse gibi çok ağır bir vebal altına girer.⁹⁸⁵

10. Anne ile Çocuğunu ve İki Kardeşi Birbirinden Ayırmak

Esir alınan aile fertlerinin hepsi toplu halde bir kimseye verilmelidir.⁹⁸⁶ Hz. Peygamber câriye ile çocuğunu ve (köle olan) iki kardeşi birbirinden ayıran kimseye lanet etmiştir."⁹⁸⁷

Cariye ile çocuğunu ve köle olan kardeşleri birbirinden ayırmak bu hadisten hareketle yasaktır ve Allah'ın (c.c.) rahmetinden uzak kalmaya sebeptir. Resûlullah'ın (s.a.v.) lânet etmesi, kişinin Allah'ın (c.c.) rahmetinden uzak kalması için dilekte bulunması demektir. Esir alınan çocuk ile baba da aynı hükme tabidir. Şevkânî (ö. 1250/1834) de: "Bu babda rivayet edilen hadisler, cariye ile çocuğunu ve kardeşleri birbirinden ayırmanın haramlığına delalet eder. Anasına muhtaç olmayacak yaşa geldikten sonra çocuğu ayırmak câizdir"⁹⁸⁸ demiştir.

11. Haksız Vergi Almak

Cahiliyye döneminde çarşıda mal satan adamdan sattığı mala göre para (dirhem) alınıyordu. Meşru ölçüler içerisinde tahsil edilen öşür ve zekâtın bununla ilgisi yoktur.⁹⁸⁹

⁹⁸⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, IV, 418.

⁹⁸⁵ Hatiboğlu, VI, 580.

⁹⁸⁶ Hatiboğlu, VI, 246.

⁹⁸⁷ İbn Mâce, *Ticârât*: 46.

⁹⁸⁸ Hatiboğlu, VI, 246, 247.

⁹⁸⁹ *Azîmâbâdî*, IIX, 111.

Resûlullah (s.a.v): "*Meks (denilen haksız vergiyi) alan bir kimse cennete giremez*" buyurmuştur.⁹⁹⁰

Kamus mütercimi el-Fîrûzâbâdî (ö. 817/1415) meks kelimesini açıklarken şöyle diyor: "zulmetmek ve eksiltmek" manâlarına gelir.⁹⁹¹

İmam Nevevî, meksin büyük ve çirkin günahlardan olduğunu bunun, insanların mallarını haksızca ellerinden almak, insanların haklarını çiğnemek olduğunu belirtir.⁹⁹²

12. Zorbalıkla Hükmederek Allah'ın (c.c.) Zelil Kıldıklarını Aziz, Aziz Kıldıklarını da Zelil Göstermek

Resûlullah (s.a.v.), zorbalıkla hükmederek Allah'ın (c.c.) zelil kıldıklarını aziz gösterenleri, aziz kıldıklarını da zelil gösterenlerin; kendisinin, Allah'ın (c.c.) ve bütün Peygamberlerin lanetlediğini ifâde etmektedir.⁹⁹³

İnsan; sahip olduğu devlet gücüyle, elinde bulundurduğu yetkiyle zorbalık yapabilen ve kibirle hükmetme potansiyeline sahip olan bir varlıktır. Zorbalık gücü esas alır ve zulümdür. Allah'ın (c.c.) zelil kıldığını aziz kılmak, fâsık veya inançsız birini müslümanlardan daha değerli sayarak yapılır. Allah'ın aziz kullarını zelil göstermek de, âlim olanların ve Allah'ın (c.c.) salih kullarının derecelerini düşürmekle olur.⁹⁹⁴

13. İnsanların ve Hayvanların Gölgelendiği Ağaçları Boş Yere Kesmek

Resûlullah (s.a.v.), Arabistan kirazı ağacını kesen kimseye lanet etmiştir. Ebû Dâvud'a bu hadisin manası sorulduğunda: Bu hadis muhtasardır; "Kim çölde hayvanların ve yolcuların gölgelendiği bir Arabistan kirazı ağacını sebepsiz yere keserse, Allah onun başını cehenneme atsın" manasına gelmekte olduğunu bildirdi.⁹⁹⁵

Taberânî'de (ö. 360/971): "Her kim harem sınırları içinde bulunan Arabistan kirazı ağaçlarından birini keserse..." şeklinde rivayet edilmiştir. Bu rivayet, Mekte'nin harem sınırları içerisinde bulunan Arabistan kirazı ağaçlarının kastedilmiş olduğunu

⁹⁹⁰ Ebû Dâvûd, Harâc: 7, Hudûd: 25.

⁹⁹¹ Azîmâbâdî, IIX, 111.

⁹⁹² Azîmâbâdî, XII, 81.

⁹⁹³ Tirmizî, Kader: 17; Suyûtî, *el-Câmi'u's-Sağîr*, Hadis No:4660, s. 286.

⁹⁹⁴ Mübârekfûrî, Ebû'l-Hasan Ubeydullah b. Muhammed Abdüsselâm, *Mir'âtü'l-Mefâtiḥ Şerhu Mişkâtü'l-Mesâbih, İdâretü'l-Buhûs el-İlmiyye ve'd-Dâ'vetü ve'l-İftâ' el-Câmiasü's-Selefiyye*, Hindistan 1404/1984, I, 197-198.

⁹⁹⁵ Ebû Dâvûd, Edeb: 171.

açıklığa kavuşturmaktadır. Bazıları da: "Çölde yetişip de yolcuların ve hayvanların gölgesinde dinlendikleri Arabistan kirazı ağaçları kasdedilmiş olabileceği gibi, herhangi bir şahsın özel mülkiyetinde olan Arabistan kirazı ağaçları da kasdedilmiş olabilir" demişlerdir. "Müzenî (ö. 264/878) de bu bedduanın, bir şahsın ya da yetimin özel mülkündeki Arabistan kirazı ağaçlarını kesen kimselerle ilgili olduğunu, meclise sonradan gelen bir kimsenin Hz. Peygamber'in bu bedduayı niçin yaptığını anlayamadığı için hadisi eksik aktardığını söylemiştir.⁹⁹⁶

14. Asabiyyet Davasına Çağırarak, Bu Dava Yolunda Savaşmak ve Ölmek

Hz. Peygamber kavmiyetçiliği ve ırkçılığı yasaklamış; bu uğurda yapılan işleri, savaşmayı ve ölmeyi hadis-i şerifte nehyetmiştir.

Resûlullah (s.a.v): *"(Halkı) asabiyyet (soy-sop) davasına çağıran bizden değildir. Asabiyyet davası uğrunda savaşan bizden değildir. Asabiyyet davası uğruna ölen bizden değildir"* buyurdu.⁹⁹⁷

Asabe, Nihâye'de himaye etmek, savunmak ve baba tarafından akrabalar demektir. Münâvî; "İnsanları asabiyyette buluşmak için çağırmak zulme yardımcı olmak anlamındadır" demiştir.⁹⁹⁸

15. Şer'î Cezanın Uygulanmaması İçin Aracılık Yapmak

Allah'ın (c.c.) hükümleri doğrultusunda uygulanması gereken cezanın engellenmesine aracı olmak, bu emrin uygulanmaması için çalışmak büyük günah⁹⁹⁹ sayılmış olup şu hadis delil gösterilmiştir.

*"Aracılığı ile Allah'ın cezalarından bir cezanın yerine getirilmesine engel olan kimse Allah'a savaş açmış olur."*¹⁰⁰⁰

Hadiste bahsi geçen kişi, engelleme veya saklama yoluyla cezanın yerine getirilmesini engelleyendir. Tîbî: "Cezanın verilmesi imama ulaştığında cezaya engel olan kimse, Allah'ın (c.c.) emrine muhalefet etmiş olur. Çünkü cezaların gerçekleşmesi

⁹⁹⁶ Azîmâbâdî, XIV, 102, 103.

⁹⁹⁷ Ebû Dâvûd, Edeb: 120.

⁹⁹⁸ Azîmâbâdî, XIV, 17, 19.

⁹⁹⁹ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 368.

¹⁰⁰⁰ Ebû Dâvûd, Akdiye: 14.

Allah'ın emridir" demiştir. *Fethu'l-Vedûd*'da, "savaşmaktan" kastın, Allah'ın (c.c.) emirlerine karşı çabalamak olduğu bildirilmiştir.¹⁰⁰¹

16. Haksız ve Batıl Bir Davayı Bilerek Savunmak

Haksızlık büyük bir günah olup, haksız olunan ve bâtıl olan bir davanın bile bile savunuculuğunu yapmak Allah'ın gazabına uğramaya sebep olacaktır. Nitekim Hz. Peygamber bu hususta şöyle buyurmuştur:

*"Bile bile haksız bir davayı savunan kimse bu davadan dönünceye kadar, Allah'ın gazabına uğramaya devam eder."*¹⁰⁰²

Bu davayı savunan kişi, batılı savuduğunu ve hasmının doğru söylediğini bile bile bu davada ısrar ediyorsa bunu terkedinceye kadar irin ve toprak karışımı bir çamur ve bataklıkta kalacaktır.¹⁰⁰³ Hadisten anlaşıldığına göre bâtılın/haksızlığın yayılmasına yardımcı olmak ve müsaade etmek büyük günahlardan sayılmıştır.¹⁰⁰⁴

2.2.9.2.2. Hanımı ile Birlikte Olup Sonra Onu Anlatmak

Eşler arasındaki mahrem konuların başkaları ile paylaşılmasının büyük günahıdır.¹⁰⁰⁵ Bu konu hakkında Resûlullah (s.a.v.): *"Şüphesiz ki kıyamet gününde Allah indinde mevkisi en kötü olacak insanlardan biri, karısı ile haşır neşir olup da sonra onun sırrını yayandır"* buyurdu.¹⁰⁰⁶ Diğer bir hadiste ise, karı kocanın birbirine söyledikleri sırların emânet olduğu bildirilerek bu sırrı açıklamamanın büyük günah olduğu bildirilmiştir.¹⁰⁰⁷

Hadis-i şerif; erkeğin, karısı ile aralarında geçen cinsi münasebeti ve detay vererek kadının neler yaptığını ve neler konuştuğunu anlatmasının haram olduğuna delildir. Sadece "cinsi münasebet" lafı etmek haram olmasa da ihtiyaç yokken bunun

¹⁰⁰¹ Azîmâbâdî, X, 4, 5.

¹⁰⁰² Ebû Dâvûd, Akdiye: 14.

¹⁰⁰³ Azîmâbâdî, X, 4, 5.

¹⁰⁰⁴ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 547.

¹⁰⁰⁵ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 77.

¹⁰⁰⁶ Müslim, Nikâh: 123.

¹⁰⁰⁷ Müslim, Nikâh: 124.

konuşulması yine de mekruhtur. Cinsî münâsebet lafı etmek için fayda umulur veya ihtiyaç olursa o zaman bu hususta söz etmenin bir kerâheti yoktur.¹⁰⁰⁸

Karı koca sırlarının açıklanmasının büyük günah olmasının nedeni; sırrı açıklanan kimseye eziyet verilmesi, gıybet olması ve aile mahremiyetinin ihlal edilmesidir.¹⁰⁰⁹

2.2.9.2.3. Şerrinden Korunmak İçin İnsanların Terkettiği Konuşmadığı Kişi Olmak

Müslüman çevresinde sevilen, insanların sohbet etmek istediği, güvenilen ve kendisi bir ortama girdiğinde sevinçle karşılanan kişi olmalıdır. Bu konu hakkında Resûlullah (s.a.v.), kıyamet günü Allah katında insanların en şerlisi, dünyâda kötülüğünden korunmak için insanların terkettiği veya karşılaşmak ve konuşmaktan kaçındığı kimseler olduğunu bildirmiştir.¹⁰¹⁰

Heytemî, şerrinden korunmak için insanların terkettiği ve konuşmadığı kişi olmayı büyük günahlardan saymıştır.¹⁰¹¹

İbn Battâl'ın beyânına göre: Hz. Peygamber'e gelen adamın ismi Uyeyne b. Hısn'dır. Bu kişi o gün henüz müslüman değil ancak müslüman gibi görünürmüş. Hz. Peygamber bu kişiyi herkesin tanınması ve hâline aldanmaması için ashabına tanıtmak istemiş ve onun için: *"Bu aşiretin kardeşi ne fenadır..."* diye söylemiştir. Peygamber'in (s.a.v.) onu bu şekilde vasfetmesi nübüvvetine delâlet eden mucizelerindendir. Çünkü sonraları hâli onun vafettiği gibi zuhur etmiştir. O gün bu kişi hakkında yumuşak konuşması ise kavminin müslüman olmasını ümit ettiği içindir. Bu adam Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hem hayattayken, hem de vefatından sonra îmânının zayıflığına delâlet eden işler yapmıştır. Mürtedlerle beraber o da dinden dönmüş ve esir edilerek Hz. Ebû Bekir'e getirilmiştir.¹⁰¹²

¹⁰⁰⁸ Nevevî, X, 8, 9.

¹⁰⁰⁹ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 79.

¹⁰¹⁰ Buhârî, Edeb: 38, 48, 82; Müslim, Birr ve's-Sıla: 73; Ebû Dâvûd, Edeb: 6.

¹⁰¹¹ Heytemî, *Zevâcir*, I, 168.

¹⁰¹² Nevevî, XVI, 144.

2.2.9.3. İbadetlerle İlgili Günahlar

2.2.9.3.1. Cuma Namazını Terketmek

Resûlullah (s.a.v), Allah'ın (c.c.) kalbini mühürlediği kişiyi şöyle bildirmiştir: *"Kim cuma namazını önemsemeyerek ve küçük görerek (İbn Mace'nin eserinde: "Zarûret (şer'î özür) olmaksızın") üç defa terkedip kılmaz ise, Allah onun kalbini mühürler."*¹⁰¹³

Bu kişilerin gafillerden oldukları başka bir hadiste şöyle bildirilmiştir: *"Ya birtakım adamlar cuma namazını terketmekten vazgeçerler yahut Allah, onların kalplerine muhakkak sûrette mühür vurur sonra da gafillerden olurlar."*¹⁰¹⁴

Âlimlerin çoğunluğu ayet ve hadislerden hareketle, cuma namazının farz-ı ayn olduğunu kabul etmişlerdir. Kâdî İyâz bu hadiste geçen lafızların mânâsı konusunda kelam ulemâsının ihtilafda olduğunu belirtmiştir. Bazıları kalbi mühürlemenin, lütuf ve hayır sebeplerinin yok olması; bazıları ise, göğüste küfrün yaratılması manasına geldiğini söylemişlerdir. Ehl-i sünnet ve diğerleri ise burada, cumaya gelmeyenlerin aleyhine şehâdet kastedildiğini belirtmişlerdir. "Hatta bu bir alâmettir. Allah (c.c.) bunu cuma namazına gelmeyenlerin kalplerinde yaratır; melekler de hangi kulun medhe hangisinin zemme layık olduğunu bu alametten anlarlar" diyenler de olmuştur.¹⁰¹⁵

2.2.9.3.2. Namaz/Gusûl Abdestini Düzgün Almamak

Hız. Peygamber, Allah'ın (c.c.) taharetsiz hiçbir namazı kabul etmeyeceğini bildirmiş¹⁰¹⁶ ve sahabilere abdesti eksiksiz bir şekilde almalarını emretmiştir.¹⁰¹⁷ Namaz için yapılan temizliğe, tuhûr, abdest adı verilir. Bunlar ayette sayılan abdestin farzları olup, yüzü, dirseklere kadar elleri, topuklara kadar ayakları yıkamak ve başı meshetmekten ibarettir.¹⁰¹⁸

Bir yolculuk esnasında Hız. Peygamber, topluluktan geride kalır, sonra onlara yetişir. Bu sırada namaz vakti girmiştir ve sahabe abdest almaktadır. Abdest alırken de

¹⁰¹³ Nesâî, Cumua: 2, Ebû Dâvûd, Salât: 209; İbn Mâce, İkametü's-Salavât ve's-Sünnetü Fihâ: 93; Tirmizî, Cumua: 7.

¹⁰¹⁴ Müslim, Cumua: 40; İbn Mâce, Mesâcid ve'l-Cemâat: 17.

¹⁰¹⁵ Nevevî, VI, 152, 153.

¹⁰¹⁶ Buhârî, Vudû: 2; Müslim, Tahâret: 2.

¹⁰¹⁷ İbn Mâce, Tahâret: 54; Tirmizî, Savm: 69.

¹⁰¹⁸ Heyet, Riyâzü's-Salihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri, V, 197; Mâide: 5/6.

yıkamak yerine, bazı sahabiler ayaklarını mesh etmektedirler. Hz. Peygamber bu manzarayı görünce şöyle nida eder: "*Ateşte yanacak topukların vay haline!*"¹⁰¹⁹ Hadis-i şerif bize abdestte ayakları yıkamanın asla terk edilmemesi gerektiğini bildirmektedir.

İmam Müslim'in gayesi ayakların yıkanmasının vâcib olduğunu ve mesh edilmesinin caiz olmadığını kanıtlamaktır. Hz. Peygamber eğer mesh etmek yeterli olsaydı topukların yıkanmadığı zaman ateşte yanacağını bildirmezdi. Hadiste yıkamayı terk edenlerin âkıbeti bildirilmektedir.¹⁰²⁰

Gusül veya boy abdesti, cünüplük halinden temizlenmek için alınan abdestin adıdır. Boy abdesti, gücü yettiği nisbette bedeni oarak, tepeden tırnağa kadar bütün bedeni en küçük bir kuru yer bırakmayacak şekilde alınan abdesttir. Gusül abdestinde ağzı ve burnu yıkamak da farzdır.¹⁰²¹

Hz. Peygamber: "*Kim kıl dibi kadar bir yeri yıkamayıp cünüp bırakırsa ona (terk edilen yere veya bu yeri yıkamayıp terk eden kişiye) şöyle şöyle (veya şu kadar süre) azap edilir*" buyurmuştur.¹⁰²²

Hadiste geçen "keza ve keza" ifâdesi azabın sayı ve zaman olarak fazlalığına yorulmuştur. Yâni, mezkur ifâde, nice nice azaplara maruz kalmak ya da nice uzun zaman, azap görmek manalarına gelmektedir. Hz. Ali'nin başına düşman olması, başında kuru yer kalmasından korktuğundan saçlarını kestirmesi şeklinde tezahür etmiştir.¹⁰²³

2.2.9.3.3. İdrarından Sakınmamak

İnsanlar idrarını yaparken dikkat etmemekte ve paçalarına sıçratmaktadırlar. Bu davranış hakkında Hz. Peygamber kabirde yatanları göstererek: "*...Bunlar azab olunuyorlar, hem de azab olunmaları büyük bir şey için değildir...*" buyurduktan sonra, şöyle devam etmiştir: "*...Evet, onlardan biri sidiğinden sakınmazdı...*" buyurmuştur.¹⁰²⁴

¹⁰¹⁹ Buhârî, Vudû: 27; Müslim, Tahâret: 27; Ebû Dâvûd, Tahâret: 45.

¹⁰²⁰ Nevevî, III, 129.

¹⁰²¹ Heyet, *Riyâzü's-Salihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, V, 197.

¹⁰²² Ebû Dâvûd, Tahâret: 97; İbn Mâce, Teyemmüm: 106.

¹⁰²³ Azîmâbâdî, I, 291.

¹⁰²⁴ Buhârî, Vudû: 55, 56, Cenâiz: 81,88 Edeb: 46, 49; Müslim, Tahâret: 111; Nesâî, Tahâret: 27, Cenâiz: 116; Ebû Dâvûd, Tahâret: 11; İbn Mâce, Tahâret ve Sünenüha: 26, Tirmizî, Tahâret: 53.

Hadisten anlaşıldığı üzere idrardan sakınmamak büyük günahlardandır. Ancak *"büyük bir şey sebebiyle değildir"* ile kastedilen büyük günahlardan olup kendilerinden sakınmanın kolay ve mümkün olduğu anlatılmak istenmiştir.¹⁰²⁵

Ulemâ bu cümleyi iki türlü yorumlamışlardır. Birinci te'vile göre, cümlenin mânâsı: "Kabirde yatanların nazarında büyük bir şey görülmeyen sebeplerden dolayı azap görüyorlar" demektir. İkinciye göre de: "Sakınılması kendilerine göre büyük bir şey sayılmayacak sebeplerden dolayı azap görüyorlar" demektir. Kâdî İyâz üçüncü bir te'vil daha yapmıştır. Ona göre bu cümlenin manası: En büyük günahlardan sayılmayan nedenlerle azap görüyorlar demektir. Bevliden sakınmamanın kabir azabına sebep olacak kadar büyük günah olması namazı geçersiz kıldığı içindir. Namazın terki ise şüphesiz büyük günahtır.¹⁰²⁶

Dolaylı olarak büyük günah olarak nitelendirilen davranışlar mübigât ve kebâir gibi doğrudan büyük günah olarak nitelendirilmemiş olmakla beraber çok büyük tehdit içermektedir. Çalışmamızda günaha götürecektir hangi davranışın nasıl karşılık bulacağı bildirilerek; itikadî, fiilî, sosyal, ibadet, ahlak ve âdâbla ilgili olarak bölümlere ayrılarak verilmiştir. Bazı büyük günahlar birkaç farklı sakındırma ifâdesi ile rivayet edildiğinden çalışmamızda bu ifâdelerden birisi tercih edilmek sûretiyle verilmiştir.

2.3. TA'ZİRDE MÜBALAĞA İÇİN BÜYÜK GÜNAH OLARAK NİTELENDİRİLEN DAVRANIŞLAR

Ta'zir "azera" kökünden türemiştir. Kökün anlamı engelleme ve geri çevirmedir. Ta'zir ise bir kimseyi kaçırmak demektir. "Peygamberlerime inanır, onları desteklerseniz"¹⁰²⁷ ayeti kerîmesinde bir kimsenin kötü bir fiili işlemesine engel olmak anlamına gelir. "Azzerahu el-kâdî"nin anlamı da hâkim sanık bir kez daha aynı çirkin fiili işlemesin diye onu te'dip etti demektir. Ta'zir, kişinin durumuna göre sözle olabildiği gibi fiille de olabilir.¹⁰²⁸ Ta'zir, suçluyu gûnahtan engellemek ve onu caydırmak için sınırı belli olmayan vurma anlamına da gelmektedir. Şüphesiz olmayan

¹⁰²⁵ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, I, 361.

¹⁰²⁶ Nevevî, III, 201.

¹⁰²⁷ Mâide: 5/12.

¹⁰²⁸ İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, XIII, 403.

durumlarda ta'zir uygulanır. En şiddetli şekilde vurulur. Ta'zirde asıl olan terbiye etmektir.¹⁰²⁹

Ta'zirde mübalağa için büyük günah olarak nitelendirilen davranışları sosyal nitelikli, fiilî, ibadet ve âdâbla ilgili olanlar şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

2.3.1. Sosyal Nitelikli Günahlar

2.3.1.1. Birbirini Sevmemek

Hız. Peygamber müslümanların birbirini sevmesi gerektiğini vurgulamış ve: *"İmân etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de (tam) imân etmiş olmazsınız..."* buyurmuştur.¹⁰³⁰

"Birbirinizi sevmedikçe imân etmiş olmazsınız" ifâdesi, "imânın kemal bulması" ve "halimizin düzelmesi ancak birbirimizi sevmekle olur" demektir. Hız. Peygamber'in "imân etmedikçe cennete giremezsiniz" ifâdesi zahirî manadadır. Kişi mümin olarak ölmezse cennete giremez. Müminlerin ise imânı kâmil olması şarttır. İmân-ı kâmil olmak için de müminlerin birbirini sevmesi gereklidir.¹⁰³¹

2.3.1.2. Köleyi Dövmek

Kişinin emri ve sorumluluğu altında bulunan, çalıştırdığı insanlara karşı eziyet etmemesi ve güzel davranması gerekmektedir. Ebû Mes'ûd el-Bedrî (ö. 42/662) kölesini döverken Hız. Peygamber gelmiş ve kölesini azat etmeseydi yüzüne muhakkak ateş çalacağını yâhut mutlaka ateş çarpacağını bildirmiştir.¹⁰³²

Âlimler bu hadisten hareketle kölelere yumuşak davranılması, güzel muamele edilmesi gerektiğini ve eziyet edilmemesi lâzım geldiğini söylemişlerdir. Az dövmekle köleyi azat etmek vâcib değil, mendubdur. Bunun yapılan hataya keffâret olacağı ümit edilir. Fakat şiddetli dövmek, bir uzvunu koparmak veya kırmak, bir tarafını yakmak gibi ağır şeyler hususunda ihtilâf edilmiştir. Mâlikîlere ve Leys b. Sa'd'a göre böyle bir

¹⁰²⁹ İbn Manzûr, IV, 2924.

¹⁰³⁰ Müslim, İmân: 93, 94.

¹⁰³¹ Nevevî, II, 36.

¹⁰³² Müslim, Eymân: 35.

köle, sahibi aleyhine azat olur ve sahibi hükümet tarafından cezalandırılır. Diğer ulemâ köle azat olmaz demiştir.¹⁰³³

Hadîs-i şerîf köle ve hizmetçilere karşı şefkat ve merhametli olmaya, onlara tevazu göstermeye teşviktir.¹⁰³⁴

Resûlullah (s.a.v), kişinin mülkiyeti altında bulunan kölelere ve câriyelere kötü davranan kimse cennete girmeyeceğini¹⁰³⁵ bildirdiği hadiste, köle ve câriyeye ikramda bulunmayı emretmiştir. Bu emir Nevevî'nin dediği gibi müstehablık içindir.¹⁰³⁶

2.3.1.3. Borçlu Olup Ödeyecek Mal Bırakmadan Allah'ın Huzuruna Çıkmak

Borç almak câiz olmakla beraber kişinin en kısa sürede borcunu ödemesi gerekir. Ödeyecek durumu yoksa da borçtan sakınmalıdır. Aksi takdirde Allah'ın huzuruna borçlu olarak çıkacaktır. Bu hususta bir hadis-i şerifte:

Resûlullah (s.a.v): *"Allah katında; Allah'ın yasakladığı büyük günahlardan sonraki en büyük günah; kişinin ödeyecek bir şey bırakmadan, borçlu olduğu halde Allah'ın karşısına çıkmasıdır"* buyurdu.¹⁰³⁷

Heytemî, "ödememek niyetiyle borç yapma ve ödeme ihtimali olmadığı halde borçlanmanın" büyük günahlardan olduğunu eserinde belirtmiştir.¹⁰³⁸

Bu hadis-i şerifte uyarmada mübalağa vardır ve borçtan sakındırılmıştır. Çünkü Allah'a (c.c.) isyan büyük günahdır. Borç almak isyan değildir. Borç almak ve borçlanmak câizdir.¹⁰³⁹

2.3.1.4. Kişinin Din Kardeşi ile Arasında Dargınlık ve Husûmet Olması

İslam, müslümanlar arasında her zaman barış ve kardeşlik olmasını emretmiş; küs kalmayı, dargın olmayı ve husumet beslemeyi yasaklamıştır. Hz. Peygamber bu hususu şu hadislerle açıklamıştır:

¹⁰³³ Nevevî, XI, 127.

¹⁰³⁴ Nevevî, XI, 128.

¹⁰³⁵ İbn Mâce, Edeb: 10; Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 29.

¹⁰³⁶ Hatiboğlu, IX, 479.

¹⁰³⁷ Ebû Dâvûd, Buyû: 9.

¹⁰³⁸ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, I, 740.

¹⁰³⁹ Azîmâbâdî, IX, 138.

"Müslümana, kardeşiyle üç günden fazla küs durması helal olmaz."¹⁰⁴⁰(Ebû Dâvud'da devamla: "Üç günden fazla küs kalıp ölen kimsenin cehenneme gideceği" bildirilmiştir.)¹⁰⁴¹

Hız. Peygamber, Allahu Teâla'nın pazartesi ve perşembe günleri kendisine şirk koşmayan herkese mağfiret edeceğini, ancak kendisi ile din kardeşi arasında husûmet ve dargınlık olan kimseyi barışıncaya kadar bırakacağını bildirmiştir.¹⁰⁴²

Bâcî'ye (ö. 474/1081) göre, cennet kapılarının açılmasından kasdedilen şey: Af ve mağfiretin çok olması, derecelerin yükseltilmesi ve bolca sevap verilmesidir. Kâdî İyâz şunları söylemiştir: Zâhirî mananın kasdedilmiş olması da ihtimaller arasındadır. Şahnâ', kin ve düşmanlık demektir. Aralarında kin ve düşmanlık bulunan iki kişinin hemen affedilmeyip barışıncaya kadar bekletilmesi, kin tutmanın çirkin bir şey olduğuna işaret etmek içindir.¹⁰⁴³

Küs kalmakta üç günden fazla ısrar edilirse, ayrılma, eziyet ve bozgunculuk oluşur; bu da büyük günah olur. Taraflar ne zaman tevbe ederlerse eski hallerine dönerler, aksi halde dönemezler.¹⁰⁴⁴

2.3.1.5. İnsanların Kusurunu Aramak ve Çirkin Konuşmak

Hız. Peygamber mümini tarif ederken bu kişinin: "Onu bunu çekiştirip kötüleyen; ona buna lanet eden; sözü ve davranışı ve ağzı bozuk kimse olmadığını" bildirmiştir.¹⁰⁴⁵

Başka bir hadisinde ise Resûlullah (s.a.v.): "*Kıyamet günü müminin mîzânında hiçbir şey güzel ahlaktan daha ağır değildir. Allah kaba ve ahlaksız kişileri asla sevmez*" buyurdu.¹⁰⁴⁶

İnsanların kusurunu arayan, sözü ve fiili çirkin, küfür söyleyen, çokça lanet eden ve hayâsız kimse mümin değildir yani "kâmil bir mümin değildir" anlamındadır.¹⁰⁴⁷

¹⁰⁴⁰ Buhârî, Edeb: 57; Müslim, Birr ve's-Sıla: 23.

¹⁰⁴¹ Ebû Dâvûd, Edeb: 54.

¹⁰⁴² Müslim, Birr ve's-Sıla: 35, 36.

¹⁰⁴³ Davudoğlu, X, 511.

¹⁰⁴⁴ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, II, 131.

¹⁰⁴⁵ Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 48.

¹⁰⁴⁶ Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 61.

¹⁰⁴⁷ Mübârekfûrî, Muhammed Abdurrahman, *Tuhfe*, VI, 95.

"Müstehcen konuşmak ve lüzumundan fazla konuşmak münafiklıktan iki bölümdür." ¹⁰⁴⁸ Bezâ'; ahlaksız konuşmak veya hayânın zıddı demektir. Beyan ise insanın ihtiyacından fazla konuşması demektir. Bu iki özellik nifâkın kaynağı ve nifâka sebep olan şeylerdir. İkiyüzlülük insanları övmek ve yağcılık için yapılır. Bunlar ehl-i îmânın özelliklerinden değildir. ¹⁰⁴⁹

2.3.1.6. Büyüklere Saygı, Küçüklere Şefkat Göstermemek

Büyüklere saygı, küçüklere sevgi ve şefkat göstermek İslam'ın emrettiği güzel davranışlardır. Hz. Peygamber bu konu hakkında: *"Küçüğümüze acımayan ve büyüğümüzün hakkını tanımayan bizden değildir."* ¹⁰⁵⁰ Başka bir hadiste ise; *"Küçüklerimize şefkat etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen, iyiliği emredip kötülükten sakındırmayan bizden değildir"* ¹⁰⁵¹ buyurarak konunun önemine dikkat çekmiştir.

Büyüklerin saygıya ve yüceltmeye hakları vardır. *"Bizden değildir"*den kasıt, Hz. Peygamber'in sünnetinden kıl payı bile ayrılmayan has kullarından olmadıklarıdır. ¹⁰⁵²

2.3.2. Fiilî Günahlar

2.3.2.1. Atıcılığı Öğrenip Terketmek

H. Peygamber müslümanların savaşa her an hazırlıklı olmaları ve savunmada herhangi bir zaafiyet meydana gelmemesi için kullanımı öğrenilen ok, mızrak, gülle gibi silahların unutulmamasına dikkat çekmiş ve: *"Her kim atıcılığı öğrenir de sonra terkederse bizden değildir yahut muhakkak isyan etmiştir"* buyurmuştur. ¹⁰⁵³

Bu hadis atıcılığı öğrendikten sonra ihmal ederek unutmanın şiddetle mekruh olduğuna delâlet etmektedir. Bundan yalnız özürölüler müstesnadır. ¹⁰⁵⁴

¹⁰⁴⁸ Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 79.

¹⁰⁴⁹ Mübârekfûrî, Muhammed Abdurrahman, *Tuhfe*, VI, 147.

¹⁰⁵⁰ Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 15.

¹⁰⁵¹ Ebû Dâvûd, Edeb: 65.

¹⁰⁵² Azîmâbâdî, XIII, 196.

¹⁰⁵³ Müslim, İmâra: 169.

¹⁰⁵⁴ Nevevî, XIII, 65.

Atıcılık, binicilik gibi savaşla ilgili şeyleri öğrendikten sonra unutmamak ve terketmemek gerekir. Muhtemel bir savaşa hazırlıklı, ehliyetli ve idmanlı insanlar daima hazır bulunmalıdır. Ayrıca savaş aletini yapan, kullanan ve bu kişilere yardımcı olan cihadda bir görev üstlenmiş demektir ve Allah (c.c.) katında hepsinin büyük mükafatı vardır.¹⁰⁵⁵

2.3.2.2. Bıyıkları Kısaltmamak

Hiz. Peygamber'in, bıyıkların kısaltılması ile ilgili İbn Abbas'tan gelen rivayet şu şekildedir: "Resûlullah (s.a.v.) bıyıklarını kısaltır veya bıyıklarından alırdı ve Allah'ın (c.c.) dostu İbrahim de bıyıklarını aynen böyle yapardı" demiştir.¹⁰⁵⁶

Başka bir rivayette ise Hiz. Peygamber: "*Bıyıkları kısaltmayıp uzatanlar bizden değildir*"¹⁰⁵⁷ buyurmuştur.

Hadiste geçen "*Bizden değildir*" ifâdesinden murad, sünnetimize uyanlardan değildir anlamındadır. Bu iki hadis bıyığın kesilmesine delalet eder. Nevevî, dudağın etrafından başlayarak kesilmesi gerektiğini söylemiştir. İbn Kayyim, Ebû Hanife, İmam Züfer b. Hüzeyle (ö. 158/775), Ebû Yûsuf ve Ebû Muhammed; "Bıyıkları kesmek kısaltmaktan daha faziletlidir" demişlerdir. İbnü'l-Kasım (ö. 191/806) da bıyıkları dipten kesmenin müsle/haksız eziyet olduğunu söylemiştir. Tahavî (ö. 321/933) ise şöyle demektedir: "Ben bu hususta Şafî'den açıkça nakledilen bir ifâde görmedim. Ama bizim kendileriyle görüştüğümüz el-Müzenî (ö. 264/878) ve er-Rebî gibi ashâb bıyıklarını iyice keserlerdi. Bunu da ondan başkasından aldıklarını sanmıyorum."¹⁰⁵⁸

2.3.2.3. Kadının Sebepsiz Boşanmak İstemesi

Boşanmaya, geçimsizlik durumunda en son çare olarak başvurulması gerekir. Nitekim Hiz. Peygamber, Allah Teâlâ'nın en sevmediği helâlinin, eşini boşamak olduğunu bildirmiştir.¹⁰⁵⁹ Bu hadis bize boşanmanın helal olduğunu ancak, Allah (c.c.) tarafından seilmeyen bir davranış olduğunu göstermektedir.

¹⁰⁵⁵ Heyet, *Riyâzü's-Salihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, VI, 120.

¹⁰⁵⁶ Tirmizî, *İsti'zân ve'l-Âdâb*: 50.

¹⁰⁵⁷ Nesâî, *Tahâret*: 13, *Zînet*: 2; Tirmizî, *İsti'zân ve'l-Âdâb*: 50.

¹⁰⁵⁸ Mübârekfûrî, Muhammed Abdurrahman, *Tuhfe*, VIII, 34, 35.

¹⁰⁵⁹ Ebû Dâvûd, *Talâk*: 3; İbn Mâce, *Talâk*: 1.

Hiz. Peygamber başka bir hadiste: *"Zorunluluk olmadan boşanmaya kalkan bir kadına cennet kokusu haramdır"* buyurmuştur.¹⁰⁶⁰

Ebû Dâvûd bu hadisi hul' babında zikretmiştir. Hul', sözlükte "elbiseyi çıkarmak, soyunmak; ayırmak" gibi anlamlara gelirken, fıkhıta kadının belli bir ücret vermesi karşılığında kocanın ayrılmaya rıza göstermesi üzerine evlilik bağından kurtulmasını ifâde eder.¹⁰⁶¹

Metinde geçen, cennet kokusu haram olması, iki anlama gelmektedir. Birincisi, hul' talebinde bulunan bir kadının cennet kokusunu duymaktan mahrum kalacağı, ikincisi ise, cennet kokusunu ilk duyan salih müminlerden (muhsinn) olamayacağı manasına da gelebilir. Bu cümle abartılı bir tehdit ifâdesidir. Bu konuda başka görüşler de vardır. Mesela Kâdî İyâz bu tehdidin muhatabı olan kadının, cennete girse bile cennet kokusunun tadından mahrum kalacağı görüşündedir.¹⁰⁶²

Sonuç olarak, sebepsiz yere boşanmak ve bunu âdet haline getirmek günahtır. Allah (c.c.) böyle kimseleri ve onların bu sorumsuzca davranışlarını sevmez. Ama ortada boşamayı gerektiren bir durum söz konusuysa, boşanmakta hiçbir günah olmadığı gibi, bazen boşanmak en iyi çözümdür.¹⁰⁶³

2.3.3. İbadetlerle İlgili Günahlar

2.3.3.1. İki Namazı Sebepsiz Bir şekilde Birleştirmek

Hiz. Peygamber bazı istisnâî durumlar haricinde her namazın kendi vaktinde kılınmasını istemiş, sebepsiz olarak namazları birleştirmekten nehyetmiştir.

Resûlullah (s.a.v): *"Kim iki namazı sebepsiz bir şekilde bir arada kılarısa büyük günah kapılarından birine adım atmış olur"* buyurdu.¹⁰⁶⁴

Ehl-i ilim, bu hadis-i şerifle amel etmiş; Arafat ve sefer dışında namazları birleştirmemişlerdir. İbn Abbas'dan (r.a.) gelen başka bir rivayette Hiz. Peygamber'in öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı namazlarını, korku, sefer ve yağmurda birleştirdiği

¹⁰⁶⁰ Ebû Dâvûd, Talâk: 18; İbn Mâce, Talâk: 21; Tirmizî, Talâk: 11.

¹⁰⁶¹ Fahrettin Atar, "Muhâlea", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2005, XXX, 399.

¹⁰⁶² Azîmâbâdî, VI, 220.

¹⁰⁶³ Heyet, *Riyâzü's-Salihîn Peygamberimizden Hayat lleri*, II, 597.

¹⁰⁶⁴ Tirmizî, Salât: 25.

rivayet edilmiştir. Tabiînden bazıları, hasta olan kimsenin iki vakit namazını bir arada kılmasına izin vermişlerdir. Yolculuğun meşakkatinden dolayı mübah kılınmıştır. Hastalık, teyemmüm ve oruç hakkındaki ayet-i kerîmelerden dolayı mübahtır.¹⁰⁶⁵

2.3.3.2. Cemaatle Namaza Gelmemek

Özürsüz olarak, ısrarla cemaate gelmemek büyük günahlardan sayılmıştır.¹⁰⁶⁶ Hz. Peygamber'in cemaate gelmeyip namazı evlerinde kılanların evlerindeyken yakılmasını istemesi ile ilgili şiddetli bir tehdidi de bulunmaktadır.¹⁰⁶⁷

İbn Abbas'a (r.a.) gündüzleri oruç tutan geceleri namaz kılan fakat cemaate gelmeyen kimsenin cehennemde olduğunu söylemiştir.¹⁰⁶⁸

Hz. Peygamber, sabah namazını cemaatle kılan kişinin, Allah'ın zimmetinde olduğunu, Allah, zimmetine âit bir şeyden dolayı talep ederse o kişiye yetişeceğini, sonra onu yüzüstü cehennem ateşine atacağını bildirmiştir.¹⁰⁶⁹ Allah'ın zimmetinden kasdedilen: Allah'ın kefilliği ve teminatı mânâsıdır. Bâzıları "Allah'ın emniyeti" mânâsına geldiğini de söylemişlerdir.¹⁰⁷⁰

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) şöyle demiştir: "Vallahi ben, apaçık münafıklar hariç, sahabilerin beş vakit namazı cemaatle kılmayı hiçbir zaman terk ettiklerini görmedim."¹⁰⁷¹

Hattâbî: "Peygamberinizin sünnetini yavaş yavaş terk etmek İslam dininden çıkmanıza sebep olur ve sizi küfre götürür" demiştir. Kişi, meşakkati de olsa, hasta da olsa gitmeye imkân bulursa cemaate gitmeyi tercih etmelidir. Şümunnî (ö. 872/1468): "Burda kasdedilen şey küfrü gizleyip İslam'ı ortaya çıkaranlardır. Aksi takdirde cemaat farz olurdu" demiştir.¹⁰⁷²

¹⁰⁶⁵ Mübârekfûrî, Muhammed Abdurrahman, *Tuhfe*, I, 477, 478, 479.

¹⁰⁶⁶ Heytemî, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, I, 416.

¹⁰⁶⁷ Müslim, *Mesâcid*: 253.

¹⁰⁶⁸ Tirmizî, *Salât*: 49.

¹⁰⁶⁹ Müslim, *Mesâcid*: 261, 262.

¹⁰⁷⁰ Nevevî, V, 158.

¹⁰⁷¹ Ebû Dâvûd, *Salât*: 47.

¹⁰⁷² Azîmâbâdî, II, 179, 180.

2.3.3.3. Vitir Namazını Kılmamak

Resûlullah (s.a.v) bir hadisinde üç kez: "*Vitir haktır, (sabittir) Vitir kılmayan bizden değildir*" buyurdu.¹⁰⁷³

Hadiste vitir namazına teşvik ve yönlendirme vardır. Vitir kılmayanlar, sünnete rağbet etmeyenlerdir. "Bizden değildir" şeklindeki ifâde vitrin vücubuna delildir. Ehl-i ilim: "Vitir farz değildir" demiştir.¹⁰⁷⁴

2.3.3.4. Kur'ân-ı Kerîm'den Bir Şey Ezberledikten Sonra Unutmak

Kur'ân-ı Kerîm'i ezberledikten sonra unutanlar hakkında Resûlullah (s.a.v.), ümmetinin günahları kendisine arzolunduğunu; içlerinde Kur'an'dan ezberledikleri bir sûre veya bir ayeti unutanlardan, günahı daha büyük olanını görmediğini bildirmiştir.¹⁰⁷⁵ Yine başka bir hadiste, Kur'ân-ı Kerîm'i okuduktan sonra unutan kimsenin kıyamet günü Allah'a (c.c.) cüzamlı olarak mülâki olacağı ifâde olunmuştur.¹⁰⁷⁶

Kur'ân-ı Kerîm'i unutmak, onu ihmal etmek olduğundan büyük günahdır. Burada kastedilen, bilerek terkedip unutmaya sebep olmaktır. Bu davranış küçük günahların en büyüğüdür de denilmiştir. Çünkü ta'zim eksik yapılmış ve hafife alınarak unutulmuştur.¹⁰⁷⁷

Burada Kur'ân-ı okumayı bırakarak unutmak kastedilmiştir. Cüzamlıdan kasıt, "dişleri dökülmüş", "elsiz", "elinin arasına başını almış" ve "başını önüne eğmiş" demektir. Tîbî: "Cüzamdan dolayı eli kesilmiş, organları kesilmiş" demiştir. Bunların hepsi bu kişilerin iyilikten muaf olacağını bildirmektedir.¹⁰⁷⁸

¹⁰⁷³ Ebû Dâvûd, Salât: 335.

¹⁰⁷⁴ Azîmâbâdî, IV, 207.

¹⁰⁷⁵ Ebû Dâvûd, Salât: 16; Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân: 20.

¹⁰⁷⁶ Ebû Dâvûd, Salât: 354.

¹⁰⁷⁷ Azîmâbâdî, II, 91.

¹⁰⁷⁸ Azîmâbâdî, IV, 241, 242.

2.3.3.5. Kur'ân Okurken Sesi Güzelleştirmemek

Teğannî, nağme ile söz söylemek demektir.¹⁰⁷⁹ Hz. Peygamber Kur'ân okurken sesi güzelleştirmek gerektiğini; Kur'ân'ın, tesirli olarak indiğini, Onu okuduğumuz zaman ağlamamızı, ağlamanız gelmezse ağlamaya çalışmamızı, yine Onu okurken sesimizi güzelleştirmeye gayret etmemizi aksi halde kişinin "bizden değildir" olarak niteleneceğini bildirmiştir.¹⁰⁸⁰ Başka bir rivayette: *Kur'ân'ı açıktan okumayan bizden değildir*" buyurmuştur.¹⁰⁸¹

İbnü'l-Müneyyir (ö. 683/1284): Buhârî, *Halku Ef'âli'l-İbâd* isimli eserinde insanların seslerinin, kıraatlerinin, tahsil yapmalarının, tâlimlerinin, dillerinin birbirinden farklı olduğunu; bazılarının daha güzel, daha süslü, daha tatlı, daha yüksek, daha tertilli, daha lahinli, daha alçak, daha kısık, daha huşûlu, daha açık, daha gizli, daha kısa, daha uzun ve daha yumuşak olduğunu beyan etmiştir.¹⁰⁸²

Kur'ân-ı Kerîm, gözü yaşartan ve kalbi mahzun eden bir özellikte inmiştir. Huşu içerisinde ve mânâsını düşünerek okuyan kimseye etki eder ve okuyucusunu ağlatır. Burada kasdedilen nağme ile Kur'ân okumak değildir. *Menhel* yazarı bu hadisin açıklamasında şunları söylemiştir: Hadisin mânâsı, Kur'ân-ı tecvid kaidelerine uygun olarak, ağır ağır ve sesini güzelleştirerek okumak demektir. Böyle yapmayan kimse bizim mükemmel yolumuza mensup olanlardan değildir. Tûrbeştî: "Müstağni olmak anlamıyla yorumlanmasını tercih ederek teğannî'nin mânâsı: Teğannî etmeyen kişi, işimizde bize uyanlardan ve bizim sünnetimizin yolundan gidenlerden değildir." demektir. Bu ise tehdit anlamı taşımaktadır. Hâlbuki Kur'ân okuyucusu sesini güzelleştirmezse de ittifak vardır ki sevap kazanır. Nasıl olur da sevap kazanmasına rağmen tehlide maruz kalır" demiştir.¹⁰⁸³

¹⁰⁷⁹ Hatiboğlu, IV, 120.

¹⁰⁸⁰ İbn Mâce, İkametü's-Salât ve's-Sünnetü fihâ: 176.

¹⁰⁸¹ Buhârî, Tevhid: 44; Ebû Dâvûd, Salât: 353.

¹⁰⁸² İbn Hacer, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, XIV, 610.

¹⁰⁸³ Hatiboğlu, IV, 120, 121.

2.3.4. Âdâbla İlgili Günahlar

2.3.4.1. Kadının Süslenip, Koku Sürünerek Evden Çıkması

İslam zinâ edene ceza vermiş¹⁰⁸⁴ ve zînâyâ yaklaşmamayı emretmiştir.¹⁰⁸⁵ Bu nedenle zinaya götürecek her davranış büyük günah olarak nitelenmiştir.

Bu bağlamda güzel koku, insanın fitratına hoş gelen ve şehvet duygularını harekete geçiren bir nesnedir. Bu yüzden dinimiz dışarıya çıkıldığında güzel koku sürünmeyi hoş karşılamamıştır. Nitekim Hz. Peygamber, her gözün zinâ ettiğini, kadının ise koku sürünüp (süslenip püslenip) bir toplantı yerine gittiği vakit, zâniye olduğunu¹⁰⁸⁶ bildirmiştir.

Bu davranışı ile kadının zinâ eden gibi olmasının nedeni, kokusuyla erkeklerin şehvet duygularını uyandırmasıdır. Aynı zamanda gözün zina etmesine sebep olduğu için de günahtır.¹⁰⁸⁷ Koku sürünmek yalnız fitneden korkulduğu zaman mekruh, fitne ihtimali halinde haram, fitne kuvvetli olunca da büyük günah olur.¹⁰⁸⁸

2.3.4.2. Müslümanlardan Başkalarına Benzemeye Çalışmak

Hz. Peygamber başka milletlere ve kavimlere benzemeyi şiddetle sakındırmış: *"Kim bir kavme benzemeye çalışırsa, o da onlardandır"*¹⁰⁸⁹ buyurmuştur.

Başka bir hadiste ise Hz. Peygamber selamlaşma konusunda bile olsa, müslümanın hiçbir meselede yabancılara benzemesini doğru karşılamamıştır. Bu hususta: *"Bizden başkalarına benzemeye çalışanlar bizden değildir. Yahudi ve Hristiyanlara benzemeyin. Yahudilerin selamlaşmaları parmak işaretiyle Hristiyanların selamlaşmaları ise el ile işâret etmektir"* buyurmuştur.¹⁰⁹⁰

*"Bizden değildir"*den kastedilen mânâ; yolumuzun ehlinden ve bize uymaya dikkat edenlerden olmadığıdır. Bizden başkasına benzemeye çalışanlar da bizim milletimizden değildir. Hadiste onların sadece selamına değil, hiçbir hareketine benzer

¹⁰⁸⁴ Nûr: 24/2.

¹⁰⁸⁵ İsrâ: 17/32.

¹⁰⁸⁶ Nesâî, Zinet: 35; Ebû Dâvûd, Tereccül: 6; Tirmizî, İsti'zân ve'l-Âdâb: 69.

¹⁰⁸⁷ Mübârekfûrî, Muhammed Abdurrahman, *Tuhfe*, VIII, 58.

¹⁰⁸⁸ Heytemî, *Zevâcir*, II, 61.

¹⁰⁸⁹ Ebû Dâvûd, Libâs: 5.

¹⁰⁹⁰ Tirmizî, İsti'zân ve'l-Âdâb: 7.

hareket yapmamak kastedilmiştir. Onlar sadece işaretle yetinirler. Halbuki nebîlerin, velîlerin, Âdem'in ve zürriyyetinin selamı açıktır. Yasaklama, özellikle selamı işaretle vermeye mahsustur. Selam şeriata uygun şekilde ve güzel bir lafızla verilmelidir. Ancak namazda olma, uzakta olma ve dilsiz olma gibi selama lafızla cevap vermeyi engelleyecek meşru bir sebep varsa o zaman işaretle yetinmenin bir sakıncası yoktur.¹⁰⁹¹

2.3.4.3. Dilini Eğip Bükerek Yapmacık Hareketler Yapmak

Kişinin kendisini olduğundan daha güzel konuşuyor gibi göstermek için yapmacık hareketler yapıp dilini eğip bükmesi doğru bir davranış değildir. Hz. Peygamber de bu kimseleri tarif ederken, ineğin diliyle otları dolayarak yutması gibi dilini eğerek ve bükerek yapmacık hareketler yapan kimselere benzetmiş ve Allah'ın da buğzedeceğini bildirmiştir.¹⁰⁹²

Belî' ve mübâlî' hitâbet ve konuşmada akıcı olmak demektir. Bu kişiler hitâbetini ve beyânını ortaya çıkarmak için, abartılı bir şekilde dillerini dişlerinin etrafında döndürür veya yerler. Yanağın içindeki boşluğu şişirip konuşurlar. "İneğin otu diline dolması" ifâdesinde özellikle ineğin belirtilmesinin nedeni; tüm hayvanların otları dişlerine alması, ineğin ise dişlerinin arasında toplamasından kaynaklanmaktadır. *es-Sirâc'ül-Münir*'de belirtildiği gibi, yaratılıştan olan hitâbet buğz değildir.¹⁰⁹³

Hz. Peygamber, ta'zir olarak nitelendirilen büyük günahlar başlığı altında sayılan davranışları yapmaktan sakındırmıştır. Ancak şerhlere baktığımızda bunları büyük günah olarak saymanın doğru olmayacağı sonucuna ulaştık.

İfade edilen davranışlar Hz. Peygamber tarafından; teşvik, tavsiye ve uyarı için söylenmiş olduğu gibi bazen de "vitir namazı" gibi varlığının delilini göstermek için bildirilmiştir.

¹⁰⁹¹ Mübârekfûrî, Muhammed b. Abdurrahman, *Tuhfe*, VII, 392, 393.

¹⁰⁹² Tirmizî, *İsti'zân ve'l-Âdâb*: 106.

¹⁰⁹³ Mübârekfûrî, Muhammed Abdurrahman, *Tuhfe*, 8, 118.

SONUÇ

“O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır” (Mülk: 67/2) ayet-i kerîmesinde vurgulandığı gibi insanoğlu dünyada iyi ve güzel ameller işlemekle sorumludur. Bu davranışlar insana sevap kazandırırken yasaklanan, sakındırılan davranışlar ise günah olarak yazılmaktadır. Tüm bunlar amel olarak insanın âhiret hayatındaki konumunu belirleyecektir. Kişi ya cennetle mükâfatlandırılacak ya da cehennemle cezalandırılacaktır. Bizleri cennete ulaştıracak olan yol; iyi, güzel ve doğru davranışları sergilemekten ve günahlardan sakınmaktan geçmektedir.

Dünya ve âhiretin, mükâfat ve cezanın sahibi olan Allah (c.c.), Kur'ân-ı Kerîm'de yasak ve günahları bildirmiştir. İslam'da teşrî yetkisi olan Hz. Peygamber de hadislerinde Kur'ân'da geçen günahları hem açıklamış, hem de Kur'ân'da temas edilmeyen konulardaki yasak ve günahları ifâde etmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'de ve Hz. Peygamber'in hadislerinde günah olarak nitelendirilen davranışlar büyük oranda örtüşmesine rağmen hadislerdeki fazlalık göze çarpmaktadır. Bu durum hadislerde günah ile ilgili konuların çeşitlendirilmesinden ve detaylandırılmasından ileri gelmektedir.

Bir müslümanın öncelikle hangi davranış ve fiillerin günah olarak yazılacağını, hangi davranışların sevap kazandıracağını bilmesi ve hayatını buna göre biçimlendirmesi gerekmektedir. Peygamber'in (s.a.v) hadis-i şeriflerinde yapmamız istenilen davranışlarla beraber; sakınmamız ve uzak durmamız gereken emir ve yasaklar da sıralanmıştır.

Bu çalışmada hadislerde büyük günah olarak nitelendirilen davranışları tespit etmeye çalıştık ve şu sonuçlara ulaştık:

"Suç, kabahat, karşı gelme, isyan" manalarına gelen günah, ilahî emirlerin yerine getirilmemesi veya yasakların çiğnenmesinden doğan sorumluluk durumudur. İnsanın vicdanını rahatsız eden bir olgu olmakla beraber, suçlu olmasına ve ceza çekmesine sebep olur. İnsanı acıacak hale düşürür, isyan etmesi sonucunu doğurur.

Kur'ân-ı Kerîm ve sünnette özellikle işleyeni hakkında şiddetli tehdit bulunan, haram olduğuna dair Kur'ân'da ayet olan, hakkında kıyamet gününde cehennem olduğu

bildirilen, Allah'ın (c.c.) gazap ve lanetini gerektiren, Allah'ın (c.c.) fâilini fâsık ve âsi vasfı ile nitelendirdiği ve işleyene ceza gereken suçlar büyük günahdır.

Bu çalışmada büyük günahlar îtikadî, kelâmî ekoller tarafından farklı boyutlarda değerlendirildiği için konu imân-amel ilişkisi bağlamında ana hatlarıyla ele alınmaktadır.

Kur'ân- ı Kerîm ve hadis-i şeriflerden hareketle günahkâr: Devamlı isyan eden ve Allah'ın (c.c.) emirlerine karşı gelen, Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyen, suçlu, kötülük işleyen, isyankârlıkta ve haram olan şeylerde öncülük eden, aynı zamanda başkasının da bu suçunu bilmesini istemeyen kimsedir.

İslam'da günahın telâfisi keffâret ödemek, tevbe etmek, dünyada karşılaşılan musîbetler, şefaât ve Allah'ın affetmesi olabilmektedir. Tevbenin birincisi günahı terk etmek, ikincisi ise güzel ve iyi amellerle ruhun takviyesi şeklinde iki merhalesi vardır.

Günahkâr kimseyi zaman, mekân, kişi ve duruma göre affetmemiz, uyarmamız, engellememiz, ayıbını örtmemiz, dışlamamız ve cezalandırmamız gerekebilmektedir. Bazen günahı etrafa yaymak toplumun bozulmasına ve fitnenin yaygınlaşmasına sebep olacağı için o günahı görmezden gelmek gerekmektedir. Örneğin dört şahit getirilip de bunlar şahitlik yapmadıkları sürece zinâ işlemenin toplumda ifşâ edilmemesi gerekir.

Bu çalışmada ele alınan konulardan biri de günah musibet ilişkisidir. Gerek Kur'ân-ı Kerîm'de gerekse de hadis-i şeriflerde musîbetlerin, insanların işledikleri günahlara karşı kendilerine gönderildiği açıkça belirtilmektedir. Hayır ve şerrin Allah'tan olduğu bilinciyle başa gelen musîbetin def'i için ve sonuçları itibariyle hayra vesile olması için Allah'a iltica edilmelidir. Bundan sonra Allah (c.c.) mutlaka daha hayırlısını ihsan edecek ve başa gelen musibetleri de günahlara keffâret kılacaktır.

Hiz. Peygamber'in günahların affolunması için veda ettiği tavsiyeler: Tevbe etmek, Allah'ı zikretmek, iyilik yapmak ve müslümanlara karşı iyi davranmaktır. Günaha keffâret olan davranışlara gelince bunlar; Ka'be'yi tavaf etmek, şehit olmak, Hacer-ül Esved ve Rûkn-ü Yemani'nin köşelerine el sürmek ve kişinin başına bir ezâ gelmesidir. Günahların affolmasına sebep olan ibadetler ise; dua etmek, oruç tutmak, namaz kılmak, sadaka vermek ve Kabe'yi tavaf etmektir.

Bu çalışmanın en önemli özelliğinin büyük günahların tamamını hadisler özelinde sınıflandırarak ele almak olduğu düşünülmektedir. Zîrâ yapılan çalışmalar

sadece ya bir bölümü ele almakta ya da direk büyük günahları sınıflandırmadan vermektedir. Büyük günahlar üç ana grup halinde sınıflandırılmaktadır.

Birincisi: Mûbigât ve kebâir olarak doğrudan büyük günah olarak nitelendirilenlerdir. Doğrudan ve dolaylı olarak büyük günah olarak nitelendirilen davranışlar, şirk hariç Allah'a tevbe ile Allah tarafından affedileceği vurgulanmaktadır. On bir tane doğrudan büyük günah tespit edilmiştir.

İkincisi ise dolaylı olarak büyük günah olarak nitelendirilen davranışlardır. Bunlar, Allah'ın (c.c.) yapmamızı şiddetli şekilde sakındırdığı ve yapana çeşitli şekillerde büyük azap vaadettiği ifâde edilen büyük günahlardır.

Üçüncüsü: Ta'zirde mübalağa için büyük günah olarak nitelendirilen davranışlardır. Bu bölümde şerhlerden hareketle Hz. Peygamber'in yapmaktan kaçındırdığı davranışlar ele alınmıştır. Bu bölüm tezimizin önemli bölümlerinden biridir. Çünkü diğer çalışmalarda böyle bir sınıflandırma bulunmamakta, bunlar da büyük günah olarak geçmektedir.

Tezde hedeflenen amaca ulaşılmış ve büyük günahlar Kütüb-i Sitte'de araştırılıp ortaya koyulmuştur. Konunun çok geniş olması bakımından sınıflandırmada zorluk yaşanmış olsa da neticeye ulaşılmıştır. İleride bu konuda yapılacak çalışmalarda yaptığımız açıklamalar ve sınıflandırmalar fayda sağlayacaktır. Bu tezde insanlar büyük günah olduğunun farkında olmadan birçok büyük günah işlediğini ve bunlardan sakınması gerektiğini farkına varacaktır.

Öneri olarak şunu söyleyebiliriz ki bizim dolaylı olarak büyük günah olarak nitelendirilen davranışlar başlığındaki sakındırılan ifâdeler tek tek ele alınıp daha ayrıntılı işlenebilir ve daha faydalı sonuçlar elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Abdülğanî b. Tâlib b. Hammâde el-Meydânî el-Guneymî ed-Dımaşkî, *Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye* (Nşr.: Muhammed Muti' el-Hâfız ve Muhammed Riyâd el-Mâlih), Dâru'l-Fikr, Dımaşk 1970.
- Akçay, Mustafa, "Zelle", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2013.
- Akdemir, Hikmet, "Dinî Kaynaklarda Hediye Rüşvet Ayrımı", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 19, Şanlıurfa 2008, 25-31.
- Aktan, Hamza, "Âkile", *DİA*, , TDV Yay., İstanbul. 1989.
- Al-Huseeinî, Maarof, *Din ve Siyaset Bağlamında Tekfir*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2016.
- Alper, Hülya, "Münafık", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2006.
- Apaydın, H. Yunus, "Hata", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1997.
- _____, "Fesâd", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1995.
- Atar, Fahrettin, "Muhâlea", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2005.
- Aydınlı, Abdullah, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul 2015.
- Azîmâbâdî, Ebü't-Tayyib Muhammed Şemsu'l-Hak, *Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Süneni Ebî Dâvûd*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1415.
- Bağcı, Mehmet, *İslam Mezheplerinde İmân ve Büyük Günah Problemi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008.
- Bardakoğlu, Ali, "Had", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1996.
- Bayrak, Feyzullah, *Hadisler Işığında Kişiyi Cehenneme Götüren Eylemler*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.
- Bebek, Adil, "Günah", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1996.
- Bozkurt, Murat, *İnciller'de ve Kur'ân'da Günah Kavramı* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2005.

- Bozkurt, Nebi., "Fuhuş", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1996.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, *Câmiu's-Sahîh*, Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, Beyrut 2015.
- Cürcânî, eş-Şerîf Ali b. Muhammed, *Kitâbü't-Ta'rîfât*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1405/1984.
- Çağrıçı, Mustafa, "Cimrilik", *DİA*, İstanbul TDV Yay., 1993.
- _____, "Emir bil Mar'uf Nehiy Ani'l Münker", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1995.
- _____, "Seyyie", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2009.
- _____, "Riya", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2008.
- _____, "Zulüm", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2013.
- Çeker, Orhan, "Hüsnâ", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1998.
- Çelik, Ahmet, *Mutezile Açısından İmân Ekseninde Günah Tevbe*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2008.
- Davudoğlu, Ahmed, *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, Sönmez Neşriyat, İstanbul 1977.
- Demirci, Kürşat, "Haram", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1997.
- Deniz, Sultan, *Kur'ân'da Günah Kavramının Psiko-Semantik Açısından İncelemesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005.
- Dönmez, İbrahim Kâfi, "Müt'a", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2006.
- Duman, M. Zeki, "Habîs", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1996.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as el-Ezdî es-Sicistânî, *es-Sünen*, Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, Beyrut 2015.
- Ebû Zehra, Muhammed A. Ebû Zehra, *İslam'da Siyasi ve İtikadi Mezhepler Tarihi*, (Çeviren: Ethem Ruhi Fıglalı, Osman Eskicioğlu), Yağmur Yayınevi, İstanbul tsz.
- Harman, Ömer Faruk, "Günah", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1996.

- Hasan Âli Selmân Ebû Ubeyde, *el-Kebâir*, Mektebetü'l-Furkân, el-İmârâtü'l-Arabiyyeti'l-Müttehide 2003.
- Hatiboğlu, Haydar, *Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi ve Şerhi*, Karaman Yay., İstanbul 1983.
- Heyet (Akay, Ahmed Nihad ve Dğr.), *Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1970.
- Heyet (Eker, Aytaç ve Dğr.), *Yeni Rehber Ansiklopedisi*, İhlas Gazetecilik Holding, İstanbul 1993.
- Heyet (Kandemir, Yaşar ve Dğr.), *Riyâzü's-Salihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, Kampanya Kitapları, İstanbul 2013.
- Heyet (Karaman, Fikret ve Dğr.), *Dini Kavramlar Sözlüğü*, DİB Yay., Ankara 2006.
- Heyet (Karaman, Hayrettin ve Dğr.), *Kur'ân Yolu*, DİB Yay., Ankara 2007.
- Heyet (Karaman, Hayrettin ve Dğr.), *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali*, TDV Yay., İstanbul 2011.
- Heyet (Kılıçoğlu, Safa ve Dğr.), *Meydan Larousse*, “Günah” Sabah Yay., İstanbul 1992.
- Heyet (Philip W. Goetz başkanlığında), *Ana Britannica, Genel Kültür Ansiklopedisi*, Ana Yayıncılık ve Encyclopaedia Britannica, İstanbul 1986.
- Işık, Kemal, *Mutezile'nin Doğuşu ve Kelâmî Görüşleri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1967.
- İbn Hacer el-Heytemî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Muhammed el-Heytemî es-Sa'dî, *ez-Zevâcir an İktirâfî'l-Kebâir*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1971.
- _____, *İslam'da Helaller ve Haramlar*, (Tercüme: Ahmet Serdaroğlu, Lütfi Şentürk) Kayıhan Yay, İstanbul 2017.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer Ebu'l-Fadl el-Askalânî eş-Şâfi', *Fethu'l Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1379.

- _____, Ebû Suhayb Safâ ed-Davvî Ahmed el-Adevî (Haz.) *Fethu'l-Bârî Muhtasar* (Çeviri: Osman Güman ve Dğr.) Karınca ve Polen Yay., İstanbul 2016.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, *es-Sünen*, Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, Beyrut, 2013.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem el-İfrîkî, el-Mısırî, *Lisân'ul-'Arab*, Dâru'l-Ma'rife, Kahire tsz.
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Abdurrahman, *Keşfu'l-Müşkil min Hadîsi's-Sahîhayn*, (Thk.: Ali Hüseyin el Bevvab) Daru'n-Neşr/Daru'l-Vatan, Riyad 1418/1997.
- İnce, İrfan, "Ridde", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2008.
- İsfehânî, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfehânî, *el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân*, Daru'l-Ma'rife, Lübnan tsz.
- Kahraman, Ferruh, *İslâm Kelâmı ve Hristiyan Teolojisine Göre Günah*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2006.
- Kara, Necati, "Kur'ân ve Sünnet'te Belâ-Musibet", *Ekev Akademi Dergisi*, I, (3), Kasım 1998, 33-58.
- Karadeniz, Osman, "Fâcir", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1995.
- Karabulut, Fuat, "Gençlerin Kişilik İnşasında Nebevi Metod", *Peygamberimiz ve Gençlik*, (s.s. 30-54), TDV Yay., Ankara 2018.
- _____, "Recm Cezasının Hz. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi", *Ekev Akademi Dergisi*, XVI (50), 2012, 89-112.
- Kılıç, Sadık, *Kur'ân'da Günah Kavramı*, Hibaş Yay., Konya 1984.
- Kıraatî, Ayetullah Muhsin, *Tüm Yönleriyle Günah ve Korunma Yolları* (Çeviri: Cevher Caduk), Önsöz Yay., İstanbul 2012.
- Kitab-ı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit (Tevrat, Zebûr ve İncil)*, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2015.
- Köse, Saffet, "Hülle", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1998.

- Mâturîdî, *Kitabüt-Tevhîd* (Nşr.: Fethullah Huleyf), Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul 1979.
- Mollaibrahimoğlu, Cemil Cahit, "Ölünün Ardından Ağlamaya Dair Rivayetlerin Değerlendirilmesi", *Tasavvur Tekirdağ İlahiyat Dergisi*, Tekirdağ, IV (2), 2018, 540-562.
- Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebevî*, Dâru'l Hadis, Kahire 1407.
- Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık, İstanbul 1995.
- Mübârekfûrî, Ebû'l-Hasan Ubeydullah b. Muhammed Abdüsselâm, *Mir'âtü'l-Mefâtiḥ Şerhu Mişkâtü'l-Mesâbih, İdâretü'l-Buhûs el-İlmiyye ve'd-Dâ'vetü ve'l-İfta' el-Câmiasü's-Selefiyye*, Hindistan 1404/1984.
- Mübârekfûrî, Muhammed Abdurrahman b. Abdirrahim, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi'i't-Tirmizî*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut tsz.
- Münâvî, Zeynüddîn Muhammed b. Abdürraûf b. Tâcil'ârifîn b. Nûriddîn Alî el-Münâvî el-Haddâdî, *Feyzü'l-Kâdir Şerhu Ehâdîsi Câmiî's-Sağir alel-Ebvâb*, Dâru'l-Akîde, Kahire 1432/2011.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc, *Sahîh-u Müslim*, Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, Beyrut 2016.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman b. Şuayb, *Sünenü'n-Nesâî*, Mektebetü'l Asriyye, Beyrut 2013.
- Nevevî, Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Şeref, *el-Minhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim İbni'l-Haccâc*, Dâru İhyâ't-Turâsi'l Arabî, Beyrut 1392.
- Öz, Mustafa, *Başlangıçtan Günümüze İslam Mezhepleri Tarihi*, Ensar Yay. İstanbul 2012.
- Özarslan, Selim, *Günah Musibet İlişkisi Üzerine*, Nobel Yay., Ankara 2012.
- Özçelik, Harun, "Hadislere Göre Günahların Bağışlanma Yolları II", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 35, Erzurum, 2011, 81-101.
- Özen, Şükrü, "Velâ", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2013.
- Özsoy, İsmail, "Faiz", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1995.

- Öztürk, Tuba, *Zehebî'nin Kitabü'l-Kebâir Adlı Eserinin Hadis İlimleri Açısından Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2013.
- Sinanoglu, Mustafa, "Küfür", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2002.
- _____, "Şirk", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2010.
- Sindî, Nûruddîn b. Abdilhâdi Ebu'l-Hasan, *Hâşiyetü's-Sindî ale'n-Nesâî*, (Thk.: Abdülfettâh Ebû Gudde), Mektebetü Matbûâti'l-İslâmiyye, Haleb 1406/1986,
- Suyûtî, Ebu'l-Fadl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Suyûtî, eş-Şâfiî, *Şerhu's-Suyûtî li Süneni'n-Nesâî*, (Thk.: Abdülfettâh Ebû Gudde), Mektebu'l-Matbûâti'l-İslâmiyye, Haleb 1406/1986.
- _____, *Câmi'u's-Sağîr fî Ehâdîsi'l-Beşîri'n-Nezâr*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2006.
- Şafak, Ali, "Fısk", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1996.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'ân*, (Thk.: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî), Dâru'l-Hicr, Kahire 1422/2001.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre, *Sünenü't-Tirmizî*, Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, Beyrut 2015.
- Toksarı, Ali, "Dilencilik", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1994.
- Topaloğlu, Bekir, "Mâsiyet", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2003.
- Tunç, Cihat, "Dalâlet", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1993.
- Tunç, Cihad, "Kelam İlminde Büyük Günah Meselesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, c. XXIII, 1978, 325-342.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1988.
- Türkman, Ebru, *Kelamda Günah Musibet İlişkisi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2006.
- Uludağ, Süleyman, "Ağıt", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1988.
- Uraler, Aynur, "Hz. Peygamber ve Suçlular", Bedreddin Çetiner (Ed.), *Günümüze Yansımalarıyla Hz. Peygamberin Muasırlarıyla Münasebetleri-1*, (s.s. 357-374), Ensar Yay., İstanbul 2018.

_____, *Sahâbe Uygulaması Olarak Sünnete Bağlılık*, Işık Yay. İstanbul 2001.

_____, *Sünnete Uymanın Engelleri*, Yeni Akademi Yay. İstanbul 2007.

Yaman, Mehmet, *Kelâm'da Günah ve Tevbe*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2006.

Yaşaroğlu, M. Kâmil, "Livâta", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2003.

Yatkin, Nihat, *Hadisi Anlamada Yöntem*, M.Ü. İFAV Yay., İstanbul 2013.

Yavuz, Yunus Vehbi, "Hayız", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1998.

Yavuz, Yusuf Şevki, "Kader", *DİA*, TDV Yay., İstanbul 2012.

Yektar, Osman Nedim, "Hz. Peygamber'in Suçlar Hakkında Uyguladığı Temel Prensipler", *Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, I (1), 2015, 57-102.

Yücel, Ahmet, *Hadis Usulü*, M.Ü. İFAV Yay., İstanbul 2013.

Zehebî, Muhammed b. Ahmed b. Kaymaz ez-Zehebî, *Kitâbu'l-Kebair*, Mektebe Dâru'l-Fecr, Dimaşk 1428/2007.

Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an Haqâ'iki Ğavâmizi't-Tenzîl ve 'Uyûni'l-Ekâvîl fî Vücûhi't-Te'vîl* (Thk.: Abdürrezzak el-Mehdî), Dârü't-Türasi'l-'Arabî, Beyrut tsz.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Rüveyda UÇAR
Doğum Yeri ve Tarihi	Şişli - 10.06.1985
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	Arapça
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Diyanet İşleri Başkanlığı Milli Eğitim Bakanlığı
İletişim	
E-Posta Adresi	ruveyda201@mynet.com
Tarih	